

**EDUCAȚIA ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTUL EXTRAȘCOLAR:
ELEMENTE DE CONVERGENȚĂ
FORMAL-NONFORMAL**

**Conferință științifică cu participare internațională în domeniul
învățământului extrașcolar**

Ediția a III-a

Chișinău, 6-7 decembrie 2024

Chișinău, 2025

CZU 37.0(082)=135.1=111=161.1
E 19

Responsabil de ediție: Ludmila Botnar, Centrului Republican pentru Copii
și Tineret ARTICO

Coordonatori: Laura TUGAREV, doctor, conferențiar universitar
Liliana POSTĂN, doctor, conferențiar universitar

Recenzenți: Mariana TACU, doctor, conferențiar universitar
Ludmila RUSNAC, doctor, conferențiar universitar

**DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII
DIN REPUBLICA MOLDOVA**

"Educația și învățământul extrașcolar: elemente de convergență formal-nonformal", conferință științifică (3; 2024; Chișinău). Educația și învățământul extrașcolar: elemente de convergență formal-nonformal : Conferință științifică cu participare internațională în domeniul învățământului extrașcolar, Ediția a 3-a, Chișinău, 6-7 decembrie 2024 / coordonatori: Laura Tugarev, Liliana Postăn. – Chișinău: [S. n.], 2025 (CEP USM). – 346 p.: fig., tab. color.

Texte: lb. rom., engl., rusă. – Rez.: lb. rom., engl. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – 50 ex.

ISBN 978-9975-62-863-1.

37.0(082)=135.1=111=161.1

E 19

ISBN 978-9975-62-863-1

COMITETUL ȘTIINȚIFIC:

BOTNAR Ludmila	directoare a Centrului Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”, Chișinău, Republica Moldova
GUȚU Vladimir	doctor habilitat, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
BLÂNDUL Valentin Cosmin	doctor, profesor universitar, președinte al Asociației pentru Educație și Formare „TopFormalis”, Oradea, România
ȘEVCIUC Maia	doctor în pedagogie, profesor universitar, decan al Facultății Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova
GARȘTEA Nina	doctor, conferențiar universitar, decan al Facultății Științe ale Educației, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău
RUSNAC Ludmila	doctor, conferențiar universitar, prodecan al Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării, Universitatea de Stat din Moldova
BEZEDE Rima	director executiv al Centrului Educațional PRO DIDACTICA, mun. Chișinău
GORAȘ-POSTICĂ Viorica	doctor habilitat, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
STRATAN Victoria	doctor în științe ale educației, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”
POȘȚAN Liliana	doctor, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova, metodistă principală, Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”, mun. Chișinău, Republica Moldova
TUGAREV Laura	doctor, conferențiar universitar, șef al Departamentului Teoria și Practica Jurnalismului, Universitatea de Stat din Moldova, metodistă principală, Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”, mun. Chișinău, Republica Moldova
TACU Mariana	doctor, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova
TOACĂ Mariana	doctor, conferențiar universitar, șefa Departamentului Studii, Universitatea de Stat din Moldova
DELEU Ecaterina	doctor, lector universitar, Universitatea de Stat din Moldova

TRONCIU Sergiu	doctor, conferențiar universitar, decan Facultatea de Design, Universitatea Tehnică a Moldovei
ANTOCI Arina	doctor, conferențiar universitar, Universitatea Tehnică a Moldovei
APOPEI Alla	Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România
PIKULA Norbert	Prof. UP dr hab., Pedagogical University of Cracow, Poland
MATSYSHYNA Iryna	D.Sc., Vasyl’ Stus Donetsk National University, Ukraine
MLYŃSKI Józef	prof. UP dr hab., Pedagogical University of Cracow, Poland
JAGIELSKA Katarzyna	doctor., prof. univ., UKEN, Polonia
KOBIAŁKA Andrzej	doctor, Director adjunct al Institutului de Management și Afaceri Sociale, Universitatea Comisiei Naționale de Educație din Cracovia, Polonia
IDDAGODA Anuradha	doctor, University of Sri Jayewardenepura, Sri Lanka
DUMBRAVA Marina	doctor, Moldova-Institut-Leipzig, Germania
POPA Georgiana Alina	lector, Universitatea „Apollonia” din Iași, România

COMITETUL ORGANIZATORIC:

PETRUȘCA Stela	directoare adjunctă a Centrului Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”
ȚURCANU Neli	metodistă superioară, Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”
CRECIUN Violina	șefa secției Comunicare și Relații Internaționale „ARTICO”
DOINA Ina	contabilă-șefă, Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”
VÎRLAN Andrei	specialist principal în tehnologii informaționale și comunicaționale, Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”
LIPCEAN Vasile	regizor tehnic, Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”

INFORMAȚII GENERALE:

ORGANIZATOR

- Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”

PARTENERI

- Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova
- Facultatea Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială a Universității de Stat din Moldova
- Facultatea Jurnalism și Științe ale Comunicării a Universității de Stat din Moldova
- Facultatea Științe ale Educației a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău
- Asociația pentru Educație și Formare „TopFormalis”, Oradea, România
- Centrul Educațional PRO DIDACTICA, Chișinău, Republica Moldova
- Academia „Educație fără frontiere”, Chișinău

SCOP

Scopul conferinței este de a crea o platformă de dialog și schimb de experiență între cercetători, practicieni și factori de decizie din domeniul educației, în vederea identificării și promovării sinergiilor dintre educația formală și cea nonformală. Conferința urmărește să exploreze modalitățile prin care cele două forme ale educației se pot completa reciproc, contribuind astfel la dezvoltarea competențelor esențiale pentru formarea holistică a copiilor/tinerilor și la crearea unui sistem educațional flexibil și incluziv.

Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”
Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 169, Chișinău, Republica Moldova
Tel: (+373) 69166748, (+373) 69361830, (+373) 69290041
E-mail: metodica@artico.md, Web: <http://artico.md/resurse/>
Eveniment înregistrat pe: https://conferinte.stiu.md/event_page/1196

RECENZIE

Culegerea de articole științifice apărută în contextul desfășurării Conferinței Internaționale „Educația și învățământul extrașcolar: Elemente de convergență formal-nonformal” (ediția a III-a, Chișinău, 2024) se prezintă ca o lucrare construită din voci complementare și interconectate, ce adună contribuții valoroase ale cercetătorilor și practicienilor din domeniul educației.

Nu avem o simplă antologie de comunicări, ci o construcție intelectuală coerentă și bine articulată, care reunește cercetări, studii de caz și reflecții aprofundate, toate gravitând în jurul unei preocupări comune: identificarea, susținerea și încurajarea convergenței dintre educația formală și cea nonformală, într-o perioadă marcată de transformări rapide și adesea imprevizibile ale paradigmelor educaționale.

Această lucrare reușește să transpună, prin diversitatea tematică și prin forța argumentativă a textelor, spiritul viu al unei comunități educaționale care caută constant să-și reînnoiască sensurile, practicile și valorile. Tematica generală – convergența formal-nonformal – este abordată din multiple unghiuri, ceea ce conferă culegerii o dimensiune interdisciplinară, capabilă să integreze perspective pedagogice, sociale, culturale și tehnologice. Astfel, dincolo de delimitările tradiționale ale formării instituționalizate, apare conturată o viziune holistică asupra educației – una care încurajează implicarea comunității, valorizarea experienței, cultivarea autonomiei și construirea unor relații educaționale autentice.

Un fir conductor important al volumului îl reprezintă revalorizarea rolului familiei și al contextelor comunitare ca spații primare de educație nonformală. Contribuțiile dedicate acestui subiect pun accent pe funcția modelatoare a familiei, nu doar ca spațiu afectiv și de socializare primară, ci și ca actor educațional implicat activ în formarea valorilor, atitudinilor și competențelor esențiale. Sunt propuse abordări care arată cum familia – alături de școală și instituțiile extrașcolare – poate construi un mediu coerent de învățare, în care copilul nu este doar beneficiar, ci co-participant la propriul său traseu formativ.

În același context, dar dintr-o altă direcție tematică pregnantă este cea a colaborării dintre instituții, a parteneriatelor educaționale și a proiectelor interinstituționale. Aceste contribuții, în special cele axate pe inițiative de tip eTwinning, proiecte educaționale extracurriculare sau rețele transnaționale de învățare, aduc în prim-plan ideea de sinergie educațională – o sinergie care se construiește prin dialog, implicare și valorizarea diferenței. Activitățile extrașcolare capătă aici valoarea unor contexte privilegiate pentru experimentare, descoperire de sine și reflecție asupra realității. Această perspectivă este susținută de exemple convingătoare de bune practici, de cercetări pe teren și de propuneri aplicative care aduc un plus de substanță și credibilitate culegerii.

Nu lipsește nici abordarea reflexivă asupra proceselor educaționale în epoca digitală. Într-o serie de articole se explorează modul în care spațiul digital modelează comportamente, restructurând raportul dintre actorii educației și oferind oportunități – dar și provocări – pentru învățare. Tematici precum efemeritatea conținutului digital, fotografia ca instrument formativ, storytelling-ul video sau integrarea platformelor online devin expresii ale unei preocupări autentice pentru adaptarea educației la noile realități mediatice și tehnologice. Astfel, se armonizează reperele între tradiție și inovație, între valorile umaniste și instrumentele moderne de formare.

Un alt merit al volumului este promovarea consecventă a valorilor educaționale precum incluziunea, echitatea, empatia și participarea activă. Aceste valori nu sunt evocate doar teoretic, ci devin direcții de acțiune, ilustrate prin activități concrete, analize contextuale și evaluări critice. Educația este, în această viziune, mai mult decât o sumă de conținuturi transmise – este o formă de responsabilitate socială, un proces de construire a coeziunii, o cale de transformare a realităților personale și colective. Articolele care abordează educația prin artă, prin joc, prin activități extracurriculare sau prin cultivarea competențelor de comunicare și cooperare arată în mod convingător că învățarea autentică înseamnă și bucurie, libertate și descoperire de sine.

Tendențele care se conturează din lectura culegerii confirmă o direcție clară de evoluție a educației contemporane: accentul se mută tot mai mult de pe învățarea transmisivă pe cea participativă, de la conformism la creativitate, de la standardizare la personalizare. Tot mai multe contribuții pledează pentru un sistem educațional flexibil, în care traseele de învățare sunt adaptate, iar diferențele individuale sunt valorizate. În această ordine de idei, educația nonformală nu este doar o completare a celei formale, ci un spațiu autonom, cu propriile metode, obiective și legitimitate epistemologică.

Prin urmare, culegerea se impune nu doar prin tematica sa actuală, ci și prin capacitatea de a aduce în dialog viziuni complementare, experiențe locale și internaționale, cercetători consacrați și tineri doctoranzi, profesori universitari și practicieni din sistemul extrașcolar. Această diversitate conferă volumului o vibrație aparte și îl transformă într-un instrument util nu doar pentru cercetare, ci și pentru formare profesională și politici educaționale. Într-un peisaj educațional în care presiunea performanței și standardizării tinde adesea să estompeze dimensiunea umană a formării, această culegere readuce în prim-plan ideea că educația este, în esență, o relație vie, o întâlnire între persoane și între sensuri. Prin claritatea demersului, prin echilibrul între teorie și practică și prin angajamentul față de valori durabile, lucrarea se constituie într-un reper solid pentru toți acei care cred în educația ca proces de creștere, transformare și conectare autentică la prezent și viitor.

Mariana TACU, dr., conf. univ.

RECENZIE

Culegerea de articole științifice „Educația și învățământul extrașcolar: elemente de convergență formal-nonformal” constituie un aport valoros la domeniul educației, prin conturarea unei perspective complexe asupra congruenței dintre învățământul formal și învățământul nonformal. Articolele înserate în acest volum se axează pe studierea și analiza exhaustivă a aspectelor variate a celor două metode esențiale de asimilare și integrare a cunoștințelor și abilităților. Lucrările științifice expuse în prezenta culegere abordează atât particularitățile învățământului formal și informal, cât și provocările și oportunitățile, reeșind din contextul specific al cercetării. Actualitatea temei este argumentată în mod special de conturarea, în contextul actual, a relației de convergență dintre învățământul formal și cel informal, când întreg sistemul educațional are de înfruntat numeroase provocări, în acest sens, fiind absolut oportună o abordare progresistă și inovatoare.

Conținutul culegerii relevă o diversitate tematică relevantă, de la importanța educației timpurii și aplicarea strategiilor pedagogice inovatoare până la impactul și, am putea spune, chiar feed-back-ul învățământului extrașcolar în formarea generației active în comunitate. Articolele se bazează pe cercetări solide și analize bine documentate și argumentate prin date empirice, ce prezintă un tablou exhaustiv al obiectului de cercetare. Ne-a atras atenția perspectiva de abordare asupra subiectelor precum: reziliența educațională a cadrelor didactice, metodele de predare utilizate în învățământul informal, provocările inteligenței artificiale pentru domeniul învățământului formal, identificarea intereselor și abilităților elevilor, dezvoltarea competențelor comunicative și organizatorice, viitorul profesional al tinerelor ș.a. Relevanța practică a culegerii este fundamentată de analiza și investigarea exemplelor concrete și a studiilor de caz cu o aplicabilitate înaltă a rezultatelor.

Totodată, volumul înserează și conținuturi științifice orientate către trasa-rea definitorie a particularităților, importanței și metodelor de predare utilizate în învățământul formal și informal. În această ordine de idei, facem trimitere la titluri precum: „Puterea invizibilă a informalului”, „Motivația pentru studiu a elevilor de liceu - între tradiționalism și modernism”, „Dezvoltarea competențelor transversale prin educația nonformală”, „Importanța utilizării instrumentelor digitale în educația formală” etc. În ansamblu, culegerea de articole „*Educația și învățământul extrașcolar: elemente de convergență formal-nonformal*” se poziționează ca sursă informațională reprezentativă și utilă pentru formatori, practicieni și factori de decizie și poate contribui la consolidarea politicilor de dezvoltare a unei educații mai productive și integrate, atât la nivel formal, cât și informal.

Ludmila RUSNAC, dr., conf. univ.

CUPRINS

RECENZIE	6
FAMILIA – FORMĂ DE INSTITUȚIONALIZARE A EDUCAȚIEI NONFORMALE	
BOTNAR Ludmila , directoare a Centrului Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”, drd., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău	14
PUTEREA INVIZIBILĂ A INFORMALULUI	
POSTĂN Liliana , doctor, conf.univ., Universitatea de Stat din Moldova, metodistă principală, Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”	23
EDUCAȚIA NONFORMALĂ: O TRANZIȚIE DINSPRE TEORIE CĂTRE APLICABILITATE ÎN CONTEXTUL EDUCAȚIONAL	
MUNTEANU Tamara , doctor, conf.univ., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău	30
EDUCAȚIA TIMPURIE ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTUL EXTRAȘCOLAR	
CARABET Natalia , doctor, conf.univ., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău	42
THE USE OF DIGITAL PLATFORMS IN ONLINE EDUCATION: THE EXPERIENCE OF UKRAINE	
MATSYSHYNA Iryna , D.Sc. in Political Science. Vasyl’ Stus Donetsk National University, Department of Political Science and Public Administration, Ukraine	53
OPTIMIZAREA CALITĂȚII ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PROFESIONAL-TEHNIC PRIN COOPERAREA CU INSTITUȚIILE DE EDUCAȚIE NONFORMALĂ	
GORAȘ-POSTICĂ Viorica , dr.hab., prof.univ., Universitatea de Stat din Moldova	
NICULCEA Tatiana , drd., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău	58
MECANISMUL DE REFLECȚIE A PROFESORULUI PRIVIND STABILIREA OBIECTIVELOR ÎN ACTIVITATEA INOVATIVĂ	
OVCERENCO Nadejda , doctor, conf.univ., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău	71
REZILIENȚA EDUCAȚIONALĂ A CADRELOR DIDACTICE, FACTOR DECISIV ÎN SUCCESUL ȘCOLAR ȘI EXTRAȘCOLAR	
BLÂNDUL Valentin Cosmin , doctor, prof.univ., Universitatea din Oradea, România	
CHEREĞI Mihaela Claudia , prof. grad did. I, Colegiul Tehnic „Traian Vuia”, Oradea, România	79
A FI OM - O ARTĂ SAU UN DESTIN? - EDUCAȚIA PENTRU VALORI ÎN ȘCOALA ALTFEL	
APOPEI Alla , Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași, România	87

PROIECTELE EDUCAȚIONALE: SINERGIA EDUCAȚIEI FORMALE ȘI NONFORMALE	
STRATAN Victoria , doctor, conf.univ., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, președinta Academiei „Educație fără frontiere”	
MUNTEANU Tamara , dr., lect. univ. Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău	93
VALENȚE EDUCATIVE ALE EDUCAȚIEI NONFORMALE	
JOSAN-ADOMNIȚA Veronica , grad did. I, Centrul de Creație a Copiilor, or. Orhei	110
EPIHEMERALITY - PARTICULARITATE A CONȚINUTULUI INFORMAȚIONAL DIGITAL	
TUGAREV Laura , doctor, conf.univ., Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, Universitatea de Stat din Moldova, metodistă principală, Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”	117
ROLUL REVISTELOR PENTRU COPII ÎN FORMAREA ȘI DEZVOLTAREA TINEREI GENERAȚII	
TOACĂ Mariana , doctor, conf.univ., șefa Departamentului Studii, Universitatea de Stat din Moldova	123
DEZVOLTAREA COMPETENȚEI LECTORALE PRIN INTERMEDIUL ACTIVITĂȚILOR NONFORMAL	
DOMNIȚEANU Aurelia , drd., Universitatea de Stat din Moldova	128
ROLUL INTELIGENȚEI ARTIFICIALE ÎN CREAREA EXPERIENȚELOR EDUCAȚIONALE PERSONALIZATE PENTRU COPII, ÎN CADRUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI NONFORMAL	
TACU Mariana , doctor, conf.univ., Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, Universitatea de Stat din Moldova	134
TEHNOLOGII DE COMUNICARE ÎN EDUCAȚIA UNIVERSITARĂ: O ANALIZĂ FILOSOFICĂ A SCHIMBĂRILOR PEDAGOGICE	
ANTOCI Arina , doctor, conf.univ., Universitatea Tehnică a Moldovei	141
PROIECTELE EDUCAȚIONALE EXTRAȘCOLARE: O SOLUȚIE PENTRU PROVOCĂRILE EDUCAȚIEI NONFORMALE ACTUALE	
BOGATAIA Irina , directoare a Școlii de Arte „Alexei Stârcea”, Direcția Generală Cultură și Patrimoniul Cultural a municipiului Chișinău	149
EDUCAȚIA PRIN ARTĂ VIZUALĂ: FOTOGRAFIA CA METODĂ DE DEZVOLTARE PERSONALĂ ȘI SOCIALĂ PENTRU ELEVI	
LOZAN Cristina , Centrul de Creație a Copiilor, Orhei	157
EDUCAȚIA INTEGRATĂ: ÎMBINAREA ELEMENTELOR FORMALE ȘI NONFORMALE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL GENERAL PENTRU DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR TRANSVERSALE	
MACHIDON Silvia , manager școlar, grad didactic superior, doctorandă, Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova	166

**Integrarea educației și învățământului formal și nonformal:
 modele și practici inovative**

REVISTE PENTRU COPII, ÎN DIASPORA, ÎN LIMBA ROMÂNĂ DELEU Ecaterina , doctor, lector univ., Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, Universitatea de Stat din Moldova	176
INTEGRAREA CONȚINUTULUI EDUCATIV MEDIA ÎN SISTEMUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT: STUDII DE CAZ ȘI BUNE PRACTICI EUROPENE BEREGOI Natalia , doctor, lector univ., Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, Universitatea de Stat din Moldova	183
STORYTELLING-UL VIDEO CA METODĂ DE PREDARE. ABORDĂRI CONCEPTUALE ȘI APLICATIVE GUȚU Vitalie , drd., lector univ., Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, Universitatea de Stat din Moldova	193
JURNALISMUL CONTEMPORAN ȘI PROVOCĂRILE INTELIGENȚEI ARTIFICIALE (AI) POPA Georgiana Alina , drd., asist.univ., Universitatea Apollonia, Iași, România	199
MOTIVAȚIA ELEVILOR PENTRU ÎNVĂȚARE ÎN CONTEXTUL ORELOR DE INSTRUMENT MUZICAL CHIRIAC Liliana , Școala de Arte „G. Enescu”, Călărași	207
MEDIUL EDUCAȚIONAL - FACTOR MODELATOR ÎN STIMULAREA DISPOZIȚIEI ȘI DEZVOLTAREA PERSONALITĂȚII COPILULUI ȚURCANU Neli , Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”	215
OPTIMIZAREA POSTURILOR - FACTOR IMPORTANT ÎN DEZVOLTAREA DURABILĂ A FIRMEI CĂRBUNE Natalia , asist.univ., Universitatea Tehnică a Moldovei	224
DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR TRANSVERSALE PRIN EDUCAȚIA NONFORMALĂ SUHIN Angela , asist.univ., Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, Universitatea de Stat din Moldova	231
IMPORTANȚA UTILIZĂRII INSTRUMENTELOR DIGITALE ÎN EDUCAȚIA FORMALĂ SLUSAR Adriana , drd., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău	240
DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR COMUNICATIVE ȘI ORGANIZATORICE PRIN ACTIVITĂȚI NONFORMALE OLARIU Carmen-Daniela , drd., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău	248

ELEMENTE DE CONVERGENȚĂ ALE EDUCAȚIEI DIN MEDIUL ORGANIZAT ȘI MEDIUL NEORGANIZAT

STROESCU Daniela-Iulia, drd., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

254

Abordări din învățământul și educația nonformală și extrașcolară și contribuția lor la formarea competențelor și valorilor copiilor, tinerilor, adulților

CERCUL CORAL ÎN ȘCOALA GENERALĂ: OPORTUNITĂȚI DE DEZVOLTARE PENTRU COPII

PANAGHIU Tatiana, IPLT „Alexandru cel Bun”, Sîngera

261

CONVERGENȚĂ FORMAL- NONFORMAL ÎN LITERATURĂ ȘI EDUCAȚIA RELIGIOASĂ ȘI MORALĂ

VORONEANU Veronica, doctorandă, anul II, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

267

INTERCULTURALITATEA ÎNVĂȚATĂ PRIN EXPERIENȚE NONFORMALE

DICUSARĂ Olga, Universitatea de Stat Moldova

272

PARTENERIATE INTERNAȚIONALE ÎN EDUCAȚIA NONFORMALĂ: STUDIU DE CAZ – ETWINNING „ÎMPREUNĂ PENTRU SĂNĂTATEA NOASTRĂ”

OLTEANU-STURZA Adelina, drd., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, metodist coordonator pentru învățământul preșcolar de naționalitate Școala Generală și Grădinița Română ”Lucian Magdu” Battonya, Ungaria

IACOB Mihaela, PhD, lector, Facultatea de Pedagogie, Universitatea Gál Ferenc, Szarvas, Ungaria

280

CAFENELE LITERARE ÎN ȘCOLI - DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR DE LITERAȚIE LA ELEVI ȘI CADRE DIDACTICE

PETRESCU Maria, drd., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, profesoară de nursing, Colegiul Universitar „Spiru Haret”, București

289

INTEGRAREA PROIECTELOR ETWINNING ÎN ACTIVITĂȚILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT EXTRAȘCOLAR PENTRU OPTIMIZAREA PROCESULUI EDUCAȚIONAL LA ORELE DE CERC „ARTE PLASTICE”

COROLEAC Oxana, Centrul de Creație Tehnică pentru Copii și Adolescenți „Politehnic”, sectorul Buiucani, Chișinău

298

IMPACTUL EDUCAȚIEI FORMALE ȘI NONFORMALE ASUPRA FORMĂRII COMPETENȚEI DE AUTOINSTRUIRE LA ELEVII DIN CICLUL PRIMAR

PÎNZARIU Mihaela, Liceul de Artă „Ștefan Luchian” Botoșani, România, drd., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

303

JOCUL SIMBOLIC: O CALE PENTRU ÎMBUNĂTĂȚIREA STIMEI DE SINE ȘI CREATIVITĂȚII ÎN MEDIUL ȘCOLAR

BURLACU Lenuța, drd., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

311

INCLUZIUNEA ȘI DIVERSITATEA ÎN EDUCAȚIE: IMAGOLOGIA ȘI CONCEPTUL DE ALTERITATE ÎN ABORDĂRILE EDUCAȚIONALE FORMALE ȘI NONFORMALE

VIZITEU Ioana-Mădălina, drd., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

320

EXPLORAREA ȘI CLARIFICAREA CONCEPTULUI DE TULBURARE DE SPECTRU AUTIST

ZLENCO Carolina, drd., Universitatea de Stat din Moldova

326

METODELE PREDĂRII DANSULUI CLASIC

DOROFEEV Zinaida, conducătoare de cerc, Centrul Republican pentru Copii și Tineret „Artico”, Chișinău

339

REZOLUȚIA

Conferinței științifice cu participare internațională în domeniul învățământului extrașcolar

344

FAMILIA – FORMĂ DE INSTITUȚIONALIZARE A EDUCAȚIEI NONFORMALE

Ludmila BOTNAR,

directoare a Centrului Republican pentru Copii și Tineret ARTICO,
doctorandă, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

ORCID: 0000-0002-3730-0141

E-mail: ludmila.botnar@artico.md

Rezumat. Familia este o instituție socială esențială în procesul de educație nonformală, contribuind semnificativ la dezvoltarea personalității copilului. Instituționalizarea, ca proces social, a evoluat de-a lungul secolelor și este esențială pentru formarea normelor și valorilor în societate. Educația familială se desfășoară în primul mediu educațional al copilului, unde acesta învață prin modele comportamentale, transmiterea valorilor culturale și prin activități practice. Rolul educativ al familiei include educația personalizată, sprijinul emoțional, gestionarea responsabilităților și socializarea, toate acestea contribuind la integrarea armonioasă a copilului în societate. De asemenea, părinții au un rol activ în instituțiile de educație nonformală, colaborând cu școlile și contribuind la procesul educațional. Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO” exemplifică această colaborare, unde părinții participă activ în consiliile de administrație și oferă propuneri pentru îmbunătățirea calității educației. Astfel, familia, prin iubire și învățare experiențială, sprijină și completează educația formală, contribuind la dezvoltarea holistică a copilului și la coeziunea socială.

Cuvinte-cheie: familie, educație nonformală, instituționalizare, Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”, părinți.

THE FAMILY – A FORM OF INSTITUTIONALIZING NON-FORMAL EDUCATION

Summary. The family is an essential social institution in the process of non-formal education, significantly contributing to the child's personality development. Institutionalization, as a social process, has evolved over centuries and is crucial for shaping norms and values in society. Family education takes place in the child's first educational environment, where they learn through behavioral models, the transmission of cultural values, and practical activities. The educational role of the family includes personalized education, emotional support, responsibility management, and socialization, all of which contribute to the child's harmonious integration into society. Additionally, parents play an active role in non-formal education institutions, collaborating with schools and contributing to the educational process. The Republican Center for Children and Youth “ARTICO” exemplifies this collaboration, where parents actively participate in administrative councils and provide suggestions for improving education quality. Thus, through love and experiential learning, the family supports and complements formal education, contributing to the child's holistic development and social cohesion.

Keywords: family, non-formal education, institutionalization, Republican Center for Children and Youth “ARTICO”, parents.

Introducere

Instituționalizarea este un proces complex care implică acțiunea de a dobândi caracter oficial, având un impact semnificativ asupra formării și dezvoltării societății. Acest concept a evoluat de-a lungul secolelor, în special în perioada de tranziție de la societatea tradițională la cea industrială, culminând în epoca post-modernă. Familia a fost printre primele reuniuni sociale formalizate, din punct de vedere istoric. „Antropologul britanic John D. Unwin a efectuat un șir de cercetări profunde privind apariția, dezvoltarea și dispariția a 80 de civilizații pe parcursul a 4 mii de ani. El a descoperit un fenomen interesant pe care-l consideră legitate. În toate civilizațiile se debuta cu un ansamblu de norme morale conservatoare, familia având un rol central în consolidarea acestora” [2, p. 4].

Autorii Meyer și Rowan (1991/1977), menționează că, „Instituționalizarea implică procesul prin care obligațiile și procesele sociale...ajung să capete un statut de lege în gândirea și acțiunea socială” [Apud, 4, p. 46].

În acest context, familia este recunoscută ca o instituție socială fundamentală, care joacă un rol crucial în procesul de educație nonformală. Constituția Republicii Moldova consfințește că „Familia constituie elementul natural și fundamental al societății și are dreptul la ocrotire din partea societății și a statului” [1].

Cercetările relevante pentru studiul nostru se regăsesc în domeniul psihopedagogiei familiei (Cuznețov L.), al instituționalizării fenomenelor sociale (Pop L.M.) și al educației nonformale/etnopedagogiei (Siliștraru N.).

Conceptul de instituționalizare

În secolul XX, studiile despre conduita instituționalizată au devenit o temă centrală în cercetările științifice. Gândirea teoretică în domeniul instituționalizării a fost dezvoltată în trei școli principale: clasică, a relațiilor umane și sistemică. Aceste perspective oferă un cadru util pentru analiza rolului familiei în educația nonformală.

Autoarea, Pop L. M. (2003), în lucrarea „Imagini instituționale ale tranziției”, a cercetat fenomenul instituționalizării din perspectiva tranzițiilor de la începutul acestui mileniu. „Instituționalizarea este procesul prin care fiecare actor individual transmite ceea ce este social definit ca fiind real și, în același timp, în orice moment al procesului” [4 p. 46]. Procesele de instituționalizare sunt cognitive, normative și de reglementare, sunt percepute ca fiind atât obiective, adică repetabile de către alți actori, fără a fi schimbată înțelegerea comună a actelor, cât și exterioare, adică pretate interpretării subiective, astfel sunt văzute ca parte a lumii exterioare.

Instituționalizarea ține de formalizarea unor rutine individuale, sociale, economice, politice, care sunt repetate, devin patternuri, sunt formalizate în procese, structuri, fenomene, unități etc.

Zucker (1991) afirmă că, „instituționalizarea este un proces declanșat mai degrabă accidental, aliatoriu. El poate fi rezultatul neanticipat al creării unor structuri sociale variate... odata instituționalizate, structurile sau activitățile sunt susținute fără nici o acțiune suplimentară” [Ibidem, p. 47].

Familia ca institut social

Familia este una dintre cele mai vechi instituții sociale, având un rol esențial în formarea individului și în socializarea acestuia. De-a lungul timpului, familia a evoluat în funcție de schimbările economice, sociale și culturale, adaptându-se la noile realități ale societății. Ea constituie nucleul fundamental al societății, având un impact major asupra educației, normelor comportamentale și valorilor transmise de la o generație la alta.

Conform Codului familiei al Republicii Moldova (2000), copilul are dreptul la educație în familie, ceea ce subliniază importanța acestui mediu ca instituție de educație nonformală. Educația familială, în sensul ei cel mai larg, se referă la acțiunea de a crește și educa unul sau mai mulți copii, desfășurată de adulți în grupurile familiale. Acest proces include nu doar transmiterea cunoștințelor, ci și formarea atitudinilor, deprinderilor și convingerilor care vor ghida individul pe parcursul vieții sale.

Din perspectivă sociologică, familia poate fi privită ca un sistem dinamic, caracterizat prin interacțiuni complexe în cadrul relațiilor dintre membrii săi. Structura și funcțiile familiei diferă în funcție de contextul social și istoric, iar transformările economice, industrializarea și globalizarea au influențat profund modul întrebuințării resurselor familiale și raporturile dintre generații.

Cercetătoarea Cuznețov L. menționează: „Familia reprezintă un microgrup social, o celulă elementară a societății, a neamului, care realizează un ansamblu de funcții biologice, psihologice, educative, economice, sociale, culturale, conturând habitusul primar al individului. Familia este mediul natural, firesc, cel mai apropiat și necesar pentru dezvoltarea și formarea personalității umane” [2, p. 9].

Funcțiile familiei sunt diverse și esențiale pentru stabilitatea socială. Printre cele mai importante funcții ale familiei se numără:

- Funcția biologică - asigurarea continuității speciei prin reproducere.
- Funcția economică - gestionarea resurselor și asigurarea bunăstării membrilor săi.

- Funcția educativă - transmiterea valorilor, normelor și principiilor morale.
- Funcția emoțională - oferirea suportului afectiv și psihologic necesar dezvoltării armonioase a individului.
- Funcția socializatoare - integrarea copilului în societate prin intermediul normelor sociale și culturale.

Astfel, familia nu doar că joacă un rol central în educația copiilor, dar influențează profund și structura socială. O societate echilibrată și funcțională se bazează pe familii puternice, capabile să ofere un mediu sigur și propice dezvoltării umane.

Având în vedere aceste aspecte, este esențial ca politicile sociale și educaționale să sprijine familia, consolidându-i rolul în societate și asigurând condiții optime pentru dezvoltarea armonioasă a fiecărui individ.

Familia este spațiul primordial în care copilul învață primele reguli de comportament, moralitate și responsabilitate. Spre deosebire de educația formală, care este sistematică și organizată, educația nonformală în familie se realizează prin experiențe cotidiene, prin observare, imitație și interacțiune directă cu membrii familiei.

Instituționalizarea educației nonformale în familie

Educația nonformală reprezintă un proces continuu de formare a individului, desfășurat în afara cadrului educației formale, dar cu un impact semnificativ asupra dezvoltării personale. Familia joacă un rol esențial în acest proces, fiind prima instituție educațională a copilului, unde acesta dobândește valori, norme, abilități sociale și competențe emoționale. Astfel, familia poate fi considerată o formă de instituționalizare a educației nonformale.

Termenul educație nonformală „acoperă” o gamă largă de activități de învățare și educație: lucrul educativ, învățământul extrașcolar, educația complementară, activitățile extracurriculare, etnopedagogie, învățarea și educația adulților, educație comunitară, activitate de tineret, formarea la locul de muncă, educația pentru timpul liber iar, cum afirma A. Rogers (2004), „Educația nonformală (ENF) devine o matrice comună cu învățarea pe tot parcursul vieții”.

Familia este spațiul primordial în care copilul învață primele reguli de comportament, moralitate și responsabilitate. Spre deosebire de educația formală, care este sistematică și organizată, educația nonformală în familie se realizează prin experiențe cotidiene, prin observare, imitație și interacțiune directă cu membrii familiei.

Instituționalizarea se produce prin valori, comportamente, rutine, obiceiuri, reguli, norme, fiind cognitive sau normative. Formalizarea educației în familie se produce implicit prin următoarele resurse ale familiei:

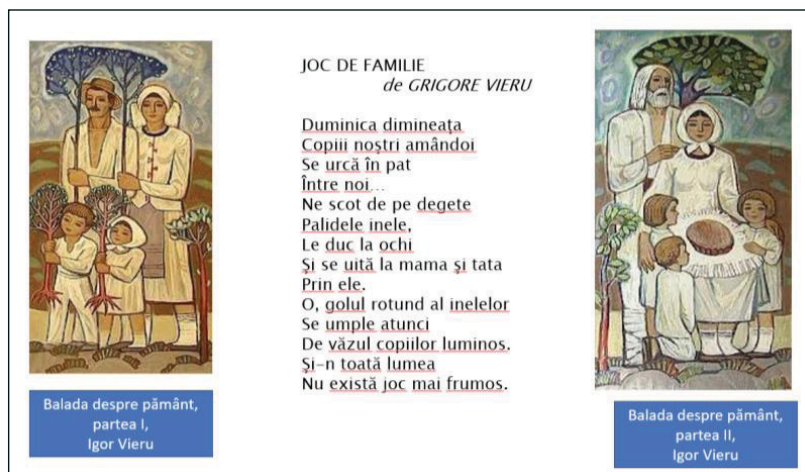
Tabelul 1. Modalități de educație nonformală în familie

Modalități de educație nonformală	Valori, comportamente transmise, menținute, dezvoltate
Transmiterea valorilor și normelor sociale	Copiii învață de la părinți și bunici respectul, empatia, responsabilitatea și solidaritatea.
Dezvoltarea abilităților de comunicare	Dialogul din familie contribuie la dezvoltarea vocabularului, a argumentării logice și a capacității de exprimare clară.
Cultivarea gândirii critice și a creativității	Prin povești, jocuri educative, discuții și activități practice familia stimulează imaginația și curiozitatea copilului.
Formarea deprinderilor practice	Copiii învață de mici activități esențiale, precum gătitul, organizarea timpului sau gestionarea resurselor.
Educația emoțională	Familia oferă un mediu sigur pentru dezvoltarea emoțiilor, gestionarea conflictelor și formarea unei identități puternice.
Învățarea prin exemplu personal	Părinții sunt primii mentori ai copiilor, iar comportamentul lor devine un model de urmat.

Sursă: elaborată de autoare

Educația în familie este surprinsă în operele poezilor, compozitorilor, artiștilor plastici din Republica Moldova. Igor Vieru și Grigore Vieru sunt două figuri emblematice ale culturii și artei din Republica Moldova, iar operele lor joacă un rol esențial în educația nonformală în familie. Picturile lui Igor Vieru și poeziile lui Grigore Vieru reflectă valorile, tradițiile și sensibilitatea specifică spațiului românesc, având un impact profund asupra formării identității și educației copiilor în mediul familial.

Imagine 1. Mesaje de educație în familie în operele lui Igor Vieru și Grigore Vieru

Educația nonformală este adesea transmisă prin experiențe culturale, artistice și prin implicarea activă a familiei. Operele celor doi artiști devin instrumente de educație nonformală, prin care copiii și tinerii învață despre tradițiile și valorile naționale, dragostea pentru natură și satul natal, respectul pentru familie și maternitate, cele mai importante etape ale vieții omului și ale familiei, cei șapte ani de-acasă, transmiterea valorilor morale, precum iubirea, respectul și empatia.

Prin expunerea la picturile lui Igor Vieru și la poeziile lui Grigore Vieru, copiii învață într-un mod natural despre identitatea națională, despre frumusețea artei și a cuvântului, fără a simți presiunea unui cadru educațional formal. Operele lui Igor Vieru și Grigore Vieru nu sunt doar expresii artistice, ci adevărate instrumente pedagogice, prin care familia devine un mediu de învățare natural și afectiv. Ele instituționalizează educația nonformală prin artă, transformând fiecare casă într-un spațiu al valorilor autentice, unde educația se face prin frumusețea culorilor și a cuvintelor.

Contribuția părinților în instituționalizarea educației nonformale

În cadrul instituțiilor de educație nonformală, precum Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”, părinții joacă un rol activ. Un principiu fundamental al activității Centului este „Principiul participării și responsabilității comunității, a părinților și a altor actori sociali interesați” (Regulament, 2020).

Părinții participă la consiliile de administrație, contribuind cu propuneri pentru îmbunătățirea procesului educațional. Principiul participării și responsabilității

comunității subliniază importanța colaborării dintre familie și instituțiile educaționale, ceea ce facilitează o educație de calitate pentru copii.

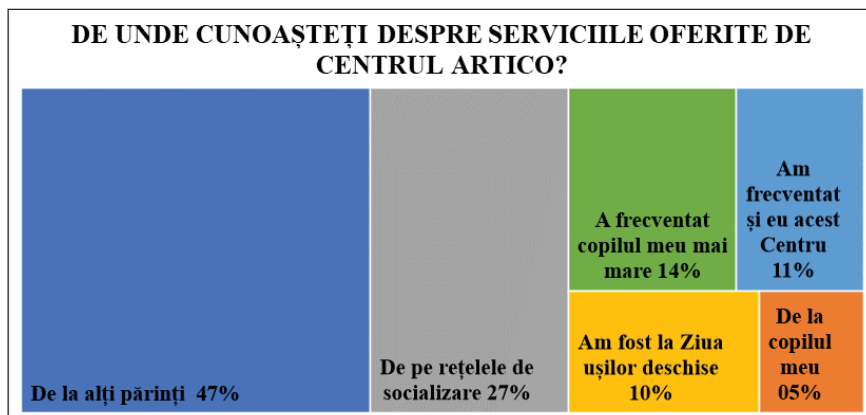
Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO” dezvoltă parteneriatele educaționale cu familia, pentru eficientizarea educației nonformale. Acest tip de parteneriat este esențial pentru dezvoltarea educației nonformale, oferind copiilor și tinerilor oportunități de a-și dezvolta competențele personale și sociale, de a participa la activități extracurriculare și de a se implica activ în comunitate.

Pentru starea de bine a copiilor, asigurarea calității educației nonformale, comunicarea cu părinții este esențială. Pentru îmbunătățirea calității procesului de învățare, educație, dezvoltare a copiilor și pentru creșterea stării de bine și motivației copiilor și părinților legate de educația nonformală (extrașcolară), Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO” invită părinții, bunicii să participe la sondaje anonime.

În continuare, prezentăm unele opinii ale părinților privind serviciile de educație nonformală, în relație cu implicarea familiei în educație.

Cei mai mulți părinți află de la alți părinți (47%) despre serviciile oferite de Centrul „ARTICO”, iar 24 la sută dintre părinți au practici familiale de educație nonformală: 14% dintre părinți au copii mai mari care au frecventat instituția, iar 11 la sută dintre părinți, fiind copii, au frecventat cercurile „ARTICO”.

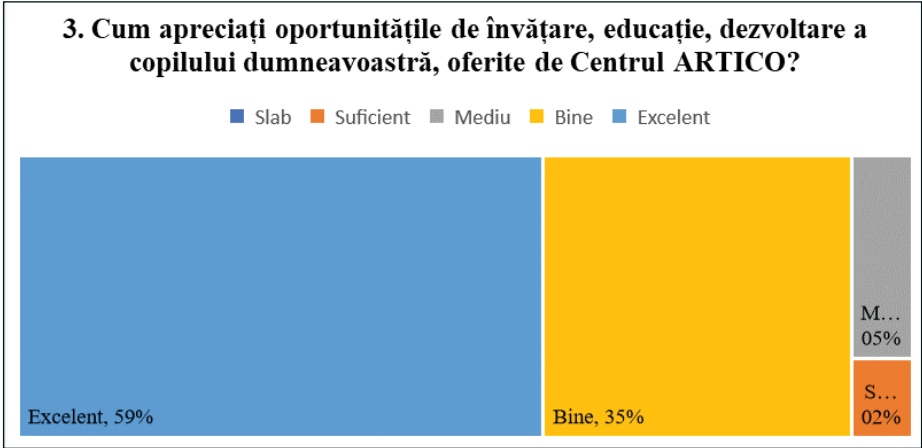
Figura 1. De unde cunoașteți despre serviciile oferite de Centrul ARTICO?

Sursă: elaborată de autoare

Majoritatea părinților apreciază excelent și bine oportunitățile de învățare, educație, dezvoltare a copilului dumneavoastră, oferite de Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”.

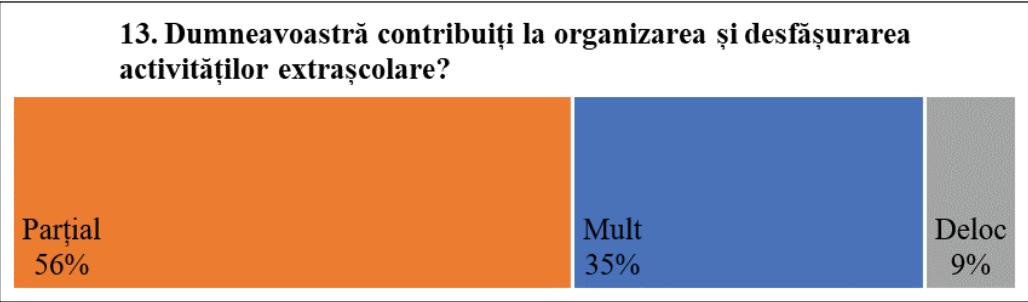
Figura 2. Cum apreciați oportunitățile de învățare, educație, dezvoltare a copilului dumneavoastră, oferite de Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”?

Sursă: elaborată de autoare

35 la sută dintre părinți consideră că contribuie mult la organizarea și desfășurarea activităților extrașcolare, 56 la sută contribuie parțial, iar 9 la sută au constatat că nu participă.

Figura 3. Dumneavoastră contribuiți la organizarea și desfășurarea activităților extrașcolare?

Sursă: elaborată de autoare

Concluzie

Familia reprezintă un pilon fundamental al educației nonformale, având un impact profund asupra dezvoltării holistice a copilului. Prin iubire, sprijin emoțional și învățare experiențială, familia completează educația formală și contribuie la pregătirea

copiilor pentru o integrare armonioasă în societate. În concluzie, instituționalizarea educației nonformale în familie nu doar că îmbogățește experiențele educaționale ale copilului, dar și întărește legăturile interumane și coeziunea socială.

Referințe bibliografice:

1. Constituția Republicii Moldova. Art. 48¹. Disponibil pe: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145723&lang=ro#
2. CUZNEȚOV, L., Pedagogia familiei. Suport de curs. Univ. Ped. De Stat „I. Creangă” din Chișinău. Chișinău: Primex-Com S.R.L., 2013. – 77 p.
3. OBADA, D., SILISTRARU, N. Bunicii și părinții, promotori eficienți ai culturii și tradițiilor populare ca model de educație în familie. In: Materialele Conferinței Republicane a Cadrelor Didactice: Pedagogie în învățământul preșcolar și primar, 27-28 februarie 2021. Chișinău, Republica Moldova: Tipografia Universității de Stat din Tiraspol, 2021, Vol. 4, pp. 106-110. ISBN 978-9975-76-321-9.
4. POP, L. M. Imagini instituționale ale tranziției. Iași: Polirom. 2003. 224 p. p. 46
5. POSTĂN, L., BOTNAR, L. Educația extrașcolară: principii ale instituționalizării din perspectiva educației nonformale. In: Integrare prin cercetare și inovare.: Științe sociale, 10-11 noiembrie 2021. Chisinau, Republica Moldova: Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova, 2021, SS, pp. 123-126. ISBN 978-9975-158-55-8.
6. Site oficial CRCT „ARTICO”. Disponibil: <https://artico.md/>

PUTEREA INVIZIBILĂ A INFORMALULUI

Liliana POSTĂN,
doctor, conf.univ.,
Universitatea de Stat din Moldova,
metodistă principală,
Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”
ORCID ID: 0000-0002-3231-3496
E-mail: cercetareim@gmail.com

Rezumat. *Lucrarea abordează problema inconsistenței teoretice a fenomenelor informale în diverse domenii, în special în educație. Presumăm că, miturile despre informalitate, care denaturează percepția asupra acestui fenomen, cresc puterea invizibilă a acțiunilor informale în economie, politică, educație, media, comunicare.*

Cuvinte-cheie: *informal, educație nonformală, putere invizibilă, recunoaștere.*

THE INVISIBLE POWER OF THE INFORMAL

Summary. *The paper addresses the issue of the theoretical inconsistency of informal phenomena in various fields, particularly in education. We assume that the myths about informality, which distort the perception of this phenomenon, increase the invisible power of informal actions in the economy, politics, education, media, and communication.*

Keywords: *informal, non-formal education, invisible power, recognition.*

Introducere

Fenomenele informale sunt prezente în toate domeniile vieții și se caracterizează prin flexibilitate, lipsa reglementărilor oficiale și influența normelor nescrise. În unele domenii sunt recunoscute ca forme ale activității, manifestări comportamentale, dar în altele rămân ascunse, funcționând ca mecanisme subtile care modelează interacțiunile sociale, economice și politice. Deși nu sunt codificate prin legi sau reglementări oficiale, fenomenele informale exercită o influență considerabilă asupra dinamicii sociale, facilitând sau obstrucționând procesele formale.

În sfera economică, rețelele informale de schimb și colaborare pot sprijini antreprenoriatul, dar și economia subterană, unde tranzacțiile se desfășoară în afara cadrului reglementat. În educație, învățarea informală completează sistemele formale prin experiențe practice și schimburi de cunoștințe în afara instituțiilor tradiționale. La nivel social și politic, relațiile informale stabilesc ierarhii invizibile, influențând luarea deciziilor prin mecanisme precum clientelismul, nepotismul sau solidaritatea de grup. În același timp, aceste rețele pot oferi sprijin și reziliență comunităților, asigurând coeziune și suport reciproc în absența unor structuri oficiale eficiente.

În contextul actual al Republicii Moldova, printre primele manifestări ale informalității cu impact negativ la nivel de sistem sau la nivel național, a fost fenomenul muncii informale, al ocupării informale. În anul 2012, Centru analitic independent Expert-Grup făcea următoarea constatare: „Incidența înaltă a ocupării informale a caracterizat piața muncii din Republica Moldova pe tot parcursul perioadei de tranziție. Dar reducerea fenomenului ocupării informale a intrat pe agenda autorităților doar recent, când au fost calculate pierderile pentru veniturile bugetare generate de acest fenomen. Astfel, ocuparea informală, și mai cu seamă „munca la negru” și salariile „în plic”, au devenit subiecte discutate pe larg în Republica Moldova începând cu vara anului 2011, când a fost aprobat Planul de acțiuni privind minimizarea practicii de achitare a salariilor „în plic” și a „muncii la negru” [3].

Discuții

Informalitatea este prezentă în diverse domenii și are un impact semnificativ asupra economiei și societății. Pe lângă munca informală și salariile „în plic”, alte exemple de activități informale cu impact negativ dar și pozitiv includ:

Tabelul 1. Efectele activităților informale

Activități informale și efecte negative	- Activități informale și efecte pozitive
- Comerțul stradal neautorizat – Vânzarea de produse (fructe, legume, haine, accesorii etc.) pe trotuare, piețe improvizate sau din portbagajul mașinilor, fără înregistrare legală și fără achitarea impozitelor. - Prestarea serviciilor fără înregistrare fiscală – Multe persoane oferă servicii precum reparații auto, construcții, croitorie, frizerie sau lecții private fără a deține o formă juridică sau a plăti taxe.	- Economie informală de subzistență (Impact neutru sau pozitiv) Micile piețe informale și trocurile – În mediul rural, schimburile informale de produse (ex. legume, lactate, ouă) între gospodăriile ajută la asigurarea necesarului de trai, fără a implica bani sau taxe. - Autoconsumul în agricultură – Multe familii din mediul rural produc hrană pentru uz propriu, ceea ce reduce dependența de veniturile monetare și de economia formală. - Activități sociale și comunitare informale (Impact pozitiv) Rețelele de ajutor reciproc – Vecinii și rudele se ajută între ei în construcții, muncă agricolă sau îngrijirea copiilor și bătrânilor, reducând costurile pentru servicii plătite.

- Transportul ilicit de pasageri (pirateria auto) – Practicarea transportului de persoane în regim de taxi fără licență, ceea ce afectează operatorii legali și duce la pierderi pentru bugetul de stat. - Corupția și plățile informale în instituțiile publice – „Taxele de protecție” sau mituirile pentru obținerea unui loc de muncă, a unui serviciu medical mai rapid sau a unor note mai bune în instituțiile de învățământ. - Producerea și vânzarea de alcool sau țigări de contrabandă – Comerțul cu produse accizabile fără acte legale, deseori venind din regiuni cu regim fiscal diferit, cum ar fi Transnistria. - Arendarea locuințelor fără declararea veniturilor – Mulți proprietari închiriază apartamente fără a înregistra oficial contractul și fără a plăti impozite. - Activitățile agricole informale – Comercializarea produselor agricole în afara circuitului legal, fără facturi sau acte de proveniență.	- Voluntariatul informal – Chiar dacă nu este recunoscut oficial, multe persoane ajută gratuit în comunități (ex. curățenie în cartiere, organizarea de evenimente culturale sau sportive). - Învățarea și schimbul informal de cunoștințe (Impact pozitiv) - Educația informală – Multe persoane învață meserii sau abilități (reparații auto, croitorie, programare) prin mentorat sau practică directă, fără certificări oficiale. - Grupuri de sprijin online – Forumurile și rețelele sociale sunt folosite pentru schimb de informații și soluții rapide, fără a fi parte dintr-un sistem educațional formal. - Inovație și antreprenariat informal (Impact pozitiv) - Start-up-uri fără înregistrare inițială – Mulți tineri testează idei de afaceri (ex. cofetării artisanale, handmade, IT freelancing) în mediul informal înainte de a se înregistra oficial. - Hobby-uri monetizate – Activitățile creative (ex. pictură, fotografie, sculptură) sunt uneori desfășurate fără statut legal, dar contribuie la dezvoltarea talentelor și economiei locale. - Transport și mobilitate informală (Impact neutru sau pozitiv) - Autostopul – Deși neoficial, partajarea transportului reduce costurile pentru călători și are beneficii ecologice. - Transportul informal în zone fără acoperire oficială – În unele sate izolate, microbuzele operate informal sunt singura soluție de transport pentru localnici.
---	--

Înformalitatea nu este întotdeauna o problemă, în multe cazuri, ea suplinește lipsurile sistemului formal și creează oportunități, iar, deseori, puterea informalului este invizibilă și ignorată.

Puterea invizibilă a informalului se manifestă prin capacitatea sa de a remodela regulile stabilite, de a facilita adaptarea la schimbare și de a crea alternative la structurile oficiale. Însă tocmai lipsa vizibilității și imposibilitatea unei măsurători exacte fac ca această influență să fie adesea subestimată sau neglijată în analizele formale ale societății. Acestea pot completa sau chiar înlocui structurile formale în anumite contexte. În abordarea noastră, punerea invizibilă a informalului se referă la capacitatea și sensibilitatea unei înțelegeri profunde și recunoaștere a rolului informalului și de minimalizare a tendinței de a ignora sau de a subestima impactul fenomenelor informale asupra societății, economiei, politicii sau asupra învățării, comunicării, informării.

Situațional, punerea invizibilă a informalului este acuzată în anumite procese electorale sau de influență politică (Ex.: alegerile prezidențiale în Republica Moldova, România, 2024). În politică, informalul se referă la procese, influențe și relații care nu sunt reglementate oficial, dar care joacă un rol major în luarea deciziilor și în dinamica puterii. De multe ori, rețelele informale pot fi la fel de influente ca structurile oficiale, în special, combinate cu fenomenele informale ale mass-media, social-media, jurnalismului informal. În politică, informalul se manifestă prin rețelele de influență și lobby, puterea liderilor informali, negocieri și alianțe neoficiale, comunicare informală, corupție și clientelism.

În educație, fenomenele informale sunt recunoscute și legislate ca:

- Formă a educației: „Educația informală – formă experiențială de învățare, desfășurată în afara sistemului de învățământ formal, care reprezintă rezultatul unor activități zilnice legate de muncă, mediul familial, timpul liber și care nu este organizată sau structurată din punctul de vedere al obiectivelor, duratei ori sprijinului pentru învățare. De regulă, educația informală nu este certificată, dar poate fi evaluată pentru recunoașterea și validarea competențelor în vederea accelerării progresului educațional și/sau profesional” [1].
- Componentă a sistemului de educație: „Sistem de educație - ansamblul instituțiilor și organizațiilor (educaționale, economice, politice, științifice, culturale, obștești), precum și al comunităților (familie, popor, națiune, grupuri profesionale, mass-media) care, în mod direct sau indirect, explicit sau implicit, realizează funcții educaționale, asigurând procesul de formare și dezvoltare a personalității în cadrul educației formale, nonformale și informale” [Idem];

- Context de dobândire a calificării, specificat în procedurile de certificare și de recunoaștere a învățării pe parcursul vieții: „Certificare - proces de validare formală, în urma unei proceduri standard de evaluare, a rezultatelor învățării în contextul educației formale, nonformale și informale”, Cadrul național al calificărilor este un sistem integrat al calificărilor naționale în corespundere cu Cadrul european al calificărilor și cu necesitatea de calificări pe piața muncii, structurat ierarhic pe opt niveluri de calificare definite printr-un set de descriptori, care cuprinde toate tipurile de calificări, de diferite dimensiuni și scopuri, calificări complete sau parțiale, dobândite prin contexte formale, nonformale, informale și prin recunoașterea rezultatelor învățării anterioare din perspectiva învățării pe tot parcursul vieții” [Idem];
- Formă de realizare a învățării pe parcursul vieții, a învățării și educației adulților: „educația adulților – componentă a învățării pe tot parcursul vieții, care desemnează întregul ansamblu al proceselor educaționale organizate, indiferent de conținut, nivel și metodă, în context formal, nonformal sau informal, și se desfășoară după încheierea primei faze de educație, fără deosebire de nivelul la care a fost întreruptă formarea inițială, în vederea adaptării flexibile a individului la noile realități socioeconomice în permanentă schimbare și în scopul dezvoltării competențelor necesare pentru activitatea profesională și socială” [Idem]; „Învățarea pe tot parcursul vieții se realizează în contexte de educație formală, nonformală și informală, Învățarea pe tot parcursul vieții în contextul educației informale reprezintă rezultatul unor activități zilnice legate de muncă, mediul familial, timpul liber și nu este organizată sau structurată din punct de vedere al obiectivelor, duratei ori sprijinului pentru învățare”, Certificarea cunoștințelor și competențelor dobândite în contexte de educație nonformală și informală poate fi făcută de structuri abilitate în acest sens, în baza unui regulament aprobat de Ministerul Educației și Cercetării.” [Ibidem. Art. 123 (5), (8), (10)]. „Învățarea pe tot parcursul vieții în contextul educației informale se realizează prin activități organizate în familie, la locul de muncă, în comunitate, în rețele sociale, prin activități de voluntariat, sportive, culturale etc. și poate conduce la formarea de competențe și calificări” [Ibidem. Art. 124].

Astfel, autoritățile din domeniul educației iau în considerare puterea educației informale, atunci când dezvoltă politici educaționale și adaptează reglementările pentru a include activități informale, asigurându-se că acestea sunt recunoscute și protejate.

Comparativ cu alte două forme ale educației – formală și informală, educația informală este cel mai puțin abordată din punct de vedere teoretic, fiind „adesea definită ca o categorie reziduală a învățării nonformale, care, la rândul său, este o categorie reziduală a învățării formale (Schugurensky, 2000, p. 2). Aceasta poate fi o abordare problematică, deoarece definirea unui concept prin ceea ce nu este nu contribuie la înțelegerea caracteristicilor sale (Bourke et al., 2018, p. 772). De asemenea, definirea învățării informale poate fi dificilă, deoarece unii autori folosesc termenii „informal” și „nonformal” în mod interschimbabil (Colley et al., 2003) [2].

Menționăm definițiile de referință ale educației informale, propuse de UNESCO (1991), de cercetătorii Ph. Coombs și M. Ahmed (1974), Văideanu G. (1998), S. Cristea (2002). Definiția dată de Coombs și Ahmed oferă o primă abordare a educației informale, fiind una dintre cele mai des citate de cercetători și practicieni: „Educația informală este procesul de învățare pe tot parcursul vieții, prin care fiecare persoană dobândește și acumulează cunoștințe, abilități, atitudini și perspective din experiențele zilnice și din expunerea la mediul înconjurător... În general, [învățarea informală] nu este organizată și este adesea nesistematică; cu toate acestea, ea reprezintă cea mai mare parte a învățării totale de-a lungul vieții unei persoane – inclusiv în cazul unei persoane cu un nivel ridicat de școlarizare” (Coombs & Ahmed, 1974, p. 3).

Atitudinea precară față de informalitate și inconsistența teoretică au generat mituri, dar totodată, au crescut puterea invizibilă a informalului, prin subestimarea impactului său real asupra structurilor sociale, economice și educaționale. Această lipsă de recunoaștere a condus la perpetuarea unor idei eronate despre informalitate, considerată fie ca un domeniu lipsit de importanță, fie ca o amenințare la adresa ordinii formale.

Miturile despre informalitate nu doar că denaturează percepția asupra acestui fenomen, ci și întăresc discrepanțele dintre sfera formală și cea informală, alimentând o tensiune constantă între cele două:

- Informalitatea este sinonimă cu lipsa de organizare;
- Educația informală este inferioară educației formale;
- Economia informală este doar despre muncă ilegală;
- Informalitatea este un fenomen tranzitoriu;
- Relațiile informale sunt mai puțin relevante decât cele formale.

Concluzii

Fenomenele informale sunt o parte esențială a societății, având atât avantaje (flexibilitate, eficiență, adaptabilitate), cât și riscuri (lipsă de control, posibile abu-

zuri, dificultăți de recunoaștere). Ele coexistă cu structurile formale și influențează procesele sociale, economice și politice.

Punerea invizibilă a informalului poate fi abordată prin recunoașterea impactului său, integrarea acestuia în politicile publice și educarea societății despre importanța sa. Prin colaborare și transparență, se poate construi un mediu mai echitabil și mai incluziv, în care informalul este recunoscut ca o parte esențială a economiei și a vieții sociale.

Referințe bibliografice:

1. Codul Educației al Republicii Moldova. Art. 3. 2014. Disponibil pe: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146666&lang=ro#
2. Johnson, M., and Majewska, D. (2022). Formal, non-formal, and informal learning: What are they, and how can we research them? Cambridge University Press & Assessment Research. Report. 36 p. p. 17. Disponibil pe: <https://www.cambridgeassessment.org.uk/Images/665425-formal-non-formal-and-informal-learning-what-are-they-and-how-can-we-research-them-.pdf>
3. <https://www.expert-grup.org/ro/biblioteca/item/618-ocuparea-informal%C4%>

EDUCAȚIA NONFORMALĂ: O TRANZIȚIE DINSPRE TEORIE CĂTRE APPLICABILITATE ÎN CONTEXTUL EDUCAȚIONAL

Tamara MUNTEANU,

PhD, lecturer

„Ion Creanga” State Pedagogical University

ORCID: 0000-0002-8376-1360

E-mail: munteanu.tamara@upsc.md

Rezumat. Autoarea, în acest articol, conturează conceptele fundamentale și aplicațiile practice ale educației nonformale în sistemul de învățământ contemporan, evidențiind importanța și impactul acesteia la diferite niveluri educaționale. Cercetarea subliniază complementaritatea dintre educația formală și cea nonformală, precum și beneficiile integrării activităților nonformale în procesul educațional. Sunt prezentate definiții și viziuni teoretice ale variilor autori cu referire la educația nonformală; modalități de integrare a activităților nonformale în diferite contexte educaționale. Totodată, în lucrare sunt reflectate caracteristicile educației nonformale, acestea constând în faptul că: asigură legătura dintre instruirea formală și cea informală; se desfășoară într-un cadru organizat, în afara sistemului școlar; cuprinzând activități extra clasă / extradidactice și activități de educație și instruire extrașcolare, activități de animație; conținutul acestora prezintă o mare flexibilitate; ambianța relaxată, calmă și plăcută, dispunând de mijloace menite să atragă publicul de diferite vârste. Aceste activități interactive oferă exemple concrete de aplicare a educației nonformale, ilustrând importanța participării active, a colaborării și a reflecției în procesul de învățare.

Cuvinte-cheie: educație formală, educație nonformală, caracteristici, extradidactic, extrașcolar, flexibilitate, participare activă.

NONFORMAL EDUCATION: A TRANSITION FROM THEORY TO APPLICABILITY IN THE EDUCATIONAL CONTEXT

Summary. The author, in this article, outlines the fundamental concepts and practical applications of non-formal education in the contemporary education system, highlighting its importance and impact at different educational levels. The research emphasizes the complementarity between formal and non-formal education, as well as the benefits of integrating non-formal activities into the educational process. Definitions and theoretical visions of various authors are presented with reference to non-formal education; ways of integrating non-formal activities in different educational contexts. At the same time, the characteristics of non-formal education are reflected in the work, consisting in the fact that: it ensures the connection between formal and informal training; takes place in an organized setting, outside the school system, including extra-class / extra-didactic activities and extra-curricular education and training activities, animation activities; their content is very flexible; relaxed, calm and pleasant atmosphere, with means designed to attract the public of different ages. These interactive activities provide concrete examples

of the application of non-formal education, illustrating the importance of active participation, collaboration and reflection in the learning process.

Keywords: *formal education, non-formal education, characteristics, extracurricular, extracurricular, flexibility, active participation.*

Introducere

În ultimele decenii, educația nonformală a dobândit o relevanță tot mai mare în practica educațională, fiind identificată ca un element fundamental al procesului de învățare pe tot parcursul vieții. Într-o societate caracterizată de schimbări accelerate, în care cerințele pieței muncii și nevoile individuale se transformă constant, educația nonformală se afirmă ca un mecanism versatil și dinamic, capabil să completeze și să extindă cadrul oferit de educația formală. Desfășurată în afara structurilor tradiționale ale sistemului școlar, această formă de educație se focalizează pe cultivarea competențelor practice, sociale și civice, oferind oportunități de învățare adaptate nevoilor individuale și orientate către aplicații concrete.

Prin intermediul unei analize critice a literaturii de specialitate, putem evidenția modalitățile prin care educația nonformală poate fi integrată în sistemele educaționale formale și nonformale, contribuind astfel la îmbunătățirea calității procesului de învățare și la dezvoltarea unor competențe esențiale pentru secolul XXI. Totodată, vom reliefa atât provocările, cât și oportunitățile legate de implementarea programelor de educație nonformală, precum și impactul acestora asupra participanților și comunităților implicate.

În acest cadru, vom porni cu următoarele întrebări:

- Cum poate fi definită și delimitată educația nonformală în raport cu educația formală și informală?
- Ce strategii și mecanisme pot sprijini integrarea eficientă a educației nonformale în sistemele educaționale existente?
- Care sunt avantajele și limitările aplicării practice a acestei forme de educație?

Prin explorarea acestor întrebări, ne propunem să contribuim la o mai bună înțelegere a rolului educației nonformale ca intermediar între teorie și practică, oferind perspective relevante pentru cercetători și practicieni.

Repere conceptuale

Cercetând literatura de specialitate privind cele trei dimensiuni ale educației, ne vom referi, în mod special, la doi cercetători: Sorin Cristea și Vladimir Guțu. În ideile acestora găsim puncte comune. Astfel, *educația informală*, în viziunea

lor, este o acțiune ocazională, paralelă, spontană, difuză; o totalitate de informații neintenționate, voluminoase cu care este confruntat individul în practica de toate zilele și care nu sunt selectate, organizate și prelucrate din punct de vedere pedagogic. La realizarea acestei forme de educație contribuie: familia, mass-media, biserica, muzeele, strada etc. *Educația formală* este văzută drept o activitate în cadrul instituțional, organizată sistemic și realizată de cadrele didactice permanente, pe baza unui curriculum oficial, în timp și spațiu. *Educația nonformală* - o realitate mai puțin formalizată sau neformalizată, însă cu efecte formative. Activitățile educative angajate în acest sens se caracterizează printr-o mare diversitate, flexibilitate, fiind determinate de interesele și opțiunile individuale ale elevilor.

Cele trei forme ale educației, prezentate sub forma unor definiții mai sus, pot fi modelate și grafic:

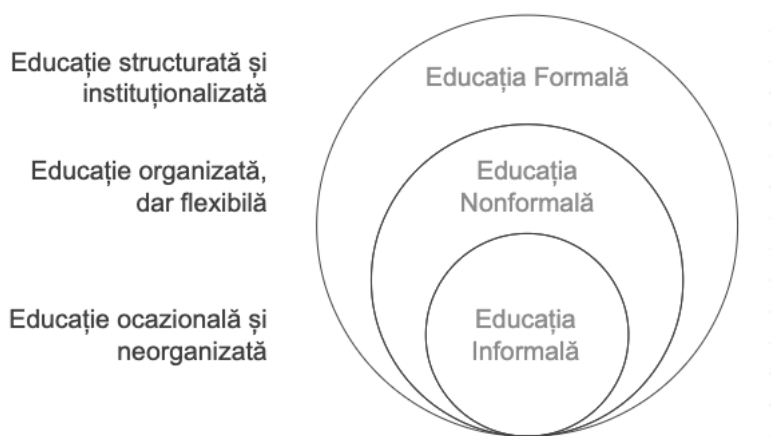

Figura 1. Trei dimensiuni ale educației (educații „paralele”)

În cele ce urmează, propunem o serie de definiții cu referire la *educația nonformală*, propuse de varii autori/cercetători.

Tabelul 1. Definiții și viziuni teoretice privind educația nonformală

Autor	Definiție	Aspecte-cheie/ contribuții
Coombs, P. H. și Ahmed, M.	„Educația nonformală este orice activitate educațională organizată, desfășurată în afara sistemului formal, destinată să răspundă nevoilor indivizilor.”	Accentul pe adaptabilitatea și relevanța pentru nevoile comunității.

Knowles, M.	„Educația nonformală se bazează pe autodirijare și experiență, punând accent pe învățarea centrată pe adult.”	Contribuția la teoria învățării autodirijate (andragogie) și la dezvoltarea abilităților prin experiență practică.
Rogers, A.	„Educația nonformală oferă o cale alternativă de învățare față de educația formală, fiind axată pe dezvoltarea abilităților practice și aplicabile.”	Învățare aplicată, bazată pe nevoi și promovarea diversificării metodelor educaționale.
Freire, P.	„Educația nonformală este un proces de eliberare, în care oamenii își dezvoltă conștiința critică și capacitatea de a transforma lumea.”	Educația nonformală ca metodă de emancipare și transformare socială.
Houle, C.	„Nonformalul include toate experiențele educaționale intenționate care nu sunt structurate ca educație formală, ci mai degrabă sunt informale și orientate spre viață.”	Accentul pe învățarea experiențială și orientarea către viața cotidiană.
Jarvis, P.	„Educația nonformală se referă la acele forme de educație organizate, dar flexibile, ce permit indivizilor să învețe într-un mod mai liber decât în cadrul formal.”	Dimensiunea flexibilității și adaptării la nevoile specifice ale indivizilor și comunităților.
Smith, M.	„Educația nonformală presupune o organizare deliberată a învățării în afara structurilor formale și are loc într-un mod informal și liber.”	Accent pe flexibilitate și pe valorificarea mediilor informale de învățare.
Jeffs, T., și Smith, M.	„Este vorba de un proces de învățare continuă și autoeducare, care se desfășoară într-un mediu flexibil și permite o învățare activă.”	Educația nonformală promovată ca proces continuu, centrat pe experiență și adaptat individului.
Kleis, J.	“Orice activitate educațională, intenționată și sistematică, desfășurată de obicei în afara școlii tradiționale, al cărei conținut este adaptat nevoilor individului și situațiilor speciale, în scopul maximalizării învățării și cunoașterii și al minimalizării problemelor cu care se confruntă aceasta în sistemul formal.	Evitarea stresului notării în catalog, disciplina impusă, efectuarea temelor etc.

În lucrarea *Fundamentele pedagogiei*, pedagogul Emerit Sorin Cristea propune definiția *educației nonformale*, reflectând acest concept drept „o realitate mai puțin formalizată sau neformalizată, însă cu efecte formative. Activitățile educative anga-

jate în acest sens se caracterizează printr-o mare diversitate, flexibilitate, fiind determinate de interesele și opțiunile individuale ale elevilor”.

Educația nonformală poate fi organizată prin *activități în afara clasei*: cercuri, concursuri, olimpiade, întreceri, manifestări culturale și artistice etc. și *activități organizate în afara școlii*: excursii, vizite, tabere, expoziții, centre de creație etc.

Caracteristicile *educației nonformale*, conform profesorului Sorin Cristea, sunt:

- asigură legătura dintre instruirea formală și cea informală;
- se desfășoară într-un cadru organizat, în afara sistemului școlar, cuprinzând activități extra clasă / extradidactice (cercuri pe discipline, interdisciplinare sau tematice, ansambluri sportive, artistice, concursuri școlare, olimpiade, competiții etc.) și activități de educație și instruire extrașcolare, activități de animație;
- coordonatorii acestei forme de educație *își joacă rolurile, sunt animatori, moderatori*. Educatorului nonformal i se solicită mai multă flexibilitate și entuziasm, adaptabilitate și rapiditate în adoptarea variatelor stiluri de conducere a activității, în funcție de nevoile și cerințele educatului;
- *conținutul și obiectivele* urmărite prezintă o *mare flexibilitate*, diferențiindu-se în funcție de vârstă, sex, categorii socioprofesionale, interesul participanților, aptitudinile și înclinațiile acestora. Sunt cuprinse activități care corespund intereselor, aptitudinilor și dorințelor participanților;
- ambianță relaxată, calmă și plăcută, dispunând de mijloace menite să atragă publicul de diferite vârste. Este un antrenament intelectual care menține interesul participanților printr-o metodologie atractivă.

Aspecte praxiologice.

Precum menționam mai sus, activitățile nonformale pot fi realizate în diferite contexte educaționale, precum:

- *Proiecte comunitare și de voluntariat*, care contribuie la dezvoltarea abilităților de colaborare și responsabilitate socială. De exemplu, organizarea unor campanii de ecologizare sau de ajutor comunitar.
- *Ateliere și sesiuni de dezbateri*, care pot aborda subiecte importante pentru participanți, precum gândirea critică sau dezvoltarea personală. Prin intermediul dezbaterilor și al discuțiilor deschise, participanții au ocazia să-și îmbunătățească abilitățile de comunicare și argumentare.
- *Învățare prin experiență - educație practică (learning by doing)*. Învățarea poate fi stimulată prin activități creative, cum ar fi ateliere de artă, gătit sau

proiecte tehnice, prin care participanții dobândesc cunoștințe prin practică și experimentare.

- *Jocuri de rol și simulări* sunt utile pentru dezvoltarea abilităților de comunicare, empatie și soluționare a conflictelor, în contexte care se aseamănă cu cele reale.
- *Studiu de caz* – un model de aplicare a educației nonformale în instituțiile de învățământ.
- *Workshopuri pe teme specifice și proiecte de echipă* sunt concepute pentru a fi plăcute și pentru a încuraja implicarea elevilor, punând accent pe învățarea activă.

În cadrul acestor forme de organizare a activităților nonformale pot fi implementate varii activități interactive. Vom reflecta unele dintre acestea în textul de mai jos.

1. Mingea fierbinte (activitate de spargere a ghiției)

Obiectiv: memorarea numelor, inițierea cunoașterii reciproce în cadrul grupului

Categoria de vârstă: 5 ani - 90 de ani

Materiale: o minge

Conținut: Participanții sunt aranjați în cerc. Activitatea constă în autoprezentarea participanților. Pe lângă nume trebuie să mai ofere și alte date. Acest lucru se va face prin intermediul unei mingi care se va lansa între participanți. Trebuie să se desfășoare foarte rapid. Mingea este “fierbinte”. Participanții formează un cerc. Persoana care primește mingea trebuie să spună: *numele; locul nașterii; ocupația preferată; o dorință* (moderatorul/animatorul poate schimba regula). Acest lucru trebuie făcut repede pentru a nu “se frige”. După ce se termină prezentarea, mingea se lansează mai departe.

2. Echilibrul colectiv

Obiectiv: favorizarea încrederii și cooperării, stimularea simțului cooperării

Categoria de vârstă: peste 10 ani

Număr de participanți: 10 -14

Materiale: nu sunt necesare

Durata: 10 min.

Conținut: Tot grupul formează un cerc, apucându-se de mâini. Se face numărătoarea de la 1 la 2. Persoanele care au numărul 1 se vor înclina înainte, cele cu numărul 2 - înapoi. Exercițiul dat trebuie efectuat foarte lent. După ce se obține echilibrul, cei cu numărul 1 se vor înclina înapoi, iar cei cu numărul 2, înainte. Jocul se finalizează printr-o scurtă discuție de evaluare: Ce dificultăți au întâmpinat? Ce probleme există în viața reală ce blochează încrederea în cineva?

3. Pizza

Obiectiv: crearea unei atmosfere relaxante, apropierea interpersonală, cunoaștere și relaționare între participanți, introducerea într-o atmosferă relaxantă și distractivă

Categoria de vârstă: 6 ani - 90 de ani

Număr de participanți: peste 5

Materiale: nu sunt necesare

Durata: 10 min.

Conținut: Participanții trebuie să se așeze în cerc, se întorc toți cu fața într-o singură direcție, stând unul în spatele celuilalt. Fiecare participant are sarcina să ghicească ce acțiune îndeplinește colegul, prin desenul, mișcările colegului pe spatelul său. Spre exemplu: se frământa aluatul (se masează mușchii spatelui); se întinde aluatul; se toarnă apoi ingredientele: cașcavalul, ouăle, se taie salamul; se introduce tava în cuptor și se așteaptă ca să fie coaptă!

4. Ghicește cine-i

Obiectiv: verificarea percepției persoanelor din jur față de propria persoană, cunoaștere și relaționare între participanți, introducerea într-o atmosferă relaxantă și distractivă

Categoria de vârstă: 6 ani - 90 de ani

Număr de participanți: peste 5

Materiale: hârtie, pixuri

Durata: 10 - 30 min.

Conținut: Fiecare participant va trebui să scrie pe un bilețel câte 4-6 afirmații: “Eu sunt.....”, “Într-un grup îmi place.....”. Biletele se adună împăturite într-un bol/ cutie/săculeț și se reîmpart participanților spre a fi citite cu voce tare, trebuind să ghicească cine a scris bilețelul și să facă o scurtă caracterizare a persoanei respective, în funcție de răspunsurile date.

5. Fișa de căutare

Obiectiv: crearea unei atmosfere relaxante, apropierea interpersonală, cunoaștere și relaționare între participanți, introducerea într-o atmosferă relaxantă și distractivă

Categoria de vârstă: 7 ani - 90 de ani

Materiale: Fise pe care sunt scrise anumite indicii de căutare, pixuri.

Durata: 20 min.

Conținut: Se împart fișele de căutare și se explică cum trebuie completate. Fiecare participant va trebui să completeze foaia cu numele persoanelor care corespund indicilor. Exemplul unui cuprins al fișei de căutare: caută persoanele care au șosete negre; caută persoanele care au ziua de naștere în aceeași lună cu tine; caută per-

soanele care au același număr la pantofi ca și tine; caută persoanele care au aceeași pasiune.

6. Mașina de spălat

Obiectiv: identificarea unor calități, stimularea comunicării pozitive

Categorie de vârstă: toate

Număr de participanți: minim 10

Materiale: nu sunt necesare

Durata: 5 – 10 min.

Loc de desfășurare: interior / exterior

Ritm: calm

Conținut: Se formează două șiruri de copii, fața în față. Începând cu ultimii, pe rând, participanții vor trece printre cele două șiruri („mașina de spălat”). Trecând în dreptul fiecărei perechi din șir, se opresc și așteaptă să fie „spălați”: fiecare participant la joc îi pune mâna pe umăr și îi spune o caracteristică, o calitate personală sau o vorbă bună. Cel „spălat” mulțumește și trece mai departe. Se va insista, de la început, pe caracterul pozitiv al comunicării. Neapărat trebuie să treacă prin „mașina de spălat” copiii triști, timizi, negativiști, pentru a le ridica moralul, pentru a le dezvolta încrederea în sine sau pentru a-i determina să gândească pozitiv.

7. Șoriceii

Obiectiv: crearea unei atmosfere relaxante, apropierea interpersonală, cunoaștere și relaționare între participanți, introducerea într-o atmosferă relaxantă și distractivă

Categoria de vârstă: 6 ani - 90 de ani

Conținut: Se împart participanții în echipe, preferabil de câte 6. Fiecare participant din echipă va extrage câte un bilețel (pregătite în prealabil de la 1-6, puse într-un bol/săculeț/cutioară). Moderatorul demonstrează desenarea unui șoarece pentru a exista un model de șoarece din profil, la care să se raporteze toți jucătorii; la formării mai mari – fără model. Când începe jocul, fiecare extrage bilețelul. Pe o coală de hârtie vor desena, în grup, un șoarece. Echipele concurează între ele la desenat șoareci. Desenarea părților șoarecilor se face numai într-o ordine anumită, astfel: 6 - desenează corpul; 5 - capul (din profil); 4 - picioarele; 1 - un ochi; 2 - o ureche; 3 - nasul și mustățile.

8. Foaia de hârtie – brainstorming

Obiectiv: dezvoltarea creativității prin identificarea modalităților de utilizare a diverselor materiale

Categoria de vârstă: 10 ani - 90 de ani

Materiale: un creion, o coală de hârtie, o folie de protecție documente, orice alt material pe care îl avem la dispoziție

Descriere: Se împart participanții în 3 echipe egale. Fiecare echipă primește un set de materiale, ei vor trebui să găsească în 5 minute cât mai multe modalități de utilizare a acelor materiale, fără să judece ideile care sunt spuse. Se poate da și contextul în care acele materiale trebuie să fie folosite (cum le folosim într-un training, la o activitate etc.). După ce se colectează ideile, se prezintă și se discută care sunt ideile, ulterior se pot pune în aplicare.

9. Harta taberei (joc de explorare)

Obiectiv: identificarea spațiilor din tabăra/ terenul de joacă

Categoria de vârstă: 6 ani - 90 de ani

Materiale: creioane, coli de hârtie

Durata: 15 - 30 min.

Descriere: Se împart participanții în echipe egale. Fiecare echipă primește câte un creion și o coală de hârtie, având sarcina să deseneze harta taberei/terenului de joacă în care vor preciza care sunt spațiile pe care le găsesc, unde sunt amplasate. În funcție de vârsta participanților, fiecare echipă poate să fie însoțită sau nu de un adult. Se stabilește perimetrul pe care fiecare echipă va trebui să-l cartografieze, timpul pe care îl au la dispoziție și locul de întâlnire. Fiecare echipă va pleca în expediție. Facilitatorul veghează ca activitatea să se deruleze în siguranță. Se regroupează toate echipele și se face harta comună. Se stabilesc spațiile pe care le pot folosi și care sunt regulile de folosire: de exemplu, pe terenul de sport trebuie să ai încălțăminte adecvată, la piscina trebuie să fii însoțit de un adult. Se încheie activitatea prin expunerea frontală a hărții realizate în echipă.

10. Poveste interactivă

Obiectiv: stimularea spiritului de cooperare

Categoria de vârstă: 4 ani - 90 de ani

Conținut: Copiii urmează să facă anumite gesturi (să bată din palme, să tropăie etc.) sau să scoată anumite sunete, cuvinte, onomatopee, în funcție de personaj. Animatorul trebuie să cunoască foarte bine povestea. Exemplu: povestea *Ridichea uriașă*. *Cuvintele cheie-gest / roluri:*

- Bătrânul/moșneagul – *e-hei*
- Băbuța – *of-of*
- Nepoțica – *hi-hi*
- Cățelul – *ham-ham*
- Pisica – *miau-miau*
- Șoarecele – *chiț-chiț*
- Ridichea – *ho-ho*

Ridichea uriașă

Într-un sat frumos și bogat, într-o căsuță cochetă, cu o grădină mică de zarzavaturi, trăia un țaran bătrân împreună cu băbuța lui, cu nepoțica, un cățel și o pisică. Odată, bătrânul a semănat în grădină legume, printre care și ridichi. Într-o dimineață, pe când s-a dus în grădina de zarzavat, a băgat de seamă că una dintre ridichi a crescut foarte mare, roșioară și frumoasă.

Pe zi ce trecea, ridichea se făcea tot mai mare și mai mare, încât privind-o moșneagul gândea: din ridichea aceasta vom mânca cu toții o săptămână. S-a apropiat de ea și a început să tragă. Dar ridichea stătea înfiptă în pământ, nu voia să clinească și atunci moșneagul a chemat băbuța în ajutor:

– Babă, babă, vino să-mi ajuți să scot ridichea!

A venit baba, l-a prins pe moș de mijloc, moșul a prins de frunzele ridichii și au început să tragă, dar ridichea nu se mișca din loc. Bunica a început să își strige nepoata:

– Vino, nepoată, să ne ajuți! Ridichea asta este uriașă și tare încăpățânată!

Nepoata a venit iute și s-a apucat de mijlocul babei, baba de moș și moșul de frunzele ridichii; au început să tragă cu nădejde, dar uriașa ridiche nici gând să se clineasca din loc...

11. Valorile

Obiectiv: ierarhizarea și prioritizarea valorilor

Categoria de vârstă: 12 - 90 de ani

Materiale: coli de hârtie și pixuri

Durata: 15 min.

Conținut: Fiecare participant va scrie valorile personale care îl determină să facă un anumit lucru, 10 la număr. După ce scriu, animatorul le spune că vor trebui să renunțe la două dintre valorile scrise. Apoi, pe rând, vor trebui să mai renunțe încă la încă 2 valori. La final se face evaluare: cum s-au simțit renunțând la aceste valori, care au fost criteriile de selecție de care au ținut cont etc.

12. Fără 3!

Obiectiv: socializarea copiilor, viteza de reacție, dezvoltarea atenției

Categoria de vârstă: 11-18 ani

Număr de participanți: peste 10

Materiale: nu sunt necesare

Durata: 5-10 minute

Conținut: Participanții sunt așezați în cerc. Câte unul numără cu glas tare în sensul acelor de ceasornic, de la 1 la 3. Când numărătoarea ajunge la persoana care trebuie să spună 3, acea persoană trebuie să bată o dată din palme. Cine greșește, iese

din joc. Jocul se poate complica, astfel: persoana care bate de două ori din palme întoarce numărătoarea în sens invers acelor de ceasornic.

13. Oglinda gândurilor (exercițiu de reflectare)

Obiectiv: învățare prin autorefecție și consolidarea conceptelor prezentate

Conținut: La sfârșitul fiecărei secțiuni, formabilii/participanții vor fi îndemnați să noteze trei idei pe care le-au învățat, două întrebări pe care le au și o reflecție despre cum ar aplica un concept, pe care le vor expune frontal.

Aceste activități interactive oferă exemple concrete de aplicare a educației non-formale, ilustrând importanța participării active, a colaborării și a reflecției în procesul de învățare. Sper ca aceste exerciții să-i inspire pe cititori, să-i ajute să-și dezvolte noi competențe și perspective asupra învățării nonformale.

Concluzie

În cele din urmă, afirmăm cu încredere că educația nonformală joacă un rol fundamental în modelarea trăsăturilor socio-emoționale, precum adaptabilitatea, empatia, comunicarea și capacitatea de a lucra în echipă. Într-o lume în schimbare rapidă, competențele dezvoltate prin educația nonformală pregătesc indivizii nu doar pentru a răspunde provocărilor prezente, dar și pentru a inova și a dezvolta soluții pe termen lung. Subliniem faptul că educația nonformală se definește prin flexibilitate și adaptabilitate, fapt ce facilitează o învățare participativă, un mediu de colaborare și interacțiune care stimulează creativitatea și inițiativa personală.

Referințe bibliografice:

1. Botnariuc, P., Cucos, C. Școala online. Elemente pentru inovarea educației. Raport de cercetare evaluativă. București: Editura Universității București, 2020.
2. Cristea, S. Fundamentele pedagogiei. Iași: Editura „Polirom”, 2010.
3. Cucos, C. Informatizarea în educație. Aspecte ale virtualizării formării. Iași: Polirom, 2006.
4. Cucos, C. Generarea conținuturilor școlare/ suporturilor de învățare de tip elearning. Caracteristici și criterii de calitate. În: Educația digitală. Iași: Polirom, 2020.
5. Damian, R. Impactul inteligenței artificiale asupra educației nonformale, autor:, Revista „Pedagogia”, nr. 4/2022.
6. European Framework for Digital Competence of Educators (DigCompEdu),

- European Commission, 2020. [Disponibil online pe site-ul: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcompedu_en].
7. Gagim, I. Digitalizarea în educație: tendințe și perspective, Editura „Știința”, Chișinău, 2020.
 8. Guțu, V. Educație. Educația formală, nonformală și informală: delimitări și puncte de tangență [Disponibil online pe site-ul: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/UP_2%2866%29_p14-20.pdf].
 9. Istrate, Ol. Pedagogia digitală: Definiție și arie conceptuală, 2022. [Disponibil online pe site-ul: <https://educatia-digitala.ro/pedagogia-digitala-definitie-si-arie-conceptuala>].
 10. Neagu, G. Educația nonformală și competențele pentru secolul XXI, Revista „Științele Educației”, nr. 2/2020.
 11. Politici publice pentru promovarea educației digitale în Republica Moldova, Centrul de Analize și Investigații în Educație, 2022.
 12. Șerban, A. Tendințe în educația nonformală: de la gamificare la realitate augmentată, Revista „Educația 21”, nr. 3/2021.
 13. Strategia de Dezvoltare a Educației 2020-2030, Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova. [Disponibil online pe site-ul: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-02-nu-900-mec-2022_1.pdf].
 14. UNESCO. (2020). *Education in a Post-COVID World: nine ideas for public action*. [Disponibil online pe site-ul: <https://www.unesco.org/en/articles/education-post-covid-world-nine-ideas-public-action>].
 15. 100 de idei de educație nonformală [Disponibil online pe site-ul: <https://www.scout.ro/wp-content/uploads/2013/10/Manual-100-de-idei-de-educație-non-formala.pdf>].

EDUCAȚIA TIMPURIE ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTUL EXTRAȘCOLAR

Natalia CARABET,

doctor, conferențiar universitar,

Universitatea Pedagogică de Stat Ion Creangă din Chișinău,

ORCID ID:0000-0002-9096-0587

Rezumat. *Articolul propune unele idei cu privire la organizarea învățământului extrașcolar la nivelul educației timpurii din Republica Moldova, la nivelul IET. Se analizează unele documente de politici educaționale la nivelul educației timpurii ce reglementează activitățile extracurriculare/extrașcolare din cadrul IET, aspecte ce țin de pregătirea profesională a cadrelor didactice, de competența de a organiza diverse tipuri de activități extrașcolare cu copiii mici, de comun acord cu părinții, dacă e cazul. În articol se descriu principiile activităților extrașcolare organizate cu copiii de vârsta timpurie.*

Cuvinte-cheie: *educație, învățământ extrașcolar, interes, abilități, talente, vârsta timpurie, profesioniști, educație timpurie formală și nonformală, tipuri de activități extracurriculare organizate în IET.*

EARLY EDUCATION AND OUT-OF-SCHOOL EDUCATION

Summary. *The article proposes some ideas regarding the organization of extracurricular education at the level of early education in the Republic of Moldova, at the level of kindergarten. We analyze some educational policy documents at the level of early education that regulate extracurricular/ extracurricular activities within the kindergarten, aspects related to the professional training of teaching staff, the competence to organize various types of extracurricular activities with young children, in agreement with the parents, if applicable. The article describes the principles of extracurricular activities organized with children of early age.*

Keywords: *education, extracurricular education, interest, skills, talents, early age, professionals, formal and non-formal early education, types of extracurricular activities organized in kindergarten.*

Cum menționează doctor Elena Bîrsan în articolul Managementul activităților extrașcolare [1], atunci când vorbim despre „activități extracurriculare” ne referim la un tip de activități, complementare demersului didactic prevăzut de Planurile cadru și Curriculumul național. Aceste activități pot avea caracter științific, artistic, sportiv, vocațional și sunt dedicate unor grupuri de elevi care sunt interesați de acestea.

Glosarul științific al acestui articol s-ar referi la definițiile:

- Activitățile extracurriculare sunt definite de unii cercetători ca fiind „totalitatea activităților educative planificate, organizate și desfășurate în instituțiile de învățământ sau în alte spații, în colaborare cu diverse organizații, având

scop educațional, dar mai puțin riguroase decât cele formale și desfășurate în afara incidenței programelor școlare, conduse de persoane calificate, cu scopul completării formării personalității elevului asigurată de educația formală sau dezvoltării altor aspecte particulare ale personalității acestuia.”

- Activitățile extracurriculare sunt o modalitate prin care elevilor li se pot dezvolta anumite abilități, unele competențe, într-un mod mai puțin rigid, prin folosirea unor strategii moderne, a unor abordări pozitive care le stârnesc creativitatea și interesul pentru un anumit domeniu. Ele contribuie din plin la dezvoltarea socială și la cea personală a elevului. Deși activitățile specifice educației formale urmăresc anumite finalități menționate anterior, totuși ele nu urmăresc maxima valorizare a unor competențe precum: dezvoltarea unor abilități interpersonale, muncă în echipă, inițierea și implementarea unor proiecte personale sau în echipă, deprinderi de însușire a stilului de învățare etc [1].

Cadrul de Referință al Educației Timpurii [2], elaborat în 2018- menționează că Educația constituie axa centrală a politicii unui stat, factorul de bază în transmiterea și crearea de noi valori culturale și general-umane, de dezvoltare a capitalului uman, de formare a conștiinței și identității naționale. Educației îi revine rolul primordial în crearea premiselor pentru dezvoltarea umană durabilă și edificarea unei societăți bazate pe cunoaștere.

În Republica Moldova, viziunile cu privire la educația timpurie concretizează viziunea asupra copilului, acceptată și promovată prin cadrul normativ și documentele de politici în sistemul educațional [2,6], care stabilesc aspectele specifice ale procesului educațional; asigură convergența eforturilor în extinderea, aprofundarea, dezvoltarea educației copilului de la naștere până la 7 ani și corelarea cu nevoile multiple ale copilului și familiei, asigurarea stării de bine a copilului, asigurarea accesului și șanselor egale la o educație de calitate fiecărui copil.

Educația timpurie vizează acțiunea multidimensională și multifactorială a formării/dezvoltării persoanei [2] în intervalul cuprins între naștere și momentul intrării în școală. Or, educația timpurie reprezintă o preocupare tot mai vizibilă, dobândind și un statut din ce în ce mai semnificativ, nu doar ca parte componentă a sistemului educațional, ca treaptă indispensabilă în procesul de dezvoltare a copilului, ci, în mod evident, ca fază inițială a învățării pe tot parcursul vieții, care își are începuturile în copilărie [2].

Educația timpurie în sistemul de învățământ din Republica Moldova se bazează pe abordarea holistică a dezvoltării copilului și abordarea centrată pe copil în procesul educațional și abordarea centrată pe valorile societății.

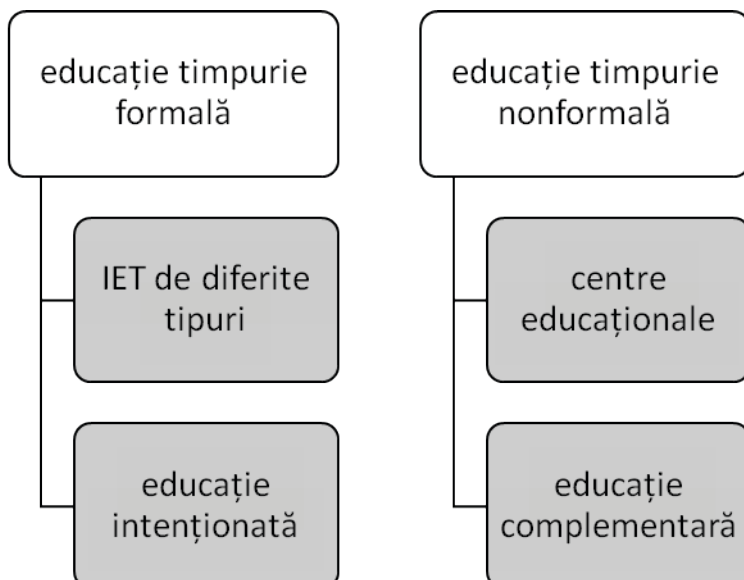
De aceea, dezvoltarea fizică, socio-emoțională, cognitivă și a limbajului în copilărie constituie aspecte decisive pentru viitorul adult.

Educația timpurie în Republica Moldova include două cicluri [2]:

(1) educația antepreșcolară	(2) învățământul preșcolar
• organizată pentru copiii cu vârsta de până la 3 ani – se realizează în familie; • La solicitarea părinților, autoritățile publice locale pot organiza instituții de educație timpurie cu finanțare asigurată de bugetele locale; • oferă servicii educaționale și, după caz, de îngrijire și protecție conform Pachetului standard de servicii, stabilit de Guvern; • realizează programul educațional de bază -dezvoltarea holistică a copilului conform curriculei și standardelor educaționale de stat; • creează condiții pentru adaptarea și socializarea timpurie, inclusiv socializarea de gen.	• organizat pentru copiii cu vârsta de 3-6 (7) ani. În cadrul acestuia, statul • suportă cheltuielile pentru serviciile educaționale și de îngrijire în instituțiile publice, inclusiv pentru copiii cu cerințe educaționale speciale; • oferă servicii educaționale, de îngrijire și protecție conform Pachetului standard de servicii (PSSE) stabilit de Guvern; • realizează programul educațional de bază -dezvoltarea holistică a copilului și pregătirea pentru școală în conformitate cu curriculumul și standardele naționale și, în caz de necesitate, oferă servicii de reabilitare/recuperare pentru copiii cu CES în modul stabilit de către Ministerul Educației și Cercetării.

Educația timpurie formală [2], constituie educația intenționată, sistematică și evaluată, încredințată specialiștilor din domeniul acceptat instituțional, juridic, statal și social, al educației (educatori, învățători etc.). Acest tip de educație cuprinde totalitatea influențelor și acțiunilor organizate sistematic, gradate cronologic și elaborate în cadrul unor instituții specializate, în vederea formării personalității copilului. Educația timpurie formală se realizează în toate tipurile de instituții de educație timpurie din Republica Moldova, fie de stat, private, din urbe sau sate.

Educația timpurie nonformală [2] reprezintă ansamblul acțiunilor și al influențelor pedagogice desfășurate, succesiv sau simultan, în afara sistemului formal al educației, pentru a răspunde unei mari varietăți de cerințe de învățare, cum ar fi cele de educație complementară (paralelă cu grădinița, de obicei centre educaționale de zi sau centre de pregătire a copiilor pentru școală), contribuind la formarea-dezvoltarea personalității copilului.

Încă un document reglator, în care se stipulează unele aspecte importante dar și specifice educației extrașcolare la etapa timpurie este Planul-cadru pentru învățământul preșcolar.

Planul-cadru pentru învățământul preșcolar se bazează pe următoarele principii [6]:

- Principiul funcționalității – Planul-cadru este valabil și obligatoriu pentru toate tipurile de instituții de învățământ general, care oferă servicii de educație și îngrijire copiilor cu vârsta de la 2 ani la 7 ani, inclusiv instituțiile de educație timpurie care integrează copii cu CES.

- Principiul coerenței – tipurile de activități, indicate în acest Plan-cadru, sunt determinate de specificul procesului educațional care se desfășoară în IET și care sunt marcate de filosofia educației centrate pe copil.

- Principiul flexibilității și al parcursului individual – documentul în cauză poate fi adaptat la necesitățile fiecărei instituții și a fiecărei grupe de copii din instituție.

- Principiul racordării la social – Planul-cadru este conceput astfel, încât oferă cadrelor didactice oportunitatea planificării și promovării optime a activităților, care contribuie la încadrarea copiilor în societatea contemporană [6].

În aceeași ordine de idei, și activitățile extrașcolare (la orice nivel) vor lua în considerație principiile de organizare a lor, principii care ne orientează la personalitatea copilului, la aptitudinile lui, la nevoile specifice, dar li la un mod aparte, individualizat de organizare a acestora [9].

Principiile în organizarea cu succes a activităților extracuriculare:

- ☐ Principiul corelării funcționale între „cerințe” și „oferta educațională”;
- ☐ Principiul acordării de șanse egale tuturor beneficiarilor;
- ☐ Principiul bucuriei succesului sau optimismului pedagogic;
- ☐ Principiul valorificării resurselor pozitive ale personalității umane în vederea eliminării celor negative;
- ☐ Principiul susținerii reciproce;
- ☐ Principiul îmbinării exigenței față de elev cu respectul pentru el;
- ☐ Principiul coeziunii grupului școlar;
- ☐ Principiul respectării regulilor stabilite de grup.

Dacă urmărim atent principiile descrise mai sus, observăm că acestea ne orientează spre o abordare holistică a procesului de educație și dezvoltare al copilului- prin activitățile extrașcolare copilul socializează, comunică, gestionează emoții, schimbă comportamente, învață etc.

Tot în acest document (Planul-cadru pentru învățământul preșcolar) [6] se specifică grupele specifice vârstei copiilor, precum:

- grupa I mică: vârsta 2-3 ani;
- grupa II mică: vârsta 3-4 ani;
- grupa medie: vârsta 4-5 ani;
- grupa mare: vârsta 5-6 ani;
- grupa pregătitoare: vârsta 6-7 ani;
- grupe mixte: vârsta de 2-4 ani; vârsta de 3-5 ani; vârsta de 5-6(7) ani, pentru comunitățile mici, grupe constituite din copii cu vârsta 2-6(7), 2-4 și 5-6(7) ani.

Și, nu în ultimul rând, planul-cadru include următoarele tipuri de activități educaționale cu caracter obligatoriu pentru IET, în cadrul cărora are loc învățarea/ dezvoltarea copilului:

- activități de învățare/dezvoltare în baza/pe domenii de activitate (activități integrate și activități pe domenii separate de activitate);
- jocul și activitățile liber alese de către copil/copii;
- activități de dezvoltare personal;
- activități extracuriculare.

Activitățile extracuriculare, care sunt [6]:

- liber alese de copii;
- valorifică aptitudinile copiilor;
- dezvoltă talentele lor;
- se organizează prin informarea și parteneriat cu familia;
- deseori se organizează individual;

- pentru educația timpurie fiind numite -AEx- au un rol complementar față de activitățile didactice (integrate sau pe domenii specifice de activitate);
- sunt mai puțin riguroase decât acestea, urmărind extinderea și aprofundarea influențelor exercitate în procesul educațional, valorificarea și dezvoltarea intereselor și aptitudinilor copiilor, organizarea judicioasă și atractivă a timpului liber.

Conținutul AEx în IET se selectează în funcție de dorințele și preferințele copiilor, de condițiile și posibilitățile de realizare. Formele de organizare sunt mult mai flexibile, ingenioase, având un caracter recreativ. Acest tip de activități în IET se organizează, de regulă, în a doua jumătate a zilei, dar mai ales în perioada vacanțelor școlare și în perioada estivală.

Ele sunt desfășurate în timpul liber de activitățile didactice în scopul delectării și relaxării copiilor, stimulându-le interesul pentru diversitatea valorilor din domeniile Cultură și Societate, Arte, Știință, Tehnologii, Sport, Turism și Agrement. Activitățile extracurriculare în grupele de vârstă de 2-7 ani se organizează cu o periodicitate de o dată în săptămână în fiecare grupă de vârstă, iar tipul acestora se selectează conform grupei de vârstă, la decizia cadrului didactic, cu obligativitatea respectării diversității activităților de la o săptămână la alta și în corelare cu Planul-cadru al activităților extracurriculare pe instituție.

Principalele tipuri de activități extracurriculare organizate în IET sunt [6]:

- Sărbătorile (calendaristice, tematice, sportive, ecologice etc.) - se pot organiza atât la nivelul unei singure grupe de copii, cât și la nivelul instituției, cu implicarea tuturor grupelor de copii din IET sau alte grădinițe (cu excepția perioadelor pandemice).
- Matineele (literare, muzical-literare etc.) – se organizează prin prezentarea unui repertoriu muzical-artistic, ce vizează o temă selectată, la toate grupele de vârstă.
- Distracțiile (sportive, muzicale, ecologice, literare etc.) – presupun o idee sau un conținut creativ cu elemente de joc și prevede integrarea diferitor forme de activitate, orientate spre crearea stării de bine la copii: exerciții fizice, ștafete, improvizări, interpretare vocală, mișcări muzical-ritmice, interpretare la instrumente muzicale pentru copii etc. În rol de participanți la distracții pot fi copiii, care fac parte dintr-o grupă de vârstă sau copii din grupe diferite, dar cu vârste apropiate (5-6 ani și 6-7 ani).
- Activități literare și teatralizate (teatre, spectacole/ jocuri – dramatizări) – această formă de activitate îl pune pe cel mic atât în calitate de actor, cât și de spectator în fața unei surse inepuizabile de impresii puternice.

- Activități de agrement cognitiv/intelectual (festivaluri, concursuri) – valorifică interesul pentru un anumit domeniu, stimulează foarte mult imaginația și gândirea, ajută la dezvoltarea talentelor, abilităților și cunoștințelor, copilul învață să aibă încredere în sine și în colegi.
- Vizite la muzee, expoziții, monumente și locuri istorice, marșuri turistice, întâlniri cu personalități de vază de nivel local sau național – organizate selectiv, acestea constituie un mijloc de a intui și prețui valorile culturale și istorice ale poporului băștinaș și a etniilor conlocuitoare [6].
- Vizionarea unor filme pentru copii, desene animate, spectacole de teatru, serbări – constituie o sursă de informații, dar în același timp și un punct de plecare în organizarea unor acțiuni interesante. De exemplu, vizionarea emisiunilor muzicale, de teatru pentru copii, distractive sau sportive urmată de discuții pregătite în prealabil, pe lângă faptul că realizează completarea unor aspecte educative, stimulează și orientează copiii spre unele domenii de activitate: muzică, sport, poezie, pictură etc.

Durata activităților extracurriculare în IET poate fi similară sau mai mare cu 5-10/15 minute, după caz, decât cea a activităților integrate sau pe domenii specifice de activitate- totul este în funcție de încărcătura intelectuală pe care o comportă activitatea și de elementul recreativ–distractiv.

Excepție constituie vizitele/ excursiile la muzee, expoziții, monumente și locuri istorice, marșuri turistice, care se pot desfășura într-un interval de 1-1,5 ore. Durata zilnică a activităților de dezvoltare personală și a perioadelor pentru joc și activități liber alese de către copil este stabilită de regimul zilei [6,7].

Organizarea procesului educațional în IET în perioada de vară include corelarea optimă a activităților planificate cu cele liber alese de către copii. În acest context, este necesar de menționat că în perioada estivală timpul petrecut de copii în aer liber crește, iar timpul alocat activităților planificate în spațiile grupei/instituției este redus la minimum. În perioada de vară prioritară este organizarea și corelarea activităților de educație fizică și sănătate, a activităților muzical-estetice cu alte tipuri de activități (cognitive, socioemoționale, de limbaj/de comunicare).

Activitățile vara în IET [6]		
Activități planificate		Activități la aer liber
	activități de educație fizică și sănătate	
	activități muzical-estetice	
	activități cognitive, socioemoționale, de limbaj/de comunicare etc.	

1. Activitățile de fortificare a sănătății, pe care se va pune accent în perioada estivală, sunt:

- Gimnastica matinală și gimnastica cu exerciții de respirație de după somnul de zi – educația fizică în aer liber;
- Jocuri dinamice (de intensitate mare, medie, mică);
- Activități motrice independente (dimineața, după micul dejun, la plimbări, după somn, în cadrul diferitor activități);
- Odihna activă (sărbători sportive, zile/săptămâni ale sănătății, distracții sportive, turism elementar etc.);
- Călirea - asocierea exercițiilor fizice cu diferite băi, folosind factorii naturali ai mediului (apa, aerul și soarele).

2. Activitățile muzical-estetice pot fi [1, 3, 6]:

- activități creative: se realizează zilnic de către copii și cadrul didactic în dependență de tipul de activitate solicitat:
- desen – cu folosirea tehnicilor netradiționale: gravură, pictură cu degetele, monotipia, plastilinografia, florotipia, tehnica presărării, tehnica picturii cu ață, desen cu creta pe asfalt, desen pe nisip - modelare – din lut, plastilină ecologică, aluat;
- aplicație – crearea de imagini plate, semivolumetrice, volumetrice; din plastic, din hârtie simplă sau gofrată; aplicații cu elemente florale;
- construcții – din obiecte de plastic sau lemn, hârtie sau carton, construcții din mosorele sau în nisip - design pentru copii – aranjamente (bucete, ekibane, picturi vegetale, bijuterii din materiale naturale și artificiale), proiectarea de haine, măști, accesorii pentru cap, costume de sărbători;
- design decorativ și spațial de interior (căsuța păpușii, parcare pentru mașinuțe), crearea de panouri decorative;
- meșteșuguri populare - țesut, olărit, împletire din lozie, pănușe etc. [7].
- activități muzicale – pot fi promovate atât în sala de muzică/ de grupă, cât și în aer liber; în diferite momente de regim se va folosi fundal muzical din piese îndrăgite de copii [3,4]; se vor organiza concursuri muzicale, audiții, activități de recunoaștere a sunetelor din natură și asocierea cu opera muzicală studiată/ cunoscută; în timpul plimbărilor și excursiilor pot fi organizate jocuri muzicale, cântatul în cor și solo, folosirea diferitor jucării/obiecte (ex., pahare cu diferite conținuturi, tamburina etc.) pentru a reda ritmul sau chiar melodia.
- activități literare și/sau de teatralizare (care pot fi și cu acompaniament muzical): tipurile de teatre pentru copii (de păpuși, de umbre, de masă,

de degete, de flaneu, jocuri-dramatizări) și activitățile literare (recitaluri de poezii, concursuri și șezători literare, sărbători și festivaluri folclorice) – în conformitate cu interesele copiilor. Lecturile operelor literare și de folclor se vor introduce în toate momentele de regim [1, 3].

3. Activități extrașcolare/ extracurriculare (sărbători, matinee, distracții, șezători, activități turistice – drumeții, excursii, vizite în locuri de interes turistic etc.) – vor fi promovate în dependență de proiectele tematice realizate pe parcursul anului de studii și de sărbătorile internaționale, naționale și locale din această perioadă, precum: *1 iunie; Sărbătoarea lui Neptun; Festivalul portului popular, care finalizează cu „Ziua internațională a IEI” (24 iunie); Ziua internațională a Prieteniei (30 iulie); Ziua Independenței Republicii Moldova (27 august); Sărbătoarea „Limba noastră” (31 august).*

Prin diversitatea lor, activitățile extrașcolare organizate în IET își aduc aportul direct la dezvoltarea tipurilor de inteligență. Prin racordarea și relația: noile educații- tipuri de inteligență, vom observa că la nivelul IET cadrele didactice și specialiștii invitați (cant, coregrafie, arte plastice, comunicare, dramatizare etc.) vor realiza obiectivele prestabilite.

Abilități și tipuri de inteligență dezvoltate cu ajutorul activităților extracurriculare (Gardner, Howard 1993 – *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*).

Tipul de inteligență -Inteligența vizual-spațială. Acest tip de inteligență este cel mai des folosit în activități precum: construit, citit, scris, desen, echilibru, interpretarea /lectura unor imagini. Se dezvoltă competențele menționate în cadrul:

- Activităților de pictură, de lectură, jocuri dinamice, jocuri de construit (cu diferite materiale).

Inteligența verbal- lingvistică. Acest tip de inteligență este cel mai des folosit în activități precum: ascultarea, vorbitul, premisele citit-scrisului, jocul de cuvinte (cvintet, acrostih,...), explicarea unor concepte. Se dezvoltă prin -

- Activități de lectură, de teatru, jocuri de rol, dramatizări, jocuri- imitare.

Inteligența logico-matematică. Acest tip de inteligență este cel mai des folosit în activități de tipul: rezolvarea unor probleme, lucrul cu anumite concepte abstracte (timp), calcule elementare matematice, se realizează prin-

- Activități de matematică, matematică distractivă, Club de șah, multe situații- problemă, studii de caz inițiate de educatori.

Inteligența kinestetică. Acest tip de inteligență este cel mai des folosit în activități de tipul: dans, sport, limbajul trupului, imitare, teatru, mimă și la nivelul

IET, cu ajutorul managerilor și susținerea familiei se deschid -

- Cercuri de teatru, activități sportive, de dansuri (populare, sportive, de societate etc.) [4, 7].

Inteligența muzicală. Acest tip de inteligență este cel mai des folosit în activități de tipul: cântat, folosirea de instrumente muzicale, compunerea de melodii în cadrul jocurilor muzical- ritmice, a serbărilor, matineelor, festivalurilor și alte evenimente culturale la care participă comunitatea preșcolarilor.

Inteligența interpersonală. Acest tip de inteligență este folosit cel mai des în activități de tipul: ascultare, folosirea empatiei, consiliere, lucrul în echipă, observarea stărilor emoționale, sufletești prin promovarea la nivelul IET a activităților de dezvoltare a culturii emoționale.

Inteligența intrapersonală. Acest tip de inteligență este folosit cel mai des în activități de genul: cunoașterea propriilor puteri –puncte forte și limite- slăbiciuni, autoevaluarea, descoperirea sinelui. (Gardner, Howard 1993 – Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences) [9].

Menționând cele de mai sus, oricum ne gândim la personalitatea, calitățile și competențele profesionale ale cadrelor didactice din IET- cadre care, pe lângă expertiza psihopedagogică, sunt personalități creative, originale, care pot individualiza activitatea cu preșcolarii, care își pot planifica timpul necesar pentru a susține individual aptitudinile și talentele copiilor.

În funcție de dimensiunea educațională tipurile de activități care pot fi organizate în cadrul programelor educative, pot include, dar fără a se limita la acestea:

- activități de educație intelectuală;
- activități de educație morală;
- activități de educație artistică;
- activități de educație culturală;
- activități de educație tehnico-științifică;
- activități de educație sportivă;
- activități de educație pentru cetățenie democratică, pentru promovarea valorilor umanitare (inclusiv voluntariat, caritate, implicare activă în societate, responsabilitate socială, relații și comunicare);
- activități de educație pentru sănătate și mod sănătos de viață;
- activități de educație ecologică și protecție a mediului;
- activități de educație rutieră etc. [3, 7, 8].

Referințe bibliografice:

1. Bîrsan, El. Managementul activităților extrașcolare, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/203-208_4.pdf
1. Cadrul de Referință al Educației Timpurii, 2018.
2. Cebanu, L. Managementul activităților extrașcolare. Chișinău, 2015.
3. Nicola, I. Tratat de Pedagogie Școlară. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2003.
4. Planul-cadru pentru învățământul preșcolar, 2023.
5. Pălășan, T. Managementul activităților extrașcolare. Brașov, 2016.
6. Stan, N. Introducere în managementul educațional. 2010.
7. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/RSI_2017_3-4_pp210-220.pdf

THE USE OF DIGITAL PLATFORMS IN ONLINE EDUCATION: THE EXPERIENCE OF UKRAINE

UTILIZAREA PLATFORMELOR DIGITALE ÎN EDUCAȚIA ONLINE: EXPERIENȚA UCRAINEI

Iryna MATSYSHYNA,

D.Sc. in Political Science.

Vasyl' Stus Donetsk National University, Department of Political Science and
Public Administration. Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-2988-620X>

Russia's large-scale invasion of Ukraine changed the educational approach in Ukraine. It became clear that life is more important than studying. Therefore, the first days were in a state of shock and panic. Then came the understanding that knowledge and skills can be a weapon against the enemy. And then we returned to online learning, which took place during the COVID-19 pandemic.

I want to dwell on some fundamental points of study that have their own peculiarity at the Vasyl Stus Donetsk National University. Official training at the university is currently taking place in a mixed format. According to a survey, only first-year students are studying in offline format. All other students, from the second year of bachelor's programs to postgraduates, are learning online. All communication with students, the educational process, grade journals, meetings, and lectures occur on the Microsoft Teams platform.

This platform is convenient as it allows for organizing the learning process in a virtual environment. At the beginning of the academic year, each student receives their corporate email and connects to each course. Classes are held according to a stable schedule. Lectures can be planned in advance or started immediately. The integrated calendar helps schedule classes and reminds about important events. If desired, lectures can be recorded. Additionally, any representative from the university administration can easily see when a class took place, how many students attended, how communication occurred, what tasks were assigned, and what grades the students received. This eliminates concerns about total oversight of classes and control over the educational process by the institution's leadership. Everything is transparent.

Teams integrates easily with other Office 365 products, such as Word, Excel, and OneNote, simplifying access to documents and collaborative work. Teachers can

create their own online classes for group work, where students can exchange ideas, files, and work on projects together. For example, in the summer of 2023, I worked on a joint project focused on media literacy for journalists. A separate group was created for meetings, where we uploaded specific folders with working video files and student projects. Another working group could upload videos created by my team and then distribute them on social media. This allowed us to stick to the schedule and avoid unnecessary file transfers.

Teachers can create assignments, set deadlines, and evaluate submissions, making it easy to track student progress. Additionally, each student can see their assignments in a timely manner, along with the assessment criteria, deadlines for completion, and final grades. They also have the option to send private messages to the teacher. We place great importance on communication culture, so from time to time, we have discussions with students about respecting the teacher's time outside of working hours and on weekends.

This platform can be installed separately or simply launched from the official website. There is also a mobile app that allows users to join classes conveniently. Considering that some of our students and teachers are abroad, this is the right solution for collaborative learning and working together in the context of war.

For beginners, the interface can be complex, and it may take time to master. Additionally, in some regions, there may be access issues due to unstable internet connections, especially after shelling when internet service may be disrupted. During classes, when there are alerts about shelling, sessions are suspended. This is a university rule, and both the teacher and students must prioritize safety.

Since Microsoft Teams is a paid platform and the university holds a license for it, communication among teachers and university administration occurs on this platform. Teams provides a high level of data security, which is important for educational institutions.

Given the current trend of combining mini-lectures with interactive student work, each teacher also uses additional digital platforms during their classes. Interactive learning fosters the development of both subject-specific and general learning skills, promotes life values, creates an atmosphere of cooperation and interaction, and enhances communication skills. Online technologies involve simulating political situations, using role-playing games, and collaboratively solving problems and tasks.

The main feature of this teaching methodology is that the use of online platforms occurs in a collaborative activity under a horizontal structure of “teacher – student”, which provides more space for expressing one's opinion or demonstrating unconventional approaches to solving course-related problems. At the same time, this

format requires a high level of knowledge about online platforms from the teacher to understand how they can assist, what skills students will acquire, and how this will contribute to further learning.

Today, the market for educational digital technologies for distance learning offers a wide range of opportunities. The intensive development of online learning platforms will help preserve and enhance the intellectual potential of higher education students. Personally, I use three platforms for teaching: Padlet, Miro, and Excali-draw. Here's a brief overview of these platforms.

Padlet is a multimedia resource for creating, collaboratively editing, and storing information. It serves as a virtual wall where you can attach photos, files, links to web pages, and notes. This can be a private wall project, a moderated wall with multiple participants contributing information, or a space available for reading and editing by any user for information sharing. To create a post, simply double-click on the board. In the pop-up window, you can enter your name, insert your photo, and leave a comment. The board allows for collaborative work, so the creator can send invitations to other project participants by entering their email addresses and granting them permission to write on or moderate the board.

On Padlet's online boards, brainstorming sessions can be organized, knowledge can be summarized and systematized, and individual posts, notes, files, and links can be left, commented on, and rated.

Padlet enables users to host a variety of content types: making text notes, uploading files (Word, PDF, JPG, PNG), placing hyperlinks (links) found directly in the built-in search engine, taking instant photos (Snap), recording and uploading video and audio notes, adding hand-drawn annotations, finding and adding points on a map (Padlet includes access to Google Maps), and if needed, sharing a direct link to another Padlet board.

One particularly interesting feature is the built-in screen recording tool, which allows users to create a short screencast and immediately upload it to the online board. Additionally, creating a Padlet board can be a self-assignment. You can offer course participants the choice to create a report, presentation, interactive poster, mind map, or Padlet board. The resulting board can be embedded in external resources.

Some teachers use the interactive board Miro – a virtual equivalent of a traditional board that teachers use during lectures to explain new material to students. It allows for writing, drawing, adding files, and sharing comments. This tool is indispensable during distance learning when the lecturer conducts classes online. The service enables instructors to visually present topics to students, engage in teamwork, visualize processes, and hold video conferences.

Moreover, this resource can be integrated with Microsoft Teams, where online classes with students and meetings with colleagues take place. The Miro interactive board facilitates effective collaboration among group members while working on a shared project, conducting brainstorming sessions, drafting action plans, or organizing workflows using digital notes. The tool provides simultaneous access to a single project, allowing for division into blocks and areas of responsibility, ensuring that each participant has their own role in the collaborative effort.

Today, I personally use artificial intelligence platforms that actively enhance my work, such as Excalidraw. It is an intuitive platform for creating visual notes, allowing me, as an instructor, to draw diagrams, charts, and illustrations in real-time. It is particularly useful for teaching, as it helps visualize ideas and concepts. Here's a detailed overview of its main features, advantages, and disadvantages.

This platform has a simple interface, and anyone with the link can join and collaborate. Users can see the changes made by other participants in real-time and can also make their own edits to others' work.

Excalidraw utilizes vector graphics, which maintain high-quality drawings even when scaled. The platform offers a variety of templates and shapes that can be used to create diagrams, saving time and effort. Once the work is complete, users can export their creations in PNG and SVG formats, as well as import images for further editing. Currently, it is available as a free version, making it accessible to a wide range of users. Personally, I replace some of my presentations with it, as it allows me to involve students in interactive work during classes.

In my opinion, Excalidraw is an ideal tool for group projects and learning. An additional bonus of this program is that all notes and collaborative works are saved, which can serve as an important course summary.

In addition to these platforms, I use specific platforms for each course that relate to the subject and tasks. For example, I work with journalists on Powtoon to create animated videos and presentations. For visualizing and generating ideas, I use AI Comic Factor, which can be a valuable tool for teaching dialogue writing and developing storylines. This can be particularly helpful for those looking to improve their screenwriting skills.

With political scientists and master's students in journalism, we focus on data visualization to create analytical materials. Here, Flourish Studio assists us in making attractive graphics, charts, and tables, while Datawrapper is used for creating data visualizations, diagrams, and maps.

Today, there are several useful digital platforms that can be employed in both

online and offline learning. In Ukraine, training sessions are being conducted for educators on how to utilize new opportunities in teaching.

After the war in Ukraine concludes, the use of digital platforms in education will continue to evolve. The country is already moving toward hybrid models of learning, where education can be received both in classrooms and remotely. Access to online courses, webinars, and educational resources is increasing, allowing students to learn at their own pace. Programs are being developed to support mental health, taking into account the experiences of war. Thanks to digital platforms, educational institutions are actively establishing partnerships with international organizations and educational establishments for the exchange of experiences and resources, as is currently happening with Moldova.

OPTIMIZAREA CALITĂȚII ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PROFESIONAL-TEHNIC PRIN COOPERAREA CU INSTITUȚIILE DE EDUCAȚIE NONFORMALĂ

Viorica GORAȘ-POSTICĂ,
dr. hab. în științe pedagogice, prof. univ.,
Universitatea de Stat din Moldova
ORCHID ID: 0000-0001-9096-621X
E-mail: vpostica@prodidactica.md

Tatiana NICULCEA,
doctorandă, metodist principal CFCL,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”
ORCHID ID: 0000-0002-8502-0259
E-mail: niculceat@gmail.com

Rezumat. *Accelerarea procesului de internaționalizare favorizează o expansiune rapidă a colaborării între instituțiile de învățământ profesional și tehnic la scară globală. Cu toate acestea, colaborarea cu instituțiile de educație nonformală rămâne o practică mai puțin dezvoltată, manifestându-se cel mai frecvent prin schimburi de personal și informații. Acest studiu își propune o analiză aprofundată a acestui fenomen, cu scopul de a identifica tendințele actuale și de a schița perspectivele de dezvoltare a cooperării instituționale în acest domeniu. Prin intermediul metodelor de analiză, sinteză, observare, descriere și comparație, studiul urmărește să evidențieze atât aspectele teoretice, cât și cele practice ale acestei relații. În acest articol, veți afla cum programele de educație profesională pot încuraja colaborarea cu alte instituții de învățământ și ce beneficii poate aduce elevilor, profesorilor și angajatorilor.*

Cuvinte-cheie: cooperare, internaționalizare, instituții de învățământ profesional-tehnic, instituții de educație nonformală.

OPTIMIZING THE QUALITY OF VOCATIONAL-TECHNICAL EDUCATION THROUGH COOPERATION WITH NON-FORMAL EDUCATION INSTITUTIONS

Summary. *The accelerated process of internationalization is stimulating a rapid increase in cooperation between vocational and technical education institutions globally. However, collaboration with non-formal education institutions remains a less developed practice, most frequently manifesting itself in exchanges of personnel and information. This paper aims to provide an in-depth analysis of this phenomenon with a view to identifying current trends and outlining prospects for the development of institutional cooperation in this field. Using methods of analysis, synthesis, observation, description and comparison, the study aims to highlight both the theoretical and practical aspects of this relationship. In this article, you'll find out how vocational*

education programs can encourage collaboration with other educational institutions and how it can benefit students, teachers and employers.

Keywords: *cooperation, internationalization, technical vocational education institutions, non-formal education institutions.*

Introducere

În pofida extinderii rapide a educației în întreaga lume, țările industrializate au rămas cu zeci de ani înaintea țărilor în curs de dezvoltare în ceea ce privește dobândirea de cunoștințe. În condițiile dezvoltării rapide a proceselor de internaționalizare, amploarea cooperării instituțiilor de învățământ profesional-tehnic cu instituțiile de educație non-formală crește într-un ritm rapid.

În prezent, practica cooperării instituțiilor de învățământ profesional-tehnic cu instituțiile de educație non-formală este cel mai des întâlnită sub formele: schimbului de experiență actorii interesați de învățământul profesional-tehnic (elevi, profesori / maiștri, oameni de știință); organizarea de conferințe, mese rotunde, simpozioane; schimbul de informații și date privind îmbunătățirea eficienței procesului educațional. Prin urmare, lista tipurilor de cooperare menționate mai sus nu este exhaustivă și este actualizată constant.

Luând în considerare cele de mai sus, finalitatea relevantă a cercetării noastre se axează pe identificarea principalelor aspecte ale cooperării instituțiilor de învățământ profesional-tehnic cu instituțiile de educație non-formală.

Repere conceptuale

În general, în pedagogia tradițională, se cunosc trei forme majore de educație, și anume formală, non-formală și informală. Educația formală este asociată cu școlile și instituțiile de formare, în timp ce educația non-formală este conectată la comunități și organizații. În cele din urmă, educația informală este legată de medii informale, cum ar fi cercul de prieteni, familie, muncă, medii sociale.

Educația formală este un model educațional organizat, structurat și administrat prin legi și sub rezerva unor obiective, metodologie și conținut stricte ale curriculumului. În general, această formă de educație implică instructorul, elevii și instituția. Participanții așteaptă să participe la cursuri, să se supună evaluării care este menită să ia învățarea la următoarea etapă și are ca rezultat obținerea de diplome [1]. Din păcate, acest sistem dă vina pe elevi pentru eșecuri, dar nu ține cont de standardele elevilor și de subiectivități. În plus, elevii, în multe cazuri, nu reușesc să fie participanți activi în procesul de învățare. Metodologia de predare nu este suficient de participativă și creativă, iar principiile de bază ale învățării

active și obiectivele personale de creștere personală ale elevilor sunt, deseori, neglijate.

Educația non-formală este în multe privințe diferită de educația formală. Este flexibilă în ceea ce privește programe și metodologie, dar învățarea în aceste medii nu este întâmplătoare, ci este organizată intenționat. Nevoile și interesele elevilor sunt plasate în centru și intervalul de timp lipsește. În plus, contactul dintre elevi și instructori este semnificativ mai mic și cea mai mare parte a învățării se întâmplă în afara clasei și instituțiilor. În timp ce educația formală nu are latura practică a cunoștințelor, educația non-formală se concentrează pe competențe și dezvoltarea atitudinilor precum toleranța care sunt vitale pentru succesul viitor. Studiile sugerează că nevoile elevilor sunt mai bine satisfăcute prin educație non-formală, care le permite să se cunoască mai bine pe ei înșiși și lumea. În general, educația non-formală se concentrează pe elev, este deschisă și flexibilă la nevoile și interesele acestuia și răspunde rapid la nevoile în schimbarea/transformarea personalității și societății [1].

Educația informală, conform misiunii sale conceptuale, nu urmează un plan, se întâmplă în toate mediile, iar actul de învățare, de obicei, este unul neprogramat, inconștient. În educația informală, responsabilitatea pentru învățare revine elevului. Greșelile sunt apreciate și sunt considerate vitale pentru învățare, mai multe erori însemnând mai multă învățare. Această formă de educație, în cele mai multe cazuri, se întâmplă între prietenii, familii și medii sociale, de lucru [2].

Politicile educaționale actuale sunt, în majoritatea contextelor, deficitare, pentru că nu utilizează/valorifică potențialul sinergic în învățarea formală și informală. Studiile anterioare susțin în mod convingător că sistemele de educație formală resimt eșecul de a satisface pe deplin cerințele elevilor și societății. Nevoia tot mai mare de a oferi mai mult și mai bine pentru un număr tot mai mare de elevi, în special în țările în curs de dezvoltare, îndeamnă la alternative care merg dincolo de educația formală în abordarea acestor probleme. Experții susțin că educația formală, în comparație cu educația non-formală, este o alternativă eficientă pentru a lega educația și dezvoltarea națională. În plus, educația non-formală, axată pe nevoile vieții reale, încurajează inovația și oferă rezultate pe termen scurt și realizări pe termen lung.

Cooperarea dintre instituțiile de învățământ profesional-tehnic și instituțiile de educație non-formală este o formă de cooperare care are loc între instituții, pentru a satisface nevoile elevilor. Consorțiile de instituții de învățământ au fost o realitate globală încă din ultimele decenii ale secolului al XX-lea. Formele de cooperare s-au extins semnificativ și includ „tehnologia, cum ar fi laboratorul, biblioteca electronică, sistemul de învățare online, datele computerizate ale elevilor etc.” [3]. Astfel,

instituțiile de învățământ profesional-tehnic colaborează cu cele de educație non-formală pentru a spori integrarea acestor forme de educație.

Un alt motiv pentru cooperare este dezechilibrul dintre țările în curs de dezvoltare și țările avansate în ceea ce privește formarea (organizarea, lipsa cercetării de calitate, programele de formare de calitate modestă din țările în curs de dezvoltare; nevoia de forță de muncă și talente de calitate din țările avansate). Acest lucru conduce la apariția conceptului de mobilitate a elevilor, care este un instrument pentru rezolvarea acestor probleme și a dezechilibrului dintre țări. Utilizarea conceptului de mobilitate este posibilă în condițiile unei reglementări juridice eficiente [4] [5].

A treia problemă a cooperării constă în obstacolele în calea cooperării instituțiilor în ceea ce privește cercetarea și dezvoltarea [6]. În același timp, schimbul de experiență și de cunoștințe este recunoscut la nivel internațional ca o prioritate și un motiv pentru cooperarea abordată de noi [7].

Analiza aspectelor teoretice ale cooperării între instituții în cadrul determinării tendințelor actuale și a perspectivelor viitoare de dezvoltare a acestor relații necesită o revizuire a unei serii de studii realizate de cercetători în acest domeniu.

Pe baza celor de mai sus, trebuie remarcat faptul că cercetătorii susțin că o cooperare eficientă între instituțiile de învățământ profesional-tehnic și instituțiile de educație non-formală ar trebui să fie privită prin prisma transferului de cunoștințe, a culturii și alegerea partenerilor. Astfel, parteneriatele contribuie la dezvoltarea instituțiilor de învățământ profesional-tehnic, nivelul de inovare și cercetare, îmbunătățesc calitatea serviciilor educaționale, precum și creează condiții adecvate pentru schimbul de resurse.

În acest sens, studiind problemele cooperării între instituțiile de învățământ profesional-tehnic și instituțiile de educație non-formală, susținem că introducerea programelor de studii acreditate în procesul educațional se realizează, ținând cont de tendințele actuale de internaționalizare a învățământului profesional.

Chetro-Szivos [8] remarcă faptul că: „parteneriatele între instituții pot insufla viitorilor lideri valorile și cunoștințele necesare pentru a construi un viitor durabil”. În plus, cercetătorul subliniază că intensificarea cooperării între instituții implică modernizarea învățământului. Diversele proiecte de cooperare între instituțiile de învățământ privind dezvoltarea și schimbul academic sunt, de asemenea, dezvoltate și implementate în cadrul cooperării interinstituționale.

Echipa de cercetători [9], în contextul studierii problemelor de cooperare între instituțiile de învățământ profesional-tehnic, afirmă că cea mai optimă modalitate de a obține informații privind principiile și caracteristicile cooperării între instituțiile de învățământ profesional tehnic, precum și date privind statutul

și nivelul de mobilitate între acestea, este participarea la procesele care au loc în sistemul IRO, special conceput pentru cooperarea instituțiilor de învățământ profesional-tehnic.

Cum pot colabora programele de învățământ profesional cu alte instituții de învățământ?

Curricula de educație profesională poate oferi abilități și acreditări valoroase elevilor care doresc să urmeze anumite cariere sau să avanseze în cele actuale. Cu toate acestea, învățământul profesional nu este un sector izolat al sistemului educațional. Poate beneficia de colaborarea cu alte instituții de învățământ, cum ar fi școli, colegii, universități și furnizori de educație pentru adulți.

1. De ce să colaborăm?

Colaborarea între programele de învățământ profesional și alte instituții de învățământ poate avea multiple beneficii pentru toate părțile interesate implicate. Pentru elevi, colaborarea poate oferi mai multe oportunități de a accesa diferite tipuri de educație, cum ar fi academică, tehnică sau profesională. De asemenea, poate facilita recunoașterea și transferul de credite, competențe și calificări la diferite niveluri și sectoare de educație. Pentru profesori, colaborarea poate permite schimbul de resurse, expertiză și cele mai bune practici. De asemenea, poate promova inovația și îmbunătățirea calității în proiectarea, livrarea și evaluarea curriculumului. Pentru angajatori, colaborarea poate ajuta la alinierea programelor de educație profesională la nevoile și așteptările pieței muncii. De asemenea, poate sprijini dezvoltarea unei forțe de muncă calificate și adaptabile, care poate face față provocărilor economiei în schimbare.

Programele de formare profesională își pot spori impactul prin colaborarea cu alte instituții de învățământ. Această colaborare poate lua forme pragmatice, cum ar fi schimbul de resurse, organizarea de ateliere și seminare, master-class-uri, programe de schimb de profesori, parteneriate cu industria, utilizarea platformelor online comune, acorduri de dublă diplomă și formarea de grupuri de cercetare prin colaborare. Aceste inițiative promovează diversitatea abordărilor pedagogice, oferă oportunități concrete elevilor și consolidează legăturile dintre educație și industrie, contribuind astfel la o formare profesională mai cuprinzătoare și mai relevantă.

Trebuie de încurajat profesorii de specialitate să participe mai activ la programele de dezvoltare profesională oferite de colegii și universități. Acest lucru îi poate ajuta să rămână la curent cu cele mai recente metodologii de predare, tendințe din industrie și progrese tehnologice, îmbogățindu-și practicile de instruire. Dezvoltarea proiectelor transversale necesită colaborarea între elevii din învățământul profesional și elevii din alte discipline academice.

Programele de învățământ profesional pot colabora cu companiile prin parteneriate, în special în perioada activităților aplicative și a stagiilor de practică, dar nu numai.

Prin intermediul unor programe de educație profesională, se poate colabora cu alte instituții de învățământ într-o varietate de moduri. Ei pot colabora cu alte instituții pentru a oferi stagii și oportunități de învățare practică pentru elevi. În plus, ei pot împărtăși resurse și cunoștințe, pot promova schimbul de experiență și pot promova integrarea între diferite niveluri de educație.

Această colaborare poate îmbogăți, dar și provoca cu noi deschideri și oportunități pregătirea elevilor pentru piața muncii.

Colaborarea cu instituții de învățământ profesional și alte tipuri de instituții de învățământ aduce multiple beneficii atât pentru instituțiile implicate, cât și pentru elevi, profesori și întreaga societate. Vă prezentăm câteva argumente evidente pentru a încuraja această colaborare:

- *Îmbunătățirea calității educației.* Colaborarea între instituțiile de învățământ profesional și celelalte instituții de educație aduce un schimb de bune practici, metode inovative și resurse educaționale, contribuind la un proces de învățământ mai eficient.
- *Creșterea relevanței curriculumului.* Prin parteneriate cu instituții de învățământ superior și organizații externe, instituțiile de învățământ profesional pot ajusta curricula pentru a răspunde mai bine cerințelor pieței muncii și nevoilor economiei.
- *Acces la resurse și infrastructură.* Colaborarea permite instituțiilor de învățământ profesional să beneficieze de infrastructura și resursele tehnice ale altor instituții educaționale, cum ar fi laboratoare, săli de clasă specializate sau platforme online.
- *Diversificarea oportunităților de învățare.* Parteneriatele pot oferi elevilor mai multe opțiuni de învățare, inclusiv stagii de practică, schimburi educaționale și cursuri complementare care nu ar fi disponibile într-o instituție izolat.
- *Crearea unui cadru pentru inovație.* Colaborarea între instituțiile de învățământ poate stimula dezvoltarea de programe educaționale inovative și proiecte comune, care să răspundă provocărilor educaționale și sociale actuale.
- *Dezvoltarea unor rețele profesionale.* Elevii și profesorii au oportunitatea de a construi rețele profesionale extinse prin colaborarea cu alte instituții, ceea ce poate duce la dezvoltarea de noi parteneriate, oportunități de carieră și colaborări de cercetare.

- *Acces la finanțare și granturi.*: Colaborarea interinstituțională poate deschide oportunități pentru a accesa fonduri europene sau alte tipuri de granturi destinate educației, cercetării și dezvoltării profesionale.
- *Promovarea mobilității internaționale.* Prin colaborări internaționale, elevii și cadrele didactice pot beneficia de oportunități de mobilitate, schimburi educaționale și stagii în alte țări, ceea ce le poate îmbogăți experiența educațională.
- *Îmbunătățirea angajabilității elevilor.* Colaborarea cu instituții care au legături strânse cu industria și sectorul privat permite instituțiilor de învățământ profesional-tehnic să alinieze programele de formare la cerințele pieței muncii, sporind astfel șansele de angajare ale absolvenților.
- *Sprijin pentru dezvoltarea comunității.* Instituțiile educaționale pot lucra împreună pentru a sprijini dezvoltarea comunităților locale, oferind programe de formare pentru nevoile specifice ale acestora, cum ar fi programe de reconversie profesională sau de dezvoltare a abilităților pentru tineri.

Aceste argumente subliniază importanța colaborării între diverse instituții educaționale pentru a crea un sistem de învățământ mai integrat, adaptabil și performant.

2. Cum să colaborăm?

Autorii programelor de educație profesională pot colabora cu alte instituții de învățământ în diferite moduri, în funcție de obiectivele, contextele și resursele lor. Acordurile de cooperare sunt aranjamente formale care stabilesc condițiile pentru transferul de credite, abilități sau calificări între diferite programe sau instituții educaționale. Programele comune sunt proiectate, livrate și adaptate de două sau mai multe instituții de învățământ din diferite sectoare sau niveluri de educație. În plus, educația continuă oferă elevilor oportunități de actualizare, reactualizare sau dobândire de noi abilități de-a lungul vieții.

O formă bună de colaborare este investiția în învățământul dual [7]. O metodologie inovatoare care aduce piața muncii în formare în timpul absolvirii. Învățământul dual este recunoscut pe scară largă în Germania. Există modelul numit *Schulische Ausbildung*, un curs profesional destinat elevilor care doresc să experimenteze munca practică cu un volum de muncă împărțit între studii și muncă, astfel încât ceea ce persoana învață la curs, să aplice într-un mod practic în companie [10].

Colaborarea poate veni prin contribuția la parteneriatul dintre instituții.

Stabilirea programelor de integrare, un fel de schimb de bune practici, este o modalitate de a uni „cele două lumi” ale metodologiilor educaționale și ale scopu-

rilor educaționale. În acest fel, ne putem aștepta, cu siguranță, la o „trezire” la elevi la noi abilități și vocații care, la un moment dat, nici măcar nu au fost pe „radar”/în vizorul actorilor implicați. Promovarea integrărilor în acest sens este un instrument care poate aduce rezultate interesante în care toată lumea câștigă, după clasicul principiu al parteneriatului „win/win”.

Colaborarea între instituțiile de învățământ profesional-tehnic și alte instituții de învățământ (superior, general, non-formal etc.) poate adopta diverse forme, care să sprijine atât procesul educațional, cât și integrarea mai bună a elevilor pe piața muncii. Vă prezentăm câteva modalități prin care aceste instituții pot colabora:

- *Parteneriate pentru dezvoltarea curriculumului.* Instituțiile de învățământ profesional-tehnic pot colabora cu universitățile și alte școli pentru a dezvolta un curriculum comun care să răspundă atât cerințelor pieței muncii, cât și standardelor educaționale internaționale. Acest lucru poate include integrarea unor module de formare teoretică avansată, alături de aplicarea practică a cunoștințelor.
- *Stagii de practică și schimburi de experiență.* Elevii din instituțiile de învățământ profesional pot participa la stagii de practică organizate de universități sau organizații partenere, pentru a învăța în condiții de muncă reale. De asemenea, schimburile de experiență între cadrele didactice din diferite tipuri de instituții pot contribui la îmbunătățirea metodelor de predare.
- *Proiecte educaționale comune.* Inițierea unor proiecte comune între instituțiile de învățământ profesional și celelalte tipuri de instituții (ex. școli generale, licee, universități) pentru dezvoltarea de resurse educaționale, cursuri online sau work-shopuri destinate elevilor și cadrelor didactice.
- *Programe de formare continuă și specializată.* Crearea de programe de formare continuă pentru profesioniști, în parteneriate între instituțiile de învățământ profesional și instituții de educație superioară sau organizații non-formale, care să răspundă nevoilor pieței de muncă (ex. cursuri de specializare, reconversie profesională).
- *Crearea unor centre de excelență comune.* Instituțiile educaționale pot colabora pentru înființarea unor centre de excelență sau laboratoare comune care să sprijine dezvoltarea unor domenii specifice (ex. IT, robotică, energie regenerabilă), oferind elevilor acces la tehnologie de ultimă oră și cercetare aplicată.
- *Împărtășirea resurselor educaționale.* Colaborarea poate include schimbul de resurse educaționale (manuale, programe educaționale, platforme

online) între instituțiile de învățământ profesional-tehnic și alte instituții. Acest lucru poate contribui la crearea unui conținut educațional mai variat și mai accesibil pentru toți elevii.

- *Organizarea de evenimente educaționale și târguri de cariere.* Colaborarea între instituțiile educaționale poate duce la organizarea de târguri de cariere, work-shopuri, conferințe sau competiții, care să implice atât elevii din învățământul profesional, cât și pe cei din învățământul superior. Aceste evenimente pot facilita integrarea elevilor pe piața muncii și dezvoltarea unor abilități transversale.
- *Dezvoltarea unor programe de învățare mixtă (blended learning).* Parteneriatele între instituțiile de învățământ pot include integrarea unor programe de învățare mixtă, care combină predarea față în față cu educația online, permițând elevilor să aibă acces la cursuri și resurse educaționale din diverse domenii, pe platforme online comune.
- *Instruire pentru cadrele didactice.* Colaborarea între instituțiile educaționale poate include organizarea de sesiuni de formare continuă pentru profesori, care să le permită să adopte metode didactice inovatoare și să se familiarizeze cu noile tehnologii și instrumente educaționale.
- *Parteneriate cu sectorul privat și organizații externe.* Instituțiile de învățământ profesional-tehnic pot încheia parteneriate cu universități și organizații externe (inclusiv din sectorul privat), pentru a oferi elevilor oportunități de învățare direct în industrie, prin practică sau internship-uri. Aceste colaborări pot ajuta la adaptarea rapidă a curriculumului și la o mai bună pregătire a elevilor pentru piața muncii.
- *Crearea unor trasee educaționale integrate, care să permită elevilor să urmeze simultan cursuri teoretice și practice în instituții diferite, prin acorduri de colaborare între licee, școli profesionale, colegii și centre de excelență.* De exemplu, elevii ar putea participa la un program de învățământ vocațional într-un centru de excelență, colegiu sau școală profesională, în timp ce urmează, parțial, cursuri complementare de teorie sau materii generale la liceu. Aceste trasee educaționale ar putea include, de asemenea, sesiuni de formare la locul de muncă, în colaborare cu parteneri din industrie, pentru a le oferi o pregătire completă. Astfel, elevii ar beneficia de o educație dublă, având atât o pregătire teoretică, cât și una practică, îmbunătățind simultan șansele lor de angajare și adaptabilitatea pe piața muncii. Această abordare ar sprijini dezvoltarea unor competențe diverse și ar ajuta elevii să își construiască

un portofoliu educațional mai complet, fiind pregătiți pentru cerințele diverse ale pieței muncii.

Aceste modalități de colaborare pot contribui la o educație mai integrată, mai relevantă și mai accesibilă pentru elevi, ajutându-i să se pregătească mai bine pentru carierele viitoare.

3. Care sunt provocările?

Colaborarea dintre programele de educație profesională și alte instituții de învățământ poate fi dificilă din cauza lipsei de conștientizare sau recunoaștere a valorii și potențialului acestor programe, a incompatibilității dintre standarde, politici sau proceduri, precum și a resurselor sau capacității insuficiente. Acest lucru poate duce la o lipsă de încredere, respect sau sprijin pentru colaborare, confuzie, inconsecvență sau duplicare pentru elevi și profesori și poate limita domeniul de aplicare, calitatea sau sustenabilitatea colaborării.

Provocarea constă în implementarea învățământului dual, deoarece construcția matricelor curriculare trebuie făcută împreună. Profesioniștii companiei trebuie să colaboreze cu coordonatorii de curs, gândindu-se la subiectele, metodologiile și instrumentele care vor alcătui unitățile/disciplinele curriculare. Este esențial ca ceea ce studiază elevul în clasă să fie direct legat de activitățile profesionale, acesta este un mare diferențial al învățământului dual.

De asemenea, ar fi iminent, să fim foarte clari cu privire la rolul fiecărei instituții în acest proces, ca să înțelegem că este nevoie de un „grup de lucru” pentru a crea tineri și adulți cu cunoștințe teoretice, competențe tehnice, inteligență emoțională, noțiuni de bază de cetățenie, cu un ochi spre sustenabilitate, creativitate și performanță inovatoare, pe lângă tot ceea ce avem nevoie pentru a pune cu adevărat speranța unui viitor mai bun copiilor și tinerilor noștri.

Mediul academic are mari dificultăți în a vedea valoarea inițiativelor mai inovatoare și mai actuale. Doar asta este marea provocare!

Profesorii cu studii depășite de timp, de care avem destui de mulți în sistem, pot vedea inițiativele de educație profesională ca pe o competiție, fiindu-le greu să recunoască, că astfel de inițiative adaugă valoare pregătirii profesionale a elevilor. În opinia noastră, schimbarea mentalității profesorilor este cea mai mare provocare pentru ca sinergia dintre educația formală și non-formală să prospere.

4. Cum să depășim provocările?

Pentru a răspunde provocărilor colaborării, programele de educație profesională și alte instituții de învățământ urmează să adopte o mentalitate și o cultură colaborativă. Aceasta înseamnă că ar trebui să comunice și să se consulte reciproc în mod regulat și deschis, implicând elevii, angajatorii și alte părți interesate. În

plus, ar trebui să se coordoneze și să coopereze între ei în mod eficient, stabilind roluri, responsabilități și așteptări clare pentru fiecare partener. Mai mult, ar trebui să inoveze și să-și îmbunătățească practicile și produsele de colaborare pentru a se adapta la nevoile și cerințele în continuă schimbare. De asemenea, ar fi oportun să caute și să aplice cele mai bune practici și dovezi din cercetare și practică, precum și să învețe din succesele și eșecurile lor, pentru a monitoriza și a evalua rezultatele și impactul colaborării.

5. Care sunt beneficiile pe termen lung?

Colaborarea între programele de educație profesională și alte instituții de învățământ poate duce la o multitudine de avantaje pentru elevi, profesori, angajatori și societate. De exemplu, poate crește accesul și participarea celor care se confruntă cu bariere în sistemul educațional tradițional. Mai mult, poate îmbunătăți învățarea și realizările oferind o educație mai cuprinzătoare care combină teoria și practica. În plus, poate îmbunătăți capacitatea de inserție profesională și mobilitatea, prin dotarea elevilor cu abilități și calificări recunoscute de angajatori. În cele din urmă, se poate consolida colaborarea și inovația între profesori și angajatori prin crearea unei culturi de învățare și îmbunătățire reciprocă.

Astfel, se relevă o relație dialectică între nivelurile de cunoaștere, iar educația profesională trebuie să aibă spațiu de dialog cu educația academică și științifică, deoarece acestea sunt stabilite într-un mod interdependent pentru progresul unei societăți.

Colaborarea este, fără îndoială, o cheie indispensabilă pentru cei care doresc să obțină rezultate remarcabile și de durată în viața elevului, dar și a pieței muncii. Pentru o colaborare de succes, fiecare parte trebuie să aibă cunoștințe și abilități de stăpânire/gestionare a domeniului său, identificându-i lacunele și provocările, pentru a stabili schimburi și complementări în colaborare.

Educația profesională trebuie să fie aliată educației tradiționale, pentru a dezvolta abilități complete, formând cetățeni globali, cu abilități profesionale. Parteneriatul dintre cele două forme de predare-învățare-evaluare este necesar și, fără îndoială, un instrument potrivit.

Este un cerc virtuos, în care toată lumea câștigă: elevii primesc educație relevantă apreciată de piață; companiile primesc noi angajați calificați în funcție de provocările care apar; instituțiile formează elevi mai mulțumiți și acumulează povești de succes, care motivează alți elevi; societatea beneficiază de produse și servicii mai bune!

Concluzii

Dezvoltarea cooperării în domeniul educației profesionale este crucială pentru îmbunătățirea calității și relevanței programelor de formare. Această cooperare poate lua diverse forme, inclusiv parteneriate între instituții de învățământ și întreprinderi, precum și colaborări internaționale.

Educația profesională trebuie să aibă spațiu de dialog cu educația academică și științifică de toate meridianele, deoarece acestea sunt stabilite într-un mod interdependent pentru progresul unei societăți globalizate.

Iar schimbarea mentalității profesorilor, a unor angajați, manageri de întreprinderi este cea mai mare provocare, pentru ca educația să prospere și să aibă perspective durabile.

Prin cooperare, elevii pot împărtăși resurse și cunoștințe, pot promova schimbul de experiență și pot promova integrarea între diferitele niveluri de educație, ceea ce le oferă o pregătire mai bună pentru piața muncii.

Ar fi binevenită înscrierea duală ce ar permite elevilor să participe la două programe sau instituții educaționale diferite simultan, cum ar fi un elev de liceu care urmează cursuri vocaționale la un centru de excelență, colegiu sau la o școală profesională.

Referințe bibliografice:

1. Todaro, M. În: Retrieved, March 22, 2015. University of Oldenburg, University of Oldenburg, 1995.
2. Novosadova, M., Selen, G., Piskunowicz, A., Hassan, S., Mousa, N., Suoheimo, S. The Impact of Non Formal Education on Young People and Society. AEGEE-Europe.
3. Beerkens, E. Encyclopedia of International Higher. International Consortia of Higher Education Institutions, 2018.
4. Bonilla, K., Salles-Filho, S, Bin, A. În: Building Science, Technology, and Research Capacity in Developing, vol. 9(1), pp. 99-132, 2018.
5. Ordin MEC nr. 234, „Regulamentul de organizare a studiilor în învățământul profesional postsecundar și postsecundar nonterțiar în baza sistemului de credite de studii transferabile,” p. 20, 25 03 2016.
6. Franco, M., Pinho, C. A case study about cooperation between University Research Centres: Knowledge. În: Journal of Innovation & Knowledge, vol. 4(1), pp. 62-69, 2019.
7. Legea nr. 110 din 21-04-2022 cu privire la învățământul dual. Disponibil:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131324&lang=ro

8. Chetro-Szivos, J. Cross-border Tertiary Education: The Challenges and Opportunities for Intercultural. În: Journal of Intercultural Management, vol. 2(1), pp. 5-22, 2010.
9. Arcella, F., Mincer-Daszkiewicz, J., Ravaioli, S. Web-services for Exchange of Data on Cooperation and.
10. Goraș-Postică, V. Metodele bazate pe acțiune în calificarea profesională: experiențe din Germania. În: Meridiane educaționale. Eseuri de pedagogie comparată, pp. 59-71, 2016.

МЕХАНИЗМ РЕФЛЕКСИИ УЧИТЕЛЯ НА ЦЕЛЕПОЛАГАНИЕ В ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Надежда ОВЧЕРЕНКО,

доктор педагогических наук, доцент,

Педагогический государственный университет им. Иона Крянгэ,

ORCID ID: 0000-0003-0048-2794

MECANISMUL DE REFLECȚIE A PROFESORULUI PRIVIND STABILIREA OBIECTIVELOR ÎN ACTIVITATEA INOVATIVĂ

Rezumat. *Lucrarea analizează fenomenul de reflecție a profesorilor asupra stabilirii obiectivelor în activitatea de inovare. Conceptul de reflecție a cadrelor didactice asupra stabilirii scopurilor în activitatea de inovare este conceput ca fiind capacitatea profesorului de a înțelege și analiza propria conștiință inovatoare și comportamentul corespunzător; capacitatea de a reflecta asupra a ceea ce se întâmplă în mintea sa cu privire la calitatea conceptului de stabilire a obiectivelor în activitatea de inovare. De asemenea, sunt identificate semnele reflecției profesorilor asupra stabilirii obiectivelor în activitatea de inovare. Rezultatele studiului au atras atenția asupra importanței luării în considerare a potențialului profesorului de a reflecta asupra stabilirii obiectivelor în activitatea de inovare din perspectiva cunoașterii și analizei propriiei conștiințe și comportament profesional demonstrate în activitatea de inovare.*

Cuvinte-cheie: *inovare, reflecție, reflecție profesor, stabilirea scopurilor în activitatea de inovare, reflecția profesorului asupra stabilirii obiectivelor în activitatea de inovare.*

THE MECHANISM OF TEACHER'S REFLECTION ON GOAL-SETTING IN INNOVATIVE ACTIVITY

Summary. *The paper analyzes the phenomenon of teacher reflection on goal setting in innovation activity. The concept of pedagogical personnel reflection on goal setting in innovation activity is understood as the teacher's ability to understand and analyze one's own innovative consciousness and corresponding behavior; the ability to reflect on what is happening in his mind regarding the quality of the concept of goal setting in innovation activity. Also identified are the signs of teacher reflection on goal setting in innovation activity. The results of the study drew attention to the importance of taking into account the potential of the teacher in the reflection of the teacher as the knowledge and analysis of their own consciousness and behavior regarding their professional abilities.*

Keywords: *innovation, reflection, teacher reflection, goal setting in innovation activity, teacher reflection on goal setting in innovation activity.*

Чтобы быть эффективной в современных условиях, педагогическая система вынуждена изменить цели образования, его содержание и технологии,

сообразуясь с тенденциями, которые определяют развитие практики общего образования и, в каком-то смысле, даже опережать его.

Учителя по своим целевым установкам и способам работы во многом не похожи на вчерашних педагогов. Основное их отличие заключается в ориентации учителя не на передачу знаний, а на развитие способностей учащихся. Современные учителя должны овладевать соответствующими технологиями развивающего обучения. Они должны переходить на отношения равного партнерства не только со своими подопечными, но и с коллегами, с научными работниками НИИ, лекторским составом университетских кафедр. Создавая эти условия, педагогическая система не только не будет отставать от социально-экономических преобразований, но и сама обеспечит в последующем рациональный вектор этих изменений.

В этом контексте, рефлексия учителя как познание и анализ собственного сознания и поведения относительно профессиональных своих способностей представляется значительным компонентом в структуре инновационной деятельности является.

Рассматриваемое понятие «инновация» мы определяем как процесс введения новизны в практику. В педагогической литературе выделяются два типа инновационных процессов в области образования: стихийный, происходящий под воздействием ситуативных требований; осознанный, научно обоснованный возникшей потребностью.

Рефлексия учителя, несомненно, связана с его ментальностью, его отношением к самообразованию. Рефлексия конкретного учителя на инновационную деятельность сигнализирует о том, что оно носит чисто индивидуальный характер. Этим и объясняется особенность инновационной деятельности и тот факт, что оно не истолковывается одинаково всеми педагогическими кадрами, в частности – его этапы создания авторских программ и постановки целей [3].

Механизм рефлексии учителя на целеполагание в инновационной деятельности невозможно представить себе без осмысления *психологических барьеров*, неизбежно возникающих тогда, когда нужно выйти за пределы привычных способов исполнения профессионального долга [1].

Различаем антиинновационный барьер, который обусловлен как индивидуальными особенностями учителя, так и спецификой педагогического коллектива, членом которого он является. Внешне этот барьер выступает в защитных высказываниях, которые часто отражают стереотипы, существующие в обществе относительно конкретных инноваций. Когда же начавшийся инновационный процесс все же переходит в нововведение, то для его остановки отработан

набор следующих методов: конкретизирующих документов, их цель не допустить широты распространения новшества; кусочного внедрения – внедрение только одного из структурных элементов новшества; вечного эксперимента – искусственная задержка в экспериментальном статусе; отчетного внедрения – искажение подлинного внедрения; параллельного внедрения – новшество существует со старым.

К разряду психологических барьеров относятся и *барьеры творчества*: склонность к конформизму – пассивное принятие существующего порядка; боязнь оказаться «белой вороной», показаться глупым и смешным в своих начинаниях; страх показаться слишком экстравагантным, даже агрессивным в своем неприятии мнений других людей; боязнь возмездия со стороны другого человека, чью позицию мы критикуем; личностная тревожность, неуверенность в себе, негативное самовосприятие, характеризующееся заниженной самооценкой личности, боязнью открыто высказывать свои идеи; ригидность мышления, которую можно рассматривать, как свойство использовать приобретенные знания одновариантным способом

Учителю необходимо осознать, пережить и избавиться от психологических барьеров, мешающих реализации инновационной деятельности. Добиться такого поведения очень непросто, ломка старых стереотипов вызывает тревогу и страх. Но учитель должен проникнуться мыслью: стандартизация его поведения сопровождается тем, что в его деятельности все большее место занимают инструктивные предписания. В сознании накапливается все больше готовых моделей педагогического труда. Это приводит к тому, что педагог легко «вписывается» в педагогическое сообщество. При этом уровень его креативности подвержен снижению. Но реалии жизни таковы, что без проявления инновационного поведения, то есть без активного и систематического творчества будущему учителю не удастся добиться эффективности и успешности в педагогической деятельности.

В основу рефлексии учителя на целеполагание в инновационной деятельности положены системный, индивидуально-творческий и рефлексивно-деятельный подходы, обеспечивающие функционирование целостного процесса формирования личности учителя.

Современные ученые выстроили свой алгоритм рефлексии учителя на целеполагание в инновационной деятельности, состоящий из несколько последовательных этапов [3]:

- ☑ Развитие творческой индивидуальности учителя: формирование у него способности выявлять, формулировать, анализировать, решать твор-

ческие задачи; развитие общей технологии творческого поиска; формирование способности самостоятельного переноса ранее усвоенных знаний в новую ситуацию; развитие критичности мышления. Развитие творческой индивидуальности учителя идентифицируется как единство рационального и эмоционального компонентов, сознательного и чувственного. Данный аспект выступает в качестве условия эффективного функционирования педагогической системы.

- ☑ Овладение основами методологии научного познания, педагогического исследования, введение в инновационную педагогику. На этом этапе учителя знакомятся с различными типами инновационных учебных заведений.
- ☑ Освоение технологии инновационной деятельности. Учителя вникают в сущность методик авторских школ, упражняются в составлении авторских программ, анализируют и прогнозируют дальнейшее развитие новшества, трудности внедрения нового.
- ☑ Практическая работа на экспериментальной площадке по введению новшества в педагогический процесс, осуществление коррекции и самоанализа в педагогической деятельности.

Конкретизацией перечисленных этапов рефлексии учителя на целеполагание в инновационной деятельности является специфичность используемых способов, приемов и средств достижения поставленных целей каждого из шагов единого процесса рефлексии учителя на целеполагание в инновационной деятельности.

Обсуждение специфики рефлексии учителя на целеполагание в инновационной деятельности влечет выявление условий, при которых мы можем утверждать, что учителя овладели основами методологии научного познания, педагогического исследования, обладают сформированным чувством профессионального долга [2].

В этой связи, особый разговор необходимо вести о возможных конфликтах возникающих между нормативным долгом и необходимостью его творческого исполнения, о причинах их порождающих. *Случается*, что учителя стремятся добросовестно выполнять свои функции. Но в силу разного рода обстоятельств результат их усилий оказывается неравноценным. Возникает конфликт между учителем и менеджером воспитательного учреждения. Менеджер не удовлетворен качеством работы учителя, хотя последний старался быть на уровне требований. Вопрос о возможных конфликтах, возникающих между долгом и желанием его творчески исполнить, следует рассматривать, прежде всего, как

проблему свободы и необходимости. Однако не менее важно обнаружить проблему соответствия личных качеств и способностей учителя с одной стороны и развитием *технологий инновационной деятельности* – с другой.

Рассмотрим некоторые случаи проявления такого рода конфликтов, хотя они могут приобретать различную форму: учитель осознает свой долг, связанный с освоением технологий инновационной деятельности, но не желает его выполнять в силу личных соображений; учитель осознает данный долг, понимает значимость и необходимость его исполнения, но у него недостаточно силы воли, настойчивости. Если обнаружится, что у педагога отсутствуют объективные условия или субъективные данные, необходимые для выполнения практической работы на экспериментальной площадке по введению новшества в педагогический процесс, осуществление коррекции и самоанализа в педагогической деятельности, то разрешение данного типа конфликта потребует более тонких управленческих подходов.

Процесс *развитие творческой индивидуальности учителя* станет в определенной степени управляемым, если будут созданы ряд условий, специально организованных:

- ☑ Преемственность всех этапов многоуровневого педагогического образования.
- ☑ Ориентация университетского обучения на обобщенную модель подготовки учителя к инновационной деятельности.
- ☑ Психологическая диагностика учителя к данному виду деятельности.
- ☑ Формирование творческой активности и мотивационно – целостного отношения к инновациям у педагога.
- ☑ Взаимосвязь общепедагогической, психологической и специально – методической подготовки учителя.
- ☑ Осуществление межцикловых и междисциплинарных взаимодействий, интеграция знаний в русле общих проблем инновации.
- ☑ Формирование у педагогов инновационной культуры, восприимчивости к новшеству в педагогике.
- ☑ Изучение, выявление и оценивание динамики освоения инновационной деятельности учителя.

Другими словами, феномен рефлексии учителя на целеполагание в инновационной деятельности влечет создания данных условий, при которых мы сможем ожидать, что учителя овладеют основами методологии научного познания, технологиями инновационной деятельности, смогут вести практическую работу на экспериментальной площадке по введению новшества в педагогиче-

ский процесс, осуществлять коррекцию и самоанализ своей педагогической деятельности.

В философском толковании «рефлексия» идентифицируется как процесс размышления индивида о происходящем в его сознании [5, с.828].

Психологи рассматривают понятие рефлексия не просто как знание или понимание личностью самого себя, но и выяснение того, как другие знают и понимают «рефлектирующего».

Под рефлексии на целеполагание в инновационной деятельности у педагогических кадров мы понимаем их умения познать и проанализировать собственное инновационное сознание и соответствующее поведение, способность размышлять о происходящем в их сознании относительно качества применения концепции целеполагания в инновационной деятельности.

В контексте рассматриваемого вопроса нас интересует рефлексия учителя на целеполагание в инновационной деятельности. Данная форма рефлексии имеет следующие признаки:

- ☑ Целеполагание от актуального состояния педагогической системы к конечной планируемой цели /прямой анализ/;
- ☑ Целеполагание от конечного достижения к актуальной цели /обратный анализ/;
- ☑ Целеполагание от промежуточных целей к конечному результату или актуальной цели с помощью прямого или обратного анализа.

Проблема исследования состоит в противоречии между той большой ролью, которую играет рефлексия учителя на целеполагание в инновационной деятельности, с одной стороны, и различным пониманием, подходом к собственному исследованию и развитию, с другой.

Предметом исследования являлся специфика процесса рефлексии учителя на целеполагание в инновационной деятельности.

Цель исследования заключалась в определении особенностей рефлексии учителя на целеполагание в инновационной деятельности.

Для достижения поставленной цели была выдвинута гипотеза, согласно которой нам удастся определить специфику рефлексии учителя на целеполагание в инновационной деятельности, если при ее выявлении: будет применена система адекватных методик, способствующая выражению особенностей рефлексии учителя на целеполагание в инновационной деятельности; будем следовать основному психологическому механизму определения специфики рефлексии учителя на целеполагание в инновационной деятельности.

В соответствии со сформулированной целью и гипотезой, мы поставили перед собой следующие задачи:

- Проанализировать и обобщить психологические знания учителя о специфике рефлексии на целеполагание в инновационной деятельности.
- Выявить степень развития способностей учителя распознавать значимость инноваций, формирования умения осознавать и обозначать точные цели, овладения технологией реализации инновационной деятельности.

Для решения поставленных задач мы применили систему следующих методов и методик:

- теоретические методы и приемы: анализ, синтез, сравнение, обобщение, классификация, индукция, дедукция;
- практические методы и приемы: естественный психолого-педагогический эксперимент, наблюдение, собеседование, различные техники для констатации уровня развития рефлексии на целеполагание в инновационной деятельности у учителя, а также для ее формирования у будущих педагогических кадров.

В нашем исследовании приняли участие 56 университетских преподавателей с разными показателями рефлексии на целеполагание в инновационной деятельности.

Результаты исследования продемонстрировали, что рефлексия учителя на качество выполнения профессионального долга различна. Так, учитель с развитой «Я-концепцией» не теряет чувство оптимизма при неудачах. Напротив, это мобилизует его, он с легкостью откажется от старой стратегии действия и разработает новую директиву. Такой учитель самоутверждается как личность, способен передавать другим свои новшества, признает свою ответственность за просчеты в своем новаторстве, если таковые имеются. Из 56 исследуемых педагогических кадров мы выделили впоследствии две выборки:

- ☑ Выборка I – это педагогические кадры, у которых средние показатели развития рефлексии на целеполагание в инновационной деятельности. Всего таких педагогических кадров оказалось 16.
- ☑ Выборка II – это педагогические кадры, у которых показатели развития рефлексии на целеполагание в инновационной деятельности выше среднего. Общее количество этих педагогических кадров – 40.

Результаты исследования обратили наше внимание на значимость учета потенциала учителя при рефлексии учителя как познание и анализ собствен-

ного сознания и поведения относительно профессиональных своих способностей. Потенциал учителя мы расценивали как совокупность объединенных в систему естественных и приобретенных качеств, определяющих способность учителя выполнять свои функциональные обязанности на должном уровне.

В данной работе потенциал учителя был определен и как база профессиональных знаний в единстве с развитой способностью учителя активно мыслить, творить, воплощать в жизнь свои намерения, достигать ожидаемых результатов.

Результаты исследования также позволяют подчеркнуть, что рефлексия учителя как познание и анализ собственного сознания и поведения, относительно профессиональных своих способностей влечет создани определенных условий. При них мы сможем ожидать, что учителя смогут вести практическую работу на экспериментальной площадке по введению новшества в науки, осуществлять коррекцию и самоанализ своей научной деятельности.

И еще одно очень важное заключение: рефлексия учителя на целеполагание в инновационной деятельности предусматривает личностно-ориентированный подход к данному процессу. Реализация данного требования создает возможность педагогическим кадрам быть уникальными и неповторимыми в своем деле, а значит успешными и эффективными.

Литература:

1. БИТЯНОВА, Н.Р. *Культура самосовершенствования преподавателя*. М.: ИНФРА-М, 1994. 48 с.
2. ВАРЛАМОВА, Е.П. Рефлексивная диагностика в системе образования. Вопросы психологии, 1997. № 5. с. 28-43.
3. ВУЛЬФОВ, Б.З. *Педагогика рефлексии*. М.: Магистр, 1995. 85 с.
4. ЛЕВИТАН, К.М. *Личность педагога: становление и развитие*. Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1991. 163 с. ISBN 5-292-00928-8:4 р.
5. Новейший философский словарь: 3-е изд., исправл. Мн.: Книжный Дом, 2003. 1280 с. ISBN 985-428-636-3.

REZILIENȚA EDUCAȚIONALĂ A CADRELOR DIDACTICE, FACTOR DECISIV ÎN SUCCESUL ȘCOLAR ȘI EXTRAȘCOLAR

Valentin Cosmin BLÂNDUL,

prof. univ. dr., Universitatea din Oradea, România

Mihaela Claudia CHEREGI,

prof. grad didactic I, Colegiul Tehnic „Traian Vuia”, Oradea, România

Rezumat. Reziliența educațională este crucială pentru adaptarea la situații de criză, manifestându-se prin două tipuri principale de reacții: reactivă (pasivă) și proactivă (transformatoare). Aceasta se bazează pe o combinație de cunoștințe teoretice, abilități practice și atitudini pozitive, fiind influențată de individ, familie, școală și comunitate.

Familia are un rol esențial, satisfăcând nevoile fundamentale și sociale, consolidând stima de sine și încrederea copilului. La rândul său, școala reprezintă un pilon central, oferind un spațiu pentru dezvoltarea abilităților sociale și gestionarea incertitudinilor. Potrivit UNICEF, o școală rezilientă se sprijină pe patru principii de bază: acces universal, educație incluzivă, bunăstare și sănătate mintală, precum și siguranță. În același timp, o comunitate solidă contribuie la reziliență prin relații autentice, sprijin reciproc și valori comune.

Pentru a susține dezvoltarea rezilienței, este esențială formarea continuă a cadrelor didactice. Programele de pregătire ar trebui să acopere psihopedagogia, managementul educațional și dezvoltarea personală, vizând consolidarea competențelor cognitive, socio-afective și practice. Astfel, profesorii și elevii devin mai bine pregătiți pentru a face față crizelor, asigurând un mediu educațional stabil și incluziv.

Cuvinte-cheie: educație, reziliență, formare, abilități, dezvoltare.

EDUCATIONAL RESILIENCE OF TEACHERS – A DECISIVE FACTOR IN SCHOOL AND EXTRACURRICULAR SUCCESS

Summary. Educational resilience is crucial for adapting to crises, manifesting in two main types of responses: reactive (passive) and proactive (transformative). It is based on a combination of theoretical knowledge, practical skills, and positive attitudes, influenced by the individual, family, school, and community.

The family plays a vital role by meeting fundamental and social needs, strengthening children's self-esteem and confidence. Likewise, the school serves as a central pillar, providing a space for developing social skills and managing uncertainties. According to UNICEF, a resilient school relies on four key principles: universal access, inclusive education, well-being and mental health, and safety. At the same time, a strong community contributes to resilience through authentic relationships, mutual support, and shared values.

To foster resilience, continuous teacher training is essential. Training programs should cover psycho-pedagogy, educational management, and personal development, aiming to strengthen cognitive, socio-affective, and practical skills. Thus, both teachers and students become better equipped to handle crises, ensuring a stable and inclusive educational environment.

Keywords: education, resilience, training, skills, development.

Termenul „reziliență” a fost inițial folosit în științele exacte și, ulterior, adoptat în diverse domenii. În esență, acesta definește abilitatea unei persoane de a se adapta și de a reveni la echilibru după un șoc emoțional, economic sau medical, sprijinindu-se pe resursele sale mentale, comportamentale și adaptative. [Agasisti et al., 2018; Fleming & Ledogar 2008; Luthar, Cicchetti & Becker, 2000; Kreisler, 1996; Masten, Best & Garmezy, 1990; Moll Riquelme et al., 2022; Wang, Haertel & Walberg, 1994]. În domeniul educației, conceptul de reziliență a fost adoptat relativ recent și se referă la capacitatea celor implicați de a se adapta la o nouă normalitate după experiențe cu un impact emoțional puternic. Actanții își demonstrează reziliența atunci când își stabilesc obiective realiste, adecvate noului context educațional, și depun eforturi susținute pentru a le atinge. În literatura pedagogică tradițională, unde conceptul de „reziliență” era utilizat mult mai puțin, se pune un accent deosebit pe „adaptarea școlară” ca factor esențial al succesului educațional ce presupune capacitatea elevului de a răspunde armonios cerințelor mediului școlar și de a-și alinia resursele la solicitările educaționale. Aceasta se realizează prin asimilarea adecvată a informațiilor predate, dezvoltarea unor relații interpersonale echilibrate în cadrul grupului școlar și interiorizarea normelor și valorilor instituției. Astfel, adaptarea școlară are un caracter fundamental, vizând gestionarea provocărilor cotidiene din viața școlară, fără a lua în considerare în mod explicit situațiile de criză educațională. În schimb, reziliența școlară pune accentul tocmai pe capacitatea elevului de a gestiona și depăși momentele dificile care apar în urma unor evenimente traumatice [Blândul, 2015].

Literatura de specialitate contemporană introduce un concept complementar rezilienței: proziliența. Aceasta reprezintă o abordare proactivă, axată pe dezvoltarea și consolidarea capacității profesorilor de a anticipa, preveni și gestiona provocările și schimbările din mediul profesional. Proziliența pune accent pe formarea abilităților și atitudinilor necesare cadrelor didactice pentru a se adapta eficient la viitoarele transformări și incertitudini.

În fața unei crize educaționale, o persoană poate reacționa în două moduri principale, demonstrând astfel competențe de reziliență: reactiv sau proactiv. În abordarea reactivă, individul răspunde pasiv la schimbările din mediul educațional, adaptându-se după producerea evenimentului. În schimb, abordarea proactivă implică o intervenție activă, prin care persoana contribuie la transformarea mediului academic și la îmbunătățirea procesului educațional. Pentru a adopta o strategie proactivă, este esențial ca individul să dețină cunoștințele teoretice necesare în gestionarea situațiilor critice, abilități practice pentru a le rezolva eficient și o atitudine pozitivă, reflectată în dorința de a depăși obstacolele. Astfel, se construiește competența de reziliență, un factor esențial al adaptării școlare în contexte dificile.

Reziliența școlară este un aspect care privește atât individul, cât și comunitatea din care acesta face parte. La nivel individual, dezvoltarea competenței de reziliență este influențată în mare măsură de factori cognitivi și socio-emoționali. În schimb, la nivel comunitar, elementul esențial este calitatea relațiilor interumane dintre membrii săi. Din această perspectivă, pot fi identificați mai mulți factori care contribuie la crearea unui mediu favorabil rezilienței educaționale: familiali, școlari, comunitari.

Familia joacă un rol esențial în asigurarea bunăstării copilului, satisfăcând mai întâi nevoile sale primare, apoi pe cele sociale, precum siguranța emoțională și apartenența la un grup. Un copil care este încurajat și susținut, inclusiv în momentele de eșec, își va dezvolta încrederea în sine și în cei din jur, consolidându-și astfel o stimă de sine ridicată. În schimb, criticile constante pot duce la o scădere a încrederii în propriile forțe și la o percepție negativă asupra propriei persoane.

Școala, privită atât ca spațiu fizic, cât și ca mediu educațional, reprezintă locul unde elevii și profesorii își petrec o mare parte din timp. Dincolo de desfășurarea procesului instructiv-educativ, școala determină dezvoltarea abilităților de socializare secundară, formarea modelelor de conduită și orientarea elevilor în alegerea cursului lor școlar și profesional [Banerjee et al., 2016; Luthar, 2019; Shean, 2015].

Principalii factori care contribuie la reziliența comunitară includ conexiuni autentice între membri, împărtășirea unor valori comune, existența unor structuri bine definite cu roluri și responsabilități clar stabilite, sprijin reciproc, comunicare eficientă atât în interiorul, cât și în afara comunității, distribuirea echitabilă a resurselor, promovarea voluntariatului și cultivarea unui sentiment puternic de apartenență la școală și la comunitate. De asemenea, un răspuns adecvat la situațiile de criză educațională este esențial.

Acești factori, acționând împreună, facilitează adaptarea și succesul elevilor în fața provocărilor educaționale.

În 2003, N. Henderson și M.M. Milstein au propus un model dedicat dezvoltării rezilienței educaționale în școli, denumit „Roata rezilienței în șase pași” [Anghel Ramona Elena, 2016]. Acest model evidențiază atât atitudinile pe care profesorii și personalul școlar trebuie să le adopte într-un mediu educațional care sprijină reziliența, cât și structura instituțională necesară pentru crearea unui cadru sigur și suportiv.

Pasul 1: Încurajarea relațiilor emoționale bazate pe apropiere. Acest pas subliniază importanța ca elevii să aibă persoane de încredere la care să apeleze pentru ajutor, evitând astfel izolarea și sentimentul de alienare. Se recomandă implicarea mai multor persoane în sprijinirea rezilienței educaționale a elevilor, creându-se un mediu în care aceștia să poată împărtăși dificultățile și să ceară ajutor.

Pasul 2: Stabilirea unor reguli și limite clare și constante. Elevii cu vulnerabilități necesită un mediu sigur și previzibil, iar acest lucru se poate realiza prin stabilirea unor reguli clare, ce vor include comportamente nepermise și consecințele acestora, implicându-i și pe elevi în acest proces.

Pasul 3: Dezvoltarea abilităților de viață este esențială pentru reziliență și include autocunoașterea, gestionarea emoțiilor, luarea deciziilor, rezolvarea problemelor, comunicarea eficientă și integrarea socială și profesională. Aceste abilități sunt obiective importante în educație și pot fi dezvoltate prin tehnici de învățare și activități educative non-formale, precum cooperarea, munca în echipă, exprimarea de sine și asumarea deciziilor.

Pasul 4: Acordarea de grijă și suport. Fiecare elev are nevoie de succes școlar pentru a fi motivat să învețe și pentru a-și crește stima de sine, iar acest lucru se poate realiza prin individualizarea sarcinilor de lucru în funcție de nivelul și potențialul fiecăruia. A oferi grijă și suport înseamnă a crea un cadru în care fiecare elev să fie încurajat să-și descopere motivația de a învăța și de a se dezvolta.

Pasul 5: Stabilirea și comunicarea unor așteptări înalte. Atunci când adulții au așteptări ridicate față de elevi, acestea contribuie semnificativ la promovarea rezilienței educaționale, oferind o motivație suplimentară pentru depășirea dificultăților. Așteptările înalte nu presupun standarde identice pentru toți elevii, ci sunt individualizate în funcție de aptitudini, tipuri de inteligență, stiluri de învățare și interese.

Pasul 6: Asigurarea unor oportunități de participare semnificativă. Acest pas se bazează pe credința că elevii au resursele necesare pentru a se dezvolta educațional. Este esențial să se identifice combinația corectă de factori care să le asigure succesul școlar.

Starea de bine și puterea de reziliență ale profesorilor. Strategii didactice pentru dezvoltarea rezilienței

Modelul PERMA, elaborat de Seligman, examinează cinci domenii esențiale ale vieții care contribuie la o stare psihologică de bine [Alexandrescu D., p. 7].

P se referă la *emoții pozitive* (positive emotion), care sunt, probabil, cel mai evident aspect legat de fericire. Aceste emoții includ bucurie, recunoștință, iertare, speranță, optimism și aprecierea momentului prezent. Mai mult decât atât, se referă la o viziune pozitivă asupra vieții și la căutarea inspirației în viața de zi cu zi.

E vine de la *angajament* (engagement), care se referă la implicarea activă în activitățile care ne aduc plăcere. Când suntem complet absorbiți de ceea ce facem, învățăm și ne dezvoltăm frumos.

R semnifică *relații* (relationships) și se referă la conexiunile pe care le avem cu ceilalți – fie că sunt parteneri de viață, copii, rude, prieteni sau colegi. Relațiile sănătoase ne fac să ne simțim iubiți și sprijiniți în momentele dificile și, totodată, contribuie la sănătatea noastră fizică.

M reprezintă *sensul în viață* (meaning), care este un element esențial al bunăstării. Când înțelegem scopul nostru în viață, suntem mai motivați să ne atingem obiectivele și să facem față provocărilor cu entuziasm și energie.

A înseamnă *succes* (accomplishments), acele momente când atingem obiectivele dorite și ne simțim împliniți. Aceste realizări ne motivează să continuăm să ne construim viața așa cum ne dorim.

Mindfulness este o atitudine și un mod de viață care ne ajută să schimbăm perspectiva asupra evenimentelor și situațiilor din viața noastră. Practicarea mindfulness presupune tehnici care ne permit să privim în interiorul nostru fără a ne judeca și să găsim echilibrul necesar pentru o viață plină de bucurie. Este o practică simplă, ce presupune concentrarea pe momentul prezent – pe senzațiile corpului, gândurile și emoțiile noastre.

Mindfulness este similar cu starea de concentrare pe care o aveam ca copii, când trăiam în prezent, fără a ne îngrijora de trecut sau viitor, fiind curioși și în armonie cu simțurile și emoțiile noastre.

Practica regulată a Mindfulness are efecte semnificative, reducând stresul, îmbunătățind performanța, tratând problemele de sănătate mentală și fizică și contribuind la o stare generală de bine. Aceasta ajută la calmarea minții și gestionarea gândurilor negative, cultivarea compasiunii și bucuriei, conectarea cu simțurile și corpul, gestionarea emoțiilor dificile și creșterea rezilienței.

Povestirea educativă, ca metodă de învățământ, face parte din metodele expozitive și este o formă de narațiune orală prin care sunt prezentate evenimente, fenomene naturale sau geografice. Ea reprezintă un instrument cognitiv de comunicare și expresie, având valențe formative și informative. Calitatea povestitorului depinde de modul de utilizare a stilului, vocabularului și capacității de a capta atenția și imaginația ascultătorilor, făcându-i să trăiască povestea alături de personaje.

Povestirile educative ajută atât copiii, cât și adulții să își dezvolte creativitatea, gândirea critică și abilitatea de a găsi soluții în diverse contexte. Acestea sunt eficiente în învățarea prin experiență, iar pentru a fi relevante, trebuie parcurse patru etape: experimentarea, reflecția, generalizarea și transferul/aplicarea.

1. Experimentarea: În această etapă, participanții trăiesc experiența ghidați de emoții și instincte, iar după finalizarea acesteia, trebuie să recapituleze activitățile și

pașii parcurși. Acest proces dezvoltă observația, exprimarea clară și abilitatea de a descrie obiectiv evenimentele trăite.

2. Reflecția: Este etapa în care participanții analizează experiența, discutând despre reacțiile cognitive și afective trăite. Facilitatorul ajută la procesul de înțelegere și la identificarea tiparelor în comportamentele participanților, contribuind la învățarea din experiențele trăite.

3. Generalizarea: Copiii trasează legătura între tiparele identificate în activități și experiențele lor de zi cu zi, făcând conexiuni între scopurile lor personale și stilul de viață.

4. Transferul/Aplicarea: În această ultimă etapă, se observă dacă comportamentele copiilor s-au schimbat în urma învățării. Aceștia pot aplica lecțiile învățate în viața de zi cu zi, prin crearea unor planuri pentru un comportament mai eficient.

În ansamblu, aceste etape sunt esențiale pentru o învățare profundă și pentru integrarea cunoștințelor în viața cotidiană.

Arborele problemelor și arborele scopului

Scopul acestei metode este de a identifica problemele pe care dorim să le rezolvăm și de a le organiza într-o ierarhie, pentru a evidenția relațiile de cauzalitate dintre ele. Dacă anumite probleme nu sunt direct legate între ele prin cauzalitate, le plasăm una lângă alta. După analiza cauzalității, construim „arborele scopului”, care reflectă soluțiile posibile, transformând aspectele negative în rezultate pozitive. Scopurile sunt legate între ele și se stabilesc conexiuni între mijloace și rezultate.

Metoda ajută la identificarea cauzelor problemelor și la conturarea soluțiilor viitoare, prin activitățile necesare pentru rezolvarea acestora și atingerea scopurilor. În acest proces, se dezvoltă abilități sociale și civice, gândire logică, inițiativă, aserțivitate, perspectivă analitică, capacitatea de a recunoaște situațiile și de a rezolva probleme, precum și creativitatea și colaborarea.

În primul pas al analizei, este important să identificăm problema principală pe care dorim să o rezolvăm. În etapele următoare, adunăm trăsăturile negative ale situației respective. Se analizează relațiile de cauzalitate dintre problemele identificate, iar ilustrațiile colectate pot fi organizate pe o diagramă numită „arborele de probleme”. Pentru a crea un arbore de probleme complet, formulăm situația negativă într-un mod cât mai general. Apoi, descompunem problema principală în probleme mai mici, ajungând la cele fundamentale. Cauzele sunt plasate mai jos, iar efectele mai sus. Arborele de probleme astfel obținut reflectă aspectele negative ale situației actuale, într-o formă simplificată. Arborele de scop, pe de altă parte, evidențiază

posibilele soluții și pașii necesari pentru a ne atinge obiectivele, aplicând metoda utilizată în arborele de probleme.

Răspunsul educațional la provocările individuale și sistemice devine tot mai necesar pentru elevi și profesori. Persoanele reziliente sunt capabile să își atingă obiectivele și să obțină performanțe școlare în fața dificultăților, dar nu toți elevii reușesc să facă față provocărilor, riscând abandonul școlar prematur. De aceea, este esențială dezvoltarea unor programe de consiliere educațională pentru elevi vulnerabili, profesori și părinți, care să sprijine crearea unui mediu educațional favorabil.

Referințe bibliografice:

1. Agasisti, T., Avvisati, F., Borgonovi, F., & Longobardi, S. (2018). *Academic resilience: What schools and countries do to help disadvantaged students succeed in PISA (OECD Education Working Papers No. 167)*. OECD. <https://doi.org/10.1787/e22490ac-en>
2. Alexandrescu, D., Benga, T., Vărzaru, C., Sibechei, V., Mareș, M., Mocanu, C. *Starea de bine a profesorilor și elevilor - cheia spre succes*, Editura TEAM, Brașov.
3. Anghel R.E. (2016), *Rolul consilierii educaționale în dezvoltarea rezilienței la elevi*, Website – <https://www.scribd.com/document/453029762/2016-1-35-46-Anghel-R-E#>,
4. Banerjee, R., McLaughlin, C., Cotney, J., Roberts, L., & Peereboom, C. (2016). Promoting emotional health, well-being and resilience in primary schools. Public Policy Institute for Wales <https://www.wcpp.org.uk/wp-content/uploads/2018/04/PPIW-Report-Promoting-Emotional-Health-Well-being-and-Resilience-in-Primary-Schools-Final.pdf>
5. Blândul, V. (2015). *Basis of Non-Formal Education*. Cluj-Napoca: Mega Publishing House.
6. Butyka, M., Borbe, L. (coord.), *Făcut și învățat! 36 de activități de reflecție prin care îi ajuți pe elevi să extragă lecții din orice experiență*, Fundația Noi Orizonturi, 2017.
7. Cerghit, I., *Sisteme de instruire alternative și contemporane. Stucturi, stiluri și strategii*, Editura Aramis, București, 2007.
9. Culidiuc, T (coord.), *IMPACT - Jocuri și povestiri. Metode de educație non-formală*, Ed. II, Fundația Noi Orizonturi, 2016.
10. Levai, M. *Învățarea în contextul psihologiei educației*, <https://www.acade->

mia.edu/25087936/%C3%8Env%C4%83%C5%A3area_%C3%AEn_contextul_psihologiei_educa%C5%A3iei

11. *** *Manual 100 de idei de educație nonformală*, Organizația Națională „Cercetașii României”, Asociația CREATIV, 2010.
12. Nagy, Á., Antal, Á., Holczer M. (2015) *100 metode si situații nonformale. Colecție de bune practici pentru tineret* Satu Mare.
13. Suditu, M. *Metode interactive de predare – învățare*. Suport de curs https://programareliceu.files.wordpress.com/2014/07/metode_interactive_de_predare-invatare.pdf
14. <https://www.kinderpedia.co/ro/starea-de-bine-educatori.html>

A FI OM – O ARTĂ SAU UN DESTIN? – EDUCAȚIA PENTRU VALORI ÎN ȘCOALA ALTFEL

Alla APOPEI,

doctorandă la Școala de Studii Filologice
a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

*Omul - oglinda prin care trebuie privit Universul (George Bernard Show)- citat din
romanul Tema pentru acasă de Nicolae Dabija*

Rezumat. Citatul „Omul – oglinda prin care trebuie privit Universul” din romanul *Tema pentru acasă* de Nicolae Dabija constituie punctul de plecare al unei reflecții profunde asupra importanței educației pentru valori în epoca actuală. Într-un context marcat de provocări globale, digitalizare accelerată și crize morale, educația valorică devine esențială pentru formarea tinerilor ca indivizi responsabili, critici și empatici. Activitatea desfășurată în cadrul Programului național „Școala altfel”, prin întâlnirea elevilor cu scriitorul Nicolae Dabija, a reprezentat un model de educație nonformală care promovează lectura, gândirea critică, reflecția morală și sensibilitatea culturală. Dialogul cu autorul, atelierile de creație literară și dezbaterile au contribuit la dezvoltarea conștiinței identitare, a umanismului și a capacității de introspecție a elevilor. Acest demers educațional a demonstrat că literatura poate funcționa ca un catalizator pentru cultivarea valorilor fundamentale și pentru formarea unei generații capabile să răspundă provocărilor lumii contemporane cu demnitate, solidaritate și responsabilitate.

Cuvinte-cheie: Educație pentru valori, scriitorul Nicolae Dabija, programul „Școala altfel”, morală și umanism, formare identitară, lectură reflexivă, dialog cultural, tineri și valori, educație nonformală.

BEING HUMAN: AN ART OR A DESTINY? VALUE-ORIENTED EDUCATION WITHIN THE SCHOOL OTHERWISE NATIONAL PROGRAM

Summary. The quote "Man – the mirror through which the Universe must be viewed" from Nicolae Dabija's novel *Homework Assignment* serves as the starting point for a profound reflection on the importance of value-based education in today's world. In a context marked by global challenges, rapid digitalization, and moral crises, value education becomes essential for shaping young people into responsible, critical, and empathetic individuals. The activity organized within the framework of the national program "School Otherwise", through students' encounter with the writer Nicolae Dabija, represented a model of non-formal education that promotes reading, critical thinking, moral reflection, and cultural sensitivity. The dialogue with the author, literary creation workshops, and debates contributed to the development of students' identity awareness, humanism, and introspective capacity. This educational initiative demonstrated that literature can function as a catalyst for cultivating fundamental values and for forming a generation capable of responding to contemporary global challenges with dignity, solidarity, and responsibility.

Keywords: *Value-based education, writer Nicolae Dabija, School Otherwise program, morality and humanism, identity formation, reflective reading, cultural dialogue, youth and values, non-formal education.*

Rolul educației pentru valori în epoca actuală. Într-o epocă a provocărilor globale, în care manipularea și dezinformarea generează crize și instabilitate socială, educația tinerilor pentru valorile morale este o prioritate națională. Într-o lume globalizată, în care diversitatea culturală și ideologică este mai prezentă ca oricând, valorile comune (e.g. respectul, onestitatea și compasiunea) sunt esențiale pentru a preveni polarizarea și fragmentarea socială, contribuind la consolidarea identității și coeziunii sociale. În era digitală, fluxul masiv de informații poate face dificilă separarea adevărului de minciună, iar valorile precum integritatea, gândirea critică și respectul pentru adevăr ajută indivizii să fie mai rezistenți la manipulare și să ia decizii informate. Problemele legate de schimbările climatice, conflictele geopolitice și inegalitatea socială cer soluții bazate pe solidaritate, responsabilitate și empatie. Valorile umane ajută tinerii să navigheze mai ușor prin complexitatea lumii moderne, oferind un cadru etic care sprijină luarea deciziilor morale, să construiască comunități mai reziliente și să se formeze ca lideri responsabili. Nu este de negat faptul că într-o epocă a individualismului exacerbă și a tehnologizării accelerate, valorile promovează conexiunea umană autentică și combat tendința de izolare emoțională sau spirituală. Educația pentru valori reprezintă, așadar, un fundament esențial pentru menținerea armoniei, dezvoltarea umanității și adaptarea responsabilă la provocările contemporane, ajutând la definirea noastră ca oameni, dar și ca membri ai societății într-o epocă în care se face trecerea de la umanism la transumanism.

Programul național „Școala altfel” este implementat în România din anul școlar 2011-2012, cu scopul de a oferi elevilor oportunități de învățare prin activități nonformale și extracurriculare, care să contribuie la dezvoltarea lor personală și socială, în afara cadrului tradițional de predare. Programul se desfășoară timp de o săptămână, într-o perioadă stabilită de fiecare unitate de învățământ, diferită de programul obișnuit al orelor de curs, prin diversificarea metodelor educaționale și a experiențelor de învățare care contribuie la dezvoltarea abilităților practice, a creativității și la implicarea socială a elevilor.

Un exemplu de activitate din acest program a fost întâlnirea liceenilor din județul Iași cu scriitorul din Republica Moldova, Nicolae Dabija, organizată în sala de festivități a Colegiului Național „Costache Negruzzi” din Iași, pe 10 aprilie 2014, de către Inspectoratul Școlar Județean Iași și Editura „Doxologia” din Iași. La eveni-

ment au participat peste 250 de elevi din 15 unități de învățământ gimnazial și liceal, alături de profesorii și părinții lor.

Scopul activității: Cultivarea valorilor umane fundamentale și a sensibilității morale a tinerilor prin dialogul cultural cu scriitorul Nicolae Dabija și opera sa, în cadrul parteneriatului educațional transfrontalier între Inspectoratul Școlar Județean Iași cu Direcția Generală de Educație, Tineret și Sport din Chișinău.

Obiectivele activității

Cognitive:

- Familiarizarea elevilor cu personalitatea și opera lui Nicolae Dabija.
- Promovarea ideilor și valorilor umaniste prezente în scrierile lui Nicolae Dabija.

Afective:

- Stimularea sensibilității și empatiei elevilor față de valorile morale, culturale și estetice prin lectura operei scriitorului.
- Încurajarea unei perspective reflexive asupra conceptului de „a fi om”.

Comportamentale:

- Implicarea elevilor în activități de dezbateri, scriere creativă și discuții pe tema valorilor umane.
- Consolidarea abilității elevilor de a analiza și aplica valori literare în viața personală.

Descrierea activității. Activitatea, inițiată de I.S.J. Iași, a reprezentat pentru elevii participanți o invitație la lectură, o descoperire a celui mai citit roman din Republica Moldova, în ultimii zece ani, „Tema pentru acasă”, publicat în 2009, astăzi ajuns la a 12-a ediție, dedicat intelectualității basarabene „din toate timpurile”. Este un dialog intergenerațional între scriitorul cu renume internațional, membru de onoare al Academiei Române, autor de poezie, proză, manuale școlare, și elevii din mai multe licee ieșene, dornici să răspundă la dilema romanului „A fi Om e o artă sau un destin?”.

Numărul mare de participanți, interesați, în mod real, să-l cunoască „în carne și oase” pe scriitorul Nicolae Dabija, tribunul neamului care a trezit prin slova sa conștiința națională a românilor de peste Prut în anii 90, și să-i descopere opera. Elevii au fost încântați să intre cu scriitorul într-un dialog interesant despre literatură, istorie, spiritualitate, captivați de răspunsurile profunde ale scriitorului Nicolae Dabija, cu ecou pe termen lung pentru participanții aflați la vârsta căutărilor prin provocările lansate de temele cărților sale. Au dezbătut dacă „a fi om” este o artă care se construiește cu migală sau un destin predeterminat, argumentând cu exemple din operele lui Dabija și din realitatea contemporană. Reprezentanții de la Inspectoratul

Școlar Județean din Iași (prof. dr. Mariana Pop - Inspector Școlar General Adjunct, prof. Cezar Zaharia – inspector pentru limba și literatura română), ai partenerilor (Catalin Jekel - directorul Editurii “Doxologia”) și din mass -media care și-au exprimat opiniile referitoare la valoarea artistică și etică a scrierilor autorului au creat anvergura acestei manifestări educaționale. După evenimentul din sala de festivități, au fost organizate ateliere de scriere creativă, elevii fiind provocați să își exprime viziunea asupra „artei de a fi om” prin poezie, proză scurtă sau eseu. Cele mai bune eseuri sau poezii au fost ulterior premiate și publicate în revista „Univers didactic”. Pe parcursul evenimentului, participanții au fost introduși în lumea cărților autorului prin expoziția literară în spațiul amenajat cu exemplare din operele lui Nicolae Dabija. În încheiere, elevii au primit autografe oferite de Nicolae Dabija pe cărțile sale, achiziționate de către participanți. Activitatea a fost organizată și moderată de către inspectorul pentru proiecte educaționale de la I.S.J. Iași, prof. Alla Apopei, fiind premiată la competiția națională „O activitate de succes”, desfășurată de Ministerul Educației din România.

Rezultatele așteptate. Dincolo de dialogul provocator și autentic, construit în jurul întrebării lait-motiv din romanul lui Nicolae Dabija, activitatea a reprezentat un reper în identificarea modelelor din literatură și din viața reală, un îndemn la lectură și un mod de introspecție și identificare a propriilor valori pentru participanți. Elevii au luat contact direct cu scriitorul și opera sa, au achiziționat cărți, au primit autografe individualizate, au avut posibilitatea să-i adreseze întrebări referitoare la viață, operă, artă și tainele scrisului, devenirea și recunoașterea acestuia pe plan internațional. Câțiva elevi din școli diferite i-au luat interviuri pentru revistele pe care le editează, exersându-și abilitățile jurnalistice. Mulți au afirmat în intervențiile lor că profesorul Mihai Ulmu sau Maria Răzeșu au devenit eroii și modelele lor, după lectura romanului „Tema pentru acasă”. Pe termen lung, această întâlnire contribuie la dezvoltarea gândirii critice și a sensibilității culturale a elevilor. Îi încurajează pe tineri să exploreze literatura ca mijloc de autocunoaștere, dezvoltare personală și implicare socială.

Impact. Elevii, profesorii, părinții și invitații au fost foarte încântați de această întâlnire cu scriitorul Nicolae Dabija, de dialogul deschis, care i-a invitat la cunoaștere, la descoperirea valorilor etice și estetice ale operei literare, la meditație asupra istoriei și a destinului uman. Activitatea a creat un context favorabil pentru integrarea valorilor culturale și morale în procesul de învățare, a creat o legătură între tineri și autori reprezentativi ai literaturii române, aducând mai aproape de ei scriitorii din stânga Prutului.

Impactul acestui proiect poate fi măsurat și în feed-back-ul participanților, iden-

tificat în impresiile de după eveniment și în articolele refectate de presa ieșeană: „Consider că acest gen de activitate este foarte util pentru liceeni care sunt, din ce în ce mai mult, atrași de internet, uitând că adevărata resursă de formare este Omul, cu valorile lui specifice și de neînlocuit.” (Carol Călin, vicepreședinte al C.J.E. Iași, elev la Colegiul „Costache Negruzzi” Iași).

„M-au încercat sentimente antitetice după lecturarea acestui roman-document: aversiune față de regimul stalinist, respect față de profesorii care își realizau menirea cu pistolul la brâu, compasiune față de Mihai Ulmu și Speranță legată de acea subtilă „chemare a inimii” invocată de Maria Răzeșu. Domnul Nicolae Dabija, a reușit să producă diverse game afective azi, la această întâlnire, așa cum face mereu în scrierile sale.” (Prof. Alina Vaipan, Liceul Teoretic „Dimitrie Cantemir” Iași).

„Mă bucur foarte mult să observ că sunt încă atâția colegi care nu au uitat că lectura ne formează, ne umanizează, ne perfecționează. Activitatea mi s-a părut foarte interesantă. Cred că ar trebui să facem mai des astfel de întâlniri cu oameni care constituie adevărate modele pentru noi.” (Alexandra Frunză, elevă la Liceul Teoretic „Vasile Alecsandri”).

„Mesajul cărții este înălțător: binele este cel care salvează umanitatea din noi. În multe fragmente din roman autorul demonstrează acest lucru, binele apare acolo unde te aștepti mai puțin (soldatul rus care o ajută pe Maria să afle unde a fost trimis Mihai Ulmu, bătrânul cu picior de lemn care-i întinde o pâine, doamna de fier care-i spune lui Ulmu unde se află mormântul Mariei și unde și-ar putea găsi fiul, prizonierii care nu se răzbuună pe mișelul Kudreavțev etc.) și iese mereu învingător. Cred că această lecție trebuie să fie frecvent repetată și învățată în școală de către tânără generație, atât în cadrul activităților formale, cât și nonformale.” (Prof. Liliana Rusu, Liceul Pedagogic „Vasile Lupu” Iași).

„Pentru mine, întâlnirea cu scriitorul N. Dabija a fost o provocare, atât pentru lectură, cât și pentru meditație. Mi-a plăcut foarte mult originalitatea scriitorului, care se reflectă atât în operă, cât și în atitudinea față de public.” (Robert Ciubotaru, elev la Colegiul Național „Emil Racoviță” Iași).

„Știm cu toții că Basarabia a fost sub influență rusească foarte multă vreme. Faptele autorităților au fost de nedescris, mai ales valorile de deportări, care au despărțit familii și le-au impus acestora să ducă o viață precară în zonele nordice ale Rusiei Sovietice. Întâlnirea cu N. Dabija a însemnat pentru mine o adevărată descoperire a lucrurilor care contează în viață: adevărul, speranța, credința, iubirea și apartenența la un neam, o istorie, un destin.” (Liana Jescu, părinte al unei eleve din Iași).

Așadar, educația pentru valori, o ancoră esențială într-o societate marcată de schimbări rapide și provocări globale, a reprezentat în cadrul acestei activități din ca-

drul programului „Școala altfel” un prilej unic de reflecție asupra dimensiunii morale și culturale a umanității. Dialogul cu scriitorul Nicolae Dabija și activitățile creative au creat elevilor oportunitatea de a descoperi puterea empatiei, a respectului și a integrității, formându-și repere solide pentru viitor. În modul acesta, educația participativă și autentică nu doar că răspunde nevoilor tinerei generații, dar contribuie și la consolidarea unei societăți bazate pe demnitate, solidaritate și adevăr. Într-o lume din ce în ce mai complexă, valorile umane rămân fundamentul pe care se clădește o comunitate puternică și un viitor sustenabil.

Referințe bibliografice:

1. DABIJA, N. Temă pentru acasă. Iași: Princeps Edit, 2009.
2. DABIJA, N. Ochiul al treilea. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1975.
3. DABIJA, N. Apă neînceptută, poeme. Chișinău: Literatura Artistică, 1980.
4. DABIJA, N. Pe urmele lui Orfeu, eseuri. Chișinău: Literatura Artistică, 1983.
5. DABIJA, N. Zugravul anonim, poeme. Chișinău: Literatura Artistică, 1985.
6. DABIJA, N. Nasc și la Moldova oameni, povestiri pentru copii (carte de lectură pentru clasa IV-a). Chișinău: Hyperion, 1992.
7. DABIJA, N. Lacrima care vede. Iași: Junimea, 1994.
8. DABIJA, N. Nu vă îndrăgostiți primăvara. Nuvele. Chișinău: Editura pentru Literatură și Artă, 2013.
9. ORDIN nr. 3.818 din 3 iunie 2013 privind structura anului școlar 2013-2014.
10. GHEORGHIU, M. D. Educația valorilor în școală. Iași: Editura Polirom, 2007.
11. CUCOȘ, C. Educația pentru valori morale. Iași: Editura Polirom, 2014.

PROIECTELE EDUCAȚIONALE: SINERGIA EDUCAȚIEI FORMALE ȘI NONFORMALE

*Articolul este realizat în cadrul Proiectului Educațional Transdisciplinar
„Cu Glorie prin Istorie” (PE_GI_AEF_1), IP Academia Educație fără Frontiere*

Victoria STRATAN,

dr., conf. univ.

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău,

Republica Moldova

E-mail: stratan.victoria@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1258-6008>

Tamara MUNTEANU,

dr., lect. univ.

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău,

Republica Moldova

E-mail: tamara.munteanu@gmail.com

ORCID: 0000-0002-8376-1360

Rezumat. *Evoluția societății contemporane și complexitatea provocărilor economice globale impun restructurarea sistemelor educaționale prin adoptarea unor reforme care să faciliteze formarea competențelor transversale și multidimensionale, esențiale pentru performanța profesională și civică. În acest context, integrarea educației formale și nonformale prin proiecte educaționale devine o soluție inovatoare pentru consolidarea unor abordări didactice interdisciplinare și colaborative. Proiectele educaționale permit îmbinarea rigurozității academice cu metodele flexibile și creative ale educației nonformale, contribuind astfel la dezvoltarea abilităților transversale, precum gândirea critică, comunicarea, colaborarea și autonomia în învățare. Articolul analizează conceptul de proiect educațional dintr-o perspectivă teoretică și practică, evidențiind contribuțiile unor pedagogi de renume, precum J. Dewey, C. Freinet, M. Montessori, J. Piaget, D. Ausubel, E. W. Eisner și I. Cerghit. Studiul demonstrează că proiectele educaționale facilitează interconectarea dintre cunoștințele teoretice și aplicabilitatea acestora în contexte reale, având un impact major asupra motivației elevilor și pregătirii lor pentru piața muncii. Analiza comparativă dintre educația formală și nonformală evidențiază complementaritatea acestora, iar exemplele de bune practici subliniază beneficiile unei abordări integrate. Studiul explorează și provocările implementării acestei sinergii, precum lipsa resurselor financiare, reticența față de schimbare și necesitatea unor politici educaționale coerente. În final, articolul propune un set de recomandări științifico-metodologice pentru optimizarea procesului de integrare a educației formale și nonformale prin proiecte educaționale, punând accent pe strategiile de învățare activă, utilizarea tehnologiilor educaționale, evaluarea holistică și formarea continuă a cadrelor didactice. Aceste recomandări pot contribui*

la modernizarea sistemului educațional și la dezvoltarea unor modele de învățare flexibile, relevante și aplicabile în societatea actuală.

Cuvinte-cheie: educație formală, educație nonformală, proiecte educaționale, transdisciplinaritate, competențe transversale, inovație educațională, învățare experiențială, dezvoltare profesională.

EDUCATIONAL PROJECTS: THE SYNERGY BETWEEN FORMAL AND NON-FORMAL EDUCATION

Summary. *The evolution of contemporary society and the complexity of global economic challenges necessitate restructuring educational systems by adopting reforms that facilitate the development of transversal and multidimensional competencies essential for professional and civic performance. In this context, integrating formal and non-formal education through educational projects is an innovative solution for strengthening interdisciplinary and collaborative teaching approaches. Educational projects enable the combination of academic rigor with the flexible and creative methods of non-formal education, thus fostering the development of transversal skills such as critical thinking, communication, collaboration, and learning autonomy. This article examines the concept of educational projects from a theoretical and practical perspective, highlighting the contributions of renowned pedagogues such as J. Dewey, C. Freinet, M. Montessori, J. Piaget, D. Ausubel, E. W. Eisner, and I. Cerghit. The study demonstrates that educational projects facilitate the interconnection between theoretical knowledge and its practical application in real-life contexts, significantly impacting students' motivation and preparation for the labor market. The comparative analysis between formal and non-formal education underscores their complementarity, while examples of best practices highlight the benefits of an integrated approach. The study also explores the challenges of implementing this synergy, including financial constraints, resistance to change, and the need for coherent educational policies. Finally, the article proposes scientific and methodological recommendations to optimize the integration of formal and non-formal education through educational projects, emphasizing active learning strategies, educational technologies, holistic assessment, and continuous professional development for educators. These recommendations contribute to the modernization of the educational system and the development of flexible, relevant, and applicable learning models suited to contemporary society.*

Keywords: *Formal Education, Non-Formal Education, Educational Projects, Transdisciplinarity, Transversal Competencies, Educational Innovation, Experiential Learning, Professional Development.*

Societatea contemporană se confruntă cu provocări complexe, generând necesitatea dezvoltării unor competențe multidimensionale. În acest context, sistemele educaționale tradiționale se află în fața unui imperativ de reînnoire, având drept obiectiv formarea unor personalități capabile să-și asume responsabilități civice și profesionale într-o economie globalizată. Integrând educația formală cu cea nonformală, proiectele educaționale se conturează drept o soluție inovatoare pentru acest deziderat, favorizând abordări didactice interdisciplinare, colaborative și orientate către valori. Proiectele educaționale oferă un cadru de lucru colaborativ și interdis-

ciplinar, care leagă în mod armonios metodele structurale, curriculare ale educației formale de abordările creative, practice, specifice educației nonformale. Prin această împletire, se pot valorifica avantajele ambelor tipuri de educație: rigoarea academică și competențele certificate, dar și dezvoltarea abilităților transversale, precum colaborarea, gândirea critică, comunicarea și autonomia în învățare. Astfel, proiectele educaționale devin un mijloc esențial de a răspunde unor provocări actuale, precum globalizarea, digitalizarea și dinamica pieței muncii, contribuind la formarea unor indivizi flexibili, creativi și pregătiți pentru schimbare. În plus, prin implicarea activă a comunității și prin construirea de parteneriate cu organizații, instituții sau mediul de afaceri, proiectele educaționale facilitează aplicarea practică a cunoștințelor, sprijinind totodată dezvoltarea coeziunii sociale. În plus, proiectele educaționale pot crea o punte solidă între educația formală, centrată pe curriculum și evaluare structurată, și educația nonformală, care valorifică învățarea experiențială și implicarea activă a elevilor și a comunității.

Prin urmare, proiectele educaționale reprezintă o modalitate inovatoare de integrare a educației formale și nonformale, promovând un învățământ centrat pe valori, interdisciplinaritate și implicare activă a comunității. Această sinergie permite valorificarea avantajelor ambelor tipuri de educație, oferind oportunități de învățare diversificate și adaptate nevoilor individuale.

În acest context, conceptul de *proiect educațional* a cunoscut o evoluție semnificativă, fiind definit în moduri variate de-a lungul timpului, în funcție de perspectivele teoretice și de nevoile educaționale specifice fiecărei epoci. Conceptul de *proiect educațional* a evoluat de-a lungul timpului, fiind definit în moduri variate de către diferiți autori.

J. Dewey (1916) în lucrarea sa „Democracy and Education”, sugerează că un „proiect educațional este o activitate planificată care implică elevii în experiențe de învățare practice, menite să dezvolte abilități și cunoștințe relevante pentru viața democratică” [6, p. 35].

C. Freinet (1920) consideră proiectul educațional drept o „metodă prin care elevii participă activ la procesul de învățare, colaborând la realizarea unor activități practice ce reflectă interesele și nevoile lor” [9, p. 67].

Conform M. Montessori (1949) „proiectul educațional reprezintă o activitate auto-dirijată, în care copiii explorează și învață într-un mediu pregătit, adaptat nevoilor lor de dezvoltare” [16, p. 41].

J. Piaget (1964) vede proiectul educațional ca o „oportunitate pentru copii de a construi cunoștințe prin interacțiunea cu mediul, subliniind importanța activităților care stimulează dezvoltarea cognitivă” [17, p. 10].

Proiectele educaționale în opinia cercetătorului D. Ausubel (1968) „sunt instrumente esențiale pentru învățarea semnificativă, permițând elevilor să asocieze noile informații cu cunoștințele anterioare” [1, p. 55].

E.W. Eisner (1985) definește proiectul educațional ca o „modalitate de a integra artele în curriculum, oferind elevilor oportunități de a exprima creativitatea și de a dezvolta gândirea critică” [8, p. 47].

Cercetătorul T. Markham (2011) descrie proiectul educațional ca o „abordare pedagogică ce implică elevii în investigarea unor probleme complexe, reale, cu scopul de a dezvolta competențe esențiale pentru secolul XXI” [14, p. 23].

Potrivit autorului român I. Cerghit (2016) proiectul educațional constituie o „activitate complexă, planificată și realizată de elevi sub îndrumarea profesorului, având ca scop aplicarea integrată a cunoștințelor din diferite domenii pentru rezolvarea unor probleme practice” [3, p. 39].

Analizând aceste definiții, se pot observa următoarele aspecte comune:

Învățarea prin acțiune: Majoritatea definițiilor subliniază importanța implicării active a elevilor în procesul de învățare, prin realizarea de activități practice și relevante.

Integrarea disciplinelor: Proiectele educaționale sunt văzute ca modalități de a combina cunoștințe din diverse domenii, oferind o perspectivă holistică asupra învățării.

Dezvoltarea competențelor: Se accentuează rolul proiectelor în cultivarea abilităților esențiale, precum gândirea critică, creativitatea, colaborarea și rezolvarea de probleme.

Relevanța pentru viața reală: Multe definiții evidențiază necesitatea ca proiectele să fie conectate la situații și probleme reale, facilitând transferul cunoștințelor în contexte practice.

Evoluția conceptului de „proiect educațional” reflectă o tranziție de la metode tradiționale de predare către abordări centrate pe elev, care promovează învățarea activă și integrată. De-a lungul timpului, accentul s-a mutat spre implicarea directă a elevilor în procesul educațional, dezvoltarea competențelor transversale și aplicarea cunoștințelor în contexte reale. Această perspectivă modernă asupra proiectelor educaționale subliniază importanța pregătirii elevilor pentru provocările complexe ale societății contemporane.

Așadar, educația este un proces complex, care nu poate fi limitat la cadrele rigide ale învățământului formal. Educația nonformală completează procesul educațional tradițional prin metode flexibile și interactive, facilitând o mai bună înțelegere a cunoștințelor și dezvoltarea competențelor transversale. În Republica Moldova,

strategia educațională națională promovează o abordare integrată, în care educația formală și nonformală se îmbină armonios prin diverse proiecte educaționale implementate la nivel național și local.

Conform *Codului Educației al Republicii Moldova (2014)*, educația formală reprezintă „ansamblul acțiunilor didactice și pedagogice proiectate instituțional prin structuri organizate sistemic, pe niveluri și cicluri de studii, în cadrul unui proces de instruire realizat cu rigurozitate, în timp și spațiu”[4]. Educația formală se referă la ansamblul activităților educative structurate și instituționalizate, desfășurate în cadrul sistemului oficial de învățământ. Aceasta este caracterizată printr-un curriculum bine definit, obiective clare și evaluări standardizate. În contrast, educația nonformală cuprinde activitățile educative organizate în afara sistemului formal, precum ateliere, cursuri extracurriculare, tabere educative și proiecte comunitare, având o structură mai flexibilă și adaptată contextului specific.

Referitor la educația nonformală, în *Codului Educației al Republicii Moldova (2014)*, este prezentată ca fiind „ansamblul acțiunilor instructive proiectate și realizate într-un cadru instituționalizat extrașcolar, constituit ca o punte între cunoștințele asimilate la lecții și cunoștințele acumulate în contextul educației informale” [4].

Sinergia dintre educația formală și cea nonformală se manifestă prin integrarea experiențelor și metodologiilor specifice fiecărui tip de educație, creând un mediu de învățare complex și interactiv. Această abordare combinată facilitează dezvoltarea competențelor cognitive, afective și sociale ale elevilor, pregătindu-i pentru provocările societății contemporane. Sinergia dintre educația formală și nonformală a devenit o temă centrală în studiile educaționale, având implicații semnificative asupra eficacității procesului de învățare.

Evidențiem că educația formală și nonformală au fost deseori tratate ca domenii separate, fiecare având propriile structuri și metodologii. Cu toate acestea, cercetările recente subliniază necesitatea unei abordări integrate, care să combine avantajele ambelor tipuri de educație. Această sinergie oferă oportunități extinse pentru dezvoltarea holistică a individului, având un impact major asupra învățării pe tot parcursul vieții. Educația formală se caracterizează printr-o structură organizată, curriculum reglementat și evaluare standardizată. În schimb, educația nonformală este flexibilă, adaptabilă și orientată spre experiențe practice. Complementaritatea acestor două forme de educație poate oferi un cadru educațional mai eficient, capabil să răspundă nevoilor individuale și sociale [2, 5, 13, 15, 21].

Studiile recente sugerează că integrarea educației nonformale în sistemele formale poate contribui la îmbunătățirea motivației și a rezultatelor academice. Un exemplu în acest sens este utilizarea metodelor interactive în învățământul superi-

or, care favorizează implicarea activă a studenților. În plus, integrarea programelor de voluntariat și învățare experiențială în curriculum-ul școlar s-a dovedit a fi o strategie eficientă pentru dezvoltarea competențelor socio-emoționale [2, 7, 11, 20].

Sinergia dintre educația formală și nonformală reprezintă o oportunitate semnificativă pentru îmbunătățirea calității educației și dezvoltarea competențelor necesare în societatea contemporană. Studiile analizate confirmă faptul că o abordare integrată a procesului educațional poate contribui la creșterea motivației, dezvoltarea gândirii critice și îmbunătățirea performanțelor academice. Implementarea unor politici educaționale flexibile, care să permită colaborarea dintre diferitele forme de educație, reprezintă o direcție esențială pentru viitorul sistemului educațional.

Conform studiilor recente, integrarea educației formale cu cea nonformală contribuie la crearea unui context educațional armonios, în care elevii își pot dezvolta potențialul individual. Această abordare holistică permite personalizarea procesului de învățare, adaptându-l la nevoile și interesele fiecărui elev .

În cadrul proiectelor educaționale, această sinergie se traduce prin activități care completează și extind curriculumul formal, oferind oportunități practice de aplicare a cunoștințelor teoretice. Astfel, elevii sunt implicați în situații reale de învățare, care le dezvoltă abilitățile de gândire critică, creativitatea și competențele sociale [11, 18].

Pentru a valorifica pe deplin potențialul sinergiei dintre educația formală și nonformală, este esențială o planificare strategică a proiectelor educaționale. Aceasta implică:

- *Identificarea nevoilor educaționale*, analiza contextului și a specificului grupului țintă pentru a stabili obiective relevante și realiste.
- *Dezvoltarea unui curriculum integrat*, conceperea unor activități care să îmbine conținuturile formale cu metodele interactive și practice specifice educației nonformale.
- *Formarea cadrelor didactice*, instruirea profesorilor în utilizarea metodologiilor nonformale și în facilitarea învățării experiențiale.
- *Evaluarea și monitorizarea*: Stabilirea unor instrumente de evaluare care să reflecte atât achizițiile cognitive, cât și dezvoltarea competențelor practice și atitudinale [2].

Examinarea critică a literaturii de specialitate oferă o perspectivă clară asupra conceptelor fundamentale ale problemei analizate, aspecte sistematizate în Tabelul 1.

Tabelul 1. Analiza comparativă a educației formale și nonformale: implicații și sinergii

Concepte de bază	Definiții	Similitudini	Diferențe	Interpretare
Educația formală	Sistem organizat de instruire, cu curriculum, structuri instituționale și evaluare standardizată.	Are ca scop dezvoltarea competențelor și cunoașterii, similar cu educația nonformală în direcția formării indivizilor.	Structurată și rigidă, impune certificări și standarde obligatorii, spre deosebire de abordările flexibile din educația nonformală.	Asigură fundamentul teoretic și o bază de cunoștințe, dar poate fi limitată de un cadru predefinit ce nu permite adaptarea rapidă la nevoile emergente ale societății.
Educația nonformală	Proces educațional organizat în afara cadrului formal, orientat spre dezvoltarea competențelor practice și experiențiale, cu flexibilitate crescută.	Își propune dezvoltarea abilităților și competențelor, asemănător cu educația formală, însă prin metode alternative și experiențiale.	Nu impune un curriculum standardizat sau evaluări formale; accentul se pune pe experiență, colaborare și adaptabilitate, spre deosebire de structura formală.	Completează lacunele sistemului formal, oferind oportunități de învățare adaptate la contextul real al elevilor și stimulând creativitatea și implicarea activă.
Proiectele educaționale	Strategii de învățare interdisciplinară ce utilizează metode practice și interactive, punând accent pe aplicarea teoriei în practică.	Integrează elemente din ambele paradigme (formal și nonformal) pentru a atinge obiective educaționale comune, precum dezvoltarea competențelor.	Se diferențiază prin focalizarea pe activități practice, colaborative și aplicabile în context real, spre deosebire de instruirea teoretică strictă.	Aceste proiecte servesc ca punte între teorie și practică, facilitând o învățare holistică și dezvoltarea competențelor transversale esențiale în societatea contemporană.

Sinergia educației formale și non-formale	Integrarea metodologiilor din ambele sisteme pentru a crea un mediu educațional hibrid, maximizând astfel eficiența învățării.	Ambele vizează dezvoltarea competențelor și implicarea activă a elevilor, folosind strategii complementare.	Educația formală se bazează pe structuri fixe, iar cea nonformală pe flexibilitate; sinergia combină aceste abordări pentru a compensa limitările fiecăruia.	Promovează un model educațional inovator, care răspunde mai bine nevoilor secolului XXI, printr-o adaptare constantă și integrarea experiențelor diverse în procesul de învățare.
--	--	---	--	---

Sursa: Elaborat de autor.

Analiza conceptelor fundamentale ale educației formale și nonformale evidențiază complementaritatea acestora în procesul de formare a competențelor și dezvoltării individuale. Educația formală, caracterizată printr-o structură rigidă și standardizată, asigură un cadru teoretic solid, dar poate fi limitată în capacitatea sa de adaptare la schimbările societale. În contrast, educația nonformală, prin flexibilitatea și abordarea sa experiențială, suplinește aceste limitări prin metode alternative, colaborative și centrate pe nevoile individuale ale cursanților.

Proiectele educaționale reprezintă o punte între aceste două paradigme, oferind oportunități de învățare aplicată și interdisciplinară, care consolidează atât cunoștințele teoretice, cât și competențele practice. În acest context, sinergia dintre educația formală și nonformală devine esențială pentru dezvoltarea unui model educațional inovator, adaptabil cerințelor actuale ale societății. Această integrare permite optimizarea procesului de învățare prin combinarea avantajelor ambelor sisteme, promovând astfel un mediu educațional dinamic și incluziv [18].

Remarcăm, în această ordine de idei, că în ultimele decenii, educația formală și cea nonformală au fost privite ca două entități distincte, dar complementare. Sinergia dintre acestea a devenit un obiectiv central în dezvoltarea sistemului educațional modern. Pentru a valorifica pe deplin potențialul educațional al sinergiei dintre educația formală și nonformală, este esențială dezvoltarea unor metode inovatoare care să depășească limitele tradiționale ale predării. În acest sens, proiectele educaționale transdisciplinare joacă un rol crucial, oferind contexte de învățare colaborativă și

experiențială, în care teoria și practica se împletesc armonios. Prin integrarea mai multor domenii de cunoaștere și stimularea unei abordări interactive, aceste proiecte contribuie la o educație mai adaptabilă și relevantă.

Un exemplu concret al aplicării acestui model inovator este Proiectul educațional transdisciplinar „Cu Glorie prin Istorie”, desfășurat sub egida IP Academia Educație fără Frontiere din Republica Moldova, care demonstrează cum integrarea educației formale și nonformale poate îmbogăți procesul de învățare printr-o abordare interdisciplinară și interactivă.

Proiect educațional transdisciplinar „Cu Glorie prin Istorie” a fost implementat în perioada 02 ianuarie 2024-06 ianuarie 2025, având ca scop principal dezvoltarea unei perspective holistice asupra istoriei și patrimoniului cultural. Prin acest proiect, elevii și profesorii au fost implicați într-un proces educațional interactiv, care a integrat discipline variate, precum istoria, arta, literatura și științele sociale.

Acest proiect transdisciplinar a reunit 198 de participanți din Republica Moldova și România, oferindu-le oportunitatea de a explora, învăța și promova valorile istorice și culturale printr-o abordare inovatoare.

Cu o distribuție a participanților de 60% din Republica Moldova și 40% din România, proiectul a reușit să depășească granițele naționale, construind punți educaționale și culturale între cele două țări vecine. Derulat sub coordonarea Academiei Educație fără Frontiere, proiectul a beneficiat de parteneriate valoroase, implicând instituții de prestigiu precum Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic din Republica Moldova (UPSC), Universitatea „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, Institutul de Cercetări, Politici și Evaluare în Educație din România, AO Inovație în Educație de Performanță din Republica Moldova, Colegiul Tehnic „Vale-riu D. Cotea” din Focșani, Vrancea, România, Direcția Generală Educație Florești și Direcția Generală Educație Orhei din Republica Moldova, precum și Liceul Teoretic „Jean Monnet” din București, România.

Proiect educațional transdisciplinar „Cu Glorie prin Istorie” s-a adresat tuturor nivelurilor de educație, de la învățământul primar până la cel superior, incluzând elevi, studenți și cadre didactice. Diversitatea participanților a asigurat un cadru educațional incluziv, capabil să sprijine dezvoltarea dialogului intercultural și intergenerațional. În centrul inițiativei s-a aflat promovarea respectului pentru diversitatea culturală și istorică, printr-o abordare transdisciplinară care a integrat discipline precum arta, literatura, istoria, filosofia și știința.

Unul dintre obiectivele majore ale proiectului a fost facilitarea dialogului și înțelegerii reciproce între culturi și comunități, prin aprofundarea cunoașterii istoriei comune și a diversității culturale. Pe lângă obiectivele strict educaționale formale,

proiectul a vizat și obiective educaționale nonformale, organizarea de activități practice în cadrul comunității care au contribuit la conștientizarea importanței patrimoniului cultural și istoric.

Activitățile proiectului au fost structurate în trei etape majore:

- Etapa locală (1 aprilie – 1 iulie 2024), desfășurată sub coordonarea cadrelor didactice, a permis implicarea directă a elevilor și studenților în activități de cercetare și documentare asupra patrimoniului cultural local.
- Etapa regională (1 iulie – 1 octombrie 2024), coordonată de direcțiile de învățământ, a extins colaborarea între instituții, facilitând schimbul de bune practici și realizarea unor activități comune între participanți din regiuni diferite.
- Etapa națională și internațională (1 octombrie – 31 decembrie 2024), coordonată de Academia Educație fără Frontiere, a adus împreună participanți din țările participante, culminând cu organizarea *Conferinței „Cu Glorie prin Istorie”*.

Subliniem că punctul culminant al proiectului l-a constituit *Conferința „Cu Glorie prin Istorie”*, unde participanții și-au prezentat rezultatele cercetărilor și proiectelor realizate pe parcursul desfășurării inițiativei. În cadrul conferinței, istorici renumiți au contribuit la dezbateri pe teme istorice de actualitate, iar expozițiile organizate de participanți au reflectat descoperirile și contribuțiile fiecărui grup.

Impactul pe termen lung și finalitățile proiectului. Proiectul educațional transdisciplinar „Cu Glorie prin Istorie” nu s-a limitat la dimensiunea educațională, ci a avut un impact semnificativ asupra comunității și culturii. Printre finalitățile sale majore s-au numărat:

- Identificarea și documentarea patrimoniului istoric și cultural la nivel local, regional, național și internațional;
- Creșterea conștientizării și aprecierii patrimoniului istoric în rândul elevilor, profesorilor și comunităților;
- Consolidarea legăturilor dintre școli, comunități și instituții culturale, contribuind astfel la dezvoltarea sentimentului de apartenență și identitate națională;
- Încurajarea implicării active a tinerilor în protejarea și conservarea patrimoniului cultural, prin dezvoltarea unor competențe transversale esențiale, precum gândirea critică, cercetarea științifică și colaborarea în echipă.

Semnarea acordurilor de parteneriat între instituțiile participante a subliniat importanța colaborării internaționale și a integrării educaționale în promovarea istoriei și culturii comune. Proiectul educațional transdisciplinar „Cu Glorie prin Istorie”

s-a remarcat prin viziunea sa inovatoare de a uni generațiile tinere în jurul valorilor comune și de a le oferi oportunități educaționale valoroase. Această inițiativă a demonstrat că istoria nu este doar un domeniu academic, ce poate fi studiat doar formal, dar și un vast areal cu potențial educațional nonformal, un patrimoniu viu, transmis cu responsabilitate și dedicare de la o generație la alta. Într-un context global dinamic, păstrarea și promovarea valorilor istorice și culturale rămâne o misiune esențială, iar proiecte precum „*Cu Glorie prin Istorie*” au contribuit la consolidarea unei educații bazate pe cunoaștere, respect și cooperare internațională, demonstrând sinergia educației formale și nonformale.

Proiectul educațional transdisciplinar „*Cu Glorie prin Istorie*” a reliefat că educația formală și nonformală pot fi integrate eficient prin intermediul unei abordări transdisciplinare. Implicarea activă a elevilor și profesorilor în activități practice, alături de utilizarea resurselor digitale, a condus la o mai bună înțelegere a valorilor culturale și istorice. Prin promovarea unor astfel de inițiative, educația poate deveni mai interactivă, aplicativă și relevantă pentru societatea contemporană.

Proiectele educaționale care integrează educația formală și nonformală reprezintă o modalitate eficientă de a răspunde nevoilor complexe ale elevilor în societatea actuală. Prin această abordare, se creează un mediu de învățare dinamic și relevant, care promovează dezvoltarea integrală a personalității și pregătirea pentru viața activă.

Educația formală și nonformală sunt complementare și interdependente în procesul de dezvoltare a competențelor necesare în societatea contemporană. Sinergia dintre acestea devine o strategie esențială în proiectele educaționale, oferind oportunități extinse de învățare și contribuind la formarea holistică a individului. În acest context, beneficiile integrate ale educației formale și nonformale pot fi analizate din perspective multiple, incluzând abordările pedagogice, cognitive, motivaționale și sociale:

1. *Extinderea și diversificarea cadrului de învățare.* Educația formală oferă un curriculum structurat, bazat pe obiective clar definite, în timp ce educația nonformală introduce flexibilitate și adaptabilitate în procesele de învățare. Sinergia dintre cele două permite o extindere a contextelor educaționale, favorizând o învățare variată, care integrează atât cunoștințe teoretice fundamentale, cât și experiențe practice adaptate nevoilor individuale.

2. *Creșterea motivației și angajamentului în procesul de învățare.* Îmbinarea strategiilor educaționale formale cu metode nonformale stimulează motivația intrinsecă a elevilor și studenților, determinându-i să participe activ la procesul educațional.

În acest mod, învățarea devine mai atractivă, iar interesul pentru cunoaștere este consolidat prin utilizarea unor metode inovative și interactive.

3. *Dezvoltarea gândirii critice și creative.* Sinergia dintre educația formală și nonformală creează un mediu propice pentru dezvoltarea gândirii critice și creative. În timp ce educația formală asigură o bază teoretică riguroasă și un cadru logic de analiză, educația nonformală promovează abordări exploratorii, deschise și experiențiale, care favorizează soluționarea problemelor din multiple perspective.

4. *Creșterea competențelor sociale și de colaborare.* Interacțiunea dintre educația formală și nonformală facilitează dezvoltarea competențelor sociale esențiale pentru integrarea în comunitate. Proiectele educaționale bazate pe această complementaritate susțin colaborarea, comunicarea eficientă, rezolvarea conflictelor și adaptabilitatea la medii diverse, promovând astfel o educație centrată pe valori și etică socială.

5. *Adaptabilitate și flexibilitate în învățare.* Într-un context educațional dinamic, caracterizat de schimbări rapide, este necesară o adaptabilitate crescută a procesului de învățare. Îmbinarea componentelor formale și nonformale permite flexibilizarea strategiilor didactice și personalizarea parcursului educațional, oferind oportunități de învățare continuă și ajustare a conținuturilor la cerințele actuale ale societății.

6. *Îmbunătățirea competențelor transversale.* Competențele transversale, precum autonomia în învățare, auto-reglarea, leadership-ul educațional și capacitatea de a învăța pe tot parcursul vieții, sunt consolidate prin integrarea metodelor educației nonformale în cadrul proceselor educaționale formale. Astfel, beneficiarii procesului educațional dobândesc competențe relevante pentru dezvoltarea lor personală și profesională.

7. *Crearea unui mediu educațional incluziv și participativ.* Educația nonformală contribuie la reducerea barierelor în învățare prin metode participative și adaptative, permițând o incluziune mai eficientă a grupurilor diverse. Complementaritatea dintre cele două forme de educație asigură accesul echitabil la resurse educaționale și oferă oportunități egale de dezvoltare pentru toți participanții.

8. *Consolidarea relației dintre educație și piața muncii.* Sinergia dintre educația formală și nonformală contribuie la formarea unor competențe profesionale relevante, facilitând tranziția de la școală la viața activă. Prin metode de învățare bazate pe practică, colaborare și rezolvare de probleme reale, absolvenții devin mai bine pregătiți pentru cerințele dinamice ale pieței muncii.

9. *Favorizarea învățării autodirijate și a responsabilizării.* Educația nonformală stimulează autonomia în învățare și dezvoltă capacitatea de autoevaluare, com-

pletând astfel structura educației formale. Acest proces încurajează responsabilitatea individuală pentru propria dezvoltare, promovând o învățare activă și continuă.

10. *Contribuția la inovare și dezvoltare educațională.* Prin integrarea metodelor nonformale în sistemele formale de educație, proiectele educaționale devin mai inovative, explorând noi modalități de predare și învățare. Acest proces favorizează dezvoltarea unor modele educaționale moderne, bazate pe abordări interdisciplinare și transdisciplinare, în concordanță cu cerințele societății cunoașterii.

Sinergia dintre educația formală și nonformală în cadrul proiectelor educaționale reprezintă o direcție fundamentală în dezvoltarea unui sistem educațional modern, incluziv și adaptabil. Beneficiile acestei complementarități se reflectă în îmbunătățirea calității învățării, în sporirea motivației și a angajamentului educațional, precum și în formarea unor competențe relevante pentru dezvoltarea personală și profesională a indivizilor [7, 15]. Astfel, integrarea acestor două dimensiuni educaționale nu doar că optimizează procesul de învățare, ci și contribuie la crearea unor modele sustenabile și inovatoare în educație.

În pofida avantajelor semnificative, există și provocări în aplicarea sinergiei dintre educația formală și nonformală în Republica Moldova:

- *Lipsa resurselor financiare.* Multe instituții de învățământ nu dispun de fondurile necesare pentru dezvoltarea și implementarea proiectelor educaționale.
- *Formarea insuficientă a cadrelor didactice.* Profesorii nu sunt întotdeauna pregătiți să integreze metode nonformale în procesul de predare.
- *Reticența față de schimbare.* Unele instituții preferă metodele tradiționale și nu sunt deschise la inovațiile educaționale.
- *Necesitatea unei strategii coerente.* Deși există inițiative valoroase, lipsește o politică educațională clară care să sprijine integrarea educației formale și nonformale pe termen lung.

Sinergia educației formale și nonformale, realizată prin proiecte educaționale, reprezintă o strategie eficientă pentru dezvoltarea unui sistem educațional modern și incluziv în Republica Moldova. Integrarea acestor două forme de educație aduce beneficii semnificative în ceea ce privește calitatea învățării, motivația elevilor și adaptabilitatea la cerințele pieței muncii.

Integrarea educației formale și nonformale reprezintă o direcție strategică esențială pentru modernizarea procesului educațional și pentru asigurarea unei învățări relevante, active și aplicabile. Proiectele educaționale oferă un cadru flexibil pentru îmbinarea acestor două dimensiuni ale educației, creând contexte de învățare autentice, participative și interdisciplinare. În acest sens, elaborarea unor recoman-

dări științifico-metodologice este necesară pentru a optimiza procesul de integrare a educației formale și nonformale în cadrul proiectelor educaționale:

1. *Fundamentarea didactică a proiectelor educaționale integrate.* Se recomandă elaborarea unor modele pedagogice care să sprijine îmbinarea coerentă a activităților formale și nonformale, având la bază principii precum învățarea prin experiență, constructivismul și abordarea holistică a educației.

2. *Adoptarea învățării bazate pe proiecte.* Proiectele educaționale ar trebui să fie construite astfel încât să promoveze învățarea activă, colaborativă și interdisciplinară, în care elevii să fie implicați în rezolvarea unor probleme reale și relevante pentru comunitatea lor.

3. *Diversificarea metodelor și strategiilor didactice.* Utilizarea unor metode interactive și participative, cum ar fi dezbaterile, jocurile de rol, studiile de caz, atelierele experimentale și învățarea în echipă, poate facilita conexiunea dintre învățarea formală și experiențele nonformale.

4. *Crearea unor parteneriate educaționale durabile.* Dezvoltarea de colaborări între instituțiile de învățământ, organizațiile non-guvernamentale, centrele culturale și alte structuri educaționale poate contribui la extinderea oportunităților de învățare pentru elevi și la o mai bună integrare a educației nonformale în curricula școlară.

5. *Personalizarea procesului educațional.* Adaptarea activităților educaționale la nevoile și interesele individuale ale elevilor prin utilizarea unor metode flexibile și inovatoare contribuie la creșterea motivației pentru învățare și la o mai bună valorizare a competențelor dobândite în contexte nonformale.

6. *Utilizarea resurselor educaționale digitale.* Integrarea platformelor educaționale online, a realității augmentate, a simulărilor digitale și a altor tehnologii educaționale poate facilita procesul de învățare și poate crea punți între educația formală și nonformală.

7. *Evaluarea holistică a rezultatelor învățării.* Proiectele educaționale ar trebui să includă metode alternative de evaluare, precum portofoliile digitale, autoevaluarea, evaluarea colegială și reflecțiile critice, pentru a recunoaște și valorifica atât competențele cognitive, cât și cele non-cognitive dezvoltate de elevi.

8. *Crearea unor contexte de învățare experiențială.* Învățarea bazată pe experiență, prin participarea la activități practice, excursii educaționale, proiecte comunitare și activități de voluntariat, poate contribui la consolidarea cunoștințelor teoretice și la formarea unor competențe transversale esențiale.

9. *Monitorizarea și îmbunătățirea continuă a proiectelor educaționale.* Implementarea unor mecanisme de monitorizare și analiză a impactului proiectelor

educaționale asupra elevilor și profesorilor poate asigura adaptarea și îmbunătățirea continuă a strategiilor de integrare a educației formale și nonformale.

10. Promovarea unei culturi a inovării în educație. Instituțiile de învățământ ar trebui să încurajeze experimentarea unor noi modele educaționale, bazate pe flexibilitate, interdisciplinaritate și colaborare, pentru a face învățarea mai atractivă, eficientă și adaptată cerințelor actuale ale societății.

Aplicarea acestor recomandări poate contribui la crearea unui mediu educațional mai dinamic, incluziv și eficient, în care educația formală și nonformală se completează reciproc, sprijinind dezvoltarea holistică a elevilor. În acest fel, proiectele educaționale devin un instrument puternic pentru transformarea procesului didactic și pentru pregătirea elevilor pentru provocările societății contemporane.

Concluzie

Transformările societale actuale și complexitatea provocărilor economice și educaționale impun o reevaluare a strategiilor de formare a competențelor necesare în secolul XXI. În acest context, sinergia dintre educația formală și nonformală prin proiecte educaționale reprezintă o soluție inovatoare, capabilă să răspundă nevoilor de învățare multidimensionale ale indivizilor. Studiul evidențiază faptul că integrarea acestor două forme de educație permite valorificarea simultană a rigoarei academice și a flexibilității metodologice, creând un mediu de învățare incluziv și relevant.

Analiza comparativă dintre educația formală și nonformală subliniază complementaritatea acestora în dezvoltarea competențelor transversale esențiale, precum gândirea critică, colaborarea, comunicarea și autonomia în învățare. Totodată, proiectele educaționale oferă oportunități semnificative pentru aplicarea cunoștințelor teoretice în contexte reale, facilitând integrarea absolvenților pe piața muncii și pregătindu-i pentru provocările unei economii globalizate.

Implementarea eficientă a sinergiei dintre educația formală și nonformală implică depășirea unor obstacole majore, precum lipsa resurselor financiare, reticența față de schimbare și necesitatea unor politici educaționale coerente. În acest sens, articolul propune un set de recomandări științifico-metodologice, axate pe adoptarea învățării bazate pe proiecte, utilizarea tehnologiilor educaționale, evaluarea holistică și dezvoltarea profesională continuă a cadrelor didactice. Proiectele educaționale reprezintă un cadru ideal pentru optimizarea procesului de învățare, promovând interdisciplinaritatea, gândirea critică și colaborarea între elevi, profesori și comunitate. Abordarea integrată a educației formale și nonformale poate contribui semnificativ la modernizarea sistemului educațional, oferind modele de învățare flexibile și adap-

tabile cerințelor actuale ale societății. Astfel, sinergia dintre aceste două dimensiuni educaționale nu doar îmbunătățește rezultatele academice, ci și susține dezvoltarea unor personalități autonome, creative și pregătite pentru schimbare.

Referințe bibliografice:

1. AUSUBEL, D.P. Educational psychology: A cognitive view. New York: Holt, Rinehart and Winston. 1968.
2. BUNĂIAȘU, C.M. Elaborarea și managementul proiectelor educaționale. Iași: Editura Universitară. 2012. 204 p.
3. CERGHIT, I. Metode de învățământ. Iași: Polirom. 2016.
4. *Codul educației al Republicii Moldova*. Chișinău: Ministerul Educației. 2014.
5. CUCOȘ, C. Pedagogie: Fundamentări teoretice și demersuri aplicative. Iași: Polirom. 2002.
6. DEWEY, J. Democracy and Education. New York: Macmillan. 1916.
7. DULAMĂ, M.E., & ILOVAN, O.R. Metode interactive de învățare. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană. 2015.
8. EISNER, E. W. The educational imagination: On the design and evaluation of school programs (2nd ed.). New York: Macmillan. 1985.
9. FREINET, C. L'Éducation du travail. Paris: Librairie de l'Artisan. 1920.
10. GAGNÉ, R. M. The Conditions of Learning and Theory of Instruction. New York: Holt, Rinehart and Winston. 1985.
11. GUȚU, Vladimir. Educație. Educația formală, nonformală și informală: delimitări și puncte de tangență. In: *Univers Pedagogic*, 2020, nr. 2(66), pp. 14-20. ISSN 1811-5470. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.4090442>
12. ILLERIS, K. Contemporary Theories of Learning. New York: Routledge. 2009.
13. KOLB, D. A. Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. 1984.
14. MARKHAM, T. Project based learning: Design. New York: Heart IQ Press. 2011.
15. MICLEA, M. Învățare și dezvoltare cognitivă. București: Editura ASCR. 2003.
16. MONTESSORI, M. The Absorbent Mind. Madras: Theosophical Publishing House. 1949.
17. PIAGET, J. Development and Learning. In: Ripple, R. E. & Rockcastle, V.

- N. (Eds.) *Piaget Rediscovered* (pp. 7-20). Ithaca, NY: Cornell University. 1964.
18. POSTĂN, L., BOTNAR, L. Perspectivă diacronică asupra educației non-formale. In: *Creativitatea în jurnalism*, Ed. 5, 22 februarie 2024, Chișinău. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova, 2024, Vol.6, pp. 132-139.
19. RĂDULESCU, M. Ș. *Pedagogia Freinet. Un demers inovator*. Iași: Polirom, 1999
20. ROGERS, A. *What is the Difference? A New Critique of Adult Learning and Teaching*. London: National Institute of Adult Continuing Education. 2003.
21. STRATAN, V. Educația globală – entitate civilizatoare. In: *Managementul educațional: realizări și perspective de dezvoltare*, Ed. Ediția a III-a, 8 mai 2020, Bălți. Bălți: Tipografia din Bălți, 2020, Ediția 3-a, pp. 211-218. ISBN 978-9975-3422-5-4.

VALENȚE EDUCATIVE ALE EDUCAȚIEI NONFORMALE

Veronica JOSAN-ADOMNIȚA,
grad did. I, Centrul de Creație a Copiilor, or. Orhei
E-mail: josan.verinica2017@gmail.com

Rezumat. *Articolul dat se axează în primul rând pe faptul că educația reprezintă un pilon fundamental al societății umane, prin intermediul căreia se urmărește clădirea unei vieți de calitate a fiecărui individ în mod particular, precum și dezvoltarea în mod general a societății și culturii acesteia. În context actual, cadrele didactice nu se pot limita doar la aspectele tradiționale ale educației, fiind necesară introducerea aspectelor educației nonformale.*

Educația copiilor și a tinerilor reprezintă un proces amplu de acțiuni cu impact asupra cunoștințelor, atitudinilor, valorilor și caracterului acestora. În funcție de gradul de organizare al formelor educației se delimitează trei mari categorii: educația formală, educația nonformală și educația informală.

Cuvinte-cheie: *educație, nonformal, societate, activitate, abilități, sistem.*

EDUCATIONAL VALUES OF NON-FORMAL EDUCATION

Summary. *This article primarily focuses on education as a fundamental pillar of human society, aiming to build a high-quality life for each individual while contributing to the overall development of society and its culture. In the current context, educators cannot limit themselves to traditional aspects of education; the integration of non-formal education elements is essential.*

The education of children and young people is a comprehensive process involving actions that impact their knowledge, attitudes, values, and character. Based on the level of organization, education is classified into three major categories: formal education, non-formal education, and informal education.

Keywords: *Education, non-formal, society, activity, skills, system.*

Educația este puterea de a gândi limpede, puterea de a acționa bine în lucrarea lumii, puterea de a aprecia viața.” (Brigham Young).

Educația reprezintă un pilon fundamental al societății umane, prin intermediul căreia se urmărește clădirea unei vieți de calitate a fiecărui individ în mod particular, precum și dezvoltarea în mod general a societății și culturii acesteia. În context actual, cadrele didactice nu se pot rezuma doar la aspectele tradiționale ale educației, fiind necesară introducerea aspectelor educației nonformale.

Educația copiilor și a tinerilor reprezintă un proces amplu de acțiuni cu impact asupra cunoștințelor, atitudinilor, valorilor și caracterului acestora. În funcție de gra-

dul de organizare al formelor educației se delimitează trei mari categorii: educația formală, educația nonformală și educația informală.

Educația formală

Educația formală este educația oficială, care implică învățarea în context organizat și structurat, realizată într-un cadru instituționalizat și care se fundamentează pe o proiectare didactică explicită, cu obiective, durate și resurse, și care se finalizează cu certificarea instituționalizată a cunoștințelor și competențelor dobândite.

Educația nonformală

Educația nonformală reprezintă, conform lui J. Kleis (1973) ”orice activitate educațională, intenționată și sistematică, desfășurată de obicei în afara școlii tradiționale, al cărei conținut este adaptat nevoilor individului și situațiilor speciale, în scopul maximalizării învățării și cunoașterii și al minimalizării problemelor cu care se confruntă acesta în sistemul formal.”

Educația informală

Educația informală este un proces spontan care se realizează pe toată durata vieții, prin care individul acumulează cunoștințe, își formează priceperi și deprinderi, își structurează convingerile și atitudinile, se dezvoltă prin intermediul experiențelor cotidiene.

Școala – principalul mediu pentru realizarea educației tradiționale, a constatat nevoia de depășire a barierelor formale în context actual.

Acumularea cunoștințelor și dezvoltarea competențelor prin intermediul școlii tradiționale s-a dovedit a fi o condiție insuficientă pentru dezvoltarea multilaterală a viitorilor adulți. Cunoștințele teoretice nu au valoare foarte mare dacă nu sunt aplicate corespunzător. De asemenea, pe lângă dezvoltarea cognitivă este determinant să fie vizate dezvoltarea personalității copilului, inteligența sa emoțională, abilitățile sociale și cele de gândire. Aici educația nonformală vine ca o punte între cunoștințele predate de profesori și punerea acestora în practică.

Psihologii sau psihopedagogii cred că practicile educației nonformale aduc doar beneficii copiilor, contribuind la dezvoltarea abilităților sociale, a încrederii în sine, a creativității. Programele care se bazează pe educația nonformală oferă copiilor atât informații de cultură generală, cât și un model de comportament pozitiv. Copiii învață prin joc, cu ajutorul artei descoperă lumea, făcând activități practice și în așa fel își formează abilități de lider.

Educația nonformală este diferită față de educația formală atât prin conținut, cât și prin formele de realizare. Conținutul este organizat pe arii de interes (și nu pe ani de studiu sau discipline academice), iar formele sunt foarte diverse ca durată, modalitate de organizare sau predare.

Printr-un mod de lucru interactiv, educația nonformală propune o serie de beneficii atât copiilor obișnuiți cu sistemul de școlarizare formal, cât și adulților.

- Abilitățile însușite sunt transformate în aptitudini ce devin foarte utile în diverse domenii profesionale, îmbogățind nivelul personal de competențe și de abilități de viață. Educația nonformală acoperă o orientare firească a tinerilor de a se implica în activități practice, de a se simți activi în mediul în care trăiesc, de a produce schimbări.
- Educația nonformală este centrată pe persoană (beneficiar), pe nevoile sale, activitățile fiind diverse și atractive. Ele facilitează toleranța, îmbogățesc fondul cultural și explorează capacități, stimulează dezvoltarea de abilități și talente. Are un cadru flexibil de spațiu și timp, dar cu obiective clar definite. Toate programele de educație nonformală invită la reflecție, la auto-analiză, procese prin care se dezvaluie calitățile personale, toate acestea prin socializare, interacțiune și împărtășirea cunoștințelor. Un tânăr care experimentează educația nonformală capătă o perspectivă pozitivă, activă și participativă, beneficiind de o deschidere și de o înțelegere mai amplă asupra mediului său.
- Sistemul de învățare cu care suntem obișnuiți (cel formal) este înlocuit cu învățarea prin implicarea în activități, acceptarea de responsabilități și împărtășirea propriilor idei.
- Educația nonformală completează ceea ce copiii învață la școală și ajută la o dezvoltare mai complexă a personalității acestora. Prin activitățile desfășurate în cadrul acestui tip de educație copiii își dezvoltă în special abilitățile și deprinderile dintr-un domeniu care îi interesează, cum ar fi arta, dar și competențele sociale și de comunicare.
- Competențele și atitudinile dezvoltate elevilor în cadrul învățării nonformale includ: competențe interpersonale, capacitatea de lucru în echipă, încrederea în sine, disciplina, responsabilitatea, capacități de planificare, coordonare și

organizare/competențe de gestionare a proiectelor, capacitatea de a rezolva probleme practice etc. Întrucât aceste competențe au relevanță crescută în dezvoltarea personală a individului, contribuind deopotrivă la participarea activă în societate și pe piața muncii, acestea sunt complementare celor achiziționate prin educația formală. Metodele utilizate sunt foarte diferite de pedagogia utilizată în educația formală. În cazul educației nonformale accentul este pus pe învățarea prin acțiune, învățarea de la egali și activitatea de voluntariat.

- La alte niveluri, în alte sisteme educaționale, valoarea acestui tip de educație cu aplicabilitate practică în viața reală este recunoscută oficial. Exemplul cel mai elocvent și cel mai recent este cel al Finlandei, țara cu cel mai performant sistem educațional din lume. Aici s-a renunțat la predarea tradițională a materiilor, în favoarea unui sistem integrat care va reuni, în cadrul unui singur subiect, diferite lecții aparținând mai multor domenii de studiu.

Educația nonformală poate fi definită ca o extensie a activităților educației formale.

Cu părere de rău, disciplina de educație se desfășoară doar o oră pe săptămână. Din acest motiv a apărut ideea de extindere a orei prin activități nonformale prin proiect educațional de parteneriat „Arta ne inspiră”. În cadrul proiectului, se organizează ateliere, workshopuri, master-class-uri, activități de voluntariat, copiii și părinții se implică, evidențiindu-se beneficiile activităților extracurriculare.

Acei copilași care nu aveau abilități, calități artistice, creative sunt uneori în postura de a dirija în domeniul artistic, evidențiind rolul educației nonformale în dezvoltarea lor.

Din bunele practice ale activităților nonformale din cadrul Centrului de Creație Orhei (proiect de parteneriat „Arta ne inspiră”:

Imaginile 1.2. Festivalul de CA(arte), activitate de voluntariat împreună cu părinții

Imaginea 3. Micii voluntari.

Imaginea 4. Atelier de creație.

Imaginea 5. Desenăm după natură.

Imaginea 6. Woorkshop „Lumina din suflet de copil”.

Imaginea 7. Rezultate frumoase, muncă asiduă.

Tot din aceleași considerente, se desfășoară proiectul „Micii artiști” în parteneriat cu Instituția de Educație Timpurie „Albинуța”, Orhei. Micii și viitorii beneficiari ai Centrului de Creație sunt implicați în diverse activități creative, distractive.

Imaginea 8. Atelier de creație „Trăistuța magică”

În prima parte a activității am implicat elevii colegiului „Vasile Lupu”, Orhei. Cu instituția dată, la fel avem întocmit un parteneriat. Ei au venit cu jocuri și distracție, exersând etapele unei practici pedagogice.

Imaginea 9. Master class – „Lumina sărbătorilor pascale”.

Imaginea 10. Preșcolarii au fost invitați în cadrul Centrului de Creație a Copiilor și implicați în „Căutarea comorilor”.

Educația nonformală presupune o nouă abordare a învățării prin activități interactive, motivante, antrenante și amuzante.

Educația nonformală oferă un mediu propice pentru dezvoltarea gândirii creative, promovând idei noi și soluții inovative.

Stimulează gândirea critică prin analizarea informațiilor, evaluarea surselor și formularea de judecăți independente.

Oferă oportunități de a rezolva probleme reale prin abordări creative și strategice.

Avantajele sale multiple înglobează bifarea tuturor deprinderilor specifice sistemului tradițional de învățământ, cu un aport suplimentar de abilități câștigate în condițiile unei libertăți de exprimare.

Concluzii și Perspective de Viitor:

Educația nonformală este o formă dinamică și adaptabilă de învățare cu un rol important în dezvoltarea personală, socială și profesională. Promovarea și integrarea ei în sistemul formal de învățământ sunt esențiale pentru o societate mai echilibrată, adaptată cerințelor vremurilor moderne.

Referințe bibliografice:

1. CUCOȘ, C. Psihopedagogie pentru examenele de definitivare și grade didactice. București: Editura Polirom, 2008.
2. CUZNEȚOV, L. Dimensiuni psihopedagogice și etice ale parteneriatului educațional. Chișinău: CEP Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, 2002. 125 p.
3. BLOOM, B.S. Human characteristics and school learning, McGraw-Hill, 1976.
4. MOORE, T.C., DAY-VINES, N.L. Culturally Competent Collaboration: School Counselor Collaboration with African American Families and Communities. Professional School Counseling, 14 (1), 2010, 53-63.
5. Nonformal Education Manual, Peace Corps, 2004.
6. Site - www.ted.com
7. Site - <http://www.tribunainvatamantului.ro>
8. Site - <http://www.imparte.ro/Ajutor/Reintegrare-sociala/Educatia-non-formala-si-avantajele->
9. Site - www.copii.psihologie.ro

EPHEMERALITY - PARTICULARITATE A CONȚINUTULUI INFORMAȚIONAL DIGITAL

Laura TUGAREV,

doctor în științe ale comunicării, conferențiar universitar, USM,
metodistă principală,

Centrul Republican pentru Copii și Tineri ARTICO

ORCID: 0000-0002-130497209

Rezumat. Acest articol va aborda subiectul efemerității informației în contextul dezvoltării și expansiunii internetului, examinând impactul acestuia asupra accesibilității și durabilității conținutului digital. Vor fi prezentate câteva exemple care vor susține ipoteza conform căreia, în mediul online, informația poate avea uneori un caracter efemer.

Cuvinte-cheie: informație, internet, mediul online, digital, efemeritate.

EPHEMERALITY – A CHARACTERISTIC OF DIGITAL INFORMATIONAL CONTENT

Summary. This article will address the topic of the ephemerality of information in the context of the development and expansion of the internet, examining its impact on the accessibility and durability of digital content. Several examples will be presented to support the hypothesis that, in the online environment, information can sometimes have an ephemeral nature.

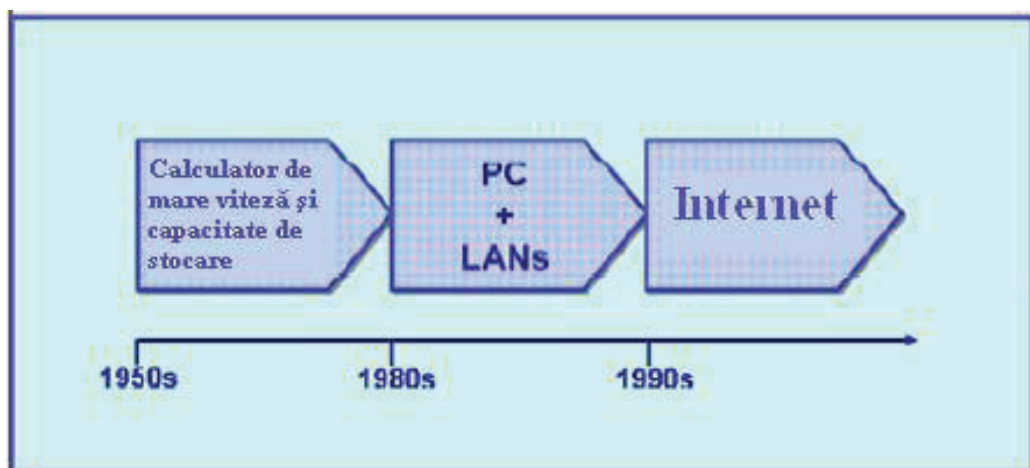
Keywords: information, internet, online environment, digital, ephemerality.

Introducere

Era informațională se caracterizează prin multitudinea și diversitatea fluxurilor de date și informații; utilizatorii pot crea, distribui și consuma conținut în mediul digital. În timp real, fiecare persoană are acces la o bază globală de date și informații din diverse domenii, redactate în multiple limbi și într-o varietate de stiluri, precum cel științific, literar, publicistic, narativ, descriptiv etc.

Dezvoltarea și extinderea internetului a permis generarea, circulația, consumarea și distribuirea unui volum mult mai mare de informații, un proces posibil grație evoluției tehnologice din secolul al XX-lea. „Astăzi universal material și spiritual din care facem parte este dominat de informație, și nici o schimbare, nici o modificare care ar conduce la o nouă situație, la o nouă relație, nu se produce fără impactul ei” [1]. Informația este dominantă, fiind prezentă în fiecare activitate, demers sau proces, influențând modul în care se comunică, se interacționează, se iau decizii și se conturează strategii, politici etc. Impactul acesteia este simțitor în context personal, profesional, instituțional sau chiar societal.

Fig.1. EVOLUȚIA INFORMAȚIEI

Sursa: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/393_398_Evolutia%20si%20implementarea%20noilor%20tehnologii%20informationale.pdf

De la primul computer electronic digital operațional, construit în anul 1946, până astăzi, când avem acces la internet, tehnologia informației a evoluat într-un mod semnificativ, transformând complet modul în care comunicăm, lucrăm și învățăm etc. Autoarea Aliona Tihon afirmă că “impactul pozitiv social-economic al utilizării TIC poate fi structurat pe următoarele direcții de transformare a societății umane: 1. Transformarea modului în care comunicăm. 2. Transformarea modului în care dispunem de informație. 3. Schimbarea modului în care învățăm ...” [2]. Într-un articol din revista „Economica” [3, pp. 107-116], este abordat conceptul de informație - de la definiții, tipuri, până la societate informațională – „odată instaurat în fibrele societății, Internetul a produs și produce consecințe noi pentru societate. În esență, societatea informațională este societatea care se bazează pe Internet”. Simbioza dintre tehnologiile informatice și internet a generat o nouă eră – era digitală. Această eră se distinge printr-o interconectivitate globală nemaiîntâlnită până acum, prin automatizarea proceselor și printr-un flux continuu de date și conținut informațional diversificat.

CONTEXT

Conținutul informațional se referă la ansamblul de date, texte, imagini, videoclipuri și alte reprezentări multimedia care au drept scop transmiterea de cunoștințe sau informații. *Conținutul informațional digital* reprezintă informațiile care sunt

create, distribuite și consumate prin mijloace digitale: site-uri web, rețele sociale, rețele de socializare, aplicații mobile etc. Conținutul informațional digital are câteva particularități esențiale, printre care: accesibilitatea, rapiditatea, actualizarea, dinamicitatea, interactivitatea, capacitatea de creștere și personalizarea.

Fig.2. PARTICULARITĂȚILE CONȚINUTULUI INFORMAȚIONAL DIGITAL

Accesibilitate	În parametri digitali, conținutul informațional este disponibil unui public extins, fiind livrat și distribuit prin intermediul rețelelor de internet și accesibil de pe o varietate de dispozitive conectate online, cum ar fi: computere, smartphone-uri, tablete sau alte gadgeturi.
Rapiditate	Informația poate fi difuzată rapid și eficient, astfel încât o persoană poate accesa datele de oriunde și oricând. De asemenea, informația poate fi transmisă de la emițător la destinatar într-un timp relativ scurt, comparativ cu serviciile tradiționale.
Actualizare	Conținutul informațional digital trece prin etape constante și rapide de actualizare. În spațiul virtual, conținutul poate fi modificat prin extinderea sau completarea anumitor detalii.
Dinamicitate	Mediul online este într-o permanentă schimbare, iar conținutul informațional devine tot mai dinamic prin posibilitatea de a integra diverse elemente: culori, fonturi, conținuturi audio, video, infografice etc.
Interactivitate	Mediul digital pune la dispoziția consumatorului diverse instrumente interactive, platforme care permit inserarea de multiple formate multimedia. Fiecare persoană poate interacționa constant cu cantități mari de informații, prin comentarea articolelor, reacționarea sau aprecierea anumitor informații.
Personalizare	Deseori, algoritmi unei platforme selectează informațiile în funcție de preferințele anterioare, bazându-se pe istoricul de navigare al utilizatorului pe canale/rețele digitale.

Sursă: elaborat de autor

O particularitate care nu se regăsește în lista de mai sus este – ephemerality – efermeritatea, se referă la caracterul de a fi efemer, trecător, ceva ce este vremelnice. În această ordine de idei, efemeritatea în spațiul informațional digital se referă la conținutul sau informațiile care există pentru o perioadă limitată și care dispar rapid după ce au fost consumate sau accesate. Deseori, fluxurile și avalanșele informaționale fac ca unele informații să fie „umbrite” de altele, astfel încât acestea rămân în vizorul public foarte puțin, sau chiar dispar, la care individul nu mai poate avea acces.

Efemeritatea pe rețelele de socializare este un argument în vederea validării acestei teze. De exemplu, *Facebook* și *Instagram* au caseta *Stories (Povestea ta)*, secțiunea unde utilizatorul integrează sau plasează conținut care este vizibil timp de 24 de ore, după care dispare. „Cu *Stories*, poți distribui fotografii și clipuri video care dispar din profilul tău, din Flux și din mesaje după 24 de ore dacă nu le adaugi în pro-

fil ca repere din povești” [4]. Acestea reapar ca și *Amintiri* la un an de zile distanță, oferind posibilitatea de a le redistribui/republica.

În altă ordine de idei, în era informațională, comunicarea virtuală este tot mai prezentă în viața și activitatea unui individ. Autoarele Aliona Paladi și Svetlana Macrinici menționează despre avantajele comunicării digitale „rapiditatea digitală; simplitatea în expunerea mesajului, nelimitare geografică etc.” [5]. Așadar, comunicarea în spațiul virtual este mult mai flexibilă și angajantă, neavând bariere spațiale. Mesajele pot fi împachetate mult mai creativ, neavând limitări la capitolul de număr de caractere, număr de imagini inserate etc. Acestea deseori pot fi însoțite de emoticoane, elemente vizuale ceea ce permit consolidarea sensului. Totuși, este necesar să menționăm și despre efemeritatea procesului comunicațional digital. Pe unele platforme de comunicare precum ar fi *Viper*, *WhatsApp*, *Telegram* etc., mesajele pot fi setate ca după o perioadă să se autodistrugă, ștergându-se din conversație.

În *Messenger*, de exemplu, participantul/participanții într-o discuție pot trimite mesajul, iar după o perioadă pot să-l șteargă. „În urma ștergerii, mesajele, conversațiile sau fotografiile sunt eliminate definitiv, iar tu nu le vei mai putea vedea.” [6].

Despre efemeritatea informației putem menționa și atunci când anumite platforme permit redactarea/actualizarea conținutului, astfel încât informațiile disponibile, spre exemplu, luna trecută pot fi modificate astăzi, prin înlocuirea parțială sau completă a acestora. Această flexibilitate poate stârni dubii cu privire la veridicitatea și stabilitatea informației. Platforma *Wikipedia* – permite modificarea oricărei pagini, cu extrem de puține excepții, ceea ce conferă proiectului un caracter cooperant și social, iar fiecare doritor poate modifica/redacta/ajusta o anumită informație. „Fiecare pagină wiki conține o legătură numită „Modificare”. Această legătură face exact ce indică numele său: vă permite să contribuiți la pagina în care vă aflați. *Wikipedia* vă oferă două metode prin care puteți să editați pagini: metoda clasică ce presupune editarea de wikitext și mai noul *Editor Vizual*.” [7].

Cercetătoarea Mariana Tacu nota că „Digitalizarea informației, în termeni cantitativi, înseamnă multiple posibilități de arhivare și stocare pentru mijloacele de informare în masă a evenimentelor reflectate, la care publicul poate reveni, astfel fiind eliminată bariera referitoare la efemeritatea mesajului, indiferent de forma acestuia” [8, p.70]. Adevărat este că digitalizarea informației permite diverse modalități de arhivare și stocare a conținutului, oferind publicului posibilitatea de a accesa aceste informații în orice moment. Însă, efemeritatea poate fi observată atunci când o entitate media, care funcționa sau funcționează exclusiv în regim online, are site-ul blocat sau își sistează activitatea, iar platforma de stocare a materialelor și articolelor jurnalistice devine indisponibilă sau dispare de pe internet. Un exemplu elocvent

este site-ul moldova9.com – un portal de știri, realizat de A.O. „Academia de Creație și Inovații Mediatice”, apărut la Chișinău în anul 2014, cu sloganul „Informația care TE PRIVEȘTE”. În anul 2015, a fost creată pagina de Facebook, care în anul 2019 număra 1.580 de aprecieri, deși numărul celor care se informau din această sursă era relativ mai mare. În anul 2020, însă, site-ul își sistează activitatea, ceea ce a dus la dispariția platformei informaționale și, prin urmare, la imposibilitatea de a mai consulta sau accesa articolele. În acest context, putem afirma că mediul online are și avantajele sale, dar, adesea, fără a fi susținut de un suport tehnic solid, cu mentenanță sistematică, riscă să devină efemer și inaccesibil, lăsându-i pe utilizatori fără surse de informație fiabile și constante.

CONCLUZII

În acest parcurs spre dezvoltare și evoluție tehnologică, în care procesele devin din ce în ce mai digitalizate, este esențial să găsim modalități de a păstra informația pe un alt suport, pe lângă cel online, pentru a-i asigura „viață” pe termen lung. În acest sens, diversificarea metodelor și platformelor de stocare poate preveni pierderea unor date și informații valoroase. Elena Ungureanu subliniază într-un articol că „Dependența de computer înseamnă, în definitiv, dependența de un anumit tip de informație” [9]. Astfel, diversificarea surselor și a suporturilor de stocare devine o necesitate pentru a evita limitările impuse de o platformă digitală unică. Consultarea diverselor tipuri de informații, provenind din surse variate, ne lărgeste perspectiva și ne ajută să avem o înțelegere mai completă și mai nuanțată asupra subiectelor, proceselor și fenomenelor.

În fața acestor avalanșe informaționale, unde volumul de date și informații crește exponențial, ceea ce este cu adevărat „important” ajunge adesea să își piardă semnificația. Uneori, o persoană identifică o informație ca fiind utilă, însă, în mijlocul acestui „noian informațional”, o pierde. Fără o educație digitală adecvată, riscă să devină un „rătăcit” în vastitatea informațiilor disponibile, incapabil să navigheze eficient prin ele și să extragă ceea ce este relevant.

Conținutul informațional digital trebuie să înțelegem că, uneori, poate deveni efemer și greu de păstrat pe termen lung, de aceea, un backup regulat ar putea fi o soluție optimă. Stocarea informațiilor pe mai multe platforme sau dispozitive ar preveni pierderea acestora. Arhivarea constantă și utilizarea unor platforme sigure și fiabile reprezintă, de asemenea, o soluție. Din această ecuație nu poate fi omisă variabila educației digitale, care, prin numeroasele sale funcții, instrumente și resurse, ne învață cum să aplicăm bune practici pentru gestionarea și păstrarea eficientă a informațiilor digitale.

Referințe bibliografice:

1. GUZUN, M. Mesajul și impactul informației. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/5-12_34.pdf (vizitat: 24.12.2024)
2. TIHON, A. Evoluția și implementarea noilor tehnologii informaționale în procesul de învățământ. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/393_398_Evolutia%20si%20implementarea%20noilor%20tehnologi%20informationale.pdf (vizitat: 26.12.2024)
3. TODOROI, D. *Era informaticii. Sisteme informatice în societatea informațională*. În: *Economica*, 2013, nr. 1(83), pp. 107-116. ISSN 1810-9136
4. Facebook. Disponibil: https://www.facebook.com/help/instagram/1660923094227526/?helpref=hc_fnav&locale=ro_RO (vizitat: 26.12.2024)
5. PALADI A., MACRINICI S. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/32-35_13.pdf (vizitat: 26.12.2024)
6. Facebook. Disponibil: <https://www.facebook.com/help/messenger-app/242107552657620> (vizitat: 28.12.2024)
7. Wikipedia: Ghid (Modificare). Disponibil: [https://ro.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Ghid_\(Modificare\)](https://ro.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Ghid_(Modificare)) (vizitat: 14.01.2025)
8. TACU, M. *NEW MEDIA: DE LA WEB 1.0 LA WEB 4.0*. În: *Valori ale mass-mediei în epoca contemporană*, Volumul VI. Chișinău: CEP USM, 2016.
9. UNGUREANU, E. Hypertextul: avantaje și dezavantaje (idei pentru un manifest). Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Hypertextul_avantaje%20si%20dezavantaje_Idei%20pentru%20un%20manifest.pdf (vizitat: 14.01.2025)

ROLUL REVISTELOR PENTRU COPII ÎN FORMAREA ȘI DEZVOLTAREA TINEREI GENERAȚII

Mariana TOACĂ,
doctor, conf. universitar,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice,
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0000-0001-9925-2774

Rezumat. *Revistele sunt unele din cele mai vechi media de comunicare. Fiind în epoca digitalizării, revistele continuă să-și păstreze însemnătatea în sistemul contemporan al mijloacelor de informare în masă. Dincolo de conținut, ele, prin felul lor de a fi, rămân maniable, sunt mai comod de lecturat. Revistele pentru copii și adolescenți joacă un rol esențial în formarea tinerei generații. Conceptul publicațiilor pentru copii și adolescenți are un șir de beneficii: stimularea lecturii și dezvoltarea vocabularului; îmbunătățirea competențelor lingvistice și formarea unui obicei de lectură; dezvoltarea gândirii critice și a creativității. Transmiterea valorilor și a cunoștințelor dezvoltă empatia și responsabilitatea socială; descoperă lumea înconjurătoare; revista este o alternativă sănătoasă la consumul de dispozitive digitale. Conținutul revistelor pentru copii și adolescenți din țara noastră contribuie la dezvoltarea armonioasă a tinerelor generații, însă acest conținut trebuie adaptat în permanență și la necesitățile și obiceiurile tinerelor generații de copii.*

Cuvinte-cheie: *revistă, tematică pentru copii, dezvoltare cognitivă, adolescenți.*

Summary. *Magazines are some of the oldest communication media. Being in the era of digitalization, magazines continue to retain their importance in the contemporary system of mass media, beyond the content, they remain manageable, are more comfortable to read. Magazines for children and teenagers play an essential role in shaping the younger generation. The concept of publications for children and adolescents has a number of benefits: stimulating reading and developing vocabulary; improving language skills and forming a reading habit; developing critical thinking and creativity. The transmission of values and knowledge develops empathy and social responsibility; discovers the world around them; the magazine is a healthy alternative to the consumption of digital devices. The content of magazines for children and adolescents in our country contributes to the harmonious development of young generations, but this content must be constantly adapted to the needs and habits of young generations of children.*

Keywords: *magazine, children's theme, cognitive development, teenagers.*

Introducere

Fiind una din cele mai vechi forme ale presei scrise, revistele continuă să-și păstreze însemnătatea în sistemul contemporan al mijloacelor de informare în masă. Revistele oferă posibilitatea pentru generalizări teoretice și concluzii științifice, ana-

liza fenomenelor istorice din punctul de vedere al intereselor societății contemporane, dar și exercită un rol incontestabil în educarea și culturalizarea maselor. Potrivit cercetătoarei Stepanov G [1, p.5] „Mass-media este o forță care apropie, unifică și dă coerență indivizilor sociali și colectivităților din lumea modernă, pentru că produce în același timp aceleași mesaje, pe care le distribuie categoriilor foarte variate de public din spații la fel de diferite și ele.”

Datorită conținutului teoretic, revistele participă la formarea concepțiilor cititorilor în diferite domenii ale vieții și asupra diferitor categorii de cititori, asigură necesitățile lor culturale, științifice, profesionale, de relaxare. Revista își exercită influența într-o perioadă de timp mai îndelungată, în comparație cu ziarul. Rezultă două caracteristici esențiale: importanța prezentării grafice, inclusiv utilizarea culorilor, și rolul comentariilor. Aceste aspecte reflectă un public distinct, o tematică specifică și funcții diferite.

Publicațiile tipărite își evidențiază, în mod curent, originalitatea, mai ales în abordarea temelor de actualitate. În astfel de contexte, devine vizibilă perspectiva editorială a fiecărei publicații, reflectată în modul de ierarhizare și titrare, selecția și organizarea evenimentelor, stilul de ilustrare, spațiul alocat și tonul comentariilor.

Realitatea demonstrează, și istoria presei confirmă, că nici o publicație nu apare întâmplător, ci manifestarea deschisă și hotărâtă de a exprima, în circumstanțe generate de un anumit context politic și social și chiar economic, un anumit mod de a înțelege și de a interpreta diverse fenomene și evenimente ale societății într-o manieră proprie. Având în vedere că fiecare publicație se adresează unui anumit segment de cititori, cu scopul de a-i informa, de a-i orienta și, în același timp, de a-i forma. Fiecare publicație reprezintă un act polemic, are o atitudine critică, o tentă de detașare față de totalitatea publicațiilor momentului, încercând să fie omologată ca o voce singulară, independentă. Publicația care lasă indiferent individul, cititorul, nu poate supraviețui.

Revistele pentru copii și adolescenți joacă un rol esențial în formarea tinerei generații, având un impact semnificativ asupra dezvoltării cognitive, emoționale și sociale. De-a lungul timpului psihologii și experții în sănătate mintală atenționează redacțiile publicațiilor pentru copii și adolescenți, precum și părinții acestora, cu privire la accesul copiilor la diferite desene, fotografii, texte, care ar avea un impact negativ asupra stării emoționale și psihicului celor mici. Specialiștii din domeniu accentuează importanța monitorizării și gestionării atente a expunerii copiilor și adolescenților la conținutul media, pentru a preveni eventualele efecte negative asupra dezvoltării lor.

Context

Dacă o revistă reușește să capteze atenția publicului țintă în epoca digitalizării, aceasta reprezintă o reușită pentru ea, această media de comunicare, dar și pentru viitorul tinerelor generații.

Revistele oferă numeroase beneficii tinerelor generații, printre care se numără stimularea lecturii și îmbogățirea vocabularului. Conținutul adaptat vârstei ajută la îmbunătățirea competențelor lingvistice și la formarea unui obicei de lectură.

În Republica Moldova, există mai multe reviste dedicate copiilor și adolescenților, reviste care contribuie la dezvoltarea lor educațională și culturală. Iată câteva dintre aceste reviste pentru copii: „Ghidușii”, „Spiridușii”, „Tropa și Trop”, reviste pentru copii și adolescenți: „aMic”, Revista „NOI”, „Alunelul”, „Roua stelară”. Un obiectiv important pentru redacții ar fi să selecteze texte adecvate nivelului de înțelegere și intereselor fiecărei grupe de vârstă, includerea acestor texte în rubrici separate pentru categoria de vârstă vizată, astfel ca aceste categorii de copii să asimileze informațiile într-un mod natural, nefiind forțați. Nu toate alegerile făcute de adulți pentru dezvoltarea intelectuală și fizică a copiilor sunt neapărat benefice pentru aceștia. Or, studiul realizat de către OMS (Organizația Mondială a Sănătății) și UNICEF (Fondul Internațional de Urgență al Națiunilor Unite pentru Copii) în anul 2020

[2, accesat 20.03.2025] vine cu niște concluzii îngrijorătoare, pentru a oferi protecție copiilor, autorii independenți din cadrul Comisiei îndeamnă la o nouă mișcare globală cu și pentru copii, deoarece la nivel mondial, copiilor nu li se oferă o viață sănătoasă și un mediu sigur pentru viitor, acest deziderat trebuie luat în calcul și în momentul conceperii unei publicații pentru copii.

Dezvoltarea gândirii critice și a creativității copiilor și a adolescenților are loc datorită articolelor educative, a jocurilor și poveștilor care stimulează imaginația și încurajează copiii să își exprime ideile. Astfel de articole includ texte despre și din literatură, știință, istorie, tehnologii, inovații scrise într-un mod accesibil adaptate vârstei cititorilor. Adolescenții au acces la informații relevante despre știință, cultură, tehnologie și probleme sociale, astfel fiind informați despre lumea înconjurătoare. În studiul Modalități de dezvoltare a gândirii critice la școlarii de vârstă mică, autoarea Balercă V. menționează precum că schimbările rapide ale societății, dinamica ei ne determină tot mai mult să conștientizăm că elevii pe care îi formăm trebuie să aibă capacitatea de a selecta doar informațiile esențiale pentru ei care corespund intereselor personale [3, p.26].

Transmiterea valorilor și a cunoștințelor prin intermediul conținutului din reviste pot promova empatia și responsabilitatea socială prin conținut educativ și exemple

pozitive. Articolele despre bunătate și solidaritate precum sunt exemple ale copiilor și adolescenților implicați în campanii de donare, voluntariat și impactul acestuia asupra societății; interviuri cu tinerii activiști pentru mediu, pentru drepturile copiilor, pentru acces gratuit la educație; rovacări precum „Ora pământului”, „Stop risipei alimentelor”, „Fă o faptă bună”, „Îmbrățișează un prieten” etc.; istorioare despre prietenie, toleranță și acceptare, personaje care învață lecții importante despre respect, colaborare și curaj; faturi despre reciclare, economisirea resurselor și protejarea naturii. Prin acest tip de conținut educativ, publicat pe paginile revistelor pentru copii și adolescenți, aceștia copiii și adolescenții învață nu doar informații noi, ci și valori esențiale pentru o societate mai bună.

Prin expunerea constantă la un limbaj variat, tinerii învață noi cuvinte, expresii și structuri gramaticale, ceea ce contribuie la dezvoltarea unui vocabular bogat și la îmbunătățirea abilităților de comunicare orală și scrisă. Cărțile, revistele și materialele digitale adaptate vârstei atrag copiii prin prezentarea vizuală atractivă și prin conținutul interactiv, motivându-i să descopere plăcerea lecturii. Această expunere timpurie la lectură le formează un obicei care poate deveni o pasiune pe termen lung, având efecte pozitive asupra performanțelor lor academice și asupra dezvoltării personale.

Concluzii

Dacă facem trimitere la autodefinirea revistelor din Republica Moldova care au ca public țintă această categorie de consumatori, deducem următoarele aspecte importante. Multe reviste din țara noastră sunt orientate spre ambele categorii de public, ca exemplu ar fi revista „Florile Dalbe” „aMic”, „Revista NOI” care se auto-definesc drept reviste pentru copii și adolescenți sau revista „Tropoțel și Tropoțica” care este adresată școlarilor și preșcolarilor. O publicație orientată atât spre copii, cât și spre adolescenți ar trebui să aibă conținutul adaptat vârstei. Potrivit Organizației Mondiale a Sănătății (OMS) copilăria începe de la naștere și se termină la 12 ani, pe când adolescența este de la 13 până la 18 ani, variază ușor în funcție de dezvoltarea fizică și psihologică, acest fapt este esențial în atragerea consumatorului de presă, ceea ce este interesant pentru copii de șase ani nu poate fi la fel de atractiv și pentru adolescenții de 13-18 ani. Chiar și atunci când revistele au rubrici adaptate vârstelor oricum nu atrag adolescenții să citească acest gen de reviste.

Concluziile ar fi că redacțiile să divizeze conținuturile în reviste separate, deoarece aceste reviste ar fi o alternativă sănătoasă la consumul excesiv de emisiuni TV. Lectura revistelor poate echilibra timpul petrecut pe dispozitive digitale și contribui la o dezvoltare armonioasă. Revistele, prin felul lor de a fi, nu sunt doar

o sursă de divertisment, ci și un instrument valoros pentru educație și formarea generațiilor.

Copiii și adolescenții nu mai citesc reviste, așa cum o făceau acum trei decenii, din mai multe motive, printre care concurența puternică a mediului digital, accesul la informație prin internet și rețele sociale, precum și schimbarea preferințelor de consum media. În era tehnologiei, atenția lor este atrasă mai degrabă de conținut interactiv, vizual și dinamic, decât de formatul tradițional al revistelor. Totodată, lipsa unor publicații adaptate intereselor lor actuale și ritmului rapid al vieții moderne contribuie la scăderea popularității acestora.

Referințe bibliografice:

1. STEPANOV, G. Jurnalismul social: aspecte definitorii. Chișinău: CEP USM, 2015. 264 p.
2. OMS-UNICEF. La nivel mondial, copiilor nu li se oferă o viață sănătoasă și un mediu sigur pentru viitor. Disponibil: https://www.unicef.org/romania/ro/comunicate-de-pres%C4%83/oms-unicef-lancet-la-nivel-mondial-copiilor-nu-li-se-ofer%C4%83-o-via%C8%9B%C4%83-s%C4%83n%C4%83toas%C4%83-%C8%99i?utm_source=chatgpt.com (Accesat: 20.03.2025)
3. BALERCĂ, V. Modalități de dezvoltare a gândirii critice la școlarii de vârstă mică. *Studia Universitatis Moldaviae*, 2022, nr. 5(155).
4. BERTRAND, C-J. O introducere în presa scrisă și vorbită. Iași, 2001.
5. CERNAT, M. Conceperea și elaborarea ziarului. București, 2002.

DEZVOLTAREA COMPETENȚEI DE LECTURĂ PRIN INTERMEDIUL ACTIVITĂȚILOR NONFORMALE

Aurelia DOMNIȚEANU,

Doctorand,

Universitatea de Stat din Moldova,

Facultatea Științe ale Educației

ORCID ID:0000-0002-9554-1648

E-mail: aura_828282@yahoo.com

Rezumat. *Educația nonformală vizează activități efectuate și dirijate de cadre didactice sau alți formatori în contexte diferite de cele școlare, având ca scop completarea orizontului de cultură, îmbogățind cunoștințele, dezvoltând diverse aptitudini și abilități. Impactul formativ al educației nonformale este de necontestat. Faptul că acest tip de educație permite educabilului să participe la activități în spații de formare diferite și într-o atmosferă flexibilă, face ca învățarea să fie altfel privită de aceștia.*

Un astfel de context îl reprezintă un club de lectură ce oferă un alt cadru și o altă abordare a dezvoltării competenței de lectură. În contextul accentuării analfabetismului funcțional, acest tip de educație aduce un mediu relaxant, dar în același timp organizat pentru a apropia elevii de această activitate ce stă la baza oricărui tip de învățare. Activitățile de lectură într-un mod non-formal urmăresc să realizeze o dezvoltare durabilă a competenței de lectură, înlesnesc învățarea interactivă și comunicarea și valorifică gândirea critică și creativă.

Cuvinte-cheie: *Educație nonformală, competență de lectură, impact formativ, analfabetism funcțional.*

DEVELOPING READING SKILLS THROUGH NON-FORMAL ACTIVITIES

Summary. *Non-formal education refers to activities carried out and directed by teachers or other trainers in contexts other than school ones, with the aim of completing the horizon of culture, enriching knowledge, developing various skills and abilities. The formative impact of non-formal education is undeniable. The fact that this type of education allows the learner to participate in activities in different training spaces and in a flexible atmosphere makes learning different for them.*

Such a context is a reading club that offers another framework and another approach to the development of reading competence. In the context of increasing functional illiteracy, this type of education brings a relaxing environment, but at the same time organized to bring students closer to this activity that is the basis of any type of learning. Reading activities in a non-formal way aim to achieve sustainable development of reading skills, facilitate interactive learning and communication and leverage critical and creative thinking.

Keywords: *non-formal education, reading skills, formative impact, functional illiteracy.*

Educația nonformală cuprinde totalitatea influențelor educative ce se derulează în afara clasei sau prin intermediul unor activități opționale sau facultative[1,p.35].

Aceste activități educative se caracterizează printr-o mare flexibilitate și doresc a satisface interesele variate ale educabililor. Chiar dacă acest tip de educație vizează activități mai puțin formalizate, scopul este totuși să se ajungă la efecte formative.

Deși foarte veche, educația nonformală a căpătat în ultimii ani o importanță deosebită pentru că ar putea fi una dintre soluțiile care să rezolve problema interesului și a motivației scăzute în rândul elevilor. Tot educația nonformală este o soluție și pentru elevii din medii dezavantajate, care, în felul acesta, primesc o șansă la educație de calitate. Constantin Cocoș specifică, încă în prima ediție a lucrării sale de Pedagogie [1, p. 36] că printre obiectivele acestui tip de educație se pot enumera:

1. Susținerea celor care doresc să-și dezvolte sectoare particulare;
2. Ajutarea populației pentru a exploata mai bine resursele locale sau personale;
3. Alfabetizarea;
4. Desăvârșirea profesională sau inițierea într-o nouă activitate;
5. Educația pentru sănătate sau timpul liber.

Educația nonformală vizează activitățile realizate și coordonate de cadre didactice sau alți formatori în alte contexte decât cele școlare. Aceasta este mult mai flexibilă și mai deschisă în raport cu interesele și posibilitățile elevului, proiectarea pedagogică a activităților este mai puțin formalizată, orientată către interdisciplinaritate, abordare integrată și educație permanentă, evaluarea este neformalizată. Acest tip de educație urmărește să lărgască și să completeze orizontul de cultură, îmbogățind cunoștințele din anumite domenii, să contribuie la recreerea și des-tinderea participanților și să asigure cadrul de exersare și de cultivare a diferitelor înclinații, aptitudini și capacități.

Patru caracteristici definitorii descriu educația nonformală: centrată pe conținuturi, centrată pe problemele vieții cotidiene, centrată pe conștientizarea în vederea cunoașterii și respectării drepturilor fundamentale ale individului și centrată pe problemele educației umaniste [2, p.77].

Asupra avantajelor educației nonformale au convenit majoritatea teoreticienilor:

- Îi permite elevului să participe la acțiuni educative într-un spațiu de formare flexibil, într-un climat afectiv pozitiv, de înțelegere, de responsabilitate, de receptivitate;
- Îi permite elevului să realizeze o învățare durabilă prin asimilarea informațiilor generate de interacțiuni permanente;
- Îi permite să aplice în practică, în contexte variate cunoștințe însușite în legătură cu un aspect anume;

- Îi dă posibilitatea de a face transfer de cunoștințe, de metode, de principii, de limbaj de la un domeniu la altul;
- Încurajează învățarea interactivă favorizând rezolvarea de probleme, luarea de decizii;
- Valorifică gândirea critică și creativă;
- Urmărește dezvoltarea abilităților cognitive și a structurilor afective;
- Vizează cultivarea emoțiilor;
- Presupune valorificarea și exersarea diferitelor modalități de comunicare;
- Vizează crearea unor structuri mentale și comportamentale flexibile și integrate.

Așadar, educația nonformală le oferă tinerilor posibilitatea de a dezvolta valorile lor, abilitățile și competențele, altele decât cele dezvoltate în cadrul educației formale. Aceste competențe includ o gamă largă de competențe interpersonale, precum: spirit de echipă, de organizare și de gestionare a conflictelor, conștientizare interculturală, leadership, planificarea, organizarea, coordonarea și rezolvarea problemelor practice, abilitățile, munca în echipă, încrederea în sine, disciplina și responsabilitatea. Educația nonformală trebuie să fie:

- Voluntară;
- Accesibilă tuturor;
- Un proces organizat, cu obiective educaționale;
- Participativă și centrată pe elev;
- Bazată pe implicarea individuală și de grup;
- Globală și orientată spre progres;
- Generată de nevoile participanților și pe baza experienței lor.

Nu mai e un secret pentru nimeni că educația a suferit transformări majore în ultima perioadă. Chiar și acum, în context postpandemic, încă mai acumulăm date și observăm schimbările și consecințele. Abilitățile de lectură ale elevilor de gimnaziu au avut mult de suferit în această perioadă, elevii citind foarte puțin. Testările internaționale ce cuantifică tocmai competența lectorală au transmis semnalul de alarmă, iar nouă, profesorilor, nu ne rămâne decât să încercăm să înlăturăm aceste probleme, iar contextul nonformal poate fi o soluție în acest sens. Printre obiectivele educației nonformale numărându-se și alfabetizarea, am considerat oportună dezvoltarea competenței de lectură și prin acest tip de educație, realizând de 3 ani un club de lectură mai altfel, într-un context nonformal. Indiferent de vârstă, lectura aduce o serie de beneficii, chiar dacă noul context al digitalizării pare să fi diminuat interesul pentru această activitate. Măcar și simplul fapt că nativii digitali trebuie să posede și competențe de literație poate fi un punct de plecare în a-i determina să acorde și lec-

turii o șansă. Iar faptul că noua generație are numeroase probleme de socializare în realitate, nu doar în spațiul virtual și este tot mai izolată, ar motiva pe deplin dorința părinților și a profesorilor de a-și vedea copiii într-un club de lectură.

Există o serie de motive pentru care un copil nu ar putea spune nu unui club de lectură:

1. Cărțile alese vor fi printre cele mai interesante ca să nu mai existe urme de plictiseală și dezinteres.
2. Clubul de lectură oferă cadrul perfect pentru socializare și dezvoltarea abilităților de comunicare.
3. Cu fiecare ediție a unui nou club de carte ești mai aproape cu un pas de debaterile literare, ceea ce contribuie la dezvoltarea gândirii critice.
4. Deadline-urile pentru cluburile de lectură pot veni ca o provocare și ca o motivare să duci la capăt o carte începută.
5. Poți deveni un expert într-ale cititului, iar exercițiul pe care îl dobândești la un club de lectură te poate transforma într-un participant model.
6. Ai ocazia să auzi și alte perspective asupra unei cărți.
7. Se desfășoară într-un mediu plăcut și nu există obligativitatea notelor.

A devenit o practică frecventă să ne plângem că elevii nu citesc și să oferim statistici, în special cele realizate în urma testărilor PISA, care justifică acest lucru. Doar că elevii citesc, numai că nu citesc ce vrem noi. Acest lucru îl observa și Florentina Sămihăian în didactica sa: „De ce vorbim azi de o criză a lecturii în rândul elevilor? Precizez că e vorba în primul rând de lectura literară, căci altminteri elevii de azi citesc la fel de mult sau poate chiar mai mult (mai diversificat oricum) decât cei de odinioară.”[3,p.6] În acest sens, un club de lectură poate veni în întâmpinarea elevilor și se pot propune cărți chiar de ei, dintre cele agreate de ei, nefiind cazul aici de lecturi obligatorii din programa școlară pe care de multe ori ei le văd ca pe un supliciu.

Tot mai des auzim de asemenea în ultima perioadă sintagma „gândire creativă”. Ea a fost deja preluată și utilizată chiar și în programa școlară. Cu siguranță nu putem vorbi de gândire creativă în lipsa unor cunoștințe temeinice și în lipsa unor abilități de analiză și dezbateri ce se pot cu ușurință forma la un club de lectură. Întrebați la ce e bună lectura, elevii mereu oferă ca prim răspuns faptul că le dezvoltă vocabularul și creativitatea. Cu siguranță discuțiile pe care le generează un club de lectură vor face ca elevii nu doar să afle cuvinte noi, ci să le utilizeze în contexte verbale, astfel încât și exprimarea lor are de câștigat. Până și dezbateri pe un titlu le poate stimula gândirea, iar deslușirea misterelor ascunse între pagini le sporește concentrarea și observarea.

Pentru a vedea în ce măsură, în calitate de facilitator, pot observa îmbunătățiri ale competenței de lectură, am aplicat un chestionar elevilor participanți. Pe lângă faptul că am la dispoziție rezultatele examenului național care se bazează mai bine de 30% pe competența de lectură, chestionarul a oferit și alte concluzii necesare pentru diagnoză și prognoză. Chestionarul a vizat, în special, stabilirea elementelor apreciate de elevi (atmosfera, cadrul, socializarea, lipsa obligativității, lipsa notelor, premiile, etc.), stabilirea progresului și a noilor obiective.

De exemplu, la itemul ce vizează lucrurile apreciate la o astfel de activitate non-formală, se observă că aceștia pun preț pe atmosfera degajată, pe faptul că își creează npo prietenii, dar și faptul că de multe ori chiar ei au ales cărțile în concordanță cu dorințele și interesele lor.

4. Ce apreciezi la această activitate?

20 de răspunsuri

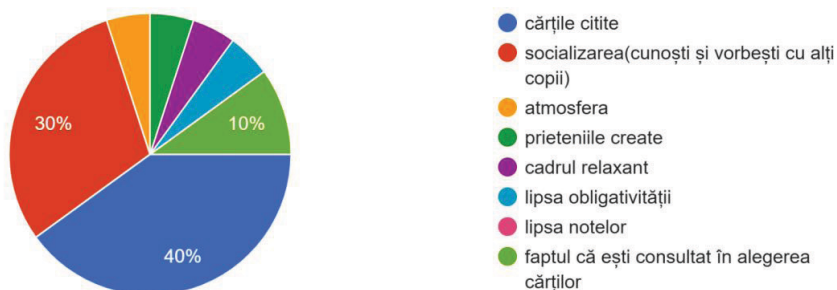

Fig.1. Itemul 4 din Chestionarul Clubului de lectură „BOOKătăria copiilor”

Este citat des un studiu desfășurat la Universitatea Yale pe o durată de 50 de ani care ne spune că obiceiul de a citi crește nu doar calitatea, ci și durata vieții. Prin urmare, nouă adulților ne revine obligația să ne asigurăm că generația nouă are o viață echilibrată și are acces la cărți de cea mai bună calitate. Acest lucru este unul dintre avantajele unui club de lectură, accesul la cărți educative, potrivite vârstei lor și posibilitatea lor de a împărtăși cu alți copii pasiunea pentru lectură și discuții libere. În cadrul unui club de lectură, copiii învață să abordeze cărțile într-un mod creativ și se inspiră reciproc pentru a descoperi entuziasmul lecturii, aceștia implicându-se activ în discuții ce le sunt de folos în toate domeniile.

În ceea ce privește rezultatele observate în urma desfășurării de peste 3 ani a acestei activități nonformale, participanții și-au îmbogățit semnificativ CV-ul de cititori, acumulând o listă serioasă de lecturi, interacționând direct cu doi scriitori

contemporani și dezvoltându-și semnificativ abilitățile de dezbateră și argumentare. În același chestionar aceștia își declară aceste rezultate:

9. Cum crezi că te-a ajutat experiența Clubului?

20 de răspunsuri

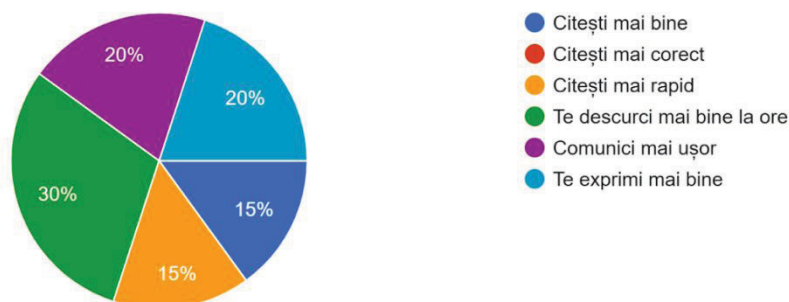

Fig.2. Itemul 9 din Chestionar

În concluzie, mare parte din finalitățile educației nonformale au fost atinse, elevii lărgindu-și orizontul de cultură, inițiind relații cu ceilalți membri ai clubului, petrecându-și organizat și util timpul liber și asigurându-și cadrul necesar dezvoltării competenței lectorale. Cu siguranță beneficiile sunt majore și clubul va fi centrat în continuare pe nevoile elevilor, urmărindu-se dezvoltarea într-un mediu nonformal a unor abilități formale.

Referințe bibliografice:

1. Cucos, C. Pedagogie. Iași: Polirom, 1996.
2. Orțan, F. Educația pentru voluntariat. Iași: Institutul European, 2022.
3. Sămihăian, F. O didactică a limbii și literaturii române. București: Editura Art, 2014.
4. Vild, T., Dumitru, A. Educația nonformală. Ghid pentru cadrele didactice, CCD Ialomița.

ROLUL INTELIGENȚEI ARTIFICIALE ÎN CREAREA EXPERIENȚELOR EDUCAȚIONALE PERSONALIZATE PENTRU COPII, ÎN CADRUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI NONFORMAL

Mariana TACU,

doctor în științe politice, conferențiar universitar,
Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării,
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0000-0003-4930-2395
E-mail: mariana.tacu@usm.md

Rezumat. *Inteligența artificială (IA) redefineste procesele de învățare în contexte nonformale, oferind multiple oportunități pentru crearea unor experiențe educaționale personalizate, creative și incluzive. Prin adaptarea conținutului și a metodologiilor didactice la particularitățile individuale, IA contribuie la dezvoltarea unui proces educativ care respectă unicitatea fiecărui copil, integrând modul specific al acestuia de a gândi și de a interpreta diverse situații și evenimente. Algoritmii avansați permit analiza detaliată a datelor referitoare la stilurile de învățare, ritmul de progres și interesele copiilor, generând activități și resurse menite să stimuleze creativitatea și să încurajeze gândirea critică.*

Cuvinte-cheie: *inteligență artificială, învățământ nonformal, metode inovative, creativitate, unicitate, incluziune, simulări interactive, gândire critică.*

THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN CREATING PERSONALIZED EDUCATIONAL EXPERIENCES FOR CHILDREN IN NON-FORMAL EDUCATION

Summary. *Artificial Intelligence (AI) is redefining learning processes in non-formal contexts, offering multiple opportunities for creating personalized, creative, and inclusive educational experiences. By adapting content and teaching methodologies to individual characteristics, AI contributes to the development of an educational process that respects each child's uniqueness, integrating their specific way of thinking and interpreting various situations and events. Advanced algorithms enable a detailed analysis of data related to learning styles, progress pace, and children's interests, generating activities and resources designed to stimulate creativity and encourage critical thinking.*

Keywords: *artificial intelligence, non-formal education, innovative methods, creativity, uniqueness, inclusion, interactive simulations, critical thinking.*

În cadrul educației nonformale, IA transformă învățarea într-un proces dinamic și captivant prin utilizarea simulărilor interactive, care promovează implicarea activă a copiilor. Aceste metode contribuie la dezvoltarea unor competențe esențiale, precum rezolvarea problemelor, colaborarea și comunicarea eficientă. De asemenea,

IA susține incluziunea educațională prin adaptarea materialelor didactice la nevoile copiilor cu dizabilități sau dificultăți de învățare, reducând barierele de accesibilitate și cele lingvistice.

Această abordare inovatoare favorizează crearea unui mediu educațional diversificat, în care fiecare copil este valorizat și sprijinit în explorarea propriului potențial. IA devine un instrument fundamental în sprijinirea educației nonformale, promovând personalizarea, creativitatea și incluziunea.

Inteligența artificială în educația nonformală: etică, inovație, incluziune

Inserarea instrumentelor specifice inteligenței artificiale, în cadrul proceselor educaționale nonformale, poate reprezenta un catalizator pentru schimbări pozitive, cu condiția ca acestea să fie implementate într-un mod riguros, fundamentat pe principii etice solide și orientat către responsabilitatea socială. Utilizarea acestor tehnologii emergente necesită o abordare strategică, care să asigure compatibilitatea cu valorile educaționale, prevenirea potențialelor efecte negative, precum dependența tehnologică, și să promoveze inovația, progresul sustenabil și incluziunea educațională. În acest sens, se impun o serie de direcții prioritare și recomandări practice pentru integrarea eficientă și benefică a inteligenței artificiale.

Standardele etice în aplicarea inteligenței artificiale:

- a) *Educația privind utilizarea responsabilă a IA* - introducerea disciplinelor facultative care să explice copiilor ce înseamnă IA, cum funcționează și cum poate fi utilizată etic;
- b) *Transparența și respectarea datelor personale* - încurajarea utilizării aplicațiilor și platformelor IA care respectă confidențialitatea datelor utilizatorilor, în mod special cele ale copiilor;
- c) *Definirea rolului uman* - evidențierea faptului că IA este un instrument complementar, iar deciziile finale aparțin utilizatorilor reali.

În acest context, este important să prezentăm și orientările elaborate de către Comisia Europeană (CE), cu sprijinul Grupului de experți privind inteligența artificială și datele în educație și formare, condus de consultanți asociați cu ECORYS. În procesul de elaborare a prezentelor orientări au fost identificate patru considerente-cheie care stau la baza utilizării etice a IA și a datelor în procesul de predare, învățare și evaluare. Acestea sunt:

1. *Factorul uman*, care se referă la capacitatea unei persoane de a deveni un membru competent al societății.
2. *Echitatea*, privind tratamentul echitabil al tuturor persoanelor în cadrul organizării sociale.

3. *Umanitatea*, care ia în considerare oamenii, identitatea, integritatea și demnitatea acestora.
4. *Alegerea justificată*, referitoare la folosirea cunoștințelor, a faptelor și a datelor pentru a justifica deciziile colective necesare sau adecvate luate de mai multe părți interesate din mediul școlar.

Aceste considerente de ordin etic sunt în mod intrinsec valoroase și este important să se depună eforturi pentru integrarea acestora în domeniul educației. Ele ghidează cadrele didactice și directorii unităților de învățământ în deciziile pe care le iau cu privire la utilizarea sistemelor de IA în educație [1, p. 22].

Prevenirea dependenței de tehnologie

a) *Armonia digitală în educație* - echilibrarea utilizării tehnologiei cu activitățile din lumea reală, promovând dezvoltarea sănătoasă a copiilor. Prin integrarea organică a exercițiilor offline – cum ar fi jocurile creative, proiectele de grup și explorarea naturii – în paralel cu utilizarea instrumentelor digitale, copiii sunt încurajați să își dezvolte atât competențele tehnologice, cât și cele sociale și emoționale;

b) *Stimularea creativității și gândirii critice* – prin intermediul anumitor proiecte în care copiii să folosească instrumente IA pentru a crea sau rezolva probleme, nu doar pentru consum pasiv;

c) *Monitorizare și ghidare* – un proces esențial pentru menținerea unui cadru controlat, în care utilizarea inteligenței artificiale este atent supravegheată de educatori sau părinți. Această abordare are ca scop prevenirea utilizării excesive sau inadecvate a tehnologiilor, prin stabilirea unor limite clare, oferirea de îndrumare constantă și încurajarea unei relații sănătoase și responsabile cu tehnologia.

În parametrii acestui triumvirat: *armonie digitală - stimularea creativității și gândirii critice - monitorizare și ghidare*, este oportun să evidențiem conceptul de „neuroplasticitate”. Acesta fiind frecvent utilizat de către neurologi pentru a descrie capacitatea creierului de a se adapta și dezvolta noi modele de transmitere a informațiilor. Această abilitate joacă un rol esențial în procesul de învățare și control al emoțiilor, fiind deosebit de intensă în adolescență, când comportamentele și abilitățile sunt foarte flexibile. Perioadă care oferă oportunități importante, dar implică și vulnerabilități.

Prin neuroplasticitate, creierul își optimizează funcționarea, întărind conexiunile utilizate frecvent. Activitățile repetitive consolidează rețelele sinaptice, în timp ce căile mai puțin folosite intră treptat în declin – conform principiului „use it or lose it”. De exemplu, dacă un adolescent este atras de muzică, sport sau lectură, conexiunile relevante vor fi mai dezvoltate. În schimb, dacă preferă jocurile video,

conexiunile asociate acestora vor deveni predominante. Conexiunile ineficiente sunt eliminate, asemeni modului în care un grădinar modelează un arbust pentru a-i da forma dorită [2, p. 8-9].

Promovarea inovațiilor și stimularea progresului:

a) *Proiecte colaborative* - implementarea proiectelor de grup care utilizează IA pentru a dezvolta idei noi, cum ar fi aplicații sau soluții tehnologice inovatoare. Copiii pot lucra în echipe pentru a dezvolta soluții de IA pentru diferite probleme sociale, cum ar fi optimizarea traficului urban sau gestionarea deșeurilor. Aceste activități sunt susținute prin ateliere de formare, sesiuni de mentorat și colaborări cu experți din domeniu;

b) *Concursuri și ateliere* – organizarea de competiții care încurajează utilizarea creativă a IA, stimulând spiritul de inovație;

c) *Integrarea în discipline multiple* - demonstrarea modului în care IA poate fi utilizată în domenii precum artă, știință, tehnologie sau altele, pentru a crea conexiuni între învățare și aplicațiile din lumea reală.

Conform Strategiei naționale de dezvoltare „Educația 2030” și a Programului de implementare a acesteia pentru anii 2023-2025 - Digitalizarea impune contexte de învățare virtuală ce influențează nemijlocit calitatea capitalului uman. O mare provocare constă în trecerea de la educația despre sustenabilitate la educația pentru dezvoltare sustenabilă, care constă în formarea unor comportamente ce facilitează un nou mod de viață [3].

Incluziune prin IA

a) *Accesibilitate pentru toți copiii* - garantarea faptului că platformele și instrumentele IA sunt concepute pentru a fi accesibile copiilor cu dizabilități sau celor provenind din medii dezavantajate;

b) *Personalizarea învățării* - utilizarea IA pentru a oferi lecții adaptate ritmului și stilului de învățare al fiecărui copil, astfel încât nimeni să nu rămână în umbră;

c) *Crearea unui mediu multicultural* – utilizarea instrumentelor IA pentru a facilita învățarea limbilor străine sau pentru a promova colaborarea între copii din același mediu, dar care vin din culturi diferite.

Conform cercetărilor Bartolomé și Grané, incluziunea digitală, în sens general, este analizată în contextul recunoașterii web-ului ca web participativ, web audiovizual și web extins. Web-ul participativ, cunoscut drept web 2.0 ca mediu social și participativ, definește infoware-ul (date + software) ca element-cheie al companiilor din secolul XXI. Competența de bază constă în gestionarea bazelor de date, eliminând necesitatea actualizărilor frecvente de software. Astfel, în sens particular, apar programări ușoare și module simplificate, extinzând gama de dispozitive care permit

accesul la conținuturi, oferind utilizatorului experiențe îmbunătățite, indiferent de loc, moment, competențele utilizatorului și necesitățile acestuia [4, p.14].

Impactul tehnologiilor IA asupra personalizării procesului educațional în medii interactive

Inteligența artificială are potențialul de a răspunde la unele dintre cele mai mari provocări din educația contemporană, de a transforma practicile de predare și învățare și de a accelera progresul către Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ODD). Cu toate acestea, ritmul rapid al progresului tehnologic generează inevitabil riscuri și provocări semnificative. În acest context, Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO) sprijină statele membre în valorificarea tehnologiilor bazate pe inteligență artificială pentru realizarea Agendei Educație 2030, asigurând totodată că utilizarea acestora în mediul educațional respectă principiile fundamentale ale incluziunii și echității [5].

În aceeași ordine de idei, Consiliul Europei consideră că educația trebuie să fie accesibilă, incluzivă și echitabilă pentru toți. Sistemele de inteligență artificială au potențialul de a juca un rol transformator în atingerea acestor obiective. Prin trasee de învățare personalizate, mecanisme de feedback în timp real și metodologii inovative de predare, IA poate răspunde diverselor nevoi de învățare și poate oferi siguranța că nimeni nu este izolat [6].

Tabel nr. 1. Tehnologii IA utilizate pentru medii educaționale interactive

Categorie	Descriere	Exemple
Sisteme de învățare adaptivă	Platforme care ajustează conținutul educațional în funcție de nevoile și nivelul fiecărui copil.	DreamBox, Squirrel AI, Smart Sparrow
Chatbot-uri educaționale	Asistenți virtuali care răspund la întrebările elevilor, oferă explicații sau ghidează procesul de învățare.	ChatGPT, Duolingo AI, Watson Assistant
Realitate augmentată (AR) și virtuală (VR)	Experiențe interactive și captivante prin simulări virtuale care permit învățarea practică.	Google Expeditions, Merge Cube
Recunoaștere vocală și procesare a limbajului natural	Instrumente care ajută la învățarea limbilor străine, îmbunătățirea dicției sau accesibilitate pentru copiii cu nevoi speciale.	Speechify, Voiceitt

Categorie	Descriere	Exemple
Analiza evoluției bazate pe IA	Analiza performanțelor educaționale pentru a oferi feedback personalizat și a identifica punctele forte și slabe ale elevilor.	Edmentum Exact Path, Kidaptive
Gamificarea bazată pe AI	Integrarea jocurilor educaționale care stimulează implicarea și motivația copiilor.	Kahoot!, Prodigy
Roboți educaționali	Roboți interactivi care predau lecții, ajută la rezolvarea problemelor sau promovează colaborarea în grupuri.	Nao, Root, Cozmo
Generarea automată de conținut educațional	Instrumente care creează lecții, exerciții sau teste personalizate.	Knewton, Content Technologies Inc.

Sursa: Elaborat de autoare.

Integrarea tehnologiilor bazate pe inteligență artificială în educația nonformală are un impact predominant pozitiv, contribuind la personalizarea procesului de învățare, creșterea accesibilității și îmbunătățirea performanțelor academice. Prin adaptabilitate și interactivitate, aceste instrumente sprijină dezvoltarea cognitivă, facilitând o mai bună înțelegere și reținere a informațiilor. Afectiv, tehnologiile AI pot crește motivația și încrederea elevilor, reducând anxietatea asociată evaluărilor tradiționale. Pe plan comportamental, utilizarea platformelor interactive stimulează implicarea activă și dezvoltarea autonomiei în procesul de învățare.

Totuși, impactul poate deveni negativ în lipsa unei reglementări adecvate și a unei utilizări echilibrate. Dependența excesivă de tehnologie, riscul de supraîncărcare cognitivă și reducerea interacțiunii umane sunt provocări care necesită o abordare atentă. În acest context, succesul implementării IA în educație depinde de o integrare etică, echilibrată și centrată pe nevoile reale ale elevilor.

Referințe bibliografice:

1. Comisia Europeană. *Orientări în materie de etică privind utilizarea inteligenței artificiale (IA) și a datelor în procesul de predare și învățare pentru cadrele didactice*. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2022. 40 p. PDF ISBN 978-92-76-54208-7. Disponibil: <https://>

- learning-corner.learning.europa.eu/learning-materials/use-artificial-intelligence-ai-and-data-teaching-and-learning_ro (Accesat: 12.12.24)
2. Erasmus +. *Educație parentală pentru prevenirea și combaterea dependenței de tehnologie la copii*. Disponibil: https://www.exe.org.ro/wp-content/uploads/2022/01/Educatie_parentala_adictie_tehnologie_suport_curs.pdf (Accesat: 12.12.24)
 3. Strategia de dezvoltare „Educația 2030” și a Programului de implementare a acesteia pentru anii 2023-2025. Disponibil: https://gov.md/sites/default/files/document_attachments/subiect-02-nu-900-mec-2022_1.pdf (Accesat: 14.12.24)
 4. Amorós Poveda, L. *Inclusión digital en la educación no formal. Una experiencia*. EDUTEC. Revista Electrónica de Tecnología Educativa. Numero 45, 2013. ISSN 1135-9250. Disponibil: https://www.edutec.es/revista/index.php/edutece/article/view/13/pdf_23 (Accesat: 14.12.24)
 5. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). *Artificial intelligence in education*. Disponibil: <https://www.unesco.org/en/digital-education/artificial-intelligence> (Accesat: 14.12.24)
 6. Consiliul Europei (CE). *Artificial Intelligence and Education*. Disponibil: <https://www.coe.int/en/web/education/artificial-intelligence> (Accesat: 14.12.24)

TEHNOLOGII DE COMUNICARE ÎN EDUCAȚIA UNIVERSITARĂ: O ANALIZĂ FILOSOFICĂ A SCHIMBĂRILOR PEDAGOGICE

Arina ANTOCI,
Universitatea Tehnică a Moldovei,
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID 0000-0001-9594-3447
E-mail: arinaantoci@mail.ru

Rezumat. *Lucrarea examinează impactul tehnologiilor de comunicare asupra educației universitare prin prisma schimbărilor pedagogice generate de integrarea acestor instrumente digitale. Se explorează dimensiunile filosofice ale transformărilor în relația profesor-student și adaptarea metodelor tradiționale la noile platforme de învățare. Analiza subliniază influențele asupra formării gândirii critice și interacțiunii sociale în contextul digital, evidențiind provocările și oportunitățile oferite de tehnologia modernă. În final, lucrarea propune o reflecție asupra modului în care filosofia educației poate contribui la utilizarea etică și eficientă a tehnologiilor de comunicare în scop pedagogic.*

Cuvinte-cheie: *tehnologii de comunicare, educație universitară, schimbări pedagogice, gândire critică, filosofie a educației.*

COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN UNIVERSITY EDUCATION: A PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF PEDAGOGICAL SHIFTS

Summary. *This paper examines the impact of communication technologies on university education by analyzing the pedagogical changes brought about by the integration of these digital tools. It explores the philosophical dimensions of transformations in the teacher-student relationship and the adaptation of traditional methods to new learning platforms. The analysis highlights influences on critical thinking development and social interaction within the digital context, showcasing the challenges and opportunities that modern technology provides. Finally, the paper offers a reflection on how the philosophy of education can contribute to the ethical and effective use of communication technologies for pedagogical purposes.*

Keywords: *communication technologies, university education, pedagogical changes, critical thinking, philosophy of education.*

În ultimele decenii, tehnologiile digitale au transformat profund nu doar modul în care comunicăm, ci și procesul de educație la nivel universitar. De la platforme de învățare online și resurse educaționale deschise, la instrumente interactive și medii de colaborare virtuală, noile tehnologii influențează din ce în ce mai mult relația dintre profesor și student, precum și modalitățile prin care cunoașterea este transmisă și asimilată. Această schimbare a suscitat numeroase

dezbatere filosofice privind natura cunoașterii, rolul educatorului și noțiunea de dialog educațional.

Din perspectivă filosofică, impactul tehnologiilor asupra educației poate fi analizat prin prisma unor concepte fundamentale precum interacțiunea, autonomia intelectuală și formarea gândirii critice. În tradiția socratică, educația este văzută ca un dialog între profesor și discipol, în care schimbul de idei este esențial pentru dezvoltarea cunoașterii. Însă, odată cu mediile digitale, dialogul educativ suferă modificări, atât în forma sa, cât și în conținutul său, aducând provocări și oportunități noi pentru procesul pedagogic.

Această lucrare își propune să examineze modul în care tehnologiile de comunicare modifică dinamica pedagogică în educația universitară, dintr-o perspectivă filosofică. Vom analiza felul în care noile tehnologii influențează nu doar metodele de predare, ci și relația profesor-student, transformând educația dintr-un proces de interacțiune directă într-unul mediat de platforme digitale. De asemenea, vom explora implicațiile filosofice ale acestor schimbări asupra modului în care sunt transmise și receptate cunoștințele.

Tehnologiile de comunicare au revoluționat metodele de predare în educația universitară. Platformele de *e-learning*, cum ar fi *Moodle* și *Blackboard*, oferă un cadru pentru accesul la resurse educaționale și facilitarea interacțiunii între studenți și profesori. Aceste instrumente permit personalizarea învățării, adaptându-se nevoilor individuale ale studenților, lucru ce nu ar fi fost posibil în cadrul metodelor tradiționale.

De exemplu, profesorii pot utiliza videoclipuri, *podcasturi* și materiale interactive pentru a capta atenția studenților și a spori implicarea acestora. În plus, tehnologiile de comunicare permit studenților să colaboreze între ei prin forumuri și grupuri de discuții, promovând un mediu de învățare cooperativ. Astfel, educația devine un proces mai dinamic și interactiv.

Un alt aspect crucial al impactului tehnologiilor de comunicare este transformarea relației profesor-student. În trecut, educația se baza pe o interacțiune directă, față în față, în care profesorul era figura centrală a cunoașterii. Cu toate acestea, mediul digital a democratizat accesul la informații, permițând studenților să devină nu doar receptori, ci și creatori de conținut.

Această schimbare a dinamicii ridică întrebări importante dintr-o perspectivă filosofică. Dacă cunoașterea nu mai este deținută exclusiv de profesor, ci este distribuită în întreaga rețea digitală, cum afectează acest lucru autoritatea și rolul educatorului? În plus, interacțiunile mediate digital pot influența profund modul în care studenții percep și interpretează informația, provocându-i să dezvolte abilități critice de analiză.

Implicarea tehnologiilor de comunicare în educație ridică, de asemenea, întrebări fundamentale privind natura cunoașterii. Filosofia educației se confruntă cu provocarea de a reconsidera cum sunt transmise și receptate cunoștințele. Conceptul de cunoaștere ca proces activ, în care studenții sunt implicați în construirea propriilor înțelegeri, devine din ce în ce mai relevant.

De asemenea, etica utilizării tehnologiilor în educație nu poate fi ignorată. Există riscuri asociate cu dependența de tehnologie, inclusiv dezintegrarea interacțiunilor sociale și impactul negativ asupra gândirii critice. Este esențial ca educația să abordeze aceste provocări, asigurându-se că tehnologia este utilizată în mod etic și responsabil.

În contextul schimbărilor rapide generate de tehnologiile de comunicare, este esențial ca curriculumul educațional să se adapteze. Integrarea acestor tehnologii în planificarea și desfășurarea cursurilor poate facilita nu doar accesul la informații, ci și o mai bună colaborare între studenți și profesori. De exemplu, utilizarea studiilor de caz, a simulărilor și a jocurilor de rol poate îmbunătăți procesul de învățare, oferind studenților oportunități de a aplica cunoștințele teoretice în situații practice.

O abordare interdisciplinară, care să includă atât aspecte tehnologice, cât și filosofice, poate îmbogăți experiența educațională. Profesorii ar putea colabora cu experți în tehnologie și științe sociale pentru a dezvolta cursuri care să abordeze nu doar competențele tehnice, ci și implicațiile etice și sociale ale utilizării tehnologiilor în educație. Aceasta nu numai că va îmbunătăți pregătirea profesională a studenților, dar le va oferi și o înțelegere mai profundă a impactului tehnologiilor asupra societății.

O altă dimensiune crucială a integrării tehnologiilor de comunicare în educația universitară este formarea competențelor digitale ale studenților. Într-o lume în care abilitățile tehnologice devin din ce în ce mai importante, educația superioară trebuie să se asigure că studenții dobândesc cunoștințele necesare pentru a naviga în peisajul digital. Aceste competențe nu se referă doar la utilizarea instrumentelor tehnologice, ci și la capacitatea de a evalua sursele de informație, a proteja datele personale și a naviga responsabil în mediul online.

De asemenea, formarea abilităților critice este esențială. Studenții trebuie să fie pregătiți să gândească critic asupra informațiilor disponibile, să identifice posibilele prejudecăți sau manipulări și să dezvolte argumente bine fundamentate. Aceste abilități nu sunt doar relevante în contextul academic, ci și în viața profesională și personală a studenților, contribuind la formarea unor cetățeni responsabili și bine informați.

În această nouă paradigmă, rolul educatorului se transformă semnificativ. Profesorii nu mai sunt doar transmițători de informație, ci și facilitatori ai învățării.

Aceștia trebuie să își adapteze metodele de predare pentru a încuraja participarea activă a studenților și a promova gândirea critică. Prin utilizarea tehnologiilor de comunicare, educatorii pot crea un mediu de învățare mai dinamic, care să stimuleze interacțiunea și colaborarea.

Este crucial ca profesorii să fie la curent cu noile tehnologii și să participe la formări continue pentru a-și îmbunătăți abilitățile pedagogice. În plus, educatorii trebuie să dezvolte un spirit de reflecție asupra propriilor practici și să își reevalueze constant metodele de predare în lumina feedback-ului primit de la studenți. Această abordare nu doar că va îmbunătăți calitatea învățării, dar va contribui și la dezvoltarea profesională continuă a educatorilor.

Un aspect important de discutat în contextul tehnologiilor de comunicare în educația universitară este relația dintre educație și societate. Într-o lume din ce în ce mai interconectată, educația trebuie să reflecte diversitatea și complexitatea societății. Tehnologiile de comunicare pot facilita colaborarea internațională și schimburile culturale, oferind studenților oportunitatea de a învăța din perspective variate.

De asemenea, educația ar trebui să abordeze problemele sociale contemporane, precum inegalitatea de acces la tehnologie, discriminarea și polarizarea informațiilor. Educatorii au responsabilitatea de a forma studenți care nu doar că dispun de competențe tehnice, ci și de o conștiință socială și de abilități de gândire critică care să le permită să contribuie pozitiv la societate.

Pe măsură ce tehnologia evoluează, apar noi instrumente și platforme care au potențialul de a schimba și mai profund educația universitară. Realitatea augmentată (AR) și realitatea virtuală (VR) sunt exemple de tehnologii emergente care pot transforma modul în care studenții interacționează cu materialele de studiu. Aceste instrumente oferă oportunități unice de a experimenta concepte complexe într-un mod util și interactiv.

De exemplu, utilizarea realității virtuale în cursurile de medicină permite studenților să participe la simulări chirurgicale, oferindu-le experiențe practice fără riscurile asociate cu intervențiile reale. Această abordare poate îmbunătăți considerabil învățarea prin acțiune și poate ajuta studenții să dezvolte abilități esențiale într-un mediu controlat.

Un alt aspect important al tehnologiilor emergente în educație este utilizarea inteligenței artificiale (IA) pentru a crea experiențe de învățare personalizate. Algoritmii de învățare automată pot analiza comportamentele și preferințele studenților, oferind recomandări adaptate la nevoile fiecăruia. Aceasta nu doar că îmbunătățește eficiența procesului de învățare, dar și sprijină studenții în atingerea obiectivelor lor academice.

Prin utilizarea IA, profesorii pot identifica mai rapid studenții care au nevoie de asistență suplimentară și pot interveni înainte ca aceștia să ajungă în dificultate. Această abordare anticipativă poate contribui la reducerea abandonului școlar și la creșterea ratelor de succes academic.

În ciuda beneficiilor, integrarea tehnologiilor de comunicare în educație nu este lipsită de provocări. Una dintre cele mai mari preocupări este privința eticii și a securității datelor. Utilizarea platformelor online implică colectarea și stocarea unor cantități mari de date personale, ceea ce poate duce la riscuri de securitate și la probleme de confidențialitate. Instituțiile de învățământ superior trebuie să implementeze măsuri stricte pentru a proteja datele studenților și a se conforma reglementărilor legale în vigoare.

De asemenea, educatorii trebuie să fie conștienți de *bias-urile* potențiale ale algoritmilor de IA și de modul în care acestea pot influența procesul educațional. Este esențial să se dezvolte politici și practici care să asigure utilizarea responsabilă a tehnologiilor, protejând drepturile și interesele studenților.

Într-o lume globalizată, educația universitară trebuie să reflecte diversitatea culturală și socială a studenților. Tehnologiile de comunicare facilitează colaborarea între instituții de învățământ din diferite colțuri ale lumii, promovând schimburile culturale și cunoștințele internaționale. Studenții au acum oportunitatea de a învăța din perspective variate și de a colabora cu colegi din medii diferite, ceea ce le îmbogățește experiența educațională.

Această dimensiune internațională a educației deschide, de asemenea, discuții despre responsabilitatea socială a instituțiilor de învățământ superior. Este esențial ca educația să abordeze problemele globale, precum schimbările climatice, inegalitatea economică și accesul la educație, învățând studenții să devină cetățeni globali responsabili și implicați.

În contextul provocărilor globale contemporane, educația are un rol esențial în promovarea dezvoltării sustenabile. Tehnologiile de comunicare pot sprijini educația în domeniul sustenabilității prin facilitarea accesului la informații și resurse care vizează soluții inovatoare pentru problemele globale. Studenții pot fi încurajați să dezvolte proiecte și inițiative care să abordeze aceste probleme, contribuind astfel la crearea unei societăți mai sustenabile.

De asemenea, educația pentru dezvoltarea sustenabilă poate ajuta la formarea unei mentalități critice, care să permită studenților să analizeze problemele dintr-o perspectivă holistică și să contribuie la soluționarea acestora. Aceasta nu doar că îmbunătățește competențele lor, dar îi pregătește să fie lideri responsabili în comunitățile lor.

Unul dintre cele mai semnificative efecte ale tehnologiilor de comunicare asupra educației universitare este schimbarea dinamicii relației profesor-student. Tradițional, educația a fost văzută ca un proces unidirecțional, în care profesorul transmite cunoștințe studenților. Cu toate acestea, platformele digitale facilitează un model de învățare mai dinamic și cooperant.

Utilizarea forumurilor online, a platformelor de învățare și a aplicațiilor de mesagerie permite studenților să comunice mai liber cu profesorii lor, să pună întrebări și să participe la discuții. Această accesibilitate sporită poate crea un mediu mai incluziv, în care studenții se simt confortabil să își exprime opiniile și să colaboreze la proiecte comune.

De asemenea, tehnologiile de comunicare permit profesorilor să ofere feedback mai rapid și mai personalizat. Aceasta nu numai că îmbunătățește procesul de învățare, dar contribuie și la dezvoltarea unei relații de încredere între profesori și studenți. În acest context, educatorii devin mai mult mentori și facilitatori decât simple surse de informații.

Un alt aspect important al impactului tehnologiilor de comunicare asupra educației universitare este promovarea învățării autonome. Studenții au acum acces la o gamă vastă de resurse online, inclusiv cursuri deschise, *tutoriale* video și articole de cercetare. Acest lucru le permite să își structureze propriul parcurs educațional, să exploreze subiecte de interes personal și să dezvolte abilități de învățare autonomă.

Această schimbare nu vine fără provocări, însă. Unii studenți pot întâmpina dificultăți în gestionarea timpului și a resurselor, iar lipsa unei structuri formale poate conduce la amânare și la o învățare neproductivă. În acest sens, educația trebuie să încurajeze nu doar utilizarea tehnologiilor, ci și dezvoltarea abilităților necesare pentru a naviga cu succes în acest nou peisaj educațional.

Tehnologiile de comunicare facilitează, de asemenea, colaborarea între studenți. Platformele online permit formarea de grupuri de studiu virtuale, unde studenții pot lucra împreună la proiecte, pot împărtăși resurse și pot oferi feedback unii altora. Această formă de învățare de la egal la egal nu doar că îmbunătățește abilitățile de colaborare, dar contribuie și la dezvoltarea gândirii critice.

Colaborarea în cadrul grupurilor de studiu poate ajuta studenții să abordeze probleme complexe din perspective diferite și să dezvolte soluții inovatoare. Aceasta nu doar că le îmbunătățește experiența de învățare, dar îi pregătește și pentru provocările viitoare în carierele lor, unde colaborarea și gândirea critică sunt esențiale.

Pe lângă avantajele menționate, integrarea tehnologiilor de comunicare în educație aduce și provocări semnificative. O preocupare majoră este accesibilitatea. Nu toți studenții au aceleași resurse sau competențe digitale, ceea ce poate crea

inegalități în educație. Instituțiile de învățământ trebuie să se asigure că toți studenții au acces la tehnologie și la formarea necesară pentru a o utiliza eficient.

De asemenea, dependența excesivă de tehnologie poate duce la diminuarea abilităților de comunicare interumană. Interacțiunile față în față sunt esențiale pentru dezvoltarea abilităților sociale și emoționale, iar educația trebuie să găsească un echilibru între utilizarea tehnologiilor digitale și promovarea interacțiunilor directe.

O altă implicație a tehnologiilor de comunicare este inovația în metodologiile de predare. Profesorii sunt încurajați să își reexamineze abordările pedagogice și să integreze metode active, precum învățarea prin proiecte sau studiul de caz. Aceste metodologii nu doar că facilitează implicarea studenților, dar îi și pregătesc pentru aplicarea cunoștințelor în contexte reale. De exemplu, predarea prin studii de caz permite studenților să analizeze problemele din lumea reală și să dezvolte soluții practice. Acest tip de învățare activă îi ajută să integreze teoria cu practica și să dezvolte abilități esențiale pentru carierele lor.

În lumina acestor schimbări, curriculumul educațional trebuie să evolueze pentru a reflecta noile realități ale educației. Instituțiile de învățământ superior ar trebui să integreze cursuri care să dezvolte competențele digitale ale studenților, inclusiv gândirea critică, abilitățile de comunicare online și utilizarea responsabilă a tehnologiilor. În plus, curriculumul ar trebui să încurajeze explorarea subiectelor de actualitate și a problemelor globale, cum ar fi sustenabilitatea și responsabilitatea socială. Aceasta nu doar că va îmbunătăți relevanța educației, dar va și pregăti studenții pentru a deveni cetățeni activi și implicați în comunitățile lor.

În concluzie, tehnologiile de comunicare au transformat profund educația universitară, aducând atât oportunități, cât și provocări. Dintr-o perspectivă filosofică, aceste schimbări nu se limitează doar la metodologiile de predare, ci influențează în mod fundamental relația profesor-student, dinamica învățării și modalitățile prin care cunoștințele sunt transmise și receptate.

Relațiile interumane au evoluat, iar educația devine tot mai dinamică și cooperativă promovând învățarea autonomă și dezvoltarea abilităților de gândire critică. Totuși, este esențial ca instituțiile de învățământ să fie conștiente de inegalitățile de acces la tehnologie și de importanța interacțiunilor directe în dezvoltarea abilităților sociale și emoționale ale studenților.

În acest context, educatorii trebuie să adopte metodologii inovatoare și să reexamineze curriculumul pentru a răspunde nevoilor actuale ale studenților. Numai printr-o integrare echilibrată a tehnologiilor de comunicare în educație putem pregăti viitoarele generații pentru provocările și oportunitățile unei societăți în continuă schimbare.

Astfel, analiza filosofică a acestor schimbări ne ajută să înțelegem nu doar impactul tehnologiilor asupra educației, ci și implicațiile lor asupra modului în care percepem cunoașterea, interacțiunea umană și dezvoltarea personală în era digitală.

Referințe bibliografice:

1. Anderson, T., & Dron, J. Teaching Crowds: Learning and Social Media in Higher Education. Athabasca University Press, 2022.
2. Bates, A. W. Teaching in a Digital Age: Guidelines for Designing Teaching and Learning (2nd ed.). Tony Bates Associates Ltd, 2020.
3. Brăilean, T. Impactul tehnologiilor digitale asupra procesului educațional. Revista de Științe Politice, 52, 23-32, 2017.
4. Carr, N. The Shallows: What the Internet Is Doing to Our Brains (Updated Edition). W. W. Norton & Company, 2021.
5. Popescu, M. Inovația în educație: Tehnologii de comunicare și predare. Editura Universitară, 2019.
6. Radu, S. Educația digitală și competențele de secol XXI. Editura Universității din București, 2020.
7. Veletsianos, G. Learning Online: The Student Experience. Johns Hopkins University Press, 2022.

PROIECTELE EDUCAȚIONALE EXTRAȘCOLARE: O SOLUȚIE PENTRU PROVOCĂRILE EDUCAȚIEI NONFORMALE ACTUALE

Irina BOGATAIA,
grad didactic superior, Maestru în Artă,
Școala de Arte „Alexei Stârcea”,
Chișinău, Republica Moldova

Rezumat. *Articolul explorează rolul proiectelor educaționale extrașcolare în contextul provocărilor actuale ale educației nonformale, evidențiind importanța acestora în completarea și diversificarea procesului de învățare. Într-un peisaj educațional în continuă transformare, astfel de inițiative contribuie la dezvoltarea competențelor transversale, stimularea creativității și pregătirea tinerilor pentru provocările viitorului. Prin studierea unor exemple de bune practici, se subliniază impactul acestor inițiative în crearea unor medii de învățare interactive și incluzive. Un exemplu reprezentativ a fost Proiectul educațional extracurricular „Muzică pentru speranță”, care a îmbinat arta cu educația și solidaritatea socială. Activitățile desfășurate în cadrul proiectului au vizat copiii din centrele de plasament, persoanele vârstnice și copiii cu dizabilități, oferindu-le oportunități de dezvoltare prin activități artistice și muzicoterapie. Printre inițiativele implementate s-au numărat organizarea de spectacole incluzive, sesiuni de muzicoterapie pentru ameliorarea stresului și îmbunătățirea stării de bine, precum și colectarea de fonduri pentru sprijinirea beneficiarilor. Recunoașterea pozitivă din partea comunității și a participanților a confirmat impactul său benefic și necesitatea extinderii unor astfel de programe. În acest articol, autorul subliniază importanța unei colaborări strânse între instituțiile de învățământ artistic, autoritățile locale și societatea civilă pentru a asigura sustenabilitatea inițiativelor educaționale extrașcolare și pentru a oferi acces la experiențe educaționale inovatoare și incluzive.*

Cuvinte-cheie: *educație nonformală, proiecte extrașcolare, inovație educațională, dezvoltare personală, implicare comunitară, strategii educaționale.*

EXTRACURRICULAR EDUCATIONAL PROJECTS: A SOLUTION TO THE CHALLENGES OF CONTEMPORARY NON-FORMAL EDUCATION

Summary. *The article explores the role of extracurricular educational projects in the context of the current challenges of non-formal education, highlighting their importance in complementing and diversifying the learning process. In a constantly evolving educational landscape, such initiatives contribute to the development of transversal skills, foster creativity, and prepare young people for future challenges. By analyzing examples of best practices, the impact of these initiatives in creating interactive and inclusive learning environments is emphasized. A representative example was the “Music for Hope” extracurricular educational project, which combined art, education, and social solidarity. The activities carried out within the project targeted children from foster care centers, elderly people, and children with disabilities, providing them with development opportunities through artistic activities and music therapy. Among the implemented initiatives were the organization of inclusive performances, music therapy sessions*

aimed at reducing stress and improving well-being, as well as fundraising campaigns to support the beneficiaries. The positive recognition from the community and participants confirmed its beneficial impact and the need to expand such programs. In this article, the author highlights the importance of close collaboration between artistic education institutions, local authorities, and civil society to ensure the sustainability of extracurricular educational initiatives and to provide access to innovative and inclusive educational experiences.

Keywords: *non-formal education, extracurricular projects, educational innovation, personal development, community involvement, educational strategies.*

Preliminarii. În contextul educațional actual, marcat de schimbări rapide și diverse provocări, proiectele extrașcolare nu mai reprezintă doar o opțiune, ci o necesitate. Aceste inițiative completează formarea artistică a elevilor, oferindu-le experiențe practice esențiale pentru dezvoltarea lor profesională și personală. Prin astfel de activități didactice, educația nonformală marchează un punct crucial în consolidarea competențelor artistice, sociale și emoționale ale tinerilor, pregătindu-i să devină artiști conștienți de impactul artei asupra comunității.

În demersul nostru de implementare a diverselor proiecte educaționale individuale sau instituționale, ne-am ghidat de unul dintre obiectivele prioritare ale Strategiei de dezvoltare a culturii în Republica Moldova „Cultura 2020”, respectiv „Creșterea contribuției sectorului cultural în dezvoltarea coeziunii sociale” [1]. Totodată, am avut în vedere și cele câteva principii fundamentale ale acestei strategii, printre care: protejarea și valorificarea patrimoniului cultural național, asigurarea accesului cetățenilor la valorile culturale și promovarea culturii ca factor esențial în educația și formarea cetățenilor [1]. Aceste direcții se regăsesc și în Strategia națională „Moldova Europeană 2030”, având drept scop să consolideze rolul culturii în dezvoltarea unei societăți incluzive și bine ancorate în valorile europene [2].

Analizând importanța coeziunii sociale în strategiile culturale actuale, observăm că proiectele educaționale extrașcolare joacă un rol esențial în atingerea acestui obiectiv. Referindu-se la indicatorii culturali strategici ai coeziunii sociale, cercetătorul Veaceslav Reabcinscii subliniază faptul că, deși „Strategia nu propune indicatori concreți de performanță pentru această prioritate strategică” („Creșterea contribuției sectorului cultural în dezvoltarea coeziunii sociale”), acești indicatori pot fi deduși din obiectivele specifice și acțiunile concrete propuse spre realizare [3, p. 161-162].

Având în calcul mai multe proiecte implementate pe parcursul ultimilor ani de către Școala de Arte „Alexei Stârcea” din Chișinău, cu sprijinul Primăriei municipiului Chișinău și al Direcției Generale Cultură și Patrimoniu Cultural a Consiliului municipal Chișinău, ne vom opri mai detaliat asupra Proiectului educațional extra-

curricular de caritate „Muzică pentru Speranță”, inițiat și implementat în perioada 2023-2024, care îmbină educația artistică cu implicarea socială.

Prin concerte caritabile, ateliere educaționale pentru copii cu dizabilități, sesiuni de muzicoterapie pentru vârstnici și campanii de sprijin pentru persoanele aflate în dificultate, acest proiect nu doar că a oferit elevilor Școlii de Arte „Alexei Stârcea” oportunitatea de a-și perfecționa talentul muzical și de a se exprima artistic, ci i-a și încurajat să se implice activ în acțiuni de binefacere. Totodată, proiectul a contribuit la dezvoltarea responsabilității, solidarității și a conștientizării puterii transformatoare a artei. Astfel, educația artistică a depășit granițele sălilor de clasă, devenind un instrument activ de schimbare socială.

Revenind la indicatorii culturali ai coeziunii sociale, vom sublinia că proiectul educațional extracurricular „Muzică pentru speranță” a răspuns direct unor indicatori relevanți, precum: creșterea participării tinerilor la activități culturale prin integrarea lor în evenimente artistice dedicate comunităților vulnerabile, promovarea incluziunii sociale prin colaborări între instituțiile educaționale și centrele de plasament, implicarea voluntarilor în acțiuni culturale și dezvoltarea unui cadru propice pentru exprimarea artistică a copiilor și tinerilor. De asemenea, proiectul a contribuit la reducerea excluziunii culturale prin facilitarea accesului la activități muzicale pentru grupuri dezavantajate și la sensibilizarea publicului cu privire la importanța artei în procesul de integrare socială. Implementarea unor inițiative educaționale extrașcolare, precum proiectul „Muzică pentru Speranță”, a demonstrat că arta nu doar formează viitori profesioniști, ci și creează punți între generații, comunități și categorii sociale diverse, contribuind activ la dezvoltarea unei societăți mai incluzive și mai empatică.

Pe lângă beneficiile evidente pentru elevi, astfel de proiecte contribuie și la dezvoltarea profesională a cadrelor didactice, oferindu-le oportunitatea de a experimenta metode inovatoare de predare și de a colabora cu specialiști din diverse domenii. În plus, ele facilitează formarea unor parteneriate educaționale solide, atât la nivel național, cât și internațional, favorizând schimbul de bune practici și implementarea unor abordări moderne în educație. De exemplu, colaborarea profesoarei de pian Ina Ciuico cu A.O. „Centrul Social pentru Copii și Tineri cu Dizabilități – AGAPIS”; a profesoarei de artă coregrafică Maria Grossu cu Centrul de zi pentru copii și tineri cu dizabilități „Phoenix”; a profesoarei de vioară Lilia Rusu cu Centrul Municipal de Plasament și Reabilitare a Copiilor de Vârstă Fragedă și Școala auxiliară internat nr. 5; a profesoarei de acordeon Emma Matei și a profesorilor Secției de instrumente aerofone și de percuție cu Centrul de Plasament pentru Persoane Vârstnice și Persoane cu Dizabilități; a profesorilor Școlii de Arte

„Alexei Stârcea” cu Instituția Club P300, Unitatea de Educație Incluzivă din orașul Ialoveni, Asociația Umanitară „Filantropia Creștină” etc., au demonstrat impactul pozitiv al acestor inițiative.

Din cele relatate mai sus, conchidem că majoritatea indicatorilor de performanță ne motivează să întreprindem acțiuni concrete pentru a răspunde obiectivelor de coeziune socială. În acest context, decizia de a implementa anual unul sau două proiecte educaționale extracurriculare, în care să fie implicați nu doar elevii și profesorii, ci și părinții și întreaga comunitate, joacă un rol esențial în dezvoltarea competențelor sociale, culturale și emoționale ale elevilor, oferind totodată sprijin comunităților defavorizate.

În contextul actual, marcat de provocările educației nonformale, proiectul „Muzică pentru Speranță” s-a remarcat prin cooperarea dintre instituțiile de învățământ artistic, autoritățile locale și societatea civilă, contribuind la implementarea unor schimbări pozitive durabile.

Descrierea proiectului. Proiectul educațional extracurricular de caritate „Muzică pentru Speranță”, inițiat și implementat de Școala de Arte „Alexei Stârcea”, s-a adresat direct persoanelor în etate din centrele de plasament (aziluri de bătrâni), copiilor din centrele de plasament pentru persoane cu dizabilități și celor din familii social vulnerabile din municipiul Chișinău și din întreaga Republică Moldova. De asemenea, proiectul a inclus susținerea unor programe artistice în cadrul unor acțiuni caritabile de nivel internațional, cum ar fi Bazarul Internațional de Caritate (ICB), un eveniment anual organizat de grupuri internaționale, organizații caritabile, ambasade și comunități din afara țării, cu scopul de a strânge fonduri pentru diverse cauze umanitare și de dezvoltare.

Principalele activități au inclus organizarea de concerte itinerante în centrele de plasament pentru bătrâni și copii, la care au participat elevii și profesorii Școlii de Arte „Alexei Stârcea”, desfășurarea de evenimente muzicale interactive pentru copii, în care aceștia au avut ocazia să învețe și să experimenteze diverse instrumente muzicale, și realizarea de spectacole de muzică, dans și teatru, menite să diversifice experiențele culturale ale beneficiarilor. Totodată, proiectul a dezvoltat programe educaționale adaptate nevoilor copiilor cu dizabilități, pentru a stimula creativitatea și abilitățile muzicale ale acestora. De asemenea, s-au implementat sesiuni de muzicoterapie destinate persoanelor în etate, cu scopul de a ameliora stresul și de a îmbunătăți starea lor de bine, precum și colectarea de fonduri pentru oferirea darurilor beneficiarilor.

Aceste activități au avut drept scop stimularea colaborării cu centrele de plasament și organizațiile care sprijină persoanele vulnerabile, stabilind un calendar al

manifestărilor cultural-muzicale și mobilizând elevii și profesorii pentru a participa voluntar. Proiectul a urmărit să îmbunătățească starea emoțională a beneficiarilor, să stimuleze interesul pentru muzică și să dezvolte abilitățile copiilor implicați, să consolideze relațiile comunității cu beneficiarii, să ofere experiențe culturale și educaționale variate și să stimuleze participarea elevilor instituției în cadrul unor acțiuni caritabile de nivel național și internațional.

Rezultatele proiectului s-au concretizat în îmbunătățirea stării de spirit a beneficiarilor, dezvoltarea abilităților muzicale ale copiilor, promovarea spiritului de solidaritate și colaborare și colectarea de fonduri și daruri pentru cei aflați în dificultate. Totodată, proiectul a reușit să stabilească colaborări durabile cu partenerii săi: centre de plasament, organizații non-guvernamentale, instituții culturale și educaționale, precum și mass-media, care a sprijinit promovarea evenimentelor.

Principalele activități ale proiectului:

- Concert de caritate, susținut de clasa coregrafică a prof. Maria Grossu, în sprijinul Centrului de zi pentru copii și tineri cu dizabilități „Phoenix”, Centrul Comercial „UNIC” (noiembrie 2023);
- Program artistic susținut de Corul mare de fete „Alexei Stârcea”, dirijor Viola Julea, maestru de concert Olesea Ghernagea, și Corul mic de fete „Vivace”, dirijor Anton Dumbravă, maestru de concert Alina Pană-Dumbravă, la Bazarul Internațional de Caritate (ICB), ed. a 25-a, organizat de Clubul Internațional al Femeilor din Moldova, în parteneriat cu Ambasadele țărilor la Chișinău și Organizațiile Internaționale, Palatul Republicii (noiembrie 2023);
- Concert de caritate cu genericul „Povestea de Crăciun”, susținut de elevii și profesorii Școlii de Arte „Alexei Stârcea”, Sala cu Orgă (decembrie 2023);
- Concert de caritate cu genericul „În ajunul Crăciunului”, organizat în colaborare cu Centrul Municipal de Plasament și Reabilitare a Copiilor de Vârstă Fragedă la Școala auxiliară internat nr. 5 (decembrie 2023);
- Concert de caritate susținut de elevii Școlii de Arte „Alexei Stârcea” la Centrul de Plasament pentru Persoane Vârstnice (decembrie 2023);
- Concert de caritate cu genericul „De la inimă la inimă” la Centrul de Plasament pentru Persoane Vârstnice și Persoane cu dizabilități (aprilie 2024);
- Concert de caritate cu genericul „Suflet frumos și suflet blând” pentru copii din medii defavorizate și cu dizabilități, cu ocazia sărbătorilor de Paște, desfășurat în incinta Școlii de Arte „Alexei Stârcea” (aprilie 2024);
- Concert de caritate consacrat Zilei Internaționale a Familiei și a Copilului, susținut de dinastiile de artiști ai Școlii de Arte „Alexei Stârcea”, consacrat

tuturor copiilor, dar mai ales copiilor de la Liceul Teoretic cu Profil Tehnologic pentru Copii cu Vederea Slabă, Muzeul Național de Artă al Moldovei (mai 2024);

- Concert de caritate cu genericul „Copilărie dulce – dulce melodie”, ediția a IV-a, la A.O. „Centrul Social pentru Copii și Tineri cu Dizabilități – AGAPIS” (mai 2024);
- Program artistic de Ziua Internațională a Copiilor în cadrul Festivalului „Lumea copilăriei”, ed. a II-a, organizat de Primăria municipiului Chișinău, Direcția Generală Culturală și Patrimoniu Cultural, în colaborare cu Direcția Generală pentru Protecția Drepturilor Copilului, desfășurat în Parcul „Alunelul” (iunie 2024).

Grupul țintă al proiectului a fost format în principal din copii și persoane vulnerabile, incluzând beneficiari din centre de plasament pentru copii cu dizabilități, centre de îngrijire pentru vârstnici, copii din familii social vulnerabile și elevi din instituții de învățământ din diferite regiuni ale Republicii Moldova. Printre aceștia se numără copiii din servicii de îngrijire alternativă, centre de zi și școli cu programe de educație incluzivă din Chișinău, Ialoveni, Călărași și Orhei.

Beneficiarii indirecti ai proiectului au fost elevii și profesorii Școlii de Arte „Alexei Stârcea”, sistemul educațional extrașcolar național, autoritățile locale, organizații internaționale și instituții culturale, precum Muzeul Național de Artă al Moldovei, Sala cu Orgă și Palatul Republicii. De asemenea, impactul proiectului s-a extins la nivel social prin implicarea comunității, a ambasadelor și a unui număr semnificativ de utilizatori ai rețelelor de socializare.

Impactul și contribuția proiectului la creșterea prestigiului și notorietății instituției. Proiectul educațional extracurricular de caritate „Muzică pentru Speranță” a urmărit consolidarea relațiilor de parteneriat dintre Școala de Arte „Alexei Stârcea” și instituțiile sociale și educaționale: Direcția Generală pentru Protecția Drepturilor Copilului, Serviciul Asistență Parentală Profesionistă Chișinău, Centrul de Zi pentru Copii și Tineri cu Dizabilități „Phoenix”, Centrul de plasament pentru persoane vârstnice și persoane cu dizabilități, Instituția Club P300, Asociația Umanitară „Filantropia Creștină” din orașul Orhei, Unitatea de Educație Incluzivă din orașul Ialoveni, Instituția Publică Gimnaziul Văratice din satul Văratice, Liceul Teoretic Molești, raionul Ialoveni, Centrul Municipal de Plasament și Reabilitare a Copiilor de Vârstă Fragedă, Asociația Obștească „Centrul Social pentru Copii și Tineri cu Dizabilități – AGAPIS” etc. De asemenea, a fost încurajată participarea elevilor la acțiunile caritabile de nivel internațional (Bazarul Internațional de Caritate (ICB)), pentru susținerea diverselor cauze umanitare și de binefacere.

Activitățile planificate au vizat îmbunătățirea stării emoționale a beneficiarilor, stimularea interesului și dezvoltarea abilităților muzicale ale copiilor implicați în activități, consolidarea relațiilor dintre membrii comunității și beneficiarii proiectului, promovarea solidarității. Aceste acțiuni au oferit experiențe culturale și educaționale variate pentru persoanele vulnerabile, sprijinind implicarea continuă a comunității prin voluntariat și colaborări. Implementarea acestui proiect a contribuit semnificativ la creșterea prestigiului și notorietății Școlii de Arte „Alexei Stârcea”. Prin activitățile desfășurate, școala și-a demonstrat angajamentul față de comunitate și capacitatea de a organiza și implementa inițiative importante. Implicarea în acțiuni caritabile și colaborarea cu diverse instituții sociale și educaționale au consolidat imaginea școlii ca un centru de excelență culturală și educațională important. Aceste eforturi nu doar că au promovat valorile umane și sociale, dar au și plasat Școala de Arte „Alexei Stârcea” într-o lumină pozitivă, evidențiind contribuția sa la bunăstarea comunității și la dezvoltarea culturală a Republicii Moldova.

Concluzii. Proiectul educațional extracurricular de caritate „Muzică pentru Speranță” reprezintă un model de bune practici în promovarea solidarității și sprijinului comunitar prin artă și educație. Prin activitățile sale variate, proiectul a reușit să creeze o punte între generații și să ofere momente de bucurie persoanelor aflate în situații vulnerabile. Implicarea activă a elevilor și profesorilor de la Școala de Arte „Alexei Stârcea” în acțiuni caritabile demonstrează valoarea educației artistice ca instrument de schimbare socială. Prin participarea la concerte caritabile, sesiuni de muzicoterapie și activități educative dedicate copiilor din medii vulnerabile, elevii învață să își exprime emoțiile, să colaboreze eficient și să își asume un rol activ în societate. Aceste experiențe reduc stresul școlar prin oferirea unor alternative creative de învățare și sprijină dezvoltarea armonioasă a tinerilor atât din punct de vedere emoțional, cât și profesional.

De asemenea, parteneriatele dezvoltate în cadrul proiectului au subliniat importanța colaborării între instituțiile educaționale, autoritățile locale și organizațiile non-guvernamentale pentru crearea unor inițiative sustenabile, capabile să producă un impact real în societate. Prin continuitatea și extinderea unor astfel de proiecte, se poate consolida o cultură a empatiei și a implicării sociale, cu beneficii atât pentru beneficiari, cât și pentru comunitate în ansamblu.

Prin urmare, implementarea acestor activități extrașcolare interdisciplinare a demonstrat că educația nonformală nu este doar un supliment al celei formale, ci o componentă esențială în pregătirea tinerilor pentru un viitor în care arta și implicarea socială se împletesc armonios. Participarea elevilor la astfel de inițiative le sporește motivația, le dezvoltă încrederea în sine și le cultivă sentimentul de apartenență

la o comunitate în care fiecare voce contează. Un management eficient al acestor activități presupune nu doar o organizare riguroasă, ci și crearea unui mediu propice interacțiunii dintre profesori și elevi. Prin metode inovatoare și un cadru flexibil de învățare, astfel de inițiative stimulează colaborarea, creativitatea și implicarea activă a tinerilor în societate.

În acest context, așa cum sublinia și cercetătoarea Lilia Cebanu, procesul educațional nu se poate limita la predarea unui conținut curricular fix. Elevii au nevoie de experiențe care să le stimuleze curiozitatea, să le extindă orizonturile și să le permită descoperirea unor noi perspective asupra artei și societății [4, p. 6]. Prin proiecte precum „Muzică pentru Speranță”, educația artistică își îndeplinește misiunea nu doar de a forma tineri talentați, ci și de a contribui la dezvoltarea unor indivizi empatici și implicați în viața comunității.

Referințe bibliografice:

1. Guvernul Republicii Moldova. *Strategia de dezvoltare a culturii „Cultura 2020”*. Chișinău. Mod de acces: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=60253&lang=ro (accesat la 26.01.2025).
2. Reabcinschii, V. *Compendium cultural policies & trends* (online), p. 2-4. Mod de acces: https://www.culturalpolicies.net/wp-content/uploads/2024/03/Moldova_Short_2023-ro_final.pdf (accesat la 26.01.2025).
3. Reabcinschii, V. *Indicatorii culturali ai coeziunii sociale*. În: *Formarea și consolidarea coeziunii sociale în Republica Moldova în contextul apropierei de Uniunea Europeană*. Vol. 2: *Studiu sociologic*. / Ludmila Malcoci, Victor Mocanu, Gheorghe Călcâi [et al.], coordonator: Victor Mocanu. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2022 (ÎS FEP „Tipografi a Centrală”), p. 160-170.
4. Cebanu, L. *Managementul activităților extrașcolare: ghid metodologic*. Chișinău: S.n. (Institutul de Științe ale Educației), 2015. 84 p.

EDUCAȚIA PRIN ARTA VIZUALĂ: FOTOGRAFIA CA METODĂ DE DEZVOLTARE PERSONALĂ ȘI SOCIALĂ PENTRU COPII

Cristina LOZAN,
conducător de cerc “Arta Vizuală”,
grad didactic II,
Centrul de Creație a Copiilor, mun. Orhei

Rezumat. În contextul educației moderne, activitățile extrașcolare de artă fotografică devin mai mult decât o activitate artistică. Prin intermediul acesteia, copiii învață să își exprime emoțiile, să gândească critic, să fie empatici și să comunice vizual într-o lume digitalizată.

Fotografia le oferă copiilor o modalitate unică de a explora și de a înțelege realitatea, ajutându-i să devină mai conștienți de sine și de ceilalți. Acest articol explorează impactul pozitiv al fotografiei ca metodă de dezvoltare personală și socială pentru copii, prezentând exemple de bune practici care pot fi aplicate în mediul educațional.

Cuvinte-cheie: artă fotografică, dezvoltare personală, dezvoltare socială, educație prin artă, empatie, creativitate, exprimare emoțională.

EDUCATION THROUGH VISUAL ART: PHOTOGRAPHY AS A METHOD OF PERSONAL AND SOCIAL DEVELOPMENT FOR CHILDREN

Summary. In the context of modern education, extracurricular photography activities become more than just an art form. Through photography, children learn to express their emotions, think critically, be empathetic, and communicate visually in a digitalized world.

Photography offers children a unique way to explore and understand reality, helping them become more self-aware and aware of others. This article explores the positive impact of photography as a method for personal and social development in children, presenting best practices that can be applied in the educational environment.

Keywords: photographic art, personal development, social development, education through art, empathy, creativity, emotional expression.

Educația prin artă este un concept esențial în dezvoltarea copilului, având o contribuție esențială asupra învățării, creativității, gândirii critice și exprimării personale. Arta, în toate formele sale – vizuală, muzicală, teatrală sau literară – nu doar că stimulează imaginația, dar dezvoltă și abilități cognitive și emoționale importante.

Educația prin artă are o influență majoră în formarea personalității și în dezvoltarea abilităților socio-emoționale ale copiilor. Prin implicarea activă în procesele artistice, copiii învață să își exprime sentimentele, gândurile și viziunea asupra lumii într-un mod original și creativ. Educația prin artă ajută copiii să înțeleagă mai

bine relațiile interumane și să dobândească un comportament moral și responsabil.

Educația prin artă este mult mai mult decât o simplă activitate recreativă, este un proces educațional profund. Prin intermediul artei, copiii învață să aprecieze frumusețea lumii din jurul lor, să devină gânditori critici, să își exprime opiniile și să colaboreze în scopuri comune, pregătindu-i pentru o viață plină de creativitate și înțelegere profundă a diversității umane.

Prin activități fotografice, copiii sunt provocați să observe mai atent lumea din jur, să interpreteze imagini și să exprime idei, sentimente și perspective personale. De asemenea, aceste activități favorizează interacțiunea socială, contribuind la o mai bună înțelegere a diversității umane și a complexității emoțiilor.

Educația prin fotografie aduce o serie de avantaje semnificative pentru copii, contribuind la dezvoltarea unor competențe esențiale:

- Stimularea creativității și a imaginației. Fotografia oferă un cadru perfect pentru explorarea imaginației. Copiii sunt încurajați să caute perspective noi, să găsească modalități inedite de a surprinde realitatea și să experimenteze cu lumina, culorile și compoziția;
- Dezvoltarea gândirii critice. Analizarea și interpretarea imaginilor realizate ajută copiii să înțeleagă mesaje vizuale, să compare diferite puncte de vedere și să îndeparteze barierele unei percepții superficiale asupra lumii;
- Exprimarea emoțiilor și comunicare vizuală. Fotografia le permite copiilor să exprime sentimente și idei pe care poate nu le pot comunica în cuvinte. Această metodă devine un mijloc de autoexplorare și autoexprimare;
- Empatie și inteligență emoțională. Prin surprinderea expresiilor și a emoțiilor celorlalți, copiii învață să fie mai atenți la sentimentele celor din jur, dezvoltând empatie și respect față de diversitate;
- Atenție la detalii și observație. Activitățile fotografice stimulează atenția la detalii, dezvoltând abilități esențiale pentru gândirea analitică și interpretativă;
- Colaborare și lucru în echipă. Atelierele de fotografie dezvoltă spiritul de echipă, copiii fiind încurajați să colaboreze, să-și prezinte ideile și să se inspire reciproc.

Prin diverse activități de artă vizuală, copiii sunt încurajați să descopere frumusețea lumii din jur, să documenteze realitatea într-un mod artistic și să își exprime emoțiile prin imagini. Aceste activități nu doar că stimulează creativitatea, dar contribuie și la dezvoltarea unei perspective estetice și a unei mai bune înțelegeri a mediului vizual contemporan.

În continuare, sunt prezentate câteva exemple de activități educaționale, aplicate în cadrul orelor de „Artă Vizuală”, precum proiecte și concursuri care oferă copiilor ocazia de a-și pune în valoare talentul fotografic. Prin astfel de activități, fotografia devine mai mult decât o simplă imagine – devine un mijloc de explorare, comunicare și dezvoltare personală. Aceste inițiative îi ajută pe copii să-și exprime viziunea artistică, să își dezvolte creativitatea și să înțeleagă mai bine lumea din jurul lor.

Concursul raional de fotografie „Natura și patrimoniul cultural al raionului Orhei” este un proiect menit să încurajeze copiii pasionați de fotografie din regiune, să descopere și să immortalizeze frumusețea naturală și bogăția patrimoniului cultural.

Imaginea 1. Concursul raional de fotografie- „Natura și patrimoniul cultural al raionului Orhei”

Acest concurs a oferit participanților oportunitatea de a explora peisajele pitorești ale raionului Orhei, monumentele istorice, tradițiile locale și elementele autentice ale patrimoniului cultural. Prin intermediul fotografiilor, participanții au avut ocazia să surprindă aspecte inedite ale regiunilor și să le prezinte. Concursul a avut un impact semnificativ asupra comunității locale, stimulând interesul pentru conservarea și promovarea patrimoniului natural și cultural al raionului.

Concursul „Natura și patrimoniul cultural al raionului Orhei” nu a fost doar o competiție fotografică, ci și o inițiativă educativă și culturală care a inspirat respect și dragoste de moștenirea naturală și istorică a regiunii.

Expoziția fotografică “Parola de la Wi-Fi: Conectează-te cu copilul tău” a fost o inițiativă inovativă, destinată să atragă atenția asupra importanței relațiilor interpersonale și a conexiunii autentice în era digitală. Într-o lume în care tehnologia și rețelele de socializare domină, acest proiect a avut scopul de a sublinia nevoia de a păstra legăturile familiare puternice și sănătoase, mai ales între părinți și copii.

Inițiată cu intenția de a promova importanța timpului petrecut împreună cu familia, expoziția a încurajat părinții și copiii să se conecteze între ei prin activități co-

mune, care nu sunt legate de mediile online sau de tehnologie, dar care sunt esențiale pentru dezvoltarea unui raport autentic.

Fotografiile expuse în cadrul acestei expoziții au surprins momente din viața de zi cu zi a familiilor, evidențiind momentele de conexiune reală între părinți și copii. Imaginile au abordat teme variate: jocuri în aer liber, discuții la masă, citirea unor povești, activități educative sau momente de relaxare petrecute împreună. De asemenea, expoziția a prezentat și contrastul între realitatea unui copil care petrece timp de calitate cu părinții și timpul pierdut în fața ecranelor.

Imaginea 2. Expoziția fotografică „Parola de la Wi-Fi: Conectează-te cu copilul tău”

Prin această expoziție, s-a dorit, de asemenea, să se producă o schimbare de mentalitate în societatea modernă, în care părinții pot simți presiunea tehnologică asupra educației și comunicării cu copiii lor. „Parola de la Wi-Fi: Conectează-te cu copilul tău” a oferit o oportunitate de a reînvăța cum să construim relații puternice și sănătoase în familiile noastre.

„Fotografia Albastră - Cianotipia” este un atelier artistic ce a vizat aprofundarea unei tehnici istorice de imprimare fotografică, cianotipia, dar și stimularea creativității atât a copiilor, cât și a cadrelor didactice. Cianotipia este fascinantă fotografie analogică, ce produce imagini albastre, un proces simplu, care poate fi realizat de oricine, indiferent de experiența în fotografie. Acest atelier a oferit oportunitatea de a explora o tehnică mai puțin cunoscută, dar cu un impact vizual și creativ deosebit.

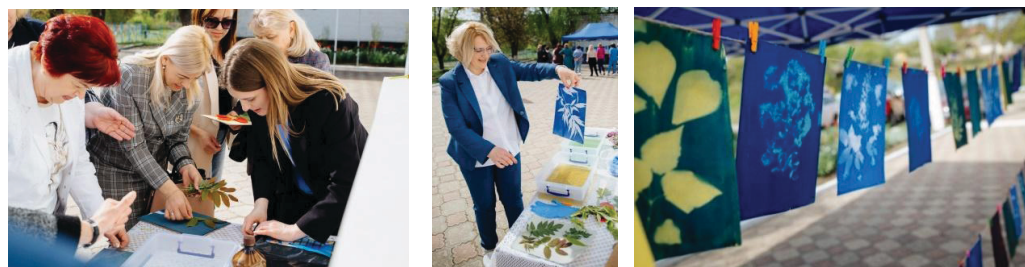
Cianotipia este o tehnică fotografică ce datează din secolul al XIX-lea, iar atelierul a fost dedicat celor care doresc să învețe despre acest proces artistic de imprimare pe hârtie sau alte materiale fotosensibile. Atelierul nu s-a limitat doar la învățarea tehnicilor, ci a inclus și sesiuni creative în care participanții au fost încurajați să exploreze propriile idei și să creeze lucrări unice.

Imaginea 3. „Fotografia Albastră - Cianotipia” atelier pentru copii

Pentru cadrele didactice, atelierul „Fotografia Albastră - Cianotipia”, a avut un rol educativ semnificativ, având ca scop nu doar învățarea unei tehnici noi, ci și integrarea în procesul educațional. Pentru copii, este o oportunitate de a ieși din tiparele educației clasice și de a se exprima artistic printr-o tehnică fotografică diferită.

„Fotografia Albastră - Cianotipia” este o experiență educativă valoroasă, care aduce beneficii semnificative atât copiilor, cât și cadrelor didactice. Prin învățarea unei tehnici de imprimare fotografică istorice și a încurajării unui proces creativ activ, atelierul a deschis noi orizonturi în educația artistică și a contribuit la dezvoltarea unor abilități esențiale pentru viitorul copiilor, dar și al dascălilor. Cianotipia nu este doar o lecție despre arta fotografică, ci și o oportunitate de a descoperi originile noastre.

Imaginea 4. „Fotografia Albastră - Cianotipia” atelier pentru cadre didactice

„Lumini și Umbre” este o activitate interactivă și educativă dedicată copiilor, desfășurată în cadrul orelor de “Artă vizuală”. Scopul principal al acestei activități este să ajute copiii să înțeleagă și să aprecieze efectele luminii și contrastului în fotografie, să exploreze modul în care aceste elemente influențează percepția vizuală și crearea de imagini artistice. Prin studierea controlului luminii și al umbrei, copiii au ocazia să-și exprime creativitatea, să învețe tehnici de bază și să îmbunătățească abilitățile vizuale.

Imaginea 5. Activitatea fotografică „Lumini și Umbre”

Activitatea este structurată astfel încât copii să poată experimenta diferite tehnici și să înțeleagă modul în care lumina joacă un rol esențial în obținerea unor imagini reușite. Procesul are un efect considerabil asupra copiilor, dezvoltându-le nu doar abilități tehnice, ci și abilități creative și de apreciere artistică.

„Lumini și Umbre” este o experiență educațională valoroasă pentru copii, învățându-i cum să utilizeze lumina și umbra pentru a crea imagini vizuale creative. Activitatea le permite să-și dezvolte abilități tehnice, dar și să-și exprime originalitatea fanteziei, le cultivă o apreciere profundă pentru arta vizuală, deschizându-le perspective noi în ceea ce privește lumea imaginației.

„Lumea prin Ochii Mei” este o inițiativă educativă și inspirațională dedicată copiilor, care oferă oportunitatea de a explora și de a surprinde imagini care definesc identitatea lor personală. Scopul este să încurajeze copiii să reflecteze asupra propriilor experiențe, emoții și percepții ale lumii din jurul lor, fotografia ca mijloc de auto-exprimare și autoanaliză. Fiecare participant are ocazia să descopere cum percepe și interpretează lumea, ce definește unicitatea și cum pot transmite aceste aspecte prin imagini vizuale.

Activitatea a fost concepută ca un exercițiu creativ și educativ, care să încurajeze copiii să-și exprime gândurile și sentimentele prin fotografii. Are un impact pozitiv profund asupra copiilor, oferindu-le toate oportunitățile de învățare artistică, cât și de dezvoltare personală.

„Lumea prin Ochii Mei” oferă copiilor o oportunitate deosebită de a explora și de a exprima cine sunt ei cu adevărat, de a învăța despre propria identitate și de a comunica acest lucru prin intermediul artei fotografice. Activitatea le stimulează creativitatea, le consolidează încrederea în sine și le oferă o platformă pentru a înțelege mai profund lumea din jurul lor. Copiii învață că fiecare din ei are o poveste unică de spus, iar fotografia este o modalitate minunată de a împărtăși această poveste cu ceilalți.

Imaginea 6. Proiectul „Lumea prin Ochii Mei”

Concursul cu expoziție de fotografie „Atmosferă de Toamnă” încurajează copiii să exploreze frumusețea naturii în sezonul toamnei. Prin fotografiile inspirate de peisajele de toamnă, participanții sunt invitați să surprindă culorile, texturile și atmosfera deosebită a acestui anotimp. Concursul le oferă copiilor ocazia de a învăța despre cum schimbările sezonului influențează mediul înconjurător, dar și despre responsabilitatea lor față de protejarea naturii.

„Atmosferă de Toamnă” are o contribuție esențială asupra copiilor, influențându-le dezvoltarea artistică, emoțională și ecologică. Participanții își exprimă gândurile, sentimentele și viziunea personală despre toamnă prin lucrările lor. Acest proces le ajută să-și dezvolte încrederea în sine și abilitățile de comunicare prin arta fotografică. Ei pot învăța de la colegii lor și pot împărtăși idei, ceea ce le creează un sentiment de apartenență și solidaritate.

„Atmosferă de Toamnă” este un eveniment artistic prin care copiii sunt încurajați să devină mai conștienți de frumusețea naturii și de importanța protejării mediului înconjurător. Prin explorarea acestui anotimp din perspectiva lor, prin artă și educație ecologică, copiii învață să o protejeze pentru viitoarele generații. Explorarea fotografică îi ajută să-și dezvolte creativitatea, să adopte comportamentul responsabil față de mediul înconjurător și să se simtă parte dintr-o comunitate care luptă pentru un viitor mai sustenabil.

Imaginea 7. Concursul „Atmosferă de Toamnă”

„Lumea lui Zaharia Cușnir” este un proiect educațional care a fost conceput pentru a le oferi o oportunitate unică copiilor pasionați de fotografie, de a învăța despre viața și activitatea unui important fotograf și artist cunoscut acum la nivel mondial, Zaharia Cușnir.

Proiectul „Lumea lui Zaharia Cușnir” a avut mai multe componente educative și interactive care au oferit copiilor o experiență completă, care a cuprins atât aspecte teoretice despre viața unui artist, cât și un contact direct cu lucrările sale. Activitățile principale ale proiectului au fost:

1. Proiecția filmului: a fost o oportunitate unică pentru copii de a descoperi viața și activitatea lui Zaharia Cușnir, un fotograf care a contribuit semnificativ la patrimoniul cultural și fotografic. Filmul a prezentat momente importante din viața sa personală, oferind un context mai larg despre cum arta fotografică poate reflecta realitățile și istoria unei perioade.

2. Întâlnirea cu strănepoata lui Zaharia Cușnir: un moment special al proiectului a fost întâlnirea cu strănepoata artistului, care le-a oferit copiilor o perspectivă personală asupra vieții lui Zaharia Cușnir. Strănepoata a împărtășit povești și amintiri din viața acestuia, aducând în fața publicului detalii inedite despre procesul său creativ și despre pasiunile și valorile care l-au ghidat în munca sa. Această discuție a fost un moment extraordinar pentru copii, ajutându-i să înțeleagă mai bine legătura dintre viața personală a unui artist și creațiile sale.

3. Expoziția de lucrări ale lui Zaharia Cușnir: a oferit posibilitatea de a vizualiza o selecție de lucrări semnificative ale lui Cușnir. Fotografii expuse au acoperit o gamă largă de teme, de portrete, peisaje, momente din viața cotidiană, care au surprins evoluția comunității și a peisajului în timp. Această expoziție a fost un prilej excelent pentru copii de a învăța despre tehnicile fotografice folosite de artist și despre cum un fotograf poate captura esența unui moment sau a unei perioade istorice.

Imaginea 8. Proiect educațional și cultural „Lumea lui Zaharia Cușnir”

„Lumea lui Zaharia Cușnir” a fost un proiect extraordinar pentru copii de a învăța despre istoria fotografiei, despre viața unui artist valoros și despre importanța

moștenirii culturale. Combinația de film, întâlniri cu membri ai familiei artistului și expoziția, le-a oferit copiilor o experiență educativă completă, care nu doar că le-a dezvoltat abilități artistice, dar și inspirat să aprecieze și să protejeze patrimoniul cultural al comunității.

Concluzie

Educația prin fotografie reprezintă o metodă inovatoare și captivantă de dezvoltare a copiilor. Prin acest proces, copiii nu doar învață abilități tehnice, ci și devin mai conștienți de lumea din jur, mai empatici și mai expresivi. Fotografia devine astfel o punte către explorare, creativitate și înțelegere reciprocă, având un impact profund asupra formării copiilor ca indivizi activi și implicați social.

Fotografia, ca formă de artă vizuală, nu doar dezvoltă creativitatea și expresivitatea copiilor, ci le oferă și un instrument puternic de autocunoaștere, explorarea lumii înconjurătoare și înțelegere empatică a diversității sociale.

Referințe bibliografice:

1. BERBEN, S., GONGEA, E., Metode interactive de grup, Ghid metodic, Craiova: Arves, 2002.
2. PREDA, M., PLETEA, F. GRAMA, A. COCOȘ, D., et. al., Ghid pentru proiecte tematice, București: Humanitas Educațional.
3. BULGARA T., Eficiența învățământului artistic, Iași: Performantica, 2020, p. 100. ISBN 978-606-685-752-9
4. WRIGHT, R. (2008). *Fotografia și arta de a vedea* . New York: Amphoto Books.
5. WAGNER, E. (2015). *Predarea alfabetizării vizuale în clasă: Strategii eficiente pentru susținerea lecturii și scrierii* . New York: Resurse create de profesori.
6. BERGER, J. (1972). *Moduri de a vedea*. Londra: Pinguin.
7. SONTAG, S. (1977). *Despre fotografie*. New York: Farrar, Straus și Giroux.

EDUCAȚIA INTEGRATĂ: ÎMBINAREA ELEMENTELOR FORMALE ȘI NONFORMALE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL GENERAL PENTRU DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR TRANSVERSALE

Silvia MACHIDON,

Manager școlar, grad didactic superior
Doctorandă, Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău
ORCID: 0000-0002-3780-1122

Rezumat. *Articolul explorează convergența educației formale și nonformale, subliniind importanța integrării acestora pentru dezvoltarea competențelor transversale ale elevilor. Se vor aborda diferențele metodologice și obiectivele celor două tipuri de educație, dar și despre beneficiile unei abordări integrate, care facilitează învățarea holistică și adaptabilă. De asemenea, sunt prezentate barierele majore în implementarea acestui model educațional, precum lipsa unui cadru legislativ unitar și resursele limitate. Articolul subliniază rolul esențial al profesorilor, părinților și comunității educaționale în susținerea acestui proces, propunând strategii didactice inovative, cum ar fi proiectele interdisciplinare, cluburile educaționale și simulări. În final, sunt formulate recomandări pentru politici educaționale, care includ crearea unui cadru legislativ coerent, formarea continuă a cadrelor didactice și implicarea activă a părinților și a comunității. Aceste măsuri pot contribui la un sistem educațional mai flexibil și include, capabil să răspundă diverselor nevoi ale elevilor.*

Cuvinte-cheie: educație, educație formală, educație nonformală, convergență, competențe transversale.

Introducere

În contextul schimbărilor rapide din societatea actuală, educația integrată, care îmbină elementele formale și nonformale, devine esențială pentru dezvoltarea competențelor transversale necesare elevilor. Aceasta răspunde provocărilor moderne, promovând o învățare relevantă, colaborativă și adaptată unui mediu educațional dinamic.

Fiecare dintre cele două dimensiuni complementare ale procesului educațional, are caracteristici specifice și contribuții distincte la dezvoltarea holistică a individului.

Educația formală este caracterizată printr-o structură organizată și standardizată, desfășurată în instituții oficiale precum școlile, colegiile și universitățile. Aceasta se bazează pe un curriculum predefinit, care urmărește atingerea unor obiective

educaționale clare, evaluabile prin metode standardizate. Activitățile educației formale sunt reglementate de politică educațională națională, iar accentul este pus pe acumularea de cunoștințe teoretice și dezvoltarea competențelor de bază, precum alfabetizarea, calculul matematic și gândirea logică.

„Educația formală este o activitate în cadrul instituțional, organizată sistemic și realizată de cadrele didactice permanente, pe baza unui curriculum oficial, în timp și spațiu. Educația formală este ghidată strict de cadrul juridic-normativ, de politicile educaționale ale statului și de ansamblul de acțiuni pedagogice la nivel de sistem și la nivel de proces” [2, p.18], afirmă Vladimir Guțu.

În contrast, educația nonformală are loc în afara sistemului educațional formal, desfășurată în context mai flexibil, cum ar fi ateliere, cluburi sau activități extra-curriculare cu implicarea organizațiilor non-guvernamentale sau comunităților informale de învățare, care oferă oportunități de învățare experiențială și contribuie la dezvoltarea unor competențe transversale și socio-emoționale, a creativității și a competențelor transferabile, cum ar fi gândirea critică, comunicarea și rezolvarea problemelor. Educația nonformală desemnează o realitate mai puțin formalizată sau neformalizată, însă cu efecte formative. Activitățile educative angajate în acest sens se caracterizează printr-o mare diversitate, flexibilitate, determinate de interesele și opțiunile individuale ale elevilor” Educația nonformală se încadrează în conceptul educației pe parcursul întregii vieți și este privită ca o strategie de creare/constituire a societății bazate pe cunoaștere. [2, p.18].

Din perspectivă științifică, convergența acestor două forme de educație este fundamentală pe necesitatea unei depășiri limitate educației unidimensionale. Cercetările evidențiază că o abordare integrată sporește motivația elevilor, promovează învățarea personalizată și facilitează aplicarea practică a cunoștințelor dobândite în mediul formal. Totodată, integrarea educației nonformale în cadrul educației formale contribuie la dezvoltarea unor competențe esențiale pentru secolul XXI, precum creativitatea, colaborarea și gândirea critică.

Vom afirma, că această sinergie este susținută de paradigmele pedagogiei moderne, precum *învățarea constructivistă*, care pune accent pe experiențe elevilor și implicarea activă în procesul de învățare. De asemenea, teoriile educaționale recente subliniază importanța contextualizărilor învățării, prin care activitățile nonformale adaugă valoarea procesului educațional formal, facilitând transferul de cunoștințe în situații reale.

Din perspectivă științifică, complementaritatea acestor două tipuri de educație este esențială pentru formarea unui individ adaptabil și pregătit să facă față provocărilor contemporane. Integrarea educației formale și nonformale contribuie la reduce-

rea lacunelor educaționale, sporind relevanța și eficiența procesului de învățare. Promovarea sinergiei dintre acestea presupune politici educaționale flexibile, colaborare interinstituțională și formarea continuă a cadrelor didactice.

Cercetările demonstrează că activitățile nonformale, precum proiectele extra-curriculare sau atelierele practice, cresc motivația elevilor și facilitează aplicarea cunoștințelor dobândite în mediul formal.

Convergența educației formale și nonformale (îndreptarea spre același scop) în învățământul general reprezintă o soluție inovatoare pentru dezvoltarea unui proces educațional complet și adaptat nevoilor societăților moderne.

Implementarea convergenței necesită o colaborare strânsă între profesori, părinți și comunitate, precum și politici educaționale flexibile care să susțină complementaritatea acestor abordări. În acest mod, învățământul general poate deveni un spațiu dinamic și include, capabil să răspundă diversității nevoilor educaționale ale elevilor.

În concluzie, integrarea educației formale și nonformale este nu doar o oportunitate, ci o necesitate pentru asigurarea unei educații complete și adaptabile. Aceasta implică o colaborare între actori educaționali, factori de decizie și comunitate, precum și investiții în formarea continuă a cadrelor didactice pentru implementarea eficientă a abordărilor integrate.

Relevanța dezvoltării competențelor transversale în învățământul general. Competențele transversale reprezintă un set abilități, atitudini și cunoștințe transferabile între diferite domenii de activitate, contribuind și sprijinind elevii în dezvoltarea holistică, adaptarea la provocările vieții personale, sociale și profesionale.

Competența reprezintă un ansamblu integrat de cunoștințe, priceperi, deprinderi, capacități, atitudini, valori, pe care un elev le posedă și le mobilizează la un moment dat, cu scopul de a rezolva o problemă. [4, p.141].

Din punct de vedere conceptual, acestea se referă la capacitatea de a aplica ceea ce s-a învățat într-un context nou, în afara mediului academic sau profesional tradițional. În învățământul general, competențele transversale sunt esențiale pentru adaptabilitate, învățarea pe parcursul întregii vieții și integrarea socio-profesională, formarea unor cetățeni activi, autonomi și responsabili, capabili să răspundă cerințelor unei societăți dinamice și globale.

Din perspectivă științifică, competențe transversale, cum ar fi gândirea critică, creativitatea, colaborarea, comunicarea și rezolvarea problemelor, sunt fundamentale pentru învățarea pe parcursul întregii vieții. Cercetările demonstrează că integrarea lor în procesul educațional contribuie la dezvoltarea rezultatelor academice și la creșterea motivației elevilor prin crearea unor context relevante și autentice de învățare.

La nivel european există o preocupare a politicilor educaționale pentru formarea competențelor transversale la elevi, din motive economice și sociale deosebit de importante. Astfel, deținerea lor de către indivizi conduce la creșterea productivității și a competitivității pe piața muncii, la forță de muncă adaptabilă și bine calificată, la creșterea coeziunii sociale, la participarea activă și responsabilă a fiecărui cetățean la procesele democratice, la întărirea drepturilor omului și a autonomiei personale. [4, p.141].

Se observă ușor că aceste competențe transversale nu pot fi formate într-un sistem de învățământ centrat pe discipline, pe conținuturile învățării, pe teoria abstractă. Este necesară trecerea de la monodisciplinaritate (centrarea pe disciplinele formale) la interdisciplinaritate (o intersectare a diferitelor arii disciplinare) și mai ales la transdisciplinaritate (decompartimentarea completă a disciplinelor formale, cunoștințele din diverse domenii „fuzionează”, conducând la apariția unor teme de studiu/proiecte integrate, centrate pe rezolvarea unor probleme din viața reală) [4, p. 141].

Prin urmare, relevanța competențelor transversale în învățământul general este incontestabilă. Implementarea eficientă necesită o abordare holistică, curriculum adaptat și formare continuă pentru profesori, susținută de politică educațională care să creeze inovarea și integrarea acestor competențe în procesul de predare-învățare.

O resursă relevantă privind abordări diverse ale competenței transversale reprezintă volumul „Dezvoltarea competențelor transversale în didactica modernă”, ghid de bune practici. [3. p.11]

Vom specifica pe scurt tipologia competențelor transversal, care includ:

Competențe cognitive – gândirea critică, rezolvarea problemelor, creativitatea și luarea deciziilor.

Competențe socio-emoționale – empatia, colaborarea, comunicarea interpersonală și gestionarea emoțiilor.

Competențe practice – organizarea activităților, utilizarea tehnologiilor digitale și aplicarea cunoștințelor teoretice în context practice.

În cadrul învățământului general, aceste competențe joacă un rol esențial în pregătirea elevilor pentru provocările unei societăți în continuă schimbare. Dezvoltarea lor sprijină formarea unor cetățeni activi, capabili să contribuie la comunitate și să răspundă cerințelor pieței muncii globale. De exemplu, gândirea critică ajută elevii să analizeze informații într-un mod obiectiv, iar competențele socio-emoționale promovează relații armonioase și cooperare.

În concluzie vom afirma, că integrarea competențelor transversale în procesul educațional, necesită o abordare interdisciplinară și metode didactice inovatoare cum

ar fi învățarea prin proiecte sau activități nonformale. Astfel, învățământul general poate contribui la dezvoltarea unor indivizi bine pregătiți, flexibili și responsabili, capabili să se adapteze și să prospere într-un mediu complex și dinamic.

Exemple de activități și programe educaționale integrate și strategii didactice pentru dezvoltarea competențelor transversale. În învățământul general, activitățile și programele educaționale integrate reprezintă metode didactice care combină diferite domenii de învățare pentru a sprijini dezvoltarea holistică a elevilor. Aceste abordări facilitează învățarea interdisciplinară, încurajează colaborarea și aplicarea cunoștințelor în contexte autentice - dezvoltarea competențelor transversale, având în vedere necesitatea formării unor elevi adaptabili, capabili să răspundă provocărilor unei societăți dinamice și interconectate. Aceste competențe, care includ gândirea critică, creativitatea, colaborarea și comunicarea eficientă, pot fi dezvoltate prin diverse strategii didactice inovative, adaptează la diversitatea elevilor și la cerințele pieței muncii.

Un exemplu de activitate integrată este *proiectul educațional tematic*, care combină elemente din diverse discipline pentru a explora un subiect comun. De exemplu, un proiect despre schimbări climatice poate integra științe naturale, geografie, educație civică și arte vizuale, contribuind la dezvoltarea unor competențe transversale, cum ar fi gândirea critică, colaborarea și rezolvarea problemelor.

Programele extracurriculare legate de altă formă de integrare, incluzând activități nonformale care sprijină învățarea formală. De exemplu, un program de voluntariat sau de implicare comunitară poate ajuta elevii să aplice cunoștințele să dobândite în școală într-un context real, dezvoltând în același timp competențe socio-emoționale, precum empatia și responsabilitatea socială.

Atelierele de dezvoltare personală și profesională sunt, de asemenea, activități integrate ce combină educația teoretică cu abilități practice, cum ar fi leadershipul, comunicarea și managementul timpului. Aceste activități sunt esențiale pentru pregătirea elevilor într-un context educațional care reflectă complexitatea și diversitatea provocărilor sociale și profesionale. Crearea de cluburi și ateliere (de exemplu, de arte, tehnologie sau ecologie) aduc împreună elevi din diferite clase și îi implică într-o activitate extrașcolară continuă, susținută de profesorii din diverse domenii.

Proiecte STEM/ATEAM (Știință, Tehnologie, Inginerie, Artă și Matematică): proiecte care promovează învățarea prin experiment. Aceste proiecte permit, identificarea problemelor, explorarea deschisă și investigarea, identificarea soluțiilor potrivite. Activitățile practice vin cu soluții pentru probleme reale, facilitând integrarea cunoștințelor din diferite domenii științifice, dezvoltând abilități de rezolvare a problemelor și creativității.

Ateliere de teatru educațional: Combină artele cu educația socială și psihologică, aceste ateliere ajută la elevii să exprime emoțiile, să colaboreze și să dezvolte încredere în sine prin activități creative care integrează învățarea teoretică cu experiența practică.

Dezbateri și activități de discuție ghidate în care elevii combină educația civică, limba și literatura română și gândirea critică, stimulează elevii să dezvolte argumente, să colaboreze și să comunice eficient pe teme relevante pentru societate, subiecte controversate sau complexe. Astfel, elevii dezvoltă abilități de comunicare, învățând să exprime opiniile într-un mod structurat și să analizeze diverse perspective, îmbunătățindu-și capacitatea de a-și expune și de a respecta punctele de vedere ale celorlalți

Simulările și jocurile de rol implică elevii în recrearea sau simularea unor situații din viața reală, precum negocieri sau managementul unui conflict, crearea unor situații de învățare în care elevii joacă roluri diverse (de exemplu, roluri de lideri, jurnaliști sau profesioniști din diverse domenii), ce le permite să aplice cunoștințele într-un context nonformal. Astfel, participanții aplică cunoștințele teoretice și strategii în contexte practice, dezvoltând competențe de leadership, empatie, rezolvare a problemelor și adaptabilitate. Aceste activități oferă oportunități de învățare activă și colaborativă.

Colaborarea cu comunitatea locală: Implicarea elevilor în activități educaționale și sociale în cadrul comunității, cum ar fi evenimente culturale, activități de voluntariat sau vizite la instituții locale, îmbină învățarea formală cu dezvoltarea personală și socială.

Aceste bune practici pot contribui la crearea unui mediu educațional dinamic, în care elevii beneficiază de o educație holistică și integrată. În dependență de context, resurse și necesități pot fi identificate și alte activități, care pot fi integrate în învățământul general, pentru formarea unor elevi capabili să înțeleagă și să răspundă provocărilor societăților contemporane.

Făcând referire la strategii, vom menționa *învățarea în bază de proiect*, ce mai frecvent întâlnită, care favorizează învățarea activă și aplicarea cunoștințelor în context autentice. Această abordare interdisciplinară implică elevii în rezolvarea unor probleme complexe, aplicând simultan abilitățile cognitive, sociale și practice. Prin colaborare și gestionarea unui proiect, elevii dezvoltă abilități de rezolvare a problemelor reale sau complexe, gândire critic, comunicare și lucrul în echipă.

Învățarea prin cooperare - o altă strategie eficientă, care încurajează colaborarea între elevi, promovând dialogul și respectul reciproc. Activități de grup permit dezvoltarea competențelor socio-emoționale, precum empatia și gestionarea conflic-

telor, sunt esențiale pentru formarea unor indivizi capabili să comunice și să coopereze eficient în diverse contexte. Elevii sunt încurajați să împărtășească ideile și să găsească soluții comune.

Învățarea bazată pe tehnologie joacă un rol crucial în dezvoltarea competențelor transversale. Utilizarea platformelor digitale și a resurselor online permit elevilor să acceseze informații variate, să colaboreze la distanță și să-și îmbunătățească abilități digitale, să manifeste grijă și preocupare față de problemele și evenimentele din societatea contemporană. În plus, aceste instrumente contribuie la dezvoltarea gândirii critice și a abilității de a selecta și a analizei informații într-un mod obiectiv.

În concluzie, aceste câteva exemple de activități și strategii menționate sunt esențiale pentru dezvoltarea competențelor transversale ale elevilor, pregătindu-i astfel pentru succesul academic și profesional într-o lume globalizată.

Vom face referire în continuare la unele succese dar și bariere întâlnite în convergența educației formale și nonformale.

În ultimii ani, au fost revizuite, ajustate și modificate un șir de acte normative care reglementează procesul educațional în Republica Moldova, astfel, convergența educației formale și nonformale a înregistrat succes notabile în anumite aspecte:

Programe extracurriculare integrate: Numeroase școli au implementat cu succes programe extracurriculare care completează educația formală, precum proiecte de educație ecologică, cluburi de robotică sau activități artistice. Acestea sprijină dezvoltarea creativității, gândirii critice și a competențelor sociale ale elevilor.

Colaborarea cu ONG-uri și instituții externe: Diverse organizații neguvernamentale colaborează cu școlile pentru a oferi activități nonformale, cum ar fi ateliere de dezvoltare personală, traininguri pentru profesori și evenimente pentru elevi, care au extins oportunități educaționale.

Promovarea voluntariatului și a cetățeniei active: Prin inițiative susținute, elevii au fost implicați în proiecte comunitare, precum și cele legate de ecologie, sănătate publică sau ajutor social, contribuind la dezvoltarea spiritului civic și la responsabilizarea acestora.

Integrarea tehnologiei în învățare: Utilizarea platformelor digitale în activități extracurriculare și formale a permis o abordare mai interactivă și atractivă, mai ales în perioada pandemiei, când metodele inovative au fost necesare pentru a continua procesul educațional.

Activități tematice la nivel național/regional/internațional: Evenimente precum „Săptămâna Educației Globale”, „Ora Pământului”, „Ziua Faptelor Bune” ș.a au fost organizate cu succes, reunind elemente de educație formală și nonformală pentru a aborda subiecte globale importante.

Aceste realizări subliniază flexibilitatea și deschiderea sistemului educațional din Republica Moldova față de inovație și diversificare. Implementarea unor activități integrate și utilizarea tehnologiilor moderne demonstrează capacitatea instituțiilor școlare de a adapta metodele tradiționale la nevoile actuale ale elevilor. Prin colaborarea cu ONG-uri și implicarea comunității, școlile au reușit să creeze oportunități variate care stimulează dezvoltarea competențelor transversale și pregătirea pentru provocările globale. Astfel, elevii beneficiază de o experiență educațională mai dinamică, care le îmbunătățește performanțele și dezvoltarea personală.

Vom menționa, că în Republica Moldova, convergența educației formale și non-formale întâmpină unele bariere precum:

Lipsa unui cadru legislativ adecvat: Absența unor reglementări clare privind integrarea activităților nonformale în sistemul formal face dificilă adoptarea unor soluții coerente și sustenabile în instituțiile de învățământ.

Resurse insuficiente: Instituțiile educaționale, în special cele din mediul rural, se confruntă cu un deficit de resurse materiale, financiare și tehnologice, ceea ce limitează implementarea activităților nonformale.

Reticența cadrelor didactice: Mulți profesori manifestă o rezistență la schimbare, fie din cauza lipsei de formare adecvată, fie din cauza percepției că metodele nonformale nu sunt suficiente de eficiente pentru atingerea obiectivelor curriculare.

Colaborarea limitată cu partenerii externi: Interacțiunea dintre școli și organizații nonformale este insuficient dezvoltată, ceea ce împiedică accesul elevilor la o varietate de activități extracurriculare benefice.

Acestea bariere pot fi depășite prin reforme care să includă reglementări clare, investiții în infrastructură, dotarea și suplinirea bugetelor instituțiilor, formare continuă a personalului didactic, precum și prin consolidarea parteneriatelor cu comunitatea și organizațiile non-guvernamentale, accesul la programe de finanțare.

În ciuda acestor dificultăți, adaptabilitatea sistemului educațional oferă premise favorabile pentru a avea experiențe de învățare ale elevilor.

Implementarea educației integrate, care combină educația formală și nonformală, depinde semnificativ de colaborare strânsă dintre profesori, părinți și comunitatea educațională.

Rolul cadrelor didactice este esențial în crearea unui mediu educațional integrat, fiind responsabil pentru implementarea unor strategii didactice care să combine elemente din ambele tipuri de educație. Ei pot adapta curriculumul formal pentru a include activități nonformale, precum proiecte de grup, vizite educative sau debateri, care să sprijine dezvoltarea competențelor transversale ale elevilor (gândire critică, creativitate, colaborare).

Părinții joacă un rol crucial în susținerea educației integrate prin implicarea lor activă în activitățile educaționale nonformale, participând la evenimente, ateliere sau proiecte educaționale. Colaborarea între profesori și părinți poate asigura continuitatea învățării atât acasă, cât și la școală, consolidând învățarea prin experiențe practice și aplicate.

Comunitatea locală, incluzând autoritățile educaționale și organizațiile non-guvernamentale, poate oferi resurse suplimentare, precum facilități, expertiză sau oportunități de voluntariat, contribuind la dezvoltarea unor programe educaționale inovative. Parteneriatele dintre școli și instituțiile locale pot aduce beneficii semnificative în crearea unui cadru educațional coerent, care să sprijine dezvoltarea elevilor atât pe plan academic, cât și pe plan social și personal.

Concluzii

Sinteza principalelor constatări relevă că integrarea educației formale și non-formale poate contribui semnificativ la dezvoltarea competențelor transversale ale elevilor, oferindu-le o învățare mai aplicată și contextualizată. Barierele majore în acest proces includ lipsa unui cadru legislativ uniform, diferențe metodologice dintre cele două tipuri de educație și resurse limitate. Cu toate acestea, implicarea activă a profesorilor, părinților și comunității educaționale poate sprijini implementarea unei educații integrate eficiente, prin colaborare și resurse suplimentare. Acest model promite un sistem educațional mai flexibil și include.

Pentru a susține convergența educației formale și nonformale, se recomandă adoptarea unui cadru legislativ coerent care să reglementeze și să faciliteze integrarea acestor două tipuri de educație. De asemenea, formarea continuă a cadrelor didactice este esențială pentru a oferi competențele necesare implementării unor metode didactice inovative, care să combine în mod eficient activitățile formale și nonformale. Este crucial ca părinții și comunitatea educațională să fie implicați activ în procesul educațional, sprijinind astfel dezvoltarea holistică a elevilor. În plus, autoritățile educaționale ar trebui să sprijine investițiile în resurse materiale și financiare, pentru a susține implementarea unor programe educaționale integrate și sustenabile. Aceste măsuri pot asigura o educație mai flexibilă, incluzivă și adaptabilă nevoilor diverse ale elevilor.

Referințe bibliografice:

1. CIOLAN, L. Învățarea integrată. Fundamente pentru un curriculum trans-disciplinar. Iași: Editura Polirom, 2008

2. GUȚU, Vl. Educație. Educația formală, nonformală și informală: delimitări și puncte de tangență., Univers pedagogic, nr. 2 (66) 2020, pag.18
3. ILEA, M. DUȚĂ, O.-A. Jón Freyr Jóhannsson, Patrick Murphy. Dezvoltarea competențelor transversale în didactica modern. Ghid de bune practici, Volum publicat în cadrul proiectului New Tools for the Integration of Transversal Skills in Modern Teaching Practice (TRANSMOD), derulat de Universitatea din Craiova (România), în parteneriat cu Bifröst University (Islanda) și Nesna University College (Norvegia) – proiect de cooperare inter-instituțională finanțat din fonduri donate de Islanda, Liechtenstein și Norvegia
4. LUNGU, Ofelia. Competențele transversale în învățământul românesc actual. In: Cadrul didactic – promotor al politicilor educaționale, Ed. 1, 11-12 octombrie 2019, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Institutul de Științe ale Educației, 2019, pp. 140-144. P.141 ISBN 978-9975-48-156-4

REVISTE PENTRU COPII DIN DIASPORĂ, ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Ecaterina DELEU,

doctor în științe politice, lector universitar,

Universitatea de Stat din Moldova.

ORCID: 0000-0003-4582-4604

Rezumat. În cazul Republicii Moldova, presa diasporei are un loc aparte în contextul proceselor migraționale. În anii 2000, erau doar buletine informaționale (în format A4) publicate sporadic în cadrul unor asociații de migranți sau comunități religioase, după 2010 au început să apară și câteva reviste, dintre care două dedicate exclusiv copiilor migranților. De ce este importantă studierea acestor aspecte? Ce valoare în plus aduce această cercetare despre migrația cetățenilor moldoveni? Ce spun astfel de tendințe de dezvoltare a presei diasporei despre procesul de adaptare și de incluziune în societatea țării-gazdă? Revista *Pici voinici/Enfants braves* din Canada și revista *Pro Diaspora Kids* din Portugalia sunt printre exemplele de reviste pentru copiii din diasporă, în limba română, acestea reprezentând încercări și proiecte menite să dezvolte conexiunile cu țara de origine, să sprijine încercările de menținere a limbii române vorbite de noile generații ale migranților. O altă revistă care pune accent, în special în ultimii ani, pe activitățile dedicate copiilor este *Moldbrixia News*, din Italia, datorită fondării școlii românești „Spiridon Vangheli”. De asemenea, cursuri de limbă română pentru copiii din diasporă, dar și alte activități, au fost organizate de echipa revistei *Mămăliga de Varșovia* (Polonia).

Cuvinte-cheie: diaspora, reviste pentru copii, migrație, limba română, *Pici voinici/Enfants braves*, *Pro Diaspora Kids*.

MAGAZINES FOR DIASPORA CHILDREN, IN ROMANIAN

Summary. The Moldovan diasporic media have a special place in the context of migration processes. In the 2000s, there were only newsletters, in A4 format, published sporadically within migrant associations or religious communities, after 2010, several magazines began to appear, two of which were dedicated exclusively to migrant children. Why is it important to study these aspects? What added value does this research bring about the migration of Moldovan citizens? What do such trends in the development of the diaspora media say about the process of adaptation and inclusion in the host country's society? The magazine *Pici voinici/Enfants braves* from Canada and the magazine *Pro Diaspora Kids* from Portugal are among the magazines for diaspora children, in Romanian, representing attempts and projects aimed at developing connections with the country of origin, supporting attempts to maintain the Romanian language spoken by the new generations of migrants. Another magazine that emphasizes, especially in recent years, activities dedicated to children is *Moldbrixia News*, from Italy, thanks to the Romanian school „Spiridon Vangheli”. Also, Romanian language courses for diaspora children, as well as other activities, have been organized by the team of the magazine *Mămăliga de Varșovia* (Poland).

Keywords: diaspora, magazines for children, migration, Romanian language, *Pici voinici/Enfants braves*, *PRO-diaspora Kids*.

Introducere. Odată cu intensificarea proceselor migraționale, tot mai mulți cercetători au atras atenția asupra rolului și importanței atribuite presei din diasporă. De la funcția de informare (prin știri relevante despre și pentru membrii diasporei, din diferite domenii), la cea formativă, conținuturile și produsele presei din diasporă au un rol de sprijin pentru comunitățile de migranți, în procesul de integrare în țara-gazdă, dar și de legătură cu țara de origine [1]. În acest sens, se pune accent pe transnaționalism și pe evoluțiile presei în contextul migrației [2].

Un rol aparte îi revine presei în contextul consolidării comunităților din diasporă, a rețelelor de migranți, pentru că oferă un spațiu mai larg (alternativ) de exprimare, paradoxul remarcat de cercetători fiind însă rara utilizare a diferitor instrumente ale mass-mediei din diasporă [3]. Aceeași constatare este valabilă și în cazul presei fondate peste hotare de cetățenii moldoveni emigrați [4]. De menționat însă că realitatea ultimilor 10 ani este foarte diferită, în special datorită accesului masiv la Internet de mare viteză și la tot genul de informații care erau greu de accesat la începutul anilor 2000. În cea mai mare parte, acest nucleu de comunicare în cadrul comunităților diasporale s-a deplasat constant spre zona rețelelor sociale (care au cunoscut o evoluție galopantă), unde au fost create pagini, grupuri, comunități etc.

Ne vom referi în cele ce urmează la două dintre revistele dedicate exclusiv copiilor cetățenilor moldoveni stabiliți peste hotare, publicate în limba română - *Pici voinici* (din Canada) și *Pro Diaspora Kids* (din Portugalia) [5]. Trebuie să menționăm în acest context alte două reviste din diasporă - *Mămăliga de Varșovia* (Polonia) și *Moldbrixia News* (din Italia), care pun în valoare evenimentele și activitățile dedicate copiilor din diasporă – crearea școlii românești „Spiridon Vangheli” în orașul italian Brescia, organizarea cursurilor de limbă română în Italia sau Polonia, a unor evenimente cu implicarea copiilor [6].

Potrivit datelor Biroului relații cu diaspora (BRD), până în prezent au fost înființate peste hotare 22 de centre educaționale: în Italia, Franța, Germania, Portugalia, Marea Britanie, Irlanda, Belgia, Austria, SUA și în alte țări. În sprijinul profesorilor care predau cursuri de limba română în cadrul centrelor educaționale din diasporă au fost elaborate de experți și ulterior aprobate de Ministerul Educației și Cercetării nu doar manualele de limbă română (A1 și A2), dar și Curriculumul, și un Ghid metodologic. Pe site-ul BRD este și o pagină dedicată platformelor media ale diasporei [7].

Revista *Pici voinici/Enfants braves* (Canada). Apariția revistei este legată de experiența personală de migrație și de impactul cărților și revistelor din copilărie – fie că era *Albinuța* sau revistele *Alunelul* și *Florile Dalbe*. Cel puțin a fost valabil în cazul poetei Liuba Sârbu, stabilită în Canada, redactor-șef al revistei. Din echipa

revistei *Pici voinici* face parte și scriitorul Doru Ciocanu, stabilit în Canada, absolventul Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării a Universității de Stat din Moldova, la fel ca Lilia Bicec din Italia, Olesea Tanașciuc din Portugalia etc. Artistul plastic Lică Sainciuc este ilustratorul revistei. La numărul din anul 2022 al revistei a colaborat în calitate de redactor și scriitorul Iulian Filip, care a dat o culoare aparte acestei reviste.

Am discutat cu Liuba Sârbu în cadrul unui interviu aprofundat despre experiența de emigrație în Canada, capacitatea de reziliență a familiei sale, având 3 copii, studiile în țara-gazdă, munca la revistă și organizarea evenimentelor dedicate copiilor, în cadrul comunităților de migranți. Liuba Sârbu a ajuns în Canada în anul 2009, cu gândul să revină acasă cu un buget pentru a procura o locuință. La început, au locuit timp de doi ani în provincia Alberta, scopul de după aterizare fiind să facă și studii, în special în medicină. A lucrat la grădiniță, timp de un an, apoi a fost acceptată la un curs Montessori. Ulterior au plecat în provincia Quebec, unde avea șansa să obțină o bursă. Și în Quebec s-a angajat la o grădiniță, ca să poată însuși franceza vorbită mai repede. Abia după 4 ani de aflare în Canada a fost acceptată la Colegiul de Medicină, unul foarte competitiv (din 1500 de persoane sunt acceptate anual doar 75-125). În 2014, când a decedat mama sa, necesitatea de a scrie „venea așa, în valuri, din necesitatea aceasta puternică a pierderii”; a început să publice versuri pe rețelele sociale, să se intereseze despre publicarea cărților, a transmis texte pentru revista *Florile Dalbe*, directorului Ion Anton. Așa au apărut primele versuri publicate și primele cărți, ulterior colaborând cu editura ARC. Atunci și-a adus aminte și de revista *Alunelul*, gândindu-se că ar fi bine ca și cei emigrați în Canada să poată beneficia „de această lume a literaturii, a culorilor, să fie o revistă pe care să o primească regulat, în limba română”. În acest proces era nevoie să se implice și părinții, ca să le citească celor mici (în vârstă de 4-6 ani).

În anul 2015 a apărut inițiativa de a publica o revistă în limba română pentru copiii din diasporă, iar în 2016 au înregistrat în Quebec, în orașul Montreal, asociația „Pici Voinici” și au organizat un eveniment de lansare a revistei, care s-a numit „Cafeneaua copiilor”. Au reușit să implice foarte mulți copii, în total la eveniment au participat 200-300 de persoane: reprezentanții unei școli sportive, ai unei școli de dans etc. Copiii au recitat poezii, căci evenimentul a avut loc la 14 februarie, de ziua îndrăgitului poet Grigore Vieru. La început, revista apărea de 6 ori pe an. Procesul era cam anevoios, spune Liuba Sârbu, din cauza lipsei de timp și a presiunii financiare – revista era tipărită color, pe hârtie de calitate, la o mică editură din Quebec.

În paginile revistei se întâlnesc scriitori de ieri și de azi din Republica Moldova și din România, care scriu pentru copii. Pe lângă faptul că părinții și în țara de migrație

cumpără cărți pentru copii, o revistă are un alt rol și o altă importanță, consideră Liuba Sârbu, lasă o altfel de amprentă decât cartea: „E ca un fel de tradiție. Tradițiile fac parte din noi. Așa e și cu revistele, devin o parte din noi, ca un izvor de literatură. Cartea e o lume aparte, iar revista – o lume aparte. Eu văd revista ca un izvor, ca un ghem care va depăna amintiri, ca ceva permanent. Știți, orice lucru are menirea sa sub soare. Revistele au menirea lor”.

Până în 2020 au fost publicate câte șase numere de revistă pe an, iar pandemia a stopat procesul, pentru că nu puteau fi trimise prin poștă atunci, din cauza pandemiei. Ulterior au intervenit și probleme de ordin financiar. În total, au apărut aproximativ 25 de numere de revistă. Numărul din 2022, tipărit cu ajutorul grantului oferit de BRD și de partenerii de proiect, a fost ca o relansare a revistei. Liuba Sârbu și echipa revistei au planuri de viitor pentru activități dedicate copiilor din diasporă, dar deja în alt format, diferit, cu implicarea unor scriitori invitați de la Chișinău și realizarea de către copii a materialelor revistei, organizarea unor ateliere de scriere etc.

În ce privește colaborarea la revistă cu scriitori din spațiul românesc, pot fi menționate numeroase nume cunoscute publicului. Din Republica Moldova, de-a lungul anilor au semnat în paginile revistei Titus Știrbu, Claudia Partole, Iulian Filip, Vasile Romanciuc, Emilia Plugaru, Ion Anton, dar și regretații scriitori Grigore Vieru, Nicolae Dabija etc. Din România, un colaborator de nădejde este îndrăgitul scriitor Petre Crăciun, unul dintre cei mai buni autori pentru copii, la momentul actual (de văzut <https://www.petrecraciun.ro/>), dar și Aura Popa, și mulți alții. Dintre ziarele și revistele publicate de asociațiile românești din Canada, Liuba Sârbu afirmă că totuși revista *Pici voinici* are un specific aparte, fiind o revistă literar-distractivă dedicată copiilor, frumos colorată, tipărită în condiții grafice excelente. „Celelalte sunt reviste în care se publică informații, inclusiv despre activități, un fel de ghișeu comun, ca să zic așa, care nici pe departe nu se aseamănă cu revista noastră atractivă pentru copii. Colaborez cu multe asociații din alte țări, mai ales în cadrul *Maratonului DiasPoetic* pe care îl organizez și nu am auzit de astfel de reviste”, afirmă Liuba Sârbu. Ea precizează că este destul de dificil să promovezi genul acesta de activități (revista) și să-l menții, oamenii fiind mai interesați de concerte, de evenimente gastronomice. Alte serii de evenimente organizate de Liuba Sârbu au avut drept generic *Festivalul Iernii* (la care s-a cântat, s-au recitat poezii pentru copii, au fost concursuri...) și *Cafeneaua copiilor* (între timp copiii din comunitate au crescut și au alte interese). Timp de doi ani au desfășurat online *Maratonul DiasPoetic*, consacrat unor scriitori marcanți. Prima ediție a fost comemorativă, organizată când a plecat la cele veșnice scriitorul Nicolae Dabija: au recitat versuri poeți din diasporă, cum ar fi Zina Zen, Vitalie Vovc, Anda Vahnovan. Scriitorul Iulian Filip este Ambasadorul Lecturii, în cadrul

acestui maraton. Scriitorul Vasile Romanciuc a participat la alte maratoane. De ex., împreună cu Claudia Partole și Emilia Plugaru, Vasile Romanciuc a participat la o ediție a *Maratonului DiasPoetic* dedicată Zilei copiilor. Au fost organizate ediții ale *Maratonului DiasPoetic* dedicate Limbii Române, lui Grigore Vieru, lui Aurel Cio-canu, dar și lui Iulian Filip, lui Vasile Romanciuc – la acestea au participat și mulți copii, organizați de regulă de Lilia Enache, stabilită în Canada.

Revistele, ziarele, cărțile - sunt foarte importante pentru migranți. De ex., unul dintre cele mai citite ziare este *Accent de Montreal* (Simona Pogonat este și fondatoare, și jurnalistă), generalist, cu articole și informații din ambele țări - unii migranți chiar au obișnuința să se informeze mai întâi din acest ziar și apoi din presa locală. *Accent de Montreal* are un rol important în informarea cetățenilor emigrați: de ex., dacă sunt modificări la nivel legislativ cu privire la emigrare, depunere de acte etc. - poate fi remarcat pe rețele interesul lor. Simona Pogonat publică des pe rețele articole și oamenii le accesează.

Revista *Pro Diaspora Kids*. Să analizăm prin comparație aceste două reviste dedicate copiilor migranților. Revista *Pici voinici* este destinată copiilor de vârstă fragedă (4-6 ani) și cuprinde o varietate de texte: poezii, fragmente de proză, curiozități, povești, snoave, desene, câteva rubrici tradiționale (Poezii din folclorul copiilor, Aperitive haioase etc.), jocuri etc. Datorită formatului și conținuturilor (în mare parte scriitori de limbă română pentru copii, apreciați în spațiul Republicii Moldova și României), dar și a graficii, a desenelor realizate de artistul plastic Lică Sainciuc – acest produs editorial de înaltă ținută grafică și editorială este un bun exemplu pentru presa din diasporă, dedicată copiilor.

Revista *Pro Diaspora Kids* a fost publicată în perioada 2011-2018, fiind prima revistă în limba română pentru copiii cetățenilor moldoveni din diasporă, inclusiv din Europa. Echipa din Portugalia, reprezentată de Olesea Tanașciuc, s-a bucurat de o bună colaborare cu reprezentanți din diferite țări: Italia (Asociația Moldbrixia), Franța, Irlanda, Marea Britanie, Republica Moldova (Centrul Media pentru Tineri) etc., care completeau cu detalii specifice din fiecare țară spectrul de informații care îi vizau pe copiii migranților. Revista a fost publicată în cadrul unor proiecte sprijinite sporadic de BRD, cu ajutorul Organizației Internaționale a Migrației (OIM) și a altor parteneri. Revista era distribuită gratuit în mai multe țări europene unde se aflau mulți emigranți moldoveni, fiind utilizată rețeaua de transport de pasageri și colete. Tipărită în condiții grafice excelente, la Chișinău, revista pune accent pe partea vizuală - design, ilustrații, infografice, fotografie (în special fotografia de eveniment și portret), având un format A4, un pic mai mare decât Revista *Pici voinici*. Coperta revistei (întotdeauna spectaculoasă, cu fotografii memorabile) păstrează însemnele

unei reviste clasice: după denumirea revistei este menționat pe dreapta sus motto-ul „Prima revistă pentru copiii din Europa”, apoi ediția și numărul. Revista însă se deosebea și prin specificul și structurarea conținuturilor. Pe următoarea pagină este indicat Cuprinsul, cu numeroase subiecte de interes din diferite țări (Drepturi și oportunități, Moștenire culturală, Informații utile etc.), Imaginea Moldovei ca destinație turistică, Cum sărbătoresc moldovenii de peste hotare Paștele, Cum să recunosc un abuz, Familie din diaspora, Proverbe și zicători etc. Pe aceeași pagină, pe dreapta, sunt informații despre echipa redacțională, despre editor – Asociația mediatică „Pro Diaspora” din Portugalia, precum și parteneri. Revista este dedicată copiilor de diferite vârste, are conținuturi variate și câteva rubrici atractive și pentru cei mai mici – galerie de fotografii ale copiilor omagiați (aici există similitudini cu revista *Odoraș*), Proverbe și zicători, Bunele maniere, Poezii, Jocuri etc. [8].

Concluzii. În contextul discuțiilor despre situația din comunitățile cetățenilor moldoveni din străinătate, un aspect relevant este și cel al presei din diasporă. Fie că este vorba de presa tradițională (ziare, reviste etc.) sau *new media*, acestea pot reprezenta un indicator important privind analiza proceselor de integrare a cetățenilor moldoveni emigrați. În privința revistelor în limba română pentru copiii din diasporă – acestea au apărut în 2011 (revista *Pro Diaspora Kids*) - 2016 (revista *Pici voinici*), într-un context destul de favorabil (în acea perioadă, mulți emigranți aveau copii mici) deoarece accesul la Internet încă nu era atât de viralizat, iar conținuturile de pe online nu erau deloc suficiente pentru a-i ajuta pe copiii migranților în procesul de studiere a limbii române, în încercările părinților de a menține limba română vorbită de către copiii lor, de multe ori născuți în țara de migrație. La acea etapă, în anul 2014, au fost și inițiative sprijinite de OIM destinate în mod special presei diasporei. După pandemia de Covid-19, la ora actuală, se înregistrează un abuz copleșitor de informații (față de anii 2000, când era un deficit evident și stringent). Oricine își dorește să învețe limba română poate accesa și descărca manualele de limbă română (cele destinate copiilor din diasporă sau alte câteva disponibile în format electronic, publicate în Republica Moldova sau România), iar din Internet poate accesa diferite tipuri de informații (audio, video, podcast etc.).

Reziliența presei din diasporă este determinată și de alți factori de risc (iar factorul demografic este relevant): în funcție de fluxurile de migranți, perioada de aflare / muncă peste hotare, numărul de copii în familii și vârsta lor – trecerea timpului înseamnă și scăderea numărului de copii (ei cresc și au alte interese, se grăbesc să se maturizeze). Cea mai mare provocare pentru presa diasporei, în special cea tradițională, rămâne cea financiară – cum pot fi acoperite costurile considerabile ale publicării unor ziare sau reviste? Prin urmare, aspectele economice sunt determinan-

te, afectează direct și imediat periodicitatea publicării revistelor peste hotare. Presa diasporei nu poate conta pe o piață prea mare de publicitate, de aceea contează mai mult pe micile afaceri create de migranți; echipele de redacție sunt foarte mici, fiind vorba de multă muncă de voluntariat, organizarea procesului editorial, costuri, toate acestea necesitând mult timp și eforturi.

Referințe bibliografice:

1. OGUNYEMI, O. (2015). *Introduction: Conceptualizing the Media of Diaspora*. In: Ogunyemi, O. (eds) *Journalism, Audiences and Diaspora*. Palgrave Macmillan, London. ISBN 978-1-137-45723-3. https://doi.org/10.1057/9781137457233_1
2. GEORGIOU, M. (2005) *Diasporic media across Europe: multicultural societies and the Universalism-particularism continuum*. In: *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31 (3). pp. 481-498. ISSN 1469-9451. <https://doi.org/10.1080/13691830500058794>
3. BOZDAG, C., HEPP, A., SUNA, L. (2012). *Diasporic Media as the 'Focus' of Communicative Networking among Migrants*. In: Rigoni, I., Saitta, E. (eds.) *Mediating Cultural Diversity in a Globalized Public Space*. Palgrave Macmillan, London. ISBN 978-1-137-28340-5 https://doi.org/10.1057/9781137283405_6
4. MORARU, V., DELEU, E. *Presa din diasporă: cetățenii moldoveni emigrați și activismul civic*. In: *Moldoscopie*, 2020, nr. 3(90), pp. 181-188. ISSN 1812-2566. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4429487>
5. *PRO-diaspora Kids*. Disponibil: <https://issuu.com/diasporakids> (vizitat 12.01.2025)
6. *Moldbrixia News*. Disponibil: <http://www.moldbrixia.eu/rivista.html> (vizitat 14.01.2025)
7. *Platforme media ale diasporei*. Disponibil: <https://brd.gov.md/informatiile-utile/platforme-media-ale-diasporei/> (vizitat 05.01.2025)
8. DELEU, E. *Ziare și reviste fondate peste hotare de cetățenii moldoveni emigrați: particularități și evoluții*. In: *Valori ale mass-mediei în epoca contemporană*, Ed. 7, 24 noiembrie 2020, Chișinău, Republica Moldova, 2020, Volumul VII, pp. 121-128.

INTEGRAREA CONȚINUTULUI EDUCATIV MEDIA ÎN SISTEMUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT: STUDII DE CAZ ȘI BUNE PRACTICI EUROPENE

Natalia BEREGOI,

doctor, lector universitar,

Universitatea de Stat din Moldova.

Consultant, Uniunea Europeană de Radiodifuziune

<https://orcid.org/0000-0002-5673-5837>

Rezumat. Integrarea conținutului media educațional în sistemele de învățământ este esențială pentru adaptarea procesului educațional la realitățile digitale și pentru facilitarea accesului la cunoaștere. Prin utilizarea resurselor multimedia, educația devine mai interactivă, mai incluzivă și mai eficientă, sprijinind metodele de predare și învățarea adaptată nevoilor fiecărui elev. Această transformare contribuie la creșterea motivației elevilor, la aprofundarea înțelegerii conceptelor și la diversificarea stilurilor de învățare. Totuși, adoptarea acestui model presupune provocări semnificative, precum garantarea calității conținutului și dezvoltarea infrastructurii digitale. Studiile de caz din Olanda și Suedia demonstrează impactul pozitiv al furnizorilor publici de servicii media în educație, evidențiind potențialul acestora de a deveni parteneri strategici ai sistemului educațional. Colaborarea dintre radiodifuzorii publici, instituțiile educaționale și autoritățile guvernamentale poate contribui la dezvoltarea unui sistem educațional modern, sustenabil și orientat spre viitor.

Cuvinte-cheie: educație digitală, conținut multimedia, furnizor public de servicii media, învățare interactivă, accesibilitate educațională, integrare media, strategie educațională, incluziune digitală.

INTEGRATING EDUCATIONAL MEDIA CONTENT INTO THE EDUCATION SYSTEM: EUROPEAN CASE STUDIES AND BEST PRACTICES

Summary. The integration of educational media content into school systems is essential for adapting the educational process to digital realities and facilitating access to knowledge. By utilizing multimedia resources, education becomes more interactive, inclusive, and effective, supporting teaching methods and learning adapted to each student's needs. This transformation enhances student motivation, deepens concept comprehension, and diversifies learning styles. However, adopting this model involves significant challenges, such as ensuring content quality and developing digital infrastructure. Case studies from the Netherlands and Sweden demonstrate the positive impact of public broadcasters on education, highlighting their potential to become strategic partners in the educational system. Collaboration between public broadcasters, educational institutions, and government authorities can contribute to the development of a modern, sustainable, and future-oriented educational system.

Keywords: digital education, multimedia content, public service media provider, interactive learning, educational accessibility, media integration, educational strategy, digital inclusion.

Într-o eră marcată de transformări digitale accelerate, integrarea conținutului educativ media în sistemul de învățământ a devenit o tendință esențială pentru modernizarea proceselor educaționale și pentru îmbunătățirea accesului la cunoaștere. Pe măsură ce tehnologiile digitale influențează comportamentele de consum media și schimbă modul în care informația este produsă și distribuită, instituțiile educaționale din întreaga lume recunosc potențialul educațional al resurselor media. Această integrare nu doar completează metodele tradiționale de predare, ci și stimulează implicarea activă a elevilor și studenților, oferindu-le instrumente inovatoare de învățare adaptate nevoilor lor.

Tendențele recente arată că educația formală și industria media converg pentru a crea experiențe de învățare mai dinamice și interactive. Platformele de e-learning, podcasturile educative, emisiunile TV pentru copii și adolescenți, precum și resursele video explicative sunt utilizate tot mai frecvent în școli și universități.

Unul dintre factorii determinanți ai acestei integrări este nevoia de adaptare a sistemului educațional la realitățile digitale în care trăiesc tinerii. Elevii și studenții de astăzi sunt „nativi digitali”, obișnuiți cu interacțiunea constantă cu platformele digitale și conținutul video. Astfel că, utilizarea materialelor media nu doar că le captează mai ușor atenția, dar le și facilitează procesul de învățare prin metode vizuale și auditive. În plus, media digitală oferă oportunități pentru învățarea personalizată, oferind conținut adaptat nivelului de cunoștințe și ritmului fiecărui elev.

Furnizorii publici de servicii media (FPSM) au un rol transformator în furnizarea de conținut educațional, în special pentru publicul tânăr. FPSM rămân o platformă de referință pentru programele educaționale de calitate. Acest lucru a fost evident mai ales în perioadele de criză, precum pandemia COVID-19, când FPSM a asigurat resurse esențiale de învățare în perioada închiderii școlilor.

Pentru a răspunde noilor realități educaționale, furnizorii publici de servicii media dezvoltă kituri educaționale și resurse interactive, menite să sprijine învățarea. Integrarea tehnologiilor emergente permite FPSM să rămână relevante și să ofere conținut accesibil și atractiv pentru generațiile digitale. De la lecții video explicative la platforme educative, furnizorii publici de servicii media contribuie la crearea unui mediu de învățare interactiv.

Una dintre misiunile fundamentale ale FPSM este asigurarea unui conținut educațional incluziv, care să răspundă nevoilor diversificate ale publicului. De la programe disponibile în mai multe limbi la resurse adaptate pentru copiii cu dizabilități, furnizorii publici de servicii media creează un mediu de învățare echitabil, reducând inegalitățile educaționale și oferind șanse egale.

Viitorul educației presupune o colaborare strânsă între FPSM și instituțiile de învățământ. Până în 2040, furnizorii publici de servicii media vor juca un rol și mai activ în educația formală, dezvoltând programe integrate în curricula școlară. „Până în 2040, PSM va dezvolta un program de colaborare cu școlile, axat pe alfabetizarea media și digitală, prin cursuri și kituri educaționale elaborate de furnizorii publici de servicii media.” [1, p. 126].

În aceeași ordine de idei, F. Martin și G. Lowe, menționează că de-a lungul timpului, FPSM a fost un pilon esențial al educației, oferind resurse accesibile și de înaltă calitate, cu un impact social care depășește logica comercială. În timp ce platformele media private sunt orientate către maximizarea audienței prin conținut bazat pe divertisment, FPSM prioritizează conținut educațional și informativ, răspunzând nevoilor societății. Capacitatea FPSM de a furniza conținut educațional de încredere, accesibil și potrivit rămâne un argument esențial în favoarea susținerii sale publice, mai ales într-un peisaj mediatic din ce în ce mai competitiv [6].

FPSM nu sunt doar furnizori de conținut educațional, ci și parteneri strategici în procesul de învățare, contribuind la formarea unor generații mai informate, capabile să navigheze în lumea digitală cu o gândire critică și o înțelegere solidă a valorilor societății. Ei colaborează activ cu școlile pentru a integra programele educaționale în curricula oficială, prin dezvoltarea de kituri educaționale, lecții digitale și resurse de sprijin pentru profesori. Aceste resurse nu doar completează metodele tradiționale de predare, ci oferă și alternative interactive care facilitează învățarea adaptată nevoilor elevilor [6].

Tranziția de la difuzarea tradițională la modelul de platforme digitale, centrate pe utilizator, a schimbat fundamental modul în care conținutul educațional este produs, distribuit și consumat. Această transformare permite FPSM să își extindă misiunea educațională, oferind resurse accesibile, interactive și adaptate nevoilor unei generații digitale. G. Lowe și J. Bardoel analizează evoluția radiodifuzorilor publici în era digitală, punând accent pe impactul acestora asupra educației, în special pentru publicul tânăr. Trecerea la modelul digital permite FPSM să ajungă la copii prin portaluri online, aplicații mobile și instrumente interactive, facilitând învățarea la cerere. Utilizarea conținutului cross-media asigură flexibilitate și adaptabilitate la stilurile diferite de învățare, transformând educația într-un proces personalizat și interactiv. Platformele de streaming, rețelele sociale și companiile ed-tech atrag un număr tot mai mare de tineri utilizatori. Pentru a rămâne concludente, FPSM trebuie să modernizeze și să diversifice conținutul educațional, oferind resurse interactive, dinamice și adaptabile [5].

La fel, și transformarea digitală a educației a deschis noi oportunități pentru integrarea conținutului media în procesul de învățare, un domeniu în care furnizorii publici de servicii media au avut deja o contribuție semnificativă. Studiul *Online Education via Media Platforms and Applications as an Innovative Teaching Method* arată că platformele digitale și aplicațiile interactive pot îmbunătăți accesibilitatea educației, în special în țările în curs de dezvoltare. Acest lucru subliniază necesitatea unei strategii integrate, în care furnizorii publici de servicii media colaborează cu instituțiile de învățământ pentru a valorifica potențialul educativ [9].

Instituțiile de învățământ superior ce oferă programe de studiu la distanță oferă un exemplu actual privind utilizarea tehnologiilor media digitale pentru livrarea conținutului educațional și interacțiunea colaborativă, compensând lipsa contactului direct. Pe măsură ce diversitatea platformelor media și a serviciilor digitale crește, expertiza în integrarea acestora în educație devine o necesitate strategică. În acest context, furnizorii publici de servicii media pot învăța din modelele dezvoltate de instituțiile de învățământ superior, valorificând noile tehnologii media pentru a crea metode inovatoare de predare. Acest proces necesită depășirea barierelor conceptuale legate de rolul tehnologiei în educație, punând accent pe utilizarea sa ca facilitator al învățării și nu doar ca instrument pasiv de distribuție a informației [10].

Utilizarea tehnologiilor media și a resurselor multimedia a devenit esențială în educația modernă, îmbunătățind accesibilitatea, interactivitatea și gradul de implicare al elevilor [7]. Pe măsură ce peisajul digital continuă să evolueze, furnizorii publici de servicii media pot juca un rol strategic în integrarea conținutului educațional multimedia, sprijinind atât învățământul formal, cât și învățarea nonformală. Această abordare permite dezvoltarea unor metode inovatoare care combină media tradițională cu noile tehnologii digitale, creând noi experiențe de învățare [8]. Integrarea conținutului educațional în ecosistemele digitale ale școlilor și colaborarea cu instituțiile de învățământ poate contribui la modernizarea sistemului educațional și la crearea unui mediu de învățare mai flexibil și incluziv.

Furnizorii publici europeni de servicii media joacă un rol esențial în susținerea educației copiilor prin furnizarea de conținut multimedia de înaltă calitate, corelat cu programele școlare. Raportul *EBU-MIS Children and PSM* evidențiază modul în care FPSM la nivel european contribuie la formarea educațională a copiilor, atât prin difuzarea tradițională, cât și prin platforme digitale [2]. Într-un peisaj media din ce în ce mai competitiv, marcat de oferta extinsă a furnizorilor comerciali, furnizorii publici de servicii media rămân actorii-cheie ai interesului public, asigurând accesul la conținut educațional, cultural și recreativ de calitate, fără presiuni comerciale.

Datele raportului confirmă impactul semnificativ al FPSM în sprijinirea educației copiilor și necesitatea menținerii acestui ecosistem mediatic ca pilon esențial al accesului echitabil la conținut educativ de calitate [2]. Și anume:

- 94% din furnizorii publici europeni de servicii media produc conținut destinat copiilor, demonstrând angajamentul lor față de educația timpurie.
- 81% dintre aceste organizații dispun de platforme online care completează difuzarea liniară, facilitând accesul la conținut educativ pe multiple dispozitive.
- 64% dintre furnizorii publici europeni de servicii media creează resurse educaționale dedicate copiilor, integrând elemente curriculare în emisiuni și platforme interactive.
- 79% dintre furnizorii europeni au dezvoltat aplicații pentru copii, extinzând accesul la învățare prin medii digitale sigure și adaptate vârstei.
- 220 000 de ore de programe TV pentru copii sunt difuzate anual de rețelele FPSM europeni, subliniind diversitatea și continuitatea acestui tip de conținut.

Unul dintre cele mai eficiente moduri prin care PSM sprijină educația copiilor este prin canalele TV educaționale dedicate. În anumite țări, precum Albania, Georgia și Italia, aceste canale funcționează non-stop, oferind conținut educativ variat. Alte state, cum este Turcia, au implementat soluții precum *TRT EBA*, care difuzează programe educaționale pe parcursul întregii zile și în prime-time, facilitând accesul elevilor la lecții structurate.

Pe lângă televiziune, platformele educaționale online devin din ce în ce mai relevante în procesul de învățare. De exemplu, *Schooltv.nl* (Olanda) oferă resurse digitale aliniate curriculumului național, utilizate de profesori pentru a completa lecțiile din clasă. Un alt exemplu notabil este *Izodrom* (Slovenia), lansat inițial ca o inițiativă temporară în timpul pandemiei COVID-19, dar care a fost transformat într-un program educațional permanent, demonstrând adaptabilitatea și eficiența conținutului media educațional.

În plus, podcasturile educaționale devin o componentă importantă a ecosistemului de învățare digitală. *Once Upon A Time in Zombieville* (BBC) este un exemplu remarcabil, creat special pentru copiii cu deficiențe de vedere și dislexie, utilizând povestirea audio pentru a le facilita înțelegerea și dezvoltarea imaginației. De asemenea, *Les Odyssées* (France Inter) explorează evenimente istorice și figuri marcante, adaptându-le pentru copiii cu vârste între 7 și 12 ani, oferindu-le o experiență de învățare captivantă prin intermediul narațiunilor audio.

Furnizorii publici de servicii media colaborează activ cu instituțiile de învățământ pentru a integra conținutul media educațional în curricula școlară. În Olanda, *NOS*

Jeugdjournaal este un program de știri pentru copii utilizat de 80% dintre școli, servind ca instrument-cheie pentru alfabetizarea media și dezvoltarea gândirii critice. În Belgia, *Les Nieuws* colaborează direct cu profesorii, transformând conținutul de actualitate în material didactic pentru dezbateri și analize în timpul orelor.

În plus, furnizorii publici de servicii media își extind impactul prin învățarea multimedia și compatibilă cu mai multe platforme. Integrarea conținutului educațional în serviciile VOD permite elevilor să acceseze lecții interactive, videoclipuri educative și teste oricând și oriunde. Acest model flexibil facilitează învățarea autonomă, eliminând barierele legate de orarul fix și oferind copiilor posibilitatea de a-și aprofunda cunoștințele într-un mod adaptat nevoilor individuale.

FPSM au avut un rol fundamental în peisajul educațional, asigurând accesul la conținut de învățare de calitate pentru elevi din medii diverse. Cercetările din acest domeniu evidențiază multiple beneficii ale utilizării conținutului educațional produs de FPSM, în special în ceea ce privește accesibilitatea, implicarea activă și experiențele de învățare interactive.

Studii de caz: Schooltv.nl – Integrarea conținutului media în educația formală

Schooltv.nl reprezintă un exemplu valoros al modului în care radiodifuzorii publici pot contribui la modernizarea educației prin integrarea conținutului multimedia în procesul de predare. Dezvoltată de furnizorul public de servicii media olandez NTR, această platformă educațională digitală oferă videoclipuri, resurse interactive și instrumente digitale adaptate curriculumului național. Prin combinarea conținutului audiovizual cu metodele tradiționale de predare, *Schooltv.nl* facilitează accesul la materiale educaționale structurate și validate pedagogic, sprijinind atât profesorii, cât și elevii în procesul de învățare.

Într-un peisaj educațional marcat de tranziția către digitalizare, profesorii se confruntă cu provocarea de a adapta metodele tradiționale de predare la noile generații de elevi, obișnuite cu interacțiunea digitală. Studiile asupra educației multimedia subliniază că utilizarea resurselor audiovizuale în predare crește gradul de implicare a elevilor și îmbunătățește memorizarea informațiilor [7]. În acest context, *Schooltv.nl* servește drept instrument de sprijin pentru cadrele didactice, oferindu-le acces la conținut educațional de înaltă calitate, aliniat curriculumului școlar din Olanda.

Portalul educațional online are grupul țintă principal - profesorii și secundar - elevii. *Schooltv.nl* funcționează ca o platformă educațională complementară, oferind conținut structurat pe discipline și vârste, astfel încât profesorii să poată integra materialele video în lecții. Platforma asigură conformitatea materialelor cu standardele

educaționale naționale, permițând profesorilor să acceseze conținutul necesar pentru disciplinele predate. Temele abordate includ științe, istorie, limbaj, educație civică, precum și aspecte transversale ale învățării. Generațiile actuale de elevi manifestă o preferință crescută pentru învățarea bazată pe resurse vizuale și interactive. Platforma include aplicații educaționale, podcasturi și resurse audio, promovând învățarea multimodală.

Schooltv.nl este extensiv utilizată în școlile olandeze, fiind integrată în activitățile zilnice de predare, și demonstrează potențialul radiodifuziunii publice în susținerea educației prin digitalizare, oferind acces liber la resursele educaționale multimedia structurate. Modelul adoptat de platformă evidențiază valoarea strategică a parteneriatelor dintre FPSM și sistemul de învățământ, ilustrând modul în care furnizorii publici de servicii media pot deveni actori semnificativi în modernizarea procesului de învățare.

UR.se - Transformarea educației prin intermediul furnizorului public de servicii media

UR.se (Sveriges Utbildningsradio AB) joacă un rol esențial în sistemul educațional suedez, oferind conținut media de calitate care sprijină procesele de învățământ printr-o combinație inovatoare dintre jurnalism și pedagogie. Misiunea sa principală este de a transforma educația prin utilizarea mijloacelor media pentru a face învățarea mai accesibilă, captivantă și incluzivă pentru toți elevii.

Prin producerea de conținut audio și video destinat categoriilor de vârstă, *UR.se* reușește să ofere resurse esențiale pentru cadrele didactice și elevi. Aceste resurse includ documentare, emisiuni factuale și programe interactive, disponibile pe canalele de televiziune și radio publice din Suedia, precum SVT, SR și Kunskapskanalen, dar și pe platforma online *UR Play*. Această diversitate de platforme permite utilizatorilor acces rapid și flexibil la materialele educaționale, indiferent de locație sau programul de studiu.

Pentru profesori, *UR.se* constituie un instrument valoros care facilitează procesul didactic prin oferirea a peste 11 000 de programe educaționale care pot fi integrate în lecții. Aceste programe permit profesorilor să diversifice metodele de predare și să creeze un mediu de învățământ mai atractiv. De asemenea, prin utilizarea metodologiei *Flipped Classroom*, elevii pot viziona materialele acasă, ceea ce le permite să se familiarizeze cu subiectele de studiu înainte de curs, facilitând astfel discuțiile și aprofundarea cunoștințelor în clasă.

Un alt avantaj major al *UR.se* este adaptabilitatea conținutului său la cerințele

curriculare, asigurând astfel relevanța materialelor pentru diverse discipline. Spre exemplu, programe precum *Tic Tac Tree* sunt dezvoltate special pentru educația timpurie, ajutând copiii preșcolari să exploreze conceptele fundamentale prin jocuri interactive și povești animate. Pentru elevii mai mari, documentarele și emisiunile factuale tratează subiecte complexe, oferind perspective critice și analitice asupra diverselor teme din domenii precum știință, istorie, societate și mediu.

Accesibilitatea este un aspect central al *UR.se*, deoarece resursele sale sunt disponibile la solicitare prin *UR Play*, oferind profesorilor flexibilitate în organizarea lecțiilor. Astfel, aceștia pot adapta materialele în funcție de nevoile elevilor, alegând conținutul cel mai potrivit pentru fiecare clasă și nivel educațional. Mai mult, platforma pune accent pe incluziune, oferind conținut adaptat persoanelor cu dizabilități și minorităților lingvistice, asigurând astfel egalitate de șanse în educație. Astfel, *UR.se* joacă un rol crucial în modernizarea educației suedeze, oferind un model de bune practici care poate servi drept inspirație pentru alte sisteme educaționale din lume.

CONCLUZII

Integrarea conținutului media educațional în sistemele de învățământ reprezintă o direcție strategică esențială pentru modernizarea educației și creșterea accesului la cunoaștere. Studiile de caz analizate demonstrează că furnizorii publici de servicii media pot deveni actori-cheie în sprijinirea educației, oferind resurse multimedia accesibile și adaptate cerințelor didactice.

În viitor, utilizarea conținutului media educațional nu va mai fi doar o alternativă, ci va deveni o componentă esențială a educației. Furnizorii publici de servicii media trebuie să adopte strategii inovatoare, să își extindă colaborările cu școlile și universitățile și să se adapteze cerințelor unei generații digitale. Un astfel de proces necesită nu doar modernizarea infrastructurii și a platformelor de învățare, ci și formarea profesorilor în utilizarea eficientă a resurselor digitale și elaborarea unui cadru educațional care să asigure un echilibru între metodele tradiționale și cele multimedia.

Republica Moldova are oportunitatea de a învăța din modelele europene și de a implementa un sistem educațional media modern, capabil să faciliteze accesul la educație, să reducă inegalitățile și să sprijine profesorii în procesul didactic. Teleraudio-Moldova poate deveni un furnizor de conținut educațional digital, consolidând rolul radiodifuzorului public ca partener strategic al educației. Dezvoltarea unei platforme digitale educaționale similare cu cele din Olanda și Suedia, în parteneriat cu Ministerul Educației și Cercetării și instituțiile de învățământ, ar permite integrarea

conținutului media în curriculum și ar sprijini învățarea interactivă prin materiale structurate, disponibile atât pe platformele liniare, cât și cele digitale.

Pentru ca această viziune să devină realitate, este necesară o abordare coordonată între guvern, instituțiile media și actorii educaționali, astfel încât tehnologia să fie percepută ca un facilitator activ al învățării, și nu doar un instrument pasiv de distribuție a informației. Integrarea conținutului educațional media nu doar că îmbunătățește calitatea educației, dar și pregătește elevii pentru un viitor digitalizat, oferindu-le competențele necesare pentru a naviga într-o lume a informației în continuă schimbare.

Integrarea materialelor audio-vizuale în procesul educațional contribuie semnificativ la creșterea motivației elevilor, îmbunătățirea înțelegerii și susținerea diferitelor stiluri de învățare. Numeroase studii subliniază că materialele digitale bine structurate pot îmbunătăți retenția informațiilor, în special pentru elevii care întâmpină dificultăți în metodele tradiționale de învățare bazate pe texte. Astfel, utilizarea conținutului educațional media nu este doar o oportunitate, ci și o strategie esențială pentru crearea unui mediu de învățare adaptabil, incluziv și eficient în era digitală.

Referințe bibliografice:

1. D'ARMA A., FUCHS Ch., HOROWITZ M., UNTERBERGER K. 2021. The Future of Public Service Media and the Internet. In: Fuchs, Christian and Unterberger, Klaus (eds.) *The Public Service Media and Public Service Internet Manifesto*. Pp. 113–127. London: University of Westminster Press. DOI: <https://doi.org/10.16997/book60.e> [Accesat: 17.02.2025]
2. EBU-MIS Report - CHILDREN AND PUBLIC SERVICE MEDIA. September, 2023. Disponibil: <https://www.ebu.ch/research/membersonly/report/children-and-public-service-media> [Accesat: 24.01.2025]
3. Furnizorul public de servicii media educaționale din Suedia. Sveriges Utbildningsradio AB Disponibil: <https://www.ur.se/> [Accesat: 15.01.2025]
4. Inițiativa educațională a Furnizorului public de servicii media din Olanda. Dutch Public Broadcasting Educational Initiative – SchoolTV. Disponibil: <https://schooltv.nl/> [Accesat: 14.12.2024]
5. LOWE G., BARDOEL J. (eds.) *From Public Service Broadcasting to Public Service Media*. Editorial matters and selections, the editors; articles, individual contributors; Nordicom ISBN 978-91-89471-53-5 2007, 259 p.
6. MARTIN F., LOWE G. The Value and Values of Public Service Media. In: *The Value of Public Service Media: RIPE 2013*. Göteborg: Nordicom. Dis-

- ponibil: <http://www.nordicom.gu.se/en/publikationer/value-public-service-media> [Accesat: 8.01.2025]
7. MAYER R. Multimedia learning. Cambridge Universty Press. 2020. 450 p. ISBN: 9781107187504
 8. OMODARA O., ADU E. Relevance of Educational Media and Multimedia Technology for Effective Service Delivery in Teaching and Learning Processes. IOSR Journal of Research & Method in Education.
 9. SOFI-KARIM M., BALI A., RACHED K. Online education via media platforms and applications as an innovative teaching method. Educ Inf Technol 28, 507–523 (2023). Disponibil: <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11188-0> [Accesat: 19.01.2025]
 10. WESTERA W. Reframing the Role of Educational Media Technologies. In: *Quarterly Review of Distance Education*, 16(2), 2015. Pp. 19-32.

STORYTELLING-UL VIDEO CA METODĂ DE PREDARE. ABORDĂRI CONCEPTUALE ȘI APLICATIVE

Vitalie GUȚU,

lector universitar, drd.

Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării,

Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: vitalie.gutu@gmail.com, vitalie.gutu@usm.md

ORCID ID: 0000-0002-8398-7909

Rezumat. *Articolul științific abordează tendința sporită a utilizării storytelling-ului video în procesul de predare – învățare. Astfel, se impun adaptări semnificative în sistemul educațional, care trebuie să evolueze de la metode tradiționale de interacțiune între cadrele didactice și elevi/studenți, la modalități inovatoare de livrare a conținuturilor. Cercetarea propusă va analiza importanța și necesitatea utilizării instrumentelor tehnologice de ultimă generație în predare, concentrându-se pe un aspect specific: storytelling-ul video. Punem accent pe explorarea aplicabilității acestui tip de narațiune/istorie/poveste vizuală în diverse contexte educaționale, identificând avantajele pe care le oferă în procesul de predare – învățare. De asemenea, se va analiza diversitatea formelor de storytelling video utilizate la cursuri, explicând cum fiecare tip de narațiune poate contribui la o învățare mai eficientă și mai captivantă*

Cuvinte-cheie: *storytelling video, predare interactivă, resursă inovativă, instrument educativ.*

VIDEO STORYTELLING AS A TEACHING METHOD: CONCEPTUAL AND APPLICATIVE APPROACHES

Summary. *This scientific article addresses the increasing trend of using video storytelling in the teaching-learning process. Significant adaptations in the educational system are required, shifting from traditional methods of interaction between teachers and students to innovative ways of delivering content. The proposed research will analyze the importance and necessity of utilizing cutting-edge technological tools in teaching, focusing on a specific aspect: video storytelling.*

We emphasize exploring the applicability of this type of visual narrative in various educational contexts, identifying the advantages it offers in the teaching-learning process. Additionally, the diversity of video storytelling forms used in courses will be analyzed, explaining how each type of narrative can contribute to more effective and engaging learning.

Keywords: *video storytelling, interactive teaching, innovative resource, educational tool.*

Introducere

Transformările la nivel societal impun abordări esențiale în ecosistemul educațional: de la interacțiuni pe filiera cadru didactic – elev/student la modalități

inovative de livrare a conținuturilor educaționale. Eficientizarea acestor procese rezidă și din utilizarea tehnologiilor noi, lucru ce facilitează comunicarea între actanții sistemului de învățământ, dar, în același timp, contribuie la o mai bună și comprehensibilă tratare a subiectelor și unităților pe axa predare – învățare. „În ultimii ani, utilizarea noilor tehnologii în sistemele educaționale s-a extins la nivel mondial, deoarece camerele digitale, computerele personale, scanerele și software-urile ușor de utilizat au devenit disponibile profesorilor pentru a explora lumea digitală. Impactul noilor tehnologii în contextele educaționale a fost, în mare parte, pozitiv, deoarece noile tehnologii le-au oferit pedagogilor oportunitatea de a-și îmbunătăți cunoștințele, abilitățile și, prin urmare, de a îmbunătăți calitatea educației” [1, p. 143]. Acest studiu științific va explora câteva aspecte, care vor releva importanța și necesitatea utilizării instrumentelor din noua generație în procesul de predare. Astfel, ne propunem:

- să identificăm storytelling-ul video, ca element sau metodă eficientă de predare la diverse materii/discipline;
- să stabilim tipurile de storytelling video utilizate la curs și să le explicăm.

Proiectările strategice ale acestei metode de predare în cadrul cursurilor/ prelegerilor/seminarelor/atelierelor școlare sau universitare vin să întărească, o dată în plus, rolul și importanța *storytelling-ului video*, ca instrument principal în procesul de livrare a conținuturilor educaționale, pe de o parte, și înțelegerea mai ușoară a materiei predate.

Conținut

Dicționarul Merriam-Webster oferă o diversitate de noțiuni în ceea ce privește conceptul de storytelling. Astfel, în lista de definiții propuse de această lucrare ce cuprinde cuvinte-cheie, *story* reprezintă modalitatea de a nara sau a descrie o istorie/o poveste. Platforma online Dictionary.com oferă o explicație a termenului *storytelling*, ceea ce ar reprezenta „povestirea sau scrierea de istorii/povești” [2]. Majoritatea surselor de specialitate contextualizează acest termen prin faptul că storytelling-ul „este arta de a folosi cuvinte, imagini sau alte medii pentru a transmite o narațiune. Este o activitate umană fundamentală care a fost folosită de-a lungul istoriei pentru a împărtăși experiențe, a transmite cunoștințe și a distra. Fie prin tradiții orale, lucrări scrise, medii vizuale sau o combinație a acestora, povestirea este un mijloc puternic de comunicare care implică emoții, captează atenția și comunică idei” [3]. În acest context, trebuie să punctăm faptul că storytelling-ul este instrumentul de bază și eficient, în același timp, în procesul de diseminare a oricărui tip de informație de la politică, economie, psihologie, jurnalism la pedagogie. Forma storytelling-ului

este dictată de conceptul și misiunea acestuia, audiența sau publicul-țintă căruia i se adresează, impactul care se dorește să se obțină ca rezultat al primirii informațiilor povestitoare. Eugenia Foca, autoarea lucrării *Storytelling ca metodă de dezvoltare a creativității la elevii Colegiului Pedagogic* ajunge la concluzia că storytelling-ul este „o modalitate naturală și flexibilă de interacțiune cu publicul, care sporește activitatea sa cognitivă. Conectarea emoțiilor intensifică implicarea, interesul auditoriului și facilitează consolidarea informației. Prin intermediul imaginației, are loc o interacțiune interactivă cu povestitorul, participare virtuală la eveniment. Prin povești, experiența este îmbogățită, înțeleasă și transmisă” [4, p. 144]. Conținuturile educaționale devin atractive dacă sunt expuse sub forma unor istorii, iar mesajele acestora sunt asistate de animații, infografie, design grafic 3D, video etc. În această lucrare ne vom referi, în speță, la storytelling-ul video: care sunt valențele acestuia, cum poate fi realizat și ce impact ar urmări o „poveste educațională” realizată prin intermediul elementelor imaginilor video.

În contextul actual, diversificarea procesului de predare – învățare prin utilizarea instrumentelor interactive, cum ar fi storytelling-ul video, contribuie la o mai bună înțelegere și captare a mesajelor/conținuturilor educaționale. De asemenea, atât cadrele didactice, cât și elevii/studentii pot pregăti materialul într-un format interesant și vizual atractiv. Există mai multe tipuri de storytelling video care sunt realizate în calitate de conținut didactic. Mai jos vom prezenta și vom explica unele dintre acestea, ce pot contribui la dezvoltarea cursului/disciplinei.

TIPURI DE STORYTELLING EDUCATIV

- ◆ storytelling video de tip tutorial – acest produs este realizat de cadrele didactice cu scopul de a sintetiza informațiile și de a le pune în context. Este „un clip scurt cu conținut didactic. Ca format seamănă mult cu o emisiune TV. Tutorialele video se disting printr-o serie bogată de secvențe video și o „dramaturgie a operei”, concepută în mod ideal” [5, p. 79].
- ◆ storytelling video de tip explainer/explicativ – conceptualizarea și realizarea acestui tip de storytelling contribuie la înțelegerea cât mai exactă a conținutului didactic. De regulă, învățătorii/profesorii realizează asemenea produse video pentru a explica definiții, concepte, fenomene, teorii etc. Detaliile în acest caz sunt ilustrate cu diverse imagini, în funcție de subiectul abordat.
- ◆ storytelling animat – sunt produse video scurte animate fie în 2D sau în 3D pentru a povesti conținutul lecției într-o formă lejeră, pe înțelesul elevului

sau studentului. De obicei, materialele video animate sunt utilizate de către cadrele didactice pentru a prezenta anumite situații și oferirea de soluții la aceste probleme.

- ◆ storytelling de tip quiz – reprezintă o formă de sumarizare a informației asimilate pe parcursul lecțiilor. Aceste video-uri quiz sunt utilizate la finalul unui curs sau a unui modul pentru a testa cunoștințele beneficiarilor, iar ca această evaluare să fie interesantă, cadrele didactice apelează la instrumentul de storytelling quiz: fiecare întrebare este însoțită de mai multe variante de răspuns și la fiecare variantă sunt atribuite imaginii video, pe care elevul sau studentul trebuie să le asocieze potrivit conținutului corect al modulului.
- ◆ Storytelling VR (*realitatea virtuală*) – este un tip de produs care devine tot mai explorat atât de cadrele didactice, cât și de elevi/studenti. Materialul este asimilat prin vizualizare și interacționare cu modele tridimensionale și date complexe. „VR-ul facilitează colaborarea între studenți și profesori, indiferent de locația geografică. Studenții pot lucra împreună la proiecte, pot dezvolta prezentări comune și pot interacționa în timp real în spații virtuale, ceea ce sporește comunicarea și învățarea în echipă” [6].

Aici este important de punctat faptul că multitudinea de tipuri de storytelling-uri, care stau la dispoziția actanților din sectorul educațional, oferă o mai mare posibilitate de integrare și interacțiune, în același timp, cu elevii/studentii. De asemenea, în funcție de complexitatea materialului și „oferta” pe care o prezintă la curs profesorul, fiecare cadru didactic este în drept să aleagă tipul de storytelling pentru a livra informațiile de care dispune. Astfel, potrivit cercetărilor în domeniul educațional, storytelling-ul este un instrument esențial, având rolul de a mobiliza atât învățarea activă, cât și memorizarea informațiilor pe termen lung. În acest context remarcăm interesul de care dă dovadă elevul/studentul, în procesul de asimilare a conținutului educațional. Reieșind din scopul educațional care este setat potrivit obiectivelor cursului, cadrele didactice au posibilitatea de a alege cel mai potrivit tip de storytelling, fie că este vorba de narațiuni clasice, fie de metode inovative, precum jocurile educaționale, utilizarea quiz-urilor, ochelarilor VR sau simulările interactive.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

În arealul educațional actual, storytelling-ul video reprezintă o metodă inovatoare, interactivă și care comportă elemente de interacțiune pe axa cadru didactic – elev/student. Prin utilizarea storytelling-ului ca unul dintre instrumentele de bază al procesului de predare – învățare, conceptul de livrare a cunoștințelor și asimi-

larea înțelesurilor trece la alt nivel. În aceste condiții, aspectele și structurile de narațiune vizuale ajută profesorii să fie cât mai aproape de elevi/studenți, să le capteze atenția acestora și să poată stabili conexiunile cognitive mult mai facil. Această metodă ajută eficient la memorarea informațiilor, dar și încurajează gândirea critică, dezvoltarea creativității și fortificarea abilităților de rezolvare a problemelor, găsirea soluțiilor prin utilizarea diverselor tipuri de storytelling. De remarcat faptul că, storytelling-ul, în calitate de instrument de lucru în cadrul lecțiilor, este conceptualizat, realizat și prezentat în funcție de nivelul de pregătire al cadrelor didactice, dar și al elevilor/studenților (*care sunt receptori de informații*). Putem conchide cu ideea că, storytelling-ul video poate deveni un instrument pedagogic necesar atunci când este utilizat strategic, cu scopuri bine conturate și adaptate cerințelor și obiectivelor curriculare, astfel contribuind la sporirea impactului procesului educațional. Contextual, prezentăm și câteva recomandări care reies din conținutul științific descris mai sus. Astfel:

1. Produsul educațional prezentat prin intermediul storytelling-ul video ar trebui să fie adaptat la necesitățile și preferințele beneficiarilor, adică elevilor sau studenților. Aici urmează să se țină cont de stilul aplicat în procesul de predare – învățare, fie vizual, auditiv sau kinestezic.
2. Crearea unor narațiuni sau povești/istorii video care includ imagini, sunete, animație, infografie, VR etc., pentru o înțelegere mai profundă și captivantă a informațiilor.
3. Implicarea elevilor/studenților în „povestea educațională” prin folosirea storytelling-ului de tip quiz, sondaje, întrebări sau opțiuni de alegere.
4. Formarea cadrelor didactice în utilizarea tehnologiilor moderne, ceea ce ar permite o sinergie între profesor, cel care livrează conținutul educațional prin intermediul instrumentelor digitale sau cu ajutorul inteligenței artificiale, și elev/student, cel care asimilează informația și, ulterior, o va putea pune în context, la fel, prin manevrarea dispozitivelor tehnologice.

Referințe bibliografice:

1. FOCA, E. *Storytelling ca metodă de dezvoltare a creativității la elevii colegiului pedagogic*. In: *Tradiție și inovare în cercetarea științifică*, Ed. XII, 6-7 octombrie 2023, Bălți. Bălți: Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, 2024, Ediția 12, Vol. II, pp. 143-146. ISBN 978-9975-50-320-4.
2. *Storytelling definition and meaning*. Disponibil: <https://www.dictionary.com/browse/storytelling>. Accesat (18.12.2024).

3. *The Art of storytelling*. Disponibil: <https://medium.com/@rini.suhasini/the-art-of-storytelling-08d787ae082a>. Accesat (18.12.2024).
4. IBIDEM, p. 144
5. NEGURĂ, A. *Elaborarea unui tutorial video didactic – structură, etape, mijloace*. In: *Magazin bibliologic*, 2021, nr. 1-2, pp. 77-83. ISSN 1857-1476. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.4636973>. Accesat (18.12.2024).
6. *Cum aplici VR-ul în educația universitară?* Disponibil: <https://smartsynergy.ro/vr-in-educatie/>. Accesat (18.12.2024).

JURNALISMUL CONTEMPORAN ȘI PROVOCĂRILE INTELIGENȚEI ARTIFICIALE (AI)

Georgiana Alina POPA,

asist.univ. drd.

Facultatea de Științe ale Comunicării
Universitatea Apollonia, Iași, Romania

Rezumat. *Jurnalismul contemporan se află la intersecția dintre tehnologie, etică și cerințele unui public tot mai exigent. În prezent, AI este folosit pentru redactarea știrilor, analiza datelor și personalizarea conținutului, existând îngrijorări și preocupări legate de impactul tehnologiei asupra locurilor de muncă din acest domeniu de activitate. Inteligența artificială (AI) joacă un rol din ce în ce mai important în jurnalism, influențând modul în care sunt produse, distribuite și consumate știrile. Impactul său poate fi atât pozitiv, cât și negativ, iar dezbaterea asupra utilizării AI în jurnalism este în plină desfășurare.*

Cuvinte-cheie: *jurnalism contemporan, tehnologie, impact tehnologic, analiza datelor, personalizarea conținutului, consumarea știrilor, impact pozitiv și negativ.*

CONTEMPORARY JOURNALISM AND THE CHALLENGES OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI)

Summary. *Contemporary journalism is at the intersection of technology, ethics and the demands of an increasingly demanding audience. Currently, AI is being used for news writing, data analysis and content personalization, with concerns and concerns about the impact of technology on jobs in this field. Artificial intelligence (AI) is playing an increasingly important role in journalism, influencing the way news is produced, distributed and consumed. Its impact can be both positive and negative, and the debate over the use of AI in journalism is ongoing.*

Keywords: *Contemporary journalism, technology, technology impact, data analysis, content personalization, news consumption, positive and negative impact.*

Argument

Atât jurnalismul, cât și inteligența artificială (AI), au început să se intersecteze din ce în ce mai mult în ultima perioadă de timp, ceea ce ridică câteva aspecte problematice din perspectiva oportunităților, cât și a provocărilor. În această scurtă prezentare vom evidenția câteva dintre provocările Inteligenței artificiale (AI) în jurnalismul contemporan, analizând printre altele și impactul AI asupra mass-media și activității jurnalistice, argumentând că, deși tehnologia aduce beneficii importante, există și riscuri semnificative care nu trebuie ignorate.

Inteligența artificială (AI) este un instrument puternic în jurnalism, capabil să îmbunătățească viteza, precizia și personalizarea conținutului. Însă, cu toate aces-

tea, riscurile asociate prin pierderea locurilor de muncă, dezinformarea și bias-ul algoritmic – impun o utilizare responsabilă și rațională a acestei tehnologii. Viitorul jurnalismului nu trebuie să fie exclusiv digital, ci va trebui să se axeze pe colaborarea dintre AI și jurnaliști, unde tehnologia sprijină, dar nu înlocuiește expertiza umană.

1. Relația dintre jurnalismul contemporan și mass-media contemporană.

Jurnalismul contemporan și mass-media au evoluat rapid odată cu progresul tehnologic, digitalizarea și schimbările în consumul de informație. În prezent, asistăm de fapt la trecerea din ce în ce mai accentuată de la presa scrisă la televiziune și platforme online, mass-media jucând un rol esențial în societate, influențând în mod decisiv opiniile publice și politica. Jurnalismul și mass-media contemporană sunt așadar într-o continuă schimbare, având atât *beneficii*, cât și *provocări*. Deși digitalizarea și AI au îmbunătățit accesul la informație, problemele legate de dezinformare și etică rămân relevante. Un jurnalism de calitate, corect și etic, bazat pe verificarea surselor și responsabilitate socială, este esențial pentru o societate informată în plină transformare.

Jurnalismul contemporan și mass-media contemporană se *interferează* fiind interconectate, influențându-se reciproc și adaptându-se la noile tehnologii și la schimbările sociale. În era digitală, modul în care sunt produse, distribuite și consumate informațiile a suferit transformări majore, generând atât oportunități, cât și provocări.

Interferențele dintre jurnalism și mass-media contemporană sunt mai mult decât evidente, iar impactul lor asupra societății este de o profunzime șocantă uneori. În timp ce jurnalismul furnizează informații esențiale pentru democrație, mass-media acționează ca un vehicul care asigură distribuția acestora la scară largă. Cu toate acestea, provocările precum dezinformarea și pierderea independenței editoriale trebuie gestionate cu responsabilitate pentru ca jurnalismul să își păstreze credibilitatea. Digitalizarea, inteligența artificială și rețelele sociale au schimbat fundamental această relație, oferind așa cum am menționat mai sus, oportunități, dar și provocări semnificative.

Astfel, în prezent, ținând cont și de aspectele susmenționate, suntem de părere că nu se poate vorbi de o separare de facto a celor două noțiuni, respectiv jurnalism și mass-media, ele fiind inseparabile chiar dacă, la etapa actuală, atât jurnalismul, cât și mass-media contemporană se confruntă cu multiple provocări, fapt pe care îl vom evidenția în paragraful următor.

2. Inteligența artificială și jurnalismul contemporan. Colaborare sau separatism?

Așa cum am menționat în paragraful anterior, Inteligența artificială (AI) a

devenit o componentă esențială în jurnalismul contemporan, influențând modul în care sunt produse, distribuite și consumate informațiile, unii specialiști în domeniu oferind un cadru teoretic pentru înțelegerea relației dintre jurnalism și AI [1]. Însă, în timp ce unii văd AI ca pe un instrument complementar care sprijină activitatea jurnaliștilor, alții se tem că aceasta ar putea înlocui factorul uman, afectând etica și obiectivitatea presei. Astfel, se ridică întrebarea: Inteligența artificială (AI) și jurnalismul sunt conectate printr-o relație de *colaborare* sau există riscul unui *separatism* total? Răspunsul la această întrebare îl vom da în cele ce urmează.

Astfel, ca argumente pentru *colaborare*, între Inteligența artificială și jurnalismul contemporan putem menționa un *prim argument* și anume că, *AI ar reprezenta instrument de sprijin pentru jurnaliști*, deoarece, analiza cantităților mari de date într-un timp foarte scurt, oferind jurnaliștilor *insight-uri* (părți din informație) valoroase. Un *al doilea argument*, pe care îl considerăm esențial ar fi acela că, *AI are capacitatea de a detecta și combate fake news*, verificând totodată autenticitatea informațiilor și identifica conținut manipulat prin programe precum *Google Fact Check* sau *Facebook AI for Fake News Detection* [2]. Un ultim argument și *al treilea*, îl reprezintă faptul că *AI contribuie la personalizarea conținutului pentru utilizatori*, ajutând astfel la crearea unui flux de știri adaptat intereselor acestora ca, de exemplu: *Google News*, *Flipboard*, *Feedly*.

Referindu-ne la posibilul *separatism* care ar putea exista între Inteligența artificială (AI) și jurnalismul contemporan, unii autori sunt de părere că *AI poate prelua prejudecăți din datele de antrenare, afectând obiectivitatea știrilor*, evidențiind impactul major al AI asupra jurnalismului asociat cu provocările etice [3]. Alți autori, sunt de părere că, *AI poate genera conținut falsificat (deepfake-uri), amenințând credibilitatea jurnalismului*, existând un risc de dezinformare și deepfake-uri, oferind o analiză detaliată a dezinformării și a manipulării digitale, inclusiv rolul AI în generarea riscurilor expuse mai sus [4]. Sunt și specialiști care susțin faptul că *separatismul între cele două ar fi proovocat și de automatizarea excesivă și pierderea locurilor de muncă*, AI putând prelua sarcini jurnalistice de bază, reducând nevoia de reporteri umani, analizând modul în care automatizarea influențează diferitele sectoare economice din România, discutând atât beneficiile, cât și riscurile asociate, inclusiv pierderea locurilor de muncă tradiționale și necesitatea recalificării forței de muncă [5].

Sintetizând, ținând cont și de ceea ce am prezentat mai sus, afirmăm că, deși AI poate îndeplini multe sarcini jurnalistice, aceasta nu poate înlocui complet factorul uman. Creativitatea, etica și gândirea critică rămân caracteristici esențiale ale jurnalismului, iar AI trebuie privită ca un instrument de sprijin, nu ca un substitut.

Colaborarea dintre AI și jurnaliști poate duce la un jurnalism mai rapid, mai precis și mai accesibil, evitând riscul unui separatism total.

3. Jurnalismul contemporan și provocările inteligenței artificiale (AI).

Jurnalismul contemporan se află în prezent, într-o perioadă de transformare accelerată, datorită revoluției digitale și a avansului tehnologic. Inteligența artificială (AI) joacă un rol dual: de o parte, sprijină procesul de colectare, analiză și diseminare a informațiilor, iar de cealaltă, ridică provocări etice, de verificare și de responsabilitate profesională. În continuare, ne propunem să prezentăm câteva dintre aspectele teoretice ale jurnalismului modern, analizând îndeosebi principalele provocări generate de integrarea AI în procesul jurnalistic.

Ținând cont în special de *evoluția mediatică* și realitățile contemporane în procesul jurnalistic, putem afirma fără putință de tagadă faptul că, actualmente ne aflăm în fața unui proces amplu de *transformare digitală majoră*, evoluția mediatică conducând spre o tranziție de la presa tipărită la mediile digitale, fiind în postura de a redefini modul de producere și consumare a știrilor. Ca o consecință inevitabilă a acestui proces, apar și noi paradigme sau provocări, care se referă la faptul că, în era digitală, principiile fundamentale ale jurnalismului, respectiv verificarea informațiilor, etica profesională și imparțialitatea, toate acestea sunt reinterpretate în contextul *fluxurilor de informații rapide* și al *interactivității online*.

Vorbind despre jurnalismul contemporan, dar și provocările inteligenței artificiale în relația cu acesta, putem remarca astfel câteva aspecte esențiale în acest sens, unele dintre acestea fiind prezentate pe scurt în paragraful anterior, dar pe care le vom prezenta și analiza mai pe larg în cele ce urmează.

Astfel, o *primă provocare* o reprezintă *ingerința AI în automatizarea procesului mediatic* care are drept consecință imediată acea „*generare automată de conținut*” care nu este altceva decât modul în care *algoritmii* sau pașii pe care AI îi folosesc în redactarea de articole pe baza unor seturi de date, eficientizând procesul, dar reducând, în același timp, necesitatea prezenței jurnaliștilor pentru sarcini repetitive [6]. Există de altfel, un așa numit „*risc de deshumanizare*”, jurnalistul fiind înlocuit de robot consecința principală fiind aceea de pierdere a elementului creativ și critic specific factorului uman care poate afecta profunzimea și originalitatea conținutului jurnalistic. Inovațiile tehnologice influențează structura și funcționarea mass-media, inclusiv impactul AI asupra jurnalismului și a jurnalistului [7].

O a doua provocare o reprezintă *dezinformarea și Deepfake-urile* care reprezintă factori generatori de riscuri și provocări și care au drept consecință: „*manipularea informațiilor*”; acest fenomen este concretizat prin conținut falsificat datorat în exclusivitate de tehnologiile de tip *deepfake*, ele reprezentând riscuri majore pentru

credibilitatea știrilor, alimentând dezinformarea și subminând încrederea publicului. În era digitală, *dezinformarea* și *tehnologiile deepfake* reprezintă două dintre cele mai acute provocări pentru mass-media și jurnalismul contemporan [8]. Aceste fenomene nu doar că afectează încrederea publicului în sursele de informație, dar generează și mari probleme pentru însăși esența democrației, afectând în aceeași măsură stabilitatea socială și securitatea demersului jurnalistic. În acest context, se simte nevoia de o mai bună verificare a conținutului media informațional, prin accesarea de metode avansate de tip *fact-checking* (verificarea faptelor n.n.) care devine imperativă pentru a contracara fluxul de informații eronate sau manipulative.

Referindu-ne la *dezinformare*, aceasta se referă la răspândirea intenționată a informațiilor false sau înșelătoare, menite să influențeze opinia publică sau să destabilizeze instituțiile sociale și politice, manifestându-se prin canale diverse: știri false, rețele sociale, mesaje manipulative și campanii de propagandă coordonate, erodând încrederea publicului în mass-media și instituțiile statului, făcând dificilă identificarea surselor credibile.

Consecința imediată este că, dezinformarea conduce în mod implicit la răspândirea de informații eronate, influențează deciziile electorale, politice și chiar economice, creând riscuri la scară largă. În acest sens, unii specialiști în domeniu, prin cercetările lor au oferit o înțelegere amplă a fenomenului dezinformării, explicând mecanismele și impactul acesteia asupra societății modern [9].

Concret, atât *dezinformarea*, cât și *deepfake-urile* sunt factori generatori de riscuri și provocări semnificative pentru societatea modernă. Însă, pentru a proteja integritatea informațională și a menține încrederea publicului, este esențială implementarea unor strategii eficiente de detectare, verificare și reglementare a acestor fenomene. O colaborare strânsă între tehnologie, jurnalism și reglementatori este cheia pentru a contracara impactul negativ al acestor inovații tehnologice.

O a treia și totodată, ultimă provocare majoră, o reprezintă fenomenul denumit *Bias Algoritmice* - prejudecățile integrate (părtinire algoritmică, exagerare în favoarea sau împotriva unui fapt) în care algoritmi de AI pot prelua și amplifica bias-uri existente în datele de antrenament, ceea ce poate conduce la un jurnalism parțial sau distorsionat. În strânsă relație cu bias-ul algoritmic, la care ne-am referit mai sus, se circumscrie și *lipsa transparenței* în mediatizarea știrilor și informațiilor jurnalistice. *Bias-ul algoritmic* reprezintă o problemă tot mai discutată în contextul actual al utilizării tehnologiilor digitale în mass-media și jurnalism.

Acesta se referă în mod direct la tendințele sistemice ale algoritmilor de a favoriza anumite tipare sau perspective, din cauza datelor de antrenament incomplete, părtinitoare sau a designului algoritmic. În mass-media și jurnalism, bias-ul algo-

ritmic poate influența modul în care informația este filtrată, prezentată și, în final, percepută de public. În jurnalism, *bias-ul algoritmic* apare atunci când datele utilizate pentru antrenarea algoritmilor reflectă prejudecăți istorice sau inegalități sociale, rezultatele vor fi, inevitabil, influențate de acești algoritmi. Totodată, modul în care algoritmii pot perpetua inegalitățile sociale și politice, oferă exemple clare de bias integrat în sistemele de analiză a datelor, inclusiv în contextul mass-media [10]. Algoritmii utilizați de platformele de știri și rețelele sociale decid ce conținut este afișat utilizatorilor.

Bias-ul algoritmic poate determina favorizarea anumitor perspective materializate prin aceea că, informațiile care corespund preferințelor majoritare ale unui grup sau ale unui anumit algoritm pot fi promovate în detrimentul altor puncte de vedere [11]. Efectul imediat este acela că, atunci când cititorii observă că informațiile par părtinitoare sau incomplete, încrederea în mass-media și în jurnalismul de calitate poate fi afectată. Așadar, publicarea metodologiilor și criteriilor algoritmilor considerăm că ar permite o mai bună înțelegere și control din partea publicului și a autorităților de reglementare.

Așadar, pentru a menține integritatea informațională și a asigura un jurnalism echitabil, este esențial ca dezvoltatorii, jurnaliștii și factorii de decizie să colaboreze pentru a identifica, monitoriza și corecta aceste prejudecăți algoritmice prin implementarea unor audituri independente pentru evaluarea și corectarea bias-ului în algoritmi poate ajuta la reducerea prejudecăților. O abordare conștientă și etică poate transforma tehnologia într-un aliat puternic, reducând riscurile și sporind calitatea informațiilor distribuite publicului.

4. Concluzie

În concluzie, susținem faptul că, integrarea AI în jurnalism nu este un proces de înlocuire a factorului uman, ci unul de colaborare, în care tehnologia sprijină activitatea jurnaliștilor prin eficientizarea anumitor procese. Totuși, pentru ca această sinergie să funcționeze optim, este necesară dezvoltarea unor cadre etice și metodologice clare, care să abordeze riscurile de automatizare excesivă, dezinformare și bias algoritmic. Jurnalismul contemporan trebuie să se adapteze continuu noilor cerințe media, păstrând totodată valorile fundamentale ale profesiei.

Așa după cum s-a putut observa din studiul nostru, platformele digitale și rețelele sociale, prin algoritmii lor de recomandare, pot crea așa-numitele: „*bule informaționale*”, în care publicul este expus doar la perspective similare, reducând astfel contrastul ideologic și diversitatea opiniilor, jurnaliștii confruntându-se cu dificultatea de a menține un echilibru între optimizarea conținutului pentru vizibilitate și menținerea standardelor de obiectivitate și etică. De asemenea, există și riscul ca bi-

as-ul algoritmic să influențeze subiectele abordate sau să excludă anumite informații importante.

Inteligența artificială aduce beneficii semnificative în jurnalismul contemporan, sporind în mod considerabil eficiența și capacitatea de analiză a datelor. Totuși, subliniem încă o dată că, provocările legate de dezinformare, bias algoritmic, probleme etice și impactul asupra forței de muncă conduc la necesitatea unei abordări echilibrate a acestor probleme, paradigme. Colaborarea între tehnologie și factorul uman, reglementările adecvate și o transparență sporită sunt esențiale pentru a valorifica potențialul AI fără a compromite însă integritatea și diversitatea informațională.

Studiul de față are drept scop oferirea unei baze solide pentru înțelegerea succintă a implicațiilor și provocărilor aduse de AI în jurnalismul contemporan, evidențiind necesitatea unei colaborări echilibrate între tehnologie și această profesie, abordând riscurile asociate, dar și modul în care acesta poate afecta diversitatea și echitatea în mass-media.

Referințe bibliografice:

1. McQuail, D. (2010). *McQuail's Mass Communication Theory*. SAGE Publications, ISBN, 1446244024, 9781446244029, pp. 632.
2. Silverman, C. (2015). *Verification Handbook: A definitive guide to verifying digital content for emergency coverage*. European Journalism Centre. Editor: Craig Silverman, The Poynter Institute.
3. Diakopoulos, N. (2019). *Automating the News: How Algorithms Are Rewriting the Media*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, ISBN 9780674976986, pp.336.
4. Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017). *Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making*. Published by the Council of Europe F-67075 Strasbourg Cedex.
5. Vasilendiuc N (2011), *Cultura profesională a jurnaliștilor*, București, Editura Universitară, ISBN: 978-973-737-967-2, pp.211.
6. Abrudan E. (2021), *Media în era digitală. Oportunități și inovații*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, ISBN 978-606-37-1322-4, pp.374.
7. Antonio . M, Surugiu R, (2024), *Media și Inteligența Artificială*, București, Editura: TRITONIC, ISBN: 978-606-749-767-0, pp.346.
8. Paris, B., & Donovan, J. (2019). *Deepfakes and Cheap Fakes: The Manipu-*

- lation of Audio and Visual Evidence*. Data & Society, [@datasociety](http://www.datasociety.net) Illustration by Jim Cooke
9. Vaccari, C., & Chadwick, A. (2020). *Deepfakes and Disinformation: Exploring the Impact of Synthetic Political Video on Deception, Uncertainty, and Trust in News*. *Social Media + Society*, 6(1):205630512090340, DOI:10.1177/2056305120903408, LicenseCC BY-NC 4.0.
 10. O'Neil, C. (2016). *Weapons of Math Destruction: How Big Data Increases Inequality and Threatens Democracy*. Crown Publishing, ISBN-13978-0553418811, pp.272.
 11. Tudor, R. (2022), *Independența mass-mediei și libertatea de exprimare. Mass media: libertate de exprimare și limitări tehnologice*, București, Editura Tritonic, ISBN 978-606-749-207-1, pp.312.

MOTIVAȚIA ELEVILOR PENTRU ÎNVĂȚARE ÎN CONTEXTUL ORELOR DE INSTRUMENT MUZICAL

Liliana CHIRIAC,
profesoară de pian, corepetitor, grad didactic I
Școala de Arte “G. Enescu”, or. Călărași

Rezumat. *Motivația este un element esențial pentru orice activitate, ea este cheia succesului și în domeniul instructiv-educativ. Formarea motivației învățării este una dintre problemele fundamentale ale școlilor de arte/muzicale. În articol este prezentat specificul formării motivației învățării la orele de instrument muzical, precum și diverse modalități și strategii de stimulare a motivației, care ar ajuta profesorul în activitatea de predare. Sunt analizați factorii care contribuie la sporirea motivației, la creșterea interesului elevilor sau, dimpotrivă, la dezinteresarea lor.*

Cuvinte-cheie: *motivație, dezinteres, factori motivaționali, factori care influențează în mod negativ nivelul de motivație.*

STUDENT MOTIVATION FOR LEARNING IN THE CONTEXT OF MUSIC INSTRUMENT LESSONS

Summary. *Motivation is an essential element for any activity and is the key to success in the instructional and educational field. The development of learning motivation is one of the fundamental issues faced by music and arts schools. This article presents the specifics of fostering learning motivation during music instrument lessons, along with various methods and strategies for enhancing motivation that can assist teachers in their instructional activities. It analyzes the factors that contribute to increasing students' motivation and interest or, conversely, lead to their disengagement.*

Keywords: *motivation, disengagement, motivational factors, factors negatively influencing motivation levels.*

Frecvent, noi, profesorii de instrument muzical, ne ciocnim cu situația în care elevii mici își încep studiile la școala de arte și manifestă un nivel ridicat de energie, entuziasm și bucurie de a cunoaște ceva nou, în timp însă, motivația și interesul elevilor pentru învățare scade. În astfel de cazuri, în care constatăm tot mai mult pierderea interesului elevilor pentru învățare, urmat de abandonul școlar, trebuie să intervenim prompt pentru a schimba cursul lucrurilor, trebuie să căutăm modalități pentru a ajuta, a trezi atracția elevilor față de studii.

Cunoașterea motivelor care impulsionează elevii în desfășurarea actului învățării este importantă pentru profesori, deoarece acestea ne indică exact calea

pe care trebuie s-o urmărim în vederea finalizării cu succes a educației. În procesul căutării unor strategii eficiente de motivare a elevilor pentru învățare, este util să pornim de la definiția termenului „motivație”, care provine din latinescul *movere* = a pune în mișcare, starea interioară care pune în mișcare un individ. Motivația este „o forță care acționează asupra unei persoane pentru a o împinge către realizarea unui obiectiv într-o manieră specifică”.

Când vorbim de motivația elevilor pentru activitățile instructiv-educative ne referim la totalitatea factorilor care îi mobilizează pe elevi spre o activitate de asimilare a cunoștințelor, de formare a unor priceperi și deprinderi. În procesul educațional (în funcție de sursa generatoare) observăm următoarele categorii de factori motivați care provoacă elevul să treacă la acțiune și să obțină realizări importante pentru sine:

- factori intrinseci (interni sau de personalitate);
- factori extrinseci (exteriori sau de mediu).

Astfel, în literatura de specialitate se disting următoarele forme ale motivației învățării:

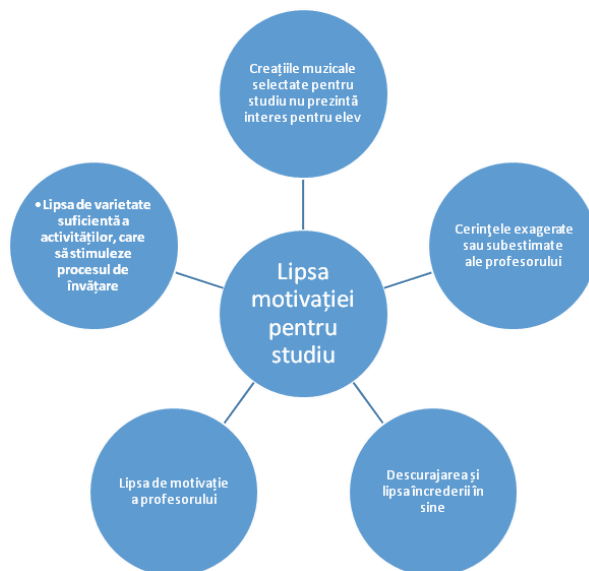
- **Motivația intrinsecă** se referă la recompensele interne obținute de individ, satisfăcătoare din punct de vedere personal, care îl motivează să acționeze într-un fel datorită propriilor interese și plăceri. Forma de bază a motivației intrinsece este curiozitatea, ce exprimă nevoia de cunoaștere, de largire și îmbogățire a orizontului. Activitatea de învățare motivată intrinsec este cea susținută de pasiunea pentru un anumit domeniu, de plăcerea de a învăța. (*Elevul învață pentru că își dorește să învețe, este fascinat de un domeniu, de cunoaștere sau de o activitate și este curios*).
- **Motivația extrinsecă** este un tip de motivație indusă de obiecte și evenimente externe persoanei și activității desfășurate. Activitatea în sine nu are semnificație pentru elev, constituind doar un mijloc de atingere a unor scopuri. În acest fel, activitatea nu oferă satisfacție sau plăcere și implică un efort considerabil din partea elevului. Motivația de acest tip presupune o stimulare externă prin recompense sau pedepse. (*Elevul învață pentru a obține vreun beneficiu: laudă, notă bună, recompensă financiară sau materială; sau: din teama de eșec, pedeapsă, disconfort și neplăcere, ori pentru ca părinții să nu-l certe*).

Desigur, când vine vorba de învățare, motivația intrinsecă a copiilor este scopul principal al părinților și al cadrelor didactice, deoarece când elevii sunt motivați intrinsec, nu este nevoie să insistăm să își facă temele, să îi convingem să citească suplimentar sau (în cazul nostru) să exerseze o abilitate. Dar, cele două tipuri de

motivații pot exista și în paralel, un elev poate învăța deoarece îi place materia respectivă, dar și pentru a obține note mari.

Muzica, fiind una dintre formele artistice cu o mare influență asupra omului, atrage spre cunoaștere copiii și tinerii în mod natural, intrinsec. Astfel, elevii vin la școala de arte cu un interes cognitiv natural, pentru studierea unui instrument muzical (motivați intrinsec). În perioada claselor mici copiii învață destul de mult și ușor, dar acest interes începe să scadă pe parcurs (dispare atracția elevilor de a exersa, nu le mai plac anumite activități). Ulterior, apar anumite „piedici” în calea elevilor, care îi fac să piardă interesul pentru învățatură, îi influențează negativ și duc la scăderea performanțelor. Aceste „piedici” sunt factorii care acționează asupra comportamentului uman și duc la scăderea motivației de realizare a anumitor acțiuni, fapte, atitudini. Cunoașterea acestor factori poate contribui la elaborarea unor metode și instrumente de diminuare a lor, astfel vom putea spera la o creștere a performanțelor la elevi.

Care sunt factorii ce influențează scăderea motivației învățării? Când și de ce își pierde copiii interesul față de studierea unui instrument muzical și cum putem preveni sau repara acest fenomen?

- **Creațiile muzicale selectate pentru studiu nu prezintă interes pentru elev.**

În fiecare școală se urmează un curriculum unitar, profesorii elaborează planul individual al elevului conform prevederilor curriculare. Creațiile muzicale selectate re-

prezentă: studii, exerciții tehnice, piese polifonice, sonatine sau sonate, piese miniaturale etc. De cele mai multe ori, gândirea profesorului în alcătuirea unui repertoriu pentru elev este în afara zonei de motivare a intereselor muzicale ale copilului, care să activeze forme intrinseci de motivare. Creațiile muzicale sunt prezentate elevului ca obligații extrinseci, prin urmare el trebuie să le îndeplinească fie că-i face plăcere, fie că nu.

Cum putem schimba acest lucru?

- Prezentăm elevului o varietate mare de creații de același gen, oferindu-i posibilitatea selectării. Preferințele proprii afectează în mod favorabil procesul instruirii, implicând elevul în procesul activ de luare a deciziilor. Este mai motivat să realizeze anumite lucruri acel elev care crede că aceasta a fost alegerea lui, decât acela care a fost impus să facă ceva. Chiar și iluzia alegerii este un factor motivațional, de aceea este util să expunem elevului mai multe lucrări muzicale, dintre care el să aleagă una, fiind astfel motivat să lucreze pentru că așa a ales el.
- Atunci când alcătuim planul individual al elevului, trebuie să luăm în considerare nu doar repertoriul recomandat de Curriculum (el are valoare de sugestie), dar și trăsăturile de caracter ale copilului: temperamentul, inteligența, creativitatea, calitățile sale spirituale, înclinațiile și dorințele interioare.
- Identificăm surse noi, actuale, moderne de suplinire a repertoriului. Este necesar să ținem cont de realitățile lumii moderne, de schimbarea gusturilor, preferințelor, limbajului muzical, de schimbarea întregii atmosfere sonore în care cresc copiii noștri. Muzica pe care o aud în jurul lor, pe care o cântă le determină gustul și le modelează înclinațiile spirituale. Repertoriul copiilor moderni trebuie să includă lucrări ale autorilor moderni, deoarece acestea sunt mai aproape de simțul copiilor moderni, ritmurile mai atractive, acordurile și sonoritățile mai pe plac.

Este deosebit de important ca materialul muzical ales să fie interesant copiilor. Utilizând noțiunea de “interesant” o subînțelegem desigur și pe cea de “accesibil”. Deoarece, omului îi este interesant, de obicei, ceea ce înțelege, ce este aproape de el, adică – accesibil.

• **Cerințele exagerate sau subestimate ale profesorului.**

Profesorul nu apreciază just nivelul pianistic al elevului la selectarea repertoriului și indică spre studiu creații, care:

- sunt prea dificile, elevul nu poate să le interpreteze din punct de vedere tehnic și artistic;
- sunt prea facile, nu oferă o dezvoltare continuă a posibilităților tehnice și de expresie a elevului, nu conțin grad de noutate.

Trasând copiilor sarcini identice, doar pentru că sunt prevăzute anumite obiective pentru nivelul respectiv de dezvoltare, nu facem altceva decât să stagnăm dezvoltarea firească a elevului supradotat – care își formează mai ușor automatismele necesare execuției pianistice și punem în dificultate elevul cu disponibilități mai modeste, îi provocăm insatisfacții datorită imposibilității de a face față cerințelor școlii. Trăind insatisfacții, copilul poate deveni frustrat, îi poate scădea încrederea în capacitatea sa de a duce la bun sfârșit sarcinile și de aici mai e doar un pas până la dezinteres față de domeniul respectiv de activitate.

Având dificultăți permanente în procesul de studiu sau, invers - lipsa progresului în dezvoltarea interpretativă, dispare interesul pentru învățare. Este, deci, necesar ca la alegerea repertoriului, profesorul să acorde o importanță deosebită determinării nivelului interpretativ inițial al elevului și posibilităților sale tehnice și de expresie.

Cunoașterea posibilităților interpretative ale elevului reprezintă un element important în procesul de motivare spre învățare. Învățarea organizată rațional, care oferă copilului perspectiva reușitei, devine atrăgătoare, plăcută, contribuind astfel la atașamentul lui față de muncă și față de școală.

Atenția acordată de profesor elevului demonstrează respectul față de el, îi dezvoltă încrederea în sine, îi întăresc sentimentul de siguranță și apreciere personală.

- **Descurajarea și lipsa încrederii în sine**

Când rezultatele școlare ale copilului rămân scăzute pentru un interval lung de timp, apare descurajarea, lipsa încrederii în sine și, implicit, lipsa dorinței de a mai încerca să învețe.

Strategii ce pot crește nivelul încrederii și al auto-eficacității:

- învățați elevul să gândească pozitiv în situația unei activități dificile;
- excludeți judecărilor/criticile excesive ale elevului, găsiți mereu 2 „plusuri” la fiecare 1 „minus” al elevului (!);
- formați atitudini pozitive față de greșeli, ca față de un fenomen normal și inevitabil, minimalizați, pe cât este posibil, consecințele greșelilor efectuate;
- susțineți eforturile, chiar și cele mai mici, relevați oricare ameliorare, observați calitățile forte ale elevului și vorbiți despre ele;
- exprimați ferm încrederea în capacitatea elevului de a reuși, dacă va depune efortul necesar;
- nu vă ”zgârciți” să puneți la evaluare o notă mai mare unui elev care a făcut un progres în raport cu evoluțiile sale anterioare. Chiar dacă nota lui ca valoare nu se compară cu cea a colegilor din aceeași clasă – comparați-l nu cu ceilalți elevi (poate mai capabili), ci cu reușitele lui anterioare raportate la rezultatul actual.

În esență, îmbunătățirea opiniei elevului cu privire la propria sa competență se obține atunci când el reușește în mod repetat într-o activitate pe care nu se considera capabil să o îndeplinească. O reușită neașteptată redă unui elev încrederea în sine și crește astfel motivația sa pentru învățare.

- **Lipsa de motivație a profesorului.**

Un profesor plictisit, indiferent și apatic nu poate fi o sursă de inspirație și de motivație pentru elevii săi. Nimeni nu este motivat să învețe într-un mediu de clasă trist, pasiv.

Lipsa de motivație a profesorului (spre exemplu: din cauza nivelului nesatisfăcător de salarizare, sau din cauza degradării climatului școlar, a birocrăției excesive, schimbărilor frecvente în sistemul de învățământ) se poate afla la originea lipsei de motivație a elevului.

Entuziasmul este contagios, fiindcă oamenii tind să se hrănească cu energie pozitivă. Elevii sunt mai dornici să învețe și sunt dispuși să rămână motivați dacă profesorul lor este entuziasmat și pasionat de materialul pe care îl predă. Entuziasmul profesorului se transmite inevitabil copiilor și îi disponibilizează chiar și pentru activități destul de dificile.

Atunci când lipsa de motivare începe să fie resimțită de elevi, profesorul poate trezi interesul copiilor schimbându-și stilul de predare. O activitate didactică cu adevărat motivantă poate fi realizată prin:

- Discuție captivantă, capabilă să trezească interesul, pasiunea pentru muzică. Din timpurile cele mai vechi, instrumentul principal de influență al profesorului asupra copilului a fost considerat - cuvântul. Dar pentru a mișca interiorul copilului, însuși cuvântul profesorului trebuie să fie de o emotivitate nemaipomenită. Prin urmare, profesorul ar trebui să persevereze mult în această direcție.
- Demonstrarea vie (nu înregistrare) de către profesor a lucrării muzicale. Orice muzică, într-o înregistrare, cât de bună și calitativă ar fi ea, nu poate avea aceeași influență și acțiune asupra copiilor, ca interpretarea vie a ei. Interpretul (în cazul dat profesorul de instrument) poate reda imaginea artistică a unei lucrări muzicale mult mai expresiv: cu gestul, mimica, expresia feței, care și ele sunt destul de grăitoare, poate chiar mai mult ca celelalte. Astfel, una din modalitățile cele mai eficiente de influență asupra atitudinii interesate a elevului la lecția de instrument muzical este interpretarea emoțională, expresivă a profesorului.
- Organizarea captivantă a activității de predare. Învățarea unei piese muzicale poate fi anevoioasă și plictisitoare, dacă însuși lucrul nu este organizat

interesant. De aceea, cadrul didactic trebuie să fie capabil să stârnească curiozitatea elevului prin elemente de noutate, prin varierea metodelor de lucru, prin crearea unor conflicte cognitive.

Activitatea pasionată a profesorului o putem releva ca fiind cea mai importantă condiție, deoarece numai pasiunea va trezi pasiune, interesul va trezi interes, precum știm că binele naște binele, violența naște violență ș.a.m.d.

- **Lipsa de varietate suficientă a activităților, care să stimuleze procesul de învățare**

Conform observațiilor neoficiale, doar 10% dintre copiii care învață la Școala de Arte sunt cu adevărat talentați. Elevii talentați duc o viață bogată în evenimente: strălucesc pe scenă participând la activități de promovare a imaginii instituției, se întorc din competiții ca câștigători, ceea ce este o motivație puternică pentru a studia. Dar, dacă activitatea elevului se limitează doar la lecții și examene, atunci studiul la „școala de muzică/arte” devine monoton, plictisitor și anevoios.

O metodă eficace de diversificare a activităților în cadrul școlilor de arte/muzicale ar fi desfășurarea activităților extrașcolare care să implice pe toți elevii, în funcție de preferințele lor și de poziția pe care doresc să o ocupe în cadrul unui anumit proiect educativ – ar fi o motivație puternică, ce ar satisface nevoia de recunoaștere a copiilor și le-ar trezi un sentiment de valoare practică.

Obiectivul didactic al acestor activități este stimularea, motivarea elevilor să ia măsuri și să-și îmbunătățească abilitățile de interpretare. Participarea la concerte este onorabilă, dar și responsabilă. Dacă un elev știe că piesa pe care o studiază va fi interpretată în fața unui public, lucrează mai persistent și mai atent asupra ei. El va depune efort să se prezinte nu mai rău ca ceilalți, deci va apărea o întrecere sănătoasă care va favoriza intensificarea lucrului de învățare.

Succesul activităților extrașcolare va fi garantat dacă ne propunem obiective realizabile, tangibile (adaptate grupei de participanți) și dacă apelăm la încredere, imaginație, bunăvoință și le acordăm copiilor dreptul de inițiativă spre acțiuni valoroase și frumoase.

Organizați activități extrașcolare cât de des aveți posibilitate, antrenați toți copiii clasei la desfășurarea lor, invitați părinții, rudele, prietenii copiilor și veți obține neapărat un val mare de motivație a învățării și de recunoștință.

Așadar, putem desprinde concluzia că orice copil poate fi motivat să învețe. Mișcarea școlii și a cadrelor didactice este aceea de a crea condiții și situații de instruire, care să-i atragă pe elevi, iar conținuturile să fie selectate și prezentate în așa fel încât să se plezească pe nevoile și interesele lor de formare.

Referințe bibliografice:

1. Andrieș, V., Clichici, V. Educația nonformală: aspecte conceptuale și funcționale. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, Institutul de Științe ale Educației. – Chișinău: IȘE, 2020 (Tipografia „Print-Caro”). – 68 p., SBN 978-9975-48-183-0
2. Butuc, S. Motivarea elevilor pentru învățare în contextul relației profesor-elev, Editura EVOMIND, 2018, p. 93, ISBN 978-606-94690-4-0
3. Cebanu, L. Managementul activităților extrașcolare, Academia de Științe a Moldovei. Chișinău: IȘE, 2015. ISBN 978-9975-48-083-3
4. Gagim, I. Știința și arta educației muzicale, Chișinău, ARC, 1996.
5. Granețkaia, L. Pedagogia pianului: Teorie și metodologie.
6. MECC, Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova. Chișinău, 2020.
7. MECC, Curriculum de bază pentru domeniul Arte. Profilul Artă muzicală. Chișinău, 2021.

MEDIUL EDUCAȚIONAL – FACTOR MODELATOR ÎN STIMULAREA DISPOZIȚIEI ȘI DEZVOLTAREA PERSONALITĂȚII COPILULUI

Neli ȚURCANU,

Conducătoare de cerc „Universul design-ului”, grad didactic superior,
metodistă superioară,
Centrul Republican pentru Copii și Tineret „Artico”, mun. Chișinău

Rezumat. Mediul educațional reprezintă spațiul de învățare. Pentru a stimula dezvoltarea și învățarea copiilor, este necesar să se creeze ocazii de explorare și descoperire, să li se vină în întâmpinarea necesităților individuale ale micilor exploratori, să li se asigure sănătatea și protecția fără a impune restricții. Atunci când mediul fizic al spațiilor de activitate din învățământul extrașcolar reflectă interesele copiilor, acest lucru le oferă mesaje clare despre faptul că sunt bineveniți și apreciați.

Pictura murală, mozaicul sau vitraliul sunt elemente care, corect corelate, adaugă un plus de valoare și frumusețe fiecărui spațiu.

Cuvinte-cheie: artă vizuală, extrașcolar, spațiu, învățare, pictură.

THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT – A SHAPING FACTOR IN STIMULATING THE CHILD’S MOOD AND PERSONALITY DEVELOPMENT

Summary. The educational environment is the learning space. In order to stimulate children’s development and learning, it is necessary to create opportunities for exploration and discovery, to meet the individual needs of the little explorers, to ensure their health and protection without imposing restrictions. When the physical environment of the activity spaces in extracurricular education reflects the interests of children, this gives them clear messages that they are welcome and appreciated.

Mural painting, mosaic or stained glass are elements that, correctly correlated, add value and beauty to each space.

Keywords: visual art, extracurricular, space, learning, painting.

Lucrările de artă vizuală reflectă spiritul spațiului, fiind o exprimare unică și discretă sau declarativă a personalității micului artist. Beneficiarii din cadrul instituțiilor extrașcolare au oportunitatea de a se dezvolta multilateral, ce le permite să se autoafirme pe plan social și personal. Având necesitatea de-a crea zone de confort, pe lângă metodele interactive de predare aplicate de cadrul didactic, sunt binevenite tehnicile de obținere a echilibrului cromatic, în raport cu elemente de limbaj plastic în anturaj.

Codul Educației al Republicii Moldova prevede articole care demonstrează importanța învățământului extrașcolar și interacțiunea dintre starea spirituală și dezvoltarea personalității în raport cu mediul de învățare.

Conform TITLULUI III *ÎNVĂȚĂMÂNTUL GENERAL* din Capitolul VII *ÎNVĂȚĂMÂNTUL EXTRAȘCOLAR*, Articolul 36. *Misiunea învățământului extrașcolar, indică:*

- (1) Învățământul extrașcolar se realizează în afara programului și activității școlare prin activități complementare procesului educațional desfășurat în instituțiile de învățământ și are menirea să dezvolte potențialul cognitiv, afectiv și acțional al copiilor și tinerilor, să răspundă intereselor și opțiunilor acestora pentru timpul liber.
- (2) Învățământul extrașcolar asigură posibilități suplimentare de informare, documentare, comunicare, dezvoltare, incluziune socială și autorealizare.

În Capitolul VIII *STANDARDELE EDUCAȚIONALE DE STAT ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL GENERAL*, Articolul 39. *Standardele educaționale de stat este menționat:*

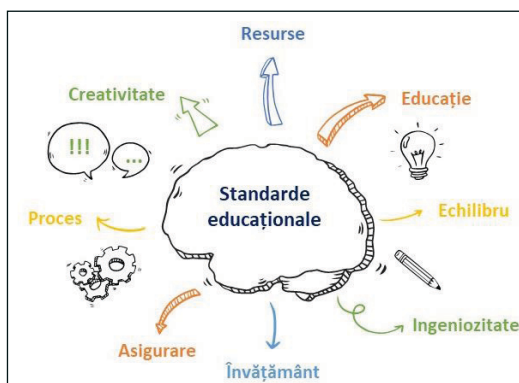
- (2) Standardele educaționale de stat în învățământul general vizează
- e) asigurarea condițiilor și a resurselor materiale necesare pentru un proces educațional eficient.

CADRUL DE REFERINȚĂ al EDUCAȚIEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI EXTRAȘCOLAR din REPUBLICA MOLDOVA argumentează importanța spațiului educațional în mediul de învățare.

În urma analizei SWOT a situației educației și a învățământului extrașcolar din Republica Moldova s-a constatat că o importanță semnificativă în dezvoltarea personalității a beneficiarilor din cadrul activităților extrașcolare prezintă amenajarea și modernizarea spațiilor educaționale extrașcolare.

Decorul atelierului de lucru contribuie la:

- stimularea emoțiilor pozitive, creativitatea și rațiunea elevului-pictor,
- contribuirea la intensificarea concentrației,
- promovarea comunicării,
- menținerea nivelului de energie al copiilor pe tot parcursul activităților.

Modul în care culorile și formele ne influențează la nivel mental, fizic și emoțional depinde de organizarea echilibrată a compoziției, iluminarea spațiului și metoda de interpretare a design-ului interior, de care ne putem bucura pe deplin.

Decorarea anturajului prin tehnica picturii murale este o metodă de exprimare și interpretare artistică. Pictura murală reprezintă o operă de artă, dar și un mijloc de transmitere a unor mesaje sociale. Artiștii se manifestă atât social, cât și cultural prin mijloace și tehnici variate. Ca exemplu putem urmări tendințele sociale ale picturii stradale prin pictură decorativă, hologramele etc. Deseori, această tehnică este utilizată în diverse proiecte comunitare la nivel instituțional, regional, național sau internațional.

Prin intermediul proiectelor educaționale, Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO” oferă tinerei generații posibilitatea să se manifeste într-o manieră artistică, fiind valorificate și promovate creațiile acestora. Ca exemplu ne deservește pictura stradală din cadrul concursului „Zidul colorat”, organizat de CRCT „ARTICO” (Imaginea2).

Imaginea 2: Decorul zidului de sprijin al CRCT „Artico” din cadrul concursului „Zidul colorat”

Un decor inedit putem urmări în interiorul sălii din cadrul activităților „Pixel Media Center”. Aici s-a reușit să se creeze un spațiu cu iluzie optică în perspectivă aeriană. De asemenea, s-a utilizat o gamă caldă în tonuri deschise pentru a crea o atmosferă prielnică tinerilor jurnaliști (Imaginea 3).

Imaginea 3: Pictură murală din incinta CRCT „Artico”, sala „Pixel Media Center”

Din domeniul sport, printr-o abordare creativă sunt prezentate picturile din sala „Escaladă”. Aceste imagini prezintă un mesaj informațional cu specificări de profilul cercurilor pe care le oferă Centrul Republican pentru Copii și Tineret „Artico”. Compozițiile dinamice completează atmosfera spiritului competitiv și a modului sănătos de viață (Imaginea 4).

Imaginea 4: Pictură murală din incinta CRCT „Artico”, sala „Escalada”

Un ghid mural în lumea muzicii corale este realizat în holul blocului C al CRCT „Artico”, care redă cu o profunzime deosebită emoțiile unui copil în timpul prezentării scenice (Imaginea 5).

Imaginea 5: Pictură murală din incinta CRCT „Artico”, holul blocului C

Centrul Republican pentru Copii și Tineret ”Artico”, fiind o instituție publică educațional-metodică de învățământ extrașcolar la nivel național, contribuie la dez-

voltarea și implementarea politicii statului în domeniul educației copiilor și tinerilor. Sala „Folk” este un centru de întruniri metodice și de promovare a valorilor general-umane și naționale, cuprinzând toate domeniile din învățământul extrașcolar.

Pictura paretală a sălii „Folk” face parte din cadrul proiectului educațional „Dor de neam”, având drept scop soluționarea spațiului prin corelarea dintre valoarea estetică și culturală.

În calitate de coordonator de proiect și mentor de stagiu de practică al studenților AMTAP/FADD, am urmărit cu entuziasm procesul de lucru în colaborare cu studenții. Am studiat metoda de transpunere pe pereți a graficii vectoriale și pictare a schiței (Imaginea 6).

Acest decor îndeamnă de a păstra patrimoniul național material și spiritual al Republicii Moldova.

Imaginea 6: Pictură murală din incinta CRCT „Artico”, sala „Folk”, secvențe din activități variate

În „Laboratorul creativ” se manifestă într-un mod provocător beneficiarele centrului din cadrul cercului „Universul Design-ului”. În calitate de conducătoare de

cerc, mi-am propus sarcina de a crea un anturaj prietenos și cu un spirit de libertate autentică. Analizând comportamentul copiilor, am realizat importanța comunicării nonverbale în echipă. În procesul decorului, am văzut un miracol – zâmbetele tinerilor pictori! Deseori, la început de activitate, copiii se arătau extenuați de rutina cotidiană, însă cu cât mai mult se implicau în actul creației, cu atât mai evidentă era buna dispoziție.

Pictura murală poate fi o modalitate minunată de personalizare a spațiului cu o notă artistică, iar culorile sunt un prim aspect important de care este necesar să ținem cont. Acestea trebuie alese, astfel încât să se potrivească cu tema și stilul alese, iar o idee bună ar fi să optezi pentru culori puternice și vibrante sau pentru nuanțe mai subtile și neutre (Imaginea 7).

Îndeosebi tonurile cromatice are o influență semnificativă la nivel psihologic, ceea ce poate să dezvăluie personalitatea, fie a unei opere de artă, fie a unei persoane. Iar, magia se relevă în clipa în care descoperim culorile, care se află în însuși miezul ADN-ului nostru! Instinctiv am știut întotdeauna că lucrul cu culorile este un **proces magic**.

Nu trebuie decât să-i privești pe copiii care se joacă folosind diverse culori ca să-ți dai seama câtă fericire poate să aducă universul cromatic. Adesea, pe măsură ce ne maturizăm, ne lăsăm în urmă eul autentic astfel, putem să pierdem legătura cu culorile care ne conectează la noi înșine și care ne fac fericiți. Culorile ne pot da o lecție profundă, dezvăluindu-ne cine suntem în realitate.

Imaginea 7: În proces de lucru pe o notă de inspirație a tinerelor artiste din cadrul cercului „Universul Design-ului”

Teoria culorilor de Kandinski, publicată în 1911, urmărea să explice modul în care pictorul își alege o anumită paletă: fie în funcție de efectul vizual, fie în funcție

de efectul psihologic – felul în care pictorul relaționează emoțional cu culorile. „În pictură fiecare culoare creează o vibrație spirituală și fiecare vibrație îmbogățește sufletul”.

Itten, pictor impresionist elvețian, considera că toate culorile au o energie care ne afectează fie pozitiv, fie negativ, iar interesul lui se îndrepta către legăturile dintre culori și emoții și dintre culori și forme. El apela la capacități precum cald sau rece ca să descrie felul în care culorile reacționează unele față de celelalte și modul în care e probabil ca ele să-i afecteze pe oameni atât la nivel fizic, cât și la nivel psihologic. Itten, în proces de lucru cu studenții, a observat că ei preferau anumite tonuri de culori și era convins că exista o corelație între personalitatea unui student și exprimarea sinelui său, de găsit în lucrările lui și în paleta de culori pe care o prefera.

Implicarea beneficiarilor în decorul atelierului de lucru le permite să-și dezvolte aptitudinile tehnice precum studiul desenului, al culorii și al compoziției, tehnici de transpunere, totodată își dezvoltă simțul critic, spirit de echipă, lărgirea orizontului conceptual, oferindu-i copilului de a experimenta tehnici din zona artelor media. Totodată, poate deservei un punct de reper pentru diverse tematici (Imaginea 8).

Imaginea 8: Diverse activități interactive organizate în atelier

Studiul artei murale le oferă o bază teoretică și practică necesară în procesul realizării unei opere de artă murală integrată în spațiul atelierului de lucru.

Imaginea 9: Prezentarea spațiului decorat al atelierului „Laboratorul creativ”

De asemenea, o metodă creativă de lucru cu copiii este utilizarea materialului didactic „roata cu surprize”. Acest decor poate fi utilizat printr-un joc interactiv la recapitularea temelor propuse din programul de învățământ. Procesul jocului este o sursă de plăcere, bucurii, un factor important de dezvoltare armonioasă a copilului (Imaginea 10). De aceea, în calitate de cadru didactic, țin cont de următoarele criterii:

- susțin și încurajez creativitatea copiilor;
- organizez un spațiu confortabil cu materiale didactice atractive;

Imaginea 10: Material didactic „roata cu surprize”

- selectez jocurile corespunzător temei și categoriei de vârstă a beneficiarilor;
- respect etapele consecutive în proces de joacă interactivă;
- susțin și îl încurajez pentru a evita stresul în proces de evaluare.

Activitățile extrașcolare sunt benevole și poartă un caracter de formare, însă doar prin empatie și lucru în echipă transformă timpul liber într-o aventură de neuitat (Imaginea 11).

*Imaginea 11: Secvență din activitatea de creativitate din cadrul cercului
„Universul Design-ului”*

Folosiți arta ca să vă echilibrați viața emoțională!

Referințe bibliografice:

1. Codul Educației al Republicii Moldova. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110112&lang=ro
2. Cadrul de Referință al Educației și Învățământului Extrașcolar, Chișinău, 2020. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/cadrul_de_referinta_al_educatiei_si_invatamantului_extrascolar.pdf
3. Cuznețov, L. Jocul copilului și cultura educației familiale. Chișinău, 2007.
4. Haller, K. Psihologia culorilor, London, 2019.

OPTIMIZAREA POSTURILOR – FACTOR IMPORTANT ÎN DEZVOLTAREA DURABILĂ A FIRMEI

Natalia CĂRBUNE,

Universitatea Tehnică din Moldova, Facultatea Calculatoare, Informatică și
Microelectronică, Departamentul Științe Socio -Umane

Rezumat. *Optimizarea posturilor se referă la analiza, evaluarea, descrierea și reproiectarea posturilor pentru a satisface cerințele organizației privind minimizarea costurilor. De corectă realizare a acestui deziderat depinde reușita organizației.*

Resursele umane sunt cele mai valoroase, deoarece de modul în care fiecare salariat acționează zilnic, la postul pe care îl ocupa, depinde gradul de valorificare a celorlalte resurse.

Cuvinte-cheie: *Post, dezvoltare durabilă, motivare, muncă, recrutare.*

Summary. *Job optimization refers to the analysis, evaluation, description and redesign of jobs to meet the organization's cost minimization requirements. The success of the organization depends on the correct realization of this desired.*

Human resources are the most valuable, because the degree of capitalization of the other resources depends on the way each employee acts on a daily basis, in the position he occupies.

Keywords: *Job, sustainable development, motivation, work, recruitment.*

Introducere

O afacere începută în condiții mai puțin favorabile poate deveni în scurt timp o afacere profitabilă numai dacă societatea respectivă dispune de un personal valoros, rațional încadrat pe posturi și motivat complex, compartimentele structurii organizatorice sunt dimensionate în concordanță cu produsul impus pe piață și, în plus, este asigurat un climat de muncă bazat pe performanță.

O afacere începută în condiții favorabile poate deveni într-un timp scurt o afacere neprofitabilă dacă aceasta nu dispune de un personal valoros și nu există preocuparea valorificării raționale a potențialului creativ al angajaților și a motivării lor complexe în funcție de competența efectivă pe post a fiecărui salariat.

Aceste constatări, validate de practica economică, confirmă importanța deosebită a fundamenteării raționale a politicii de personal și atenția deosebită, permanentă, care trebuie acordată activităților de testare, orientare, încadrare pe post, perfecționare profesională în raport cu progresul tehnic, motivarea complexă și promovarea salariaților societății în concordanță cu rezultatele obținute.

În cadrul Managementului Resurselor Umane, optimizarea personalului ocu-

pă un loc important datorită utilității acestei activități în stabilirea corectă și concretă a necesarului de forță de muncă în cadrul unei organizații.

Actualitatea temei

Într-o lume în permanentă mișcare, specialiștii în managementul resurselor umane trebuie să acorde o deosebită atenție stabilirii corecte a numărului de posturi dintr-o organizație, fapt care să permită o eficientizare a utilizării resurselor umane din întreprindere printr-o repartizare judicioasă a acestora în cadrul ei.

Optimizarea resurselor umane cuprinde mai multe etape:

Proiectarea structurii organizației

Planificarea resurselor umane începe cu identificarea și recunoașterea filosofiei și misiunii unei organizații și continuă cu examinarea mediului înconjurător extern, evaluarea punctelor tari și a celor slabe, prognozarea capacității de organizare, stabilirea obiectivelor și a strategiilor și implementarea / revizuirea planurilor. Proiectarea structurii organizatorice a societății, dimensionarea rațională a fiecărui compartiment, repartizarea rațională a sarcinilor între compartimente, fundamentează optimizarea posturilor. Descrierea și analiza posturilor permite stabilirea unei organigrame eficiente a întreprinderii, bazată pe concordanța dintre numărul compartimentelor și atribuțiile clare și precise ale posturilor și ale ocupanților acestora.

Planificarea strategică a resurselor umane reprezintă o componentă a managementului strategic. Prin planificarea strategică organizația poate să stabilească, să cuantifice și să mențină în mod continuu o legătură permanentă între resurse și obiective, pe de o parte, și situațiile conjuncturale ce apar pe piață, pe de alta parte. Intensificarea preocupărilor unei organizații pentru planificarea strategică a resurselor umane depinde de sprijinul și cooperarea managerilor superiori.

Planul resurselor umane se compune din planul de recrutare, planul de pregătire și perfecționare și planul de promovare.

Planificarea furnizează legăturile dintre acțiuni și consecințe. Fără planificare nu se cunoaște dacă direcția este corectă, care dintre acțiunile noastre conduc la cele mai bune rezultate și cum trebuie integrate diferite activități în așa fel încât ele să se completeze între ele.

Planificarea resurselor umane este un proces de evaluare a necesității de resurse umane în concordanță cu obiectivele organizației și elaborarea de planuri ce asigură angajarea unei forțe de muncă competente și stabile.

Fără planificare, managementul resurselor umane devine un ansamblu de activități, independente între ele și orientate spre obiective proprii. De exemplu: activitățile specifice angajării personalului se concentrează asupra ocupării rapide a posturilor vacante; activitățile ce recompensează personalul angajat urmărind limitarea fondurilor destinate recompensării; activitățile de instruire se pot limita la furnizarea unei prestații standard la un cost redus.

Analiza și evaluarea posturilor au un rol important în atingerea performanțelor organizației, deoarece permite stabilirea cerințelor postului, pe baza cărora se pot elabora criteriile necesare pentru ocuparea acestuia.

Realizarea în bune condiții a acestora va avea ca rezultat încadrarea compartimentelor organizației cu oameni competenți, care, stimulați corespunzător, pot aduce o creștere a rezultatelor economice ale firmei.

O descriere cât mai corectă a postului, a sarcinilor pe care ocupantul acestuia le are de îndeplinit pe parcursul programului normal de lucru este un factor important în eliminarea efectuării de ore suplimentare. Apariția de ore suplimentare poate avea efecte negative în subconștientul angajatului, acesta din urmă ajungând să conștientizeze că societatea se folosește de el, „răpindu-i” o parte din timpul liber corespunzător odihnei și refacerii fizice și intelectuale.

Prezentarea problemelor de proiectare a posturilor și de fundamentare a organigramei manageriale se face în ideea modernizării corelațiilor dintre om - muncă și mediu, care conduce în final la creșterea productivității muncii.

Normarea muncii. În zilele noastre, normarea muncii îndeplinește rolul de instrument de reglementare a ritmului de muncă și constituie baza sistemelor de salarizare. Totodată, activitatea de normare a muncii este un element important utilizat în planificarea numărului de salariați ai organizației și, în același timp, își aduce un aport semnificativ la stabilirea unui sistem de salarizare echitabil.

Recrutarea personalului. Problema recrutării și pregătirii personalului preocupă pe foarte mulți manageri și nu poate fi tratată superficial, deoarece, așa cum am arătat mai sus, reprezintă unul dintre factorii importanți în activitatea de dimensionare a resurselor umane.

Potrivit concepției arhemice, recrutarea și pregătirea personalului au în vedere vocația acestuia. Adică fiecare salariat trebuie să facă ceea ce știe cel mai bine și să nu își desfășoare activitatea într-un compartiment al întreprinderii în care randamentul său este redus.

Dacă în cazul întreprinderilor mari, problema recrutării și pregătirii personalului reprezintă o prioritate a departamentului resurse umane, în societățile mici managerul intra mai des în contact cu salariații, ceea ce înseamnă că poate să aibă

în atenție și problemele legate de personal, deoarece poate aprecia nivelul profesional al acestora mult mai ușor.

O importanță deosebită o are și calitatea și corectitudinea procesului de recrutare și încadrare corectă a personalului. În cazul unei persoane încadrate pe un post inferior pregătirii sale, aceasta poate avea ca efect pierderea ei, prin părăsirea organizației, deoarece subiectul în cauză poate considera că managerul are o atitudine „negativă” față de el, încadrându-l pe un post inferior. În acest fel, întreprinderea poate pierde persoane cu competențe deosebite în diferite domenii de activitate, fapt care ar conduce la o reducere a eficienței muncii depuse și, implicit, la o scădere a productivității muncii.

Motivarea personalului. Se spune că prin asocierea arhemului natural, reprezentat de elementul uman, cu arhemul artificial, reprezentat de sistemul expert dotat cu inteligență artificială se obține un organism de maximă performanță, adeseori munca devenind o plăcere pentru om.

În majoritatea activităților, munca nu este o plăcere, dar managerul modern în resurse umane trebuie să aibă în vedere în permanență ideea motivației salariaților. Aceștia trebuie să fie conștienți ca munca pe care o prestează este utilă întreprinderii și nu trebuie niciodată să se simtă neglijați în activitatea lor.

Valoarea managerului în resurse umane rezidă tocmai în implementarea acestei idei în mintea salariaților, ceea ce poate conduce la obținerea unei motivații corespunzătoare a acestora în munca pe care o prestează, colaborată cu creșterea eficienței muncii pe care o depune.

Un salariat care nu este motivat în activitatea sa poate oferi rezultate slabe, atât timp cât întreprinderea în care lucrează nu îi sprijină eforturile pe care el le face în obținerea unor rezultate superioare. În plus, el este dispus într-un anumit moment să părăsească organizația și să se îndrepte către o alta care îi conferă mai multe avantaje atât profesionale, cât și personale.

Perfecționarea personalului. Salariații au permanent dorința de calificare superioară, coroborată cu obținerea unei funcții care să le permită creșterea câștigului salarial.

Din dorința de afirmare sau de obținere a unor câștiguri suplimentare, din interiorul personalului pornesc două tendințe negative, care trebuie limitate și descurajate:

- efectuarea de ore suplimentare;
- tendința ca persoane cu o calificare și pregătire superioare să preia și să execute sarcini pe care, în mod uzual, le poate realiza un personal cu o calificare inferioară.

Efectele negative pe termen lung ale acestor tendințe sunt scăderea productivității muncii și a randamentului salariaților, precum și a calității muncii individului. Tocmai de aceea, nivelul de pregătire al salariaților din cadrul unei societăți are o deosebită importanță asupra desfășurării activității. Datorita problematicii vaste privind optimizarea resurselor umane, în acest aticol voi analiza numai o parte dintre etapele prezentate mai sus, și anume cele referitoare la optimizarea posturilor. Integrarea la nivelul organizației a tuturor activităților aferente managementului resurselor umane necesită o analiză și o planificare atentă prin configurarea unei strategii de integrare a utilizării resurselor umane în concordanță cu celelalte resurse pentru a realiza eficient obiectivele organizației. Prin integrare se obțin efecte care sunt sinergic mai valoroase decât simpla sumă aritmetică a activităților.

Planificarea strategică se bazează atât pe particularitățile organizației, cât și pe condițiile, tendințele, oportunitățile și riscurile pe care le prezintă mediul. Rezultatele planificării strategice sunt validate de performanțele organizației. Planificarea strategică se concentrează asupra determinării unei orientări generale a departamentului de resurse umane, impusă de direcția și obiectivele organizației. Aceasta solicită atât activitățile resurselor umane, cât și resursele aferente, care trebuie să corespundă structurii, normelor, culturii, pieței și obiectivelor de producție ale organizației.

Procesul de planificare include o analiză a nivelului de calificare al angajaților și al ofertei existente pe piața forței de muncă privind posturile ce sunt sau vor trebui să fie ocupate cu personal. Totodată, sunt elaborate și planurile care prevăd creșterea sau reducerea de personal în cadrul unei organizații. Procesul de planificare este strâns legat de procesul de angajare a personalului și depinde, de asemenea, de planul strategic general al organizației.

Fundamentarea planificării strategice a resurselor umane constă într-o analiză atentă a nivelului de calificare prezent și a potențialului personalului din organizație, descrierea posturilor, filosofia managerială, bugetele și reducerea sau transferul de personal. Se bazează pe:

Evaluarea activităților de resurse umane care examinează dacă politicile și practicile privind resursele umane corespund cerințelor umărite de organizație. Se stabilesc proceduri și practici de măsurare a performanțelor angajaților. Informațiile obținute în urma auditului pot fi utile la stabilirea obiectivelor organizației și la determinarea gradului de utilizare a personalului.

Bugetele resurselor umane care reflectă dimensiunile eforturilor financiare aferente diferitelor activități ale resurselor umane. Informațiile care se obțin sunt

utile pentru a dimensiona structural bugetul afectat resurselor umane în raport cu scopurile vizate ale organizației și în comparație cu alte organizații din același sector.

Analiza indicatorilor specifici reprezintă o metodă ce combină rezultatele auditului și constrângerile bugetare pentru a construi indicatori ce permit comparația între activități, costuri etc.; de exemplu: rotația personalului, costurile de instruire ale unui angajat raportate la cheltuielile totale destinate programelor de instruire, costul angajării pentru o persoană nou încadrată etc.

Contabilitatea resurselor umane este o metodă prin care se încearcă să se estimeze valoarea cheltuielilor cu resursele umane dintr-o organizație, în raport cu efortul financiar făcut pentru recrutarea și perfecționarea personalului.

Analiza recuperării investițiilor în resursele umane se bazează pe indicatori ce permit aprecieri în legătură cu acest gen de investiție:

- veniturile din activitate raportate la numărul de angajați;
- veniturile din activitate raportate la cheltuielile aferente angajaților, cheltuielile cu salariile raportate la cheltuielile totale de personal, valoarea salariilor nete raportate la cheltuieli totale de personal;
- valoarea activului din bilanțul contabil raportat la numărul de angajați;
- profitul raportat la cheltuielile cu resursele umane.

Proгноza cerințelor este un proces prin care se realizează o estimare a cererii viitoare de resurse umane. Pentru realizarea prognozei se analizează mediul extern, cerințele și disponibilitățile viitoare ale resurselor umane.

Planul resurselor umane se bazează pe rezultatul planificării strategice și este adecvat specificului organizației. Planul are drept scop asigurarea îndeplinirii obiectivelor generale și consideră existența unei baze de date bine structurate și actualizate.

Procesul de realizare a planului resurselor umane. Planul se realizează pe baza prognozei ce estimează cererea viitoare de personal. Procesul de realizare a planului are două direcții.

Concluzie

Managementul performanței, care include planificarea principalelor probleme ale organizației și procesele specifice ale managementului resurselor umane, inclusiv evaluarea și compensarea performanțelor managementului carierei.

Managementul carierei vizează o planificare a sistemelor și politicilor de încadrare cu personal. În acest caz sunt incluse: recrutarea, selectarea, perfecționarea, promovarea personalului și asigurarea continuității conducerii. Planificarea continuității

conducerii este un proces de anticipare a necesităților viitoare de personal de conducere și elaborare a planurilor de dezvoltare a pregătirii managerilor pentru a putea face față acestor cerințe.

Referințe bibliografice:

1. IVANCEVICH, J.M., *Human Resource Management*, The McGraw-Hill Companies Inc., 2014.
2. PETERS, T., WATERMAN, Jr.J., *In Search of Excellence*, Harper&Row Publishers, 2016.

DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR TRANSVERSALE PRIN EDUCAȚIA NONFORMALĂ

Angela SUHIN,
asistentă universitară, Universitatea de Stat din Moldova,
învățătoare, grad didactic I,
directoare adjunctă pentru educație
IP Gimnaziul-grădiniță Merenii Noi,
s. Merenii Noi, r. Anenii Noi
E-mail: suhin.angela@gmail.com

Rezumat. *Educația nonformală joacă un rol esențial în dezvoltarea competențelor transversale ale elevilor; oferindu-le oportunități de învățare practică și experiențială. Prin activități extracurriculare precum sportul, voluntariatul, cluburile de dezbateri și creare, elevii își dezvoltă abilități fundamentale, cum ar fi gândirea critică, colaborarea, leadership-ul și gestionarea conflictelor. Aceste activități contribuie nu doar la îmbunătățirea performanțelor academice, ci și la formarea unor trăsături de caracter esențiale pentru succesul personal și profesional. Educația nonformală completează educația formală, stimulând motivația elevilor și oferindu-le un cadru flexibil și incluziv în care să își descopere și valorifice potențialul. Într-o societate aflată în continuă schimbare, dezvoltarea competențelor transversale este esențială pentru adaptabilitatea și succesul pe termen lung al tinerilor. Prin urmare, integrarea educației nonformale în strategiile educaționale moderne este o necesitate, contribuind la formarea unor indivizi autonomi și implicați activ în comunitate.*

Cuvinte-cheie: *educație nonformală, competențe transversale, activități extracurriculare, sport, voluntariat, cluburi de dezbateri, lucru în echipă, leadership, gândire critică, comunicare, adaptabilitate, motivație, învățare prin experiență, responsabilitate, cetățenie activă.*

DEVELOPMENT OF TRANSVERSAL COMPETENCIES THROUGH NON-FORMAL EDUCATION

Summary. *Non-formal education plays a crucial role in developing students' transversal competencies by providing them with opportunities for practical and experiential learning. Through extracurricular activities such as sports, volunteering, or debate clubs, students develop essential skills such as critical thinking, teamwork, leadership, and conflict management. These activities not only enhance academic performance but also help shape fundamental character traits necessary for personal and professional success. Non-formal education complements formal education by fostering students' motivation and offering a flexible and inclusive environment where they can discover and maximize their potential. In a constantly changing society, developing transversal competencies is essential for young people's adaptability and long-term success. Therefore, integrating non-formal education into modern educational strategies is a necessity, contributing to the formation of autonomous individuals actively engaged in their communities.*

Keywords: *non-formal education, transversal competencies, extracurricular activities, sports, volunteering, debate clubs, teamwork, leadership, critical thinking, communication, adaptability, motivation, experiential learning, responsibility, active citizenship.*

În ultimele decenii, conceptul de educație a cunoscut o transformare profundă, adaptându-se la cerințele unei societăți aflate într-o continuă schimbare. În trecut, educația era limitată în mare parte la școala tradițională, un sistem în care accentul se punea pe dobândirea de cunoștințe teoretice și pe memorarea informațiilor, iar procesul învățării era în mare parte unidimensional. Însă, în zilele noastre, este evident că modelul educațional clasic nu mai poate satisface pe deplin nevoile unei lumi interconectate și aflate într-o schimbare rapidă. În acest context, educația nonformală a apărut ca o abordare inovatoare și esențială în completarea procesului educativ formal, fiind recunoscută din ce în ce mai mult ca un pilon fundamental al dezvoltării tinerelor generații.

Educația nonformală poate fi definită ca un proces educațional voluntar, care se desfășoară în afara instituțiilor formale, în scopul de a sprijini dezvoltarea personală și socială a indivizilor. Aceasta oferă un cadru flexibil, în care elevii pot învăța prin practică, interacțiune și experiență directă. Spre deosebire de educația formală, care este reglementată și are un curriculum fixat, educația nonformală se adaptează nevoilor și intereselor elevilor, permițându-le acestora să se dezvolte într-un mod holistic, cultivând abilități și trăsături de caracter care nu sunt întotdeauna abordate în cadrul școlii tradiționale.

O componentă crucială a educației nonformale este dezvoltarea competențelor transversale. Aceste competențe se referă la abilități generale și esențiale care pot fi aplicate într-o varietate de domenii, fiind extrem de importante pentru succesul personal și profesional al individului. Printre competențele transversale cele mai importante se numără gândirea critică, creativitatea, abilitățile de comunicare, colaborarea, rezolvarea problemelor și gestionarea timpului. Acestea sunt abilități transferabile, care pot fi aplicate nu doar în domeniul educațional, ci și în viața cotidiană, în carierele profesionale și în relațiile interpersonale.

În acest context, activitățile extracurriculare joacă un rol esențial în dezvoltarea competențelor transversale. Activitățile extracurriculare includ o gamă largă de experiențe, cum ar fi sportul, voluntariatul, participarea la cluburi de dezbatere, proiectele de grup și multe altele. Aceste activități sunt desfășurate în afara orelor de curs și sunt concepute pentru a oferi elevilor oportunitatea de a aplica cunoștințele teoretice într-un mod practic și creativ. Deși sunt considerate un complement al educației formale, activitățile extracurriculare au un impact semnificativ asupra dezvoltării indivizilor, deoarece le permit acestora să învețe prin experiență directă, să își dezvolte abilități de rezolvare a problemelor și să învețe să lucreze în echipă.

Cercetările lui Coombs (1973) [1] evidențiază faptul că educația nonformală este o metodă de învățare extrem de eficientă, întrucât le permite elevilor să învețe

prin experiență directă și să dobândească abilități care nu pot fi dobândite doar prin lecturi sau activități de învățare pasivă. De asemenea, educația nonformală promovează o învățare activă, în care elevii sunt încurajați să participe activ la procesul educativ și să își asume responsabilitatea pentru propria lor învățare. Acest tip de educație este orientat nu doar spre dobândirea de cunoștințe, ci și spre dezvoltarea unor trăsături importante de caracter, precum autonomia, auto-disciplina și responsabilitatea socială.

În plus, activitățile extracurriculare contribuie la formarea unui cadru în care elevii pot explora diverse domenii de interes și își pot descoperi pasiuni care poate că nu sunt abordate în curriculum-ul școlar formal. De exemplu, un elev care se implică într-un proiect de voluntariat în cadrul unei organizații non-profit poate învăța nu doar despre responsabilitatea socială, ci și despre cum să își organizeze timpul, cum să comunice eficient cu diverse grupuri de oameni și cum să colaboreze într-un mediu divers. Aceste abilități sunt esențiale nu doar pentru dezvoltarea personală, dar și pentru integrarea activă într-o societate globalizată, unde colaborarea și adaptabilitatea sunt trăsături extrem de valoroase.

Un alt aspect important al educației nonformale este faptul că aceasta contribuie la formarea unui tânăr mai încrezător în propriile abilități și mai capabil să facă față provocărilor vieții de zi cu zi. Participarea activă la diverse activități extracurriculare oferă elevilor oportunitatea de a-și testa limitele, de a învăța din greșeli și de a experimenta succesul într-un mod direct. Această experiență contribuie la construirea unei atitudini pozitive față de învățare și dezvoltare, care poate continua pe tot parcursul vieții. Holford (2010) [3] subliniază faptul că educația nonformală are un impact deosebit asupra încrederii de sine și asupra abilității elevilor de a se auto-motiva.

Educația nonformală reprezintă un element-cheie în formarea și dezvoltarea tinerelor generații, oferind un cadru flexibil și diversificat în care elevii își pot forma competențe transversale esențiale pentru succesul în viață. Activitățile extracurriculare, prin natura lor practică și interactivă, contribuie semnificativ la dezvoltarea abilităților de gândire critică, colaborare și adaptabilitate, iar impactul acestora asupra formării unui tânăr responsabil și competent este greu de subestimat. Într-o lume aflată într-o continuă schimbare, educația nonformală joacă un rol vital în pregătirea tinerilor pentru provocările viitoare, sprijinind nu doar dezvoltarea lor intelectuală, ci și dezvoltarea lor personală și socială.

Definim educația nonformală un set de activități educaționale care se desfășoară în cadrul sistemului educațional formal, dar care sunt totuși structurate și intenționate să ajute la dezvoltarea unor abilități și competențe esențiale pentru elevi. Această formă de educație se deosebește de cea formală prin flexibilitatea sa și prin abordări-

le inovatoare care permit elevilor să învețe într-un cadru mai puțin rigid, adaptat intereselor și nevoilor lor. Educația nonformală poate include o gamă largă de activități, de la cluburi școlare și proiecte de voluntariat, până la cursuri extracurriculare sau ateliere de dezvoltare personală. Potrivit lui Holford (2010) [3], educația nonformală are potențialul de a sprijini învățarea autodirijată, oferind elevilor oportunitatea de a-și asuma responsabilitatea pentru propriul proces de învățare. Acest lucru le permite să devină mai motivați și mai independenți, învățând să-și stabilească propriile obiective și să-și planifice pașii necesari pentru a le atinge. De asemenea, învățarea în acest cadru nu se limitează la transmiterea de cunoștințe teoretice, ci se concentrează pe dezvoltarea unei înțelegeri profunde a materiei prin aplicarea cunoștințelor în contexte variate, direct relevante pentru viața de zi cu zi.

Educația nonformală joacă un rol esențial în dezvoltarea competențelor transversale, acele abilități sunt utile într-o gamă largă de situații și domenii, de la viața profesională până la viața personală. Printre aceste competențe se numără gândirea critică, abilitățile de comunicare eficientă, lucrul în echipă, gestionarea conflictelor, adaptabilitatea și creativitatea. Aceste abilități sunt din ce în ce mai importante într-o societate complexă, dinamică și globalizată, în care tinerii trebuie să fie capabili să răspundă rapid și eficient la provocările emergente. Voinea (2018) [6] subliniază că, în contextul unui mediu de învățare activ, educația nonformală este mult mai eficientă pentru dezvoltarea competențelor transversale, întrucât aceasta promovează învățarea prin experiență directă. Într-un astfel de mediu, elevii nu doar învață informații, ci au șansa de a le aplica într-un context practic, de a le testa limitele și de a le adapta la noi situații. Această abordare le permite să-și construiască abilități transferabile, utile nu doar pentru studiile lor, dar și pentru viața lor de adult.

Activitățile extracurriculare, cum ar fi sporturile, cluburile de arte, voluntariatul sau diversele proiecte educaționale, sunt deosebit de valoroase în acest sens. Aceste activități oferă elevilor oportunități de a învăța prin aplicarea concretă a cunoștințelor și abilităților într-un cadru ce pune accent pe experiența directă și interacțiunea cu ceilalți. Cercetătorii Munteanu și Tătar (2015) [4] afirmă că implicarea elevilor în activitățile extracurriculare poate contribui semnificativ la dezvoltarea competențelor transversale, întrucât aceste activități sunt adesea axate pe interacțiuni sociale, lucru în echipă și rezolvarea de probleme. De exemplu, în cadrul unui club de teatru sau al unui proiect de voluntariat, elevii sunt nevoiți să colaboreze cu colegii lor, să își exprime opiniile și să găsească soluții comune la diverse provocări. Aceste activități le permit să dezvolte abilități importante de comunicare, gândire critică și gestionare a conflictelor, trăsături care le vor fi de folos pe tot parcursul vieții.

Un alt aspect important este faptul că activitățile extracurriculare le oferă elevilor ocazia de a învăța abilități de leadership, responsabilitate și empatie. De exemplu, într-un proiect de voluntariat, elevii pot învăța să își asume roluri de conducere, să ia decizii importante și să gestioneze resursele pentru a atinge un obiectiv comun. Aceste experiențe le dezvoltă abilități valoroase, cum ar fi capacitatea de a influența pozitiv pe ceilalți, de a organiza activități complexe și de a înțelege nevoile și perspectivele celor din jur. Sava și colab. (2016) [5] subliniază că implicarea în astfel de activități extracurriculare nu doar că îmbogățește cunoștințele și abilitățile elevilor, dar contribuie și la formarea unor trăsături fundamentale de caracter, cum ar fi respectul, responsabilitatea și empatia. Aceste trăsături sunt extrem de importante în construirea unei vieți profesionale și personale echilibrate și armonioase.

Educația nonformală și activitățile extracurriculare reprezintă un complement esențial al educației formale, contribuind la dezvoltarea competențelor transversale și a trăsăturilor de caracter fundamentale pentru succesul personal și profesional al tinerelor generații. Prin intermediul acestora, elevii pot învăța să aplice cunoștințele în contexte reale, să colaboreze eficient în grupuri diverse și să dezvolte abilități de leadership și responsabilitate. Într-o lume tot mai interconectată și rapid schimbătoare, aceste abilități sunt esențiale pentru succesul tinerelor generații, iar educația nonformală oferă cadrul ideal pentru dezvoltarea lor.

Un domeniu în care educația nonformală își dovedește din plin eficiența în dezvoltarea competențelor transversale este cel al activităților sportive, care oferă elevilor oportunități valoroase de învățare prin experiență și colaborare. Sportul reprezintă una dintre cele mai accesibile și eficiente forme de activități extracurriculare, având un impact considerabil asupra dezvoltării competențelor transversale ale elevilor. Participarea la activități sportive nu se limitează doar la îmbunătățirea stării fizice, ci are și efecte benefice asupra abilităților psihosociale ale tinerelor generații. Sportul contribuie semnificativ la dezvoltarea abilității de a lucra în echipă, la formarea unui spirit de colaborare și la învățarea cum să înfrunți și să depășești obstacolele. Munteanu și Tătar (2015) [4] subliniază faptul că sportul este o școală a vieții, în care elevii învață să își stabilească obiective și să depășească bariere atât fizice, cât și psihologice. În cadrul sportului, tinerii sunt învățați să-și organizeze timpul, să își îmbunătățească performanțele și să își asume responsabilitatea pentru propriile acțiuni. Astfel, competițiile sportive și antrenamentele devin adevărate lecții despre perseverență, auto-disciplină și învățare din greșeli.

Un alt beneficiu major al sportului este dezvoltarea abilităților de leadership. Participând activ în cadrul echipelor sportive, elevii sunt adesea chemați să își asume roluri de lideri, să ia decizii strategice și să inspire pe ceilalți membri ai echipei.

Sportul nu doar că le oferă oportunitatea de a învăța cum să își coordoneze acțiunile și cum să creeze un mediu colaborativ, dar și cum să motiveze și să susțină echipa în momentele dificile. Potrivit lui Holford (2010) [3], leadershipul în sport este esențial pentru formarea unui caracter puternic, iar învățătura despre cum să îți îndeplinești responsabilitățile în fața echipei se transferă în mod natural și în viața profesională a elevilor, oferindu-le abilități fundamentale pentru viitor.

Pe lângă dezvoltarea competențelor de leadership și colaborare, sportul este esențial în formarea abilităților de auto-motivare și auto-control. Elevii care participă la sporturi învață să își stabilească obiective clare, să își monitorizeze progresul și să își regleze comportamentele pentru a atinge acele obiective. Într-o competiție sportivă, este esențial să fii capabil să îți auto-motivezi echipa și să înfrunți cu curaj orice dificultăți. Munteanu și Tătar (2015) [4] remarcă faptul că sportul încurajează elevii să depășească momentele de frustrare și să își recapete rapid echilibrul emoțional după înfrângeri sau eșecuri. În loc să fie descurajați de un rezultat nefavorabil, elevii învață cum să-și extragă lecțiile din greșelile lor și să abordeze fiecare provocare cu o mentalitate de învățare continuă.

Un alt aspect semnificativ este faptul că sportul contribuie la dezvoltarea abilităților de gestionare a stresului și a emoțiilor. În cadrul sportului, elevii se confruntă adesea cu presiuni intense și cu situații de înaltă tensiune, cum ar fi meciurile importante sau performanțele de grup. Aceste situații le oferă tinerilor oportunitatea de a învăța să-și controleze reacțiile emoționale și să răspundă calm și eficient, chiar și în fața unor provocări majore. Holford (2010) [3] susține că sportul, prin natura sa competitivă, ajută la dezvoltarea abilității de a persevera în fața dificultăților și încurajează elevii să își păstreze calmul și concentrarea în momentele de presiune. Acest proces de auto-reglare emoțională este esențial nu doar pentru performanțele sportive, ci și pentru gestionarea provocărilor din viața de zi cu zi, fie că este vorba de examene, interviuri de angajare sau relații interpersonale.

Mai mult decât atât, sportul joacă un rol important în învățarea valorii echilibrului între succes și eșec. Elevii care practică sport învață să își accepte eșecurile și să le folosească drept lecții pentru viitor, în loc să le considere un capăt de drum. Ei învață că succesul este rezultatul unui proces continuu de învățare și de îmbunătățire constantă, iar eșecurile nu sunt un sfârșit, ci o parte integrantă a călătoriei spre excelență. Această atitudine față de eșec este valoroasă nu doar în sport, ci și în viața personală și profesională, contribuind la formarea unor tineri care sunt pregătiți să facă față provocărilor și să își asume riscuri calculate în căutarea succesului.

Sportul este o activitate extracurriculară deosebit de benefică pentru dezvoltarea competențelor transversale ale elevilor. Prin implicarea activă în activitățile sportive,

elevii învață să colaboreze eficient în echipe, să își gestioneze emoțiile, să își asume roluri de leadership și să își stabilească și atingă obiective personale. În plus, sportul le oferă o oportunitate unică de a învăța să facă față eșecurilor și să persevereze în fața dificultăților, pregătindu-i astfel pentru succesul pe termen lung atât în carieră, cât și în viața personală.

La fel ca sportul, voluntariatul oferă elevilor oportunități de a-și dezvolta competențele transversale prin colaborare, asumarea responsabilității și gestionarea provocărilor, contribuind astfel la formarea unei atitudini proactive și a unui spirit de echipă esențial în diverse contexte sociale și profesionale.

Activitățile de voluntariat reprezintă o componentă esențială a educației non-formale, având un impact profund asupra dezvoltării competențelor transversale ale elevilor. Prin participarea la proiecte de voluntariat, tinerii au oportunitatea de a învăța să își asume responsabilități, să colaboreze eficient cu ceilalți și să contribuie la binele comun. Aceste activități nu doar că le oferă o perspectivă practică asupra valorilor sociale și civice, dar îi și ajută să își dezvolte abilități esențiale pentru viață, cum ar fi comunicarea, rezolvarea problemelor, empatia și leadershipul.

Potrivit lui Sava și colab. (2016) [5], voluntariatul contribuie semnificativ la dezvoltarea empatiei, deoarece elevii se confruntă direct cu nevoile și dificultățile altor oameni, învățând astfel să privească dincolo de propria lor realitate. Interacțiunea cu persoane din medii diverse îi ajută să își dezvolte abilități de rezolvare a conflictelor și să învețe să lucreze într-un mediu divers, caracterizat de provocări sociale și culturale. În acest mod, voluntariatul devine un exercițiu de învățare practică, în care tinerii nu doar că dobândesc cunoștințe despre societate, ci și învață cum să acționeze în mod activ pentru a face o schimbare pozitivă.

Un alt beneficiu major al voluntariatului este dezvoltarea abilităților de leadership și comunicare. De multe ori, elevii implicați în activități de voluntariat sunt puși în situații în care trebuie să coordoneze echipe, să organizeze evenimente sau să interacționeze cu diverse grupuri sociale. Aceste experiențe îi ajută să își îmbunătățească capacitatea de a lua decizii rapide, de a motiva echipa și de a transmite mesaje clare și convingătoare. Ghidul educației nonformale (2019) [2] subliniază faptul că voluntariatul le oferă elevilor oportunitatea de a-și exprima ideile și de a-și susține punctul de vedere în fața unor audiențe variate, ceea ce contribuie la consolidarea încrederii în sine și la dezvoltarea unui stil de comunicare eficient.

Pe lângă dezvoltarea competențelor sociale și profesionale, voluntariatul are și un impact profund asupra atitudinii elevilor față de comunitate. Implicarea activă în acțiuni caritabile, ecologice sau educaționale îi ajută să conștientizeze importanța solidarității și a sprijinului reciproc. Sava și colab. (2016) [5] afirmă că tinerii care

se implică în activități de voluntariat dezvoltă un sentiment puternic de responsabilitate față de societate, devenind cetățeni activi și implicați în rezolvarea problemelor comunitare.

Un alt aspect esențial al voluntariatului este capacitatea acestuia de a oferi elevilor experiențe autentice de învățare. Spre deosebire de metodele tradiționale de predare, care se bazează în mare parte pe teorie, voluntariatul oferă un cadru de învățare prin acțiune. Tinerii au ocazia să aplice în practică ceea ce învață, să își dezvolte gândirea critică și să își îmbunătățească abilitățile de luare a deciziilor în situații reale. Ghidul educației nonformale (2019) [2] susține că experiențele directe sunt cele mai eficiente pentru învățare, deoarece permit elevilor să își confrunte cunoștințele cu realitatea și să tragă concluzii bazate pe experiențele lor personale.

Voluntariatul reprezintă o oportunitate valoroasă pentru dezvoltarea competențelor transversale și pentru formarea unei atitudini responsabile față de societate. Prin implicarea în activități de voluntariat, elevii nu doar că își dezvoltă abilități esențiale pentru viață, ci și învață să fie empatici, responsabili și activi în comunitatea lor. Astfel, voluntariatul nu doar că sprijină dezvoltarea personală și profesională a elevilor, dar contribuie și la construirea unei societăți mai implicate și mai solidare.

În concluzie, educația nonformală, prin diversitatea activităților extracurriculare, reprezintă un pilon fundamental în dezvoltarea competențelor transversale ale elevilor. Aceasta completează și îmbogățește educația formală, oferindu-le tinerilor contexte autentice de învățare, în care pot experimenta, interacționa și aplica cunoștințele dobândite într-un mod practic și relevant. Activitățile precum sportul, voluntariatul sau cluburile de dezbateri nu doar că le permit elevilor să își dezvolte abilități esențiale pentru viitor, precum gândirea critică, colaborarea, leadershipul și rezolvarea problemelor, dar contribuie și la modelarea caracterului lor, ajutându-i să devină mai responsabili, empatici și activi în comunitatea din care fac parte.

Mai mult decât atât, educația nonformală are capacitatea de a stimula motivația intrinsecă a elevilor, transformând învățarea într-un proces plăcut și semnificativ, în care fiecare tânăr are posibilitatea de a se descoperi pe sine și de a-și valorifica potențialul. Prin oportunitățile variate pe care le oferă, aceasta contribuie la reducerea disparităților educaționale, oferind fiecărui elev, indiferent de contextul său social sau economic, șansa de a învăța și de a se dezvolta într-un mediu stimulant și incluziv.

Într-o lume aflată într-o continuă schimbare, în care cerințele pieței muncii și ale societății evoluează rapid, educația nonformală devine o necesitate, nu doar un complement al educației formale. Prin dezvoltarea unui set complex de competențe,

esențiale pentru adaptabilitate și succes pe termen lung, aceasta joacă un rol esențial în formarea unor indivizi autonomi, capabili să ia decizii informate, să colaboreze eficient și să contribuie activ la progresul societății. Astfel, integrarea și valorizarea educației nonformale trebuie să fie o prioritate în strategiile educaționale moderne, pentru a asigura o pregătire cât mai completă a generațiilor viitoare.

Referințe bibliografice:

1. Coombs, P. H. (1973). *New Paths to Learning for Rural Children and Youth*. Oxford University Press.
2. Ghidul educației nonformale (2019). *Manual pentru formatori și educatori nonformali*. Agenția Națională pentru Proiecte Comunitare.
3. Holford, J. (2010). *Learning to Be: The World of Adult Learning*. Routledge.
4. Munteanu, D., & Tătar, A. (2015). *Sport și educație: dezvoltarea abilităților sociale prin activități fizice*. Editura Sport-Turism.
5. Sava, L., & colab. (2016). *Competențele transversale și educația nonformală*. Editura Polirom.
6. Voinea, A. (2018). *Competențele transversale în educația modernă*. Editura Edu.
7. Surse: Saranciuc-Gordea, Liliana - Educatia nonformala. Suport de curs.pdf (accesat la 15.02.2025)

IMPORTANȚA UTILIZĂRII INSTRUMENTELOR DIGITALE ÎN EDUCAȚIA FORMALĂ

Adriana SLUSAR,

drd., Universitatea de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-2535-8386>

Rezumat. Într-o societate care se bazează pe cunoaștere, competențele-cheie, adică cunoștințele, aptitudinile și atitudinile adecvate fiecărui context au un rol fundamental, deoarece competența-cheie necesară pe tot parcursul vieții unui individ este competența digitală.

Activitatea didactică reprezintă dimensiunea concretă/operatională a procesului de învățământ determinată, pe de o parte, de finalitățile și structurile sistemului, iar pe de altă parte, de capacitatea de proiectare pedagogică a profesorului asumată în funcție de condițiile specifice fiecărui colectiv de elevi sau studenți. Evoluția fără precedent a tehnologiilor în toate domeniile de activitate ale societății, inclusiv în pedagogie, reprezintă punctul de plecare spre o nouă metodologie de predare – învățare – evaluare. Prezentul articol își propune să prezinte impactul evoluției tehnologiei în educația formală din România.

Cuvinte-cheie: competențe, educație, tehnologie, digitalizare, educație formală, instrumente digitale.

THE IMPORTANCE OF USING DIGITAL TOOLS IN FORMAL EDUCATION

Summary. In a knowledge-based society, key competencies—namely, the appropriate knowledge, skills, and attitudes for each context—play a fundamental role, with digital competence being essential for an individual's lifelong journey.

Teaching activity represents the concrete/operational dimension of the educational process, determined by the goals and structures of the system on one hand and the teacher's pedagogical design capacity, tailored to the specific conditions of each group of students on the other. The unprecedented evolution of technologies across all sectors of society, including pedagogy, marks the starting point for a new methodology of teaching-learning-assessment. This article aims to present the impact of technological advancements on formal education in Romania.

Keywords: competencies, education, technology, digitalization, formal education, digital tools.

Introducere. Într-o societate aflată într-o continuă evoluție, competențele digitale au devenit esențiale pentru succesul personal și profesional. Educația formală joacă un rol crucial în dezvoltarea acestor competențe, adaptându-se la noile cerințe ale pieței muncii prin integrarea tehnologiei și utilizarea unor instrumente digitale moderne.

Folosirea tehnologiilor moderne sunt necesare pentru ghidarea cursanților în procesul de dobândire a cunoștințelor necesare utilizării acestor tehnologii, de ace-

ea este necesar ca profesorii să fie mereu informați despre cele mai noi tendințe din educație și despre modalitățile prin care pot integra tehnologia în activitatea de predare-învățare-evaluare.

Astăzi, sistemele educaționale din întreaga lume se confruntă cu provocarea de a utiliza tehnologiile digitale moderne pentru a oferi studenților instrumentele și cunoștințele necesare în secolul XXI. În 1998, Raportul UNESCO privind educația mondială, „Profesorii și predarea într-o lume în schimbare”, a descris impactul tehnologiilor moderne asupra metodelor convenționale de predare și învățare, prezicând, de asemenea, transformarea procesului de predare-învățare și modul în care profesorii și elevii accesează cunoștințe și informații.

În acest sens, UNESCO subliniază că în domeniul educațional obiectivele strategice vizează îmbunătățirea calității educației prin diversificarea conținutului și a metodelor, promovarea experimentării, inovației, diseminarea și utilizarea în comun a informațiilor și a bunelor practici, formarea de comunități de învățare și stimularea unui dialog fluid asupra politicilor de urmat. Odată cu apariția tehnologiei, accentul profesiei didactice se schimbă de la o abordare centrată pe profesor, care se bazează pe practica la tablă și pe predarea bazată pe prelegeri, la o formare centrată în primul rând pe elev într-un mediu de învățare interactiv [6, p. 95].

Tehnologiile moderne sunt inovația educațională a momentului și permit profesorilor și elevilor să facă schimbări decisive în activitățile lor zilnice la clasă și în procesul de predare-învățare, deoarece oferă instrumente de care beneficiază școlile care nu au bibliotecă sau materiale didactice. Aceste tehnologii ne permit să intrăm într-o lume nouă plină de informații, care este ușor accesibilă tuturor participanților ce iau parte la procesul instructiv-educativ [3, p. 123]. De asemenea, ele facilitează mediul de învățare, care se adaptează la noile strategii care permit dezvoltarea cognitivă creativă și distractivă în domeniile tradiționale ale curriculumului.

Prin utilizarea computerelor sau a tehnologiei, elevii își dezvoltă capacitatea de a înțelege și de a folosi logica, promovând astfel procesul de învățare semnificativă la elevi.

Merită subliniată importanța utilizării tehnologiei moderne în școli, datorită nivelului cognitiv care se va îmbunătăți la copii și profesori, prin dobândirea unui nou rol și cunoștințe, cum ar fi cunoașterea rețelei și modul de utilizare a acesteia în clasă și interacțiunea cu toți cei cu beneficiile și dezavantajele.

Încorporarea instrumentelor digitale în educație are funcția de a fi un mijloc de comunicare, un canal de comunicare și schimb de cunoștințe și experiențe. Acestea sunt instrumente de prelucrare a informațiilor și de management administrativ, o sursă de resurse, dar și un mijloc de divertisment și dezvoltare cognitivă [3, p. 412].

Toate acestea conduc la o nouă modalitate de dezvoltare a unei unități didactice și, prin urmare, de evaluare deoarece modurile de predare și de învățare se schimbă, profesorul nu mai este managerul cunoștințelor, ci mai degrabă un ghid care permite elevului să fie ghidat în fața învățării lor. În acest aspect, elevul este „protagonistul clasei”, deoarece el este cel care trebuie să fie autonom și să lucreze în colaborare cu colegii săi.

Din acest motiv, instrumentele digitale devin importante în formarea cadrelor didactice, și nu numai în formarea inițială, ci de-a lungul vieții profesionale, deoarece acestea joacă din ce în ce mai mult un rol important în învățarea elevilor. Spre exemplu, utilizarea internetului este câștigătoare, deoarece există tot mai mulți adepți, ceea ce înseamnă că informațiile sunt căutate și găsite mai repede decât în cadrul școlii [5, p. 28].

Pentru majoritatea cadrelor didactice, utilizarea instrumentelor digitale implică anumite dezavantaje, cum ar fi învățarea utilizării tehnologiilor, actualizarea echipamentelor și a programelor și, mai presus de toate, implică ocuparea timpului în afara locului de muncă, la care mulți profesori nu intenționează să îl acceseze. Potrivit Álvarez Pintado [1, p. 154], principalii factori care influențează utilizarea instrumentelor digitale de către profesori sunt: accesul la acest tip de resurse, calitatea software-ului și a echipamentelor, ușurința sau simplitatea utilizării, stimulentele pentru schimbarea practicilor pedagogice folosind tehnologie, suportul și solidaritatea școlilor de a utiliza tehnologii moderne în curriculum, politicile naționale și locale privind tehnologiile moderne, angajamentul față de dezvoltarea profesională și formarea formală primită în utilizarea tehnologiilor moderne.

Utilizarea și implementarea tehnologiilor moderne în curriculum permite dezvoltarea de noi moduri de predare și învățare, deoarece profesorii pot dobândi cunoștințe mai mari și mai bune în domeniul lor, permițând inovarea, precum și schimbul de idei și experiențe cu alte instituții, îmbunătățește comunicarea cu elevii [3, p. 395].

Principalele funcționalități ale utilizării tehnologiilor moderne în învățământ sunt legate de următoarele:

- alfabetizarea digitală a elevilor, profesorilor și familiilor;
- utilizare personală (profesori și studenți): acces la informații, comunicare, management și prelucrare a datelor;
- conducerea unității de învățământ: secretariat, bibliotecă etc.;
- utilizare didactică pentru a facilita procesele de predare și învățare;
- comunicarea cu familiile (prin site-ul școlii și alte aplicații);
- comunicarea cu mediul;

- relația dintre profesorii din diferite școli (prin rețele și comunități virtuale): împărtășirea resurselor și experiențelor, transmiterea de informații, întrebări.

În continuare voi face o prezentare a principalelor funcții ale tehnologiilor moderne și ale instrumentelor digitale în mediile educaționale actuale dintr-o altă perspectivă [2, p. 208];

- mijloace de exprimare (software): scris, desen, prezentări, site-uri web;
- sursă deschisă de informație (internet, platforme e-center, DVD-uri, TV...): informația este materia primă pentru construirea cunoștințelor;
- instrument de procesare a informațiilor (software): mai multă productivitate, instrument cognitiv, informațiile trebuie procesate pentru a construi noi cunoștințe-învățare;
- canal de comunicare față în față (tabletă digitală): elevii pot participa mai mult la clasă;
- canal virtual de comunicare (mesaj, forumuri, weblog, wiki-uri, platforme e-center...): care facilitează munca colaborativă, schimburile, tutoratul, partajarea, punerea în comun, negocierea semnificațiilor, informarea;
- ajutor didactic (software): informează, antrenează, ghidează învățarea, evaluează, motivează, există multe materiale interactive care se corectează automat;
- instrument de evaluare, diagnosticare și reabilitare (SOFTWARE);
- instrumentele digitale sunt de obicei motivante (imagini, video, sunet, interactivitate), iar motivația este una dintre forțele motrice ale învățării;
- pot facilita munca de predare: mai multe resurse pentru abordarea diversității, facilități de monitorizare și evaluare (materiale de autocorecție, platforme...), tutorat și contact cu familiile;
- permit realizarea de noi activități de învățare cu potențial didactic ridicat;
- implică învățarea de noi cunoștințe și abilități care au impact asupra dezvoltării cognitive și sunt necesare pentru a funcționa în societatea informațională de astăzi.

Era Internetului cere schimbări în lumea educațională, iar profesioniștii din educație au mai multe motive pentru a profita de noile posibilități oferite de tehnologiile moderne pentru a conduce această schimbare către o nouă paradigmă educațională mai personalizată și concentrată pe activitatea elevilor [4, p. 223]. Pe lângă alfabetizarea digitală necesară a elevilor și utilizarea tehnologiilor moderne pentru îmbunătățirea productivității în general, rata ridicată a eșecului școlar (abilități insuficiente de limbă și matematică) și multiculturalismul în creștere a societății, cu

creșterea ulterioară a diversității elevilor din sălile de clasă sunt motive puternice pentru a profita de posibilitățile de inovare metodologică pe care le oferă tehnologiile moderne pentru a le atinge o școală mai eficientă și mai incluzivă.

Utilizarea tehnologiilor moderne și a instrumentelor digitale are o serie de avantaje și dezavantaje, după cum urmează:

AVANTAJE	DEZAVANTAJE
<i>DIN PERSPECTIVA ÎNVĂȚĂRII</i>	
Interes, Motivație: elevii sunt foarte motivați să folosească resursele tehnologiilor moderne, iar motivația este una dintre forțele motrice ale învățării, deoarece încurajează activitatea și gândirea. Pe de altă parte, motivația îi determină pe aceștia să petreacă mai mult timp lucrând și, prin urmare, este probabil să învețe mai mult.	Distrageri: elevii își petrec uneori timpul jucându-se în loc să muncească.
Interacțiune: elevii sunt activi în mod constant în timp ce interacționează cu computerul și între ei de la distanță. Ei mențin un nivel ridicat de implicare în munca lor. Versatilitatea și interactivitatea calculatorului, posibilitatea de a „dialoga” cu acesta, volumul mare de informații disponibile pe Internet îi atrage și le păstrează atenția.	Dispersare: navigarea în spațiile atractive ale Internetului, pline de aspecte variate și interesante, înclină utilizatorii să se abată de la obiectivele căutării lor. Atracția programelor de calculator îi motivează și pe elevi să petreacă mult timp interacționând cu aspecte accesorii.
Dezvoltarea inițiativei: participarea constantă a elevilor încurajează dezvoltarea inițiativei lor, deoarece sunt forțați să ia continuu noi decizii ca răspuns la răspunsurile computerului la acțiunile lor. Se promovează munca independentă riguroasă și metodică.	Pierderea timpului: de multe ori se pierde mult timp în căutarea informațiilor necesare: exces de informații disponibile, dispersie și prezentare atomizată, lipsă de metodă în căutare...
Învățarea din greșeli: feedback-ul imediat cu privire la răspunsurile și acțiunile utilizatorilor le permite elevilor să-și recunoască greșelile chiar atunci când apar, iar programul le oferă, în general, posibilitatea de a încerca noi răspunsuri sau modalități de a acționa pentru a le depăși.	Informații nesigure: există o mulțime de informații nesigure pe Internet: parțiale, incorecte, învechite...

Comunicare eficientă între profesori și elevi: canalele de comunicare oferite de internet facilitează contactul dintre elevi și profesori. În acest fel, este mai ușor să puneți întrebări atunci când apar, să împărtășiți idei, să faceți schimb de resurse, să dezbateți...	Învățare incompletă și superficială: interacțiunea liberă a elevilor cu aceste materiale, nu întotdeauna de calitate și adesea decontextualizate, poate oferi o învățare incompletă cu viziuni simpliste și superficiale asupra realității. Obişnuiți cu instantaneu, studenții rezistă să petreacă timpul necesar consolidării învățării și confundă cunoștințele cu acumularea de date.
Învățare prin cooperare: instrumentele oferite de tehnologiile moderne facilitează munca în grup și cultivarea atitudinilor sociale, schimbul de idei, cooperarea și dezvoltarea personalității. Munca în grup îi stimulează pe membrii săi și îi face să discute cea mai bună soluție la o problemă, să critice și să-și comunice descoperirile. În plus, oboseala apare mai târziu, iar unii elevi raționează mai bine atunci când văd pe altcineva rezolvând o problemă decât atunci când au ei înșiși această responsabilitate.	Dialoguri foarte rigide: materialele didactice necesită formalizarea prealabilă a materiei ce urmează a fi predată și că autorul a prevăzut căile și dialogurile care vor urma.
Grad ridicat de interdisciplinaritate: sarcinile educaționale desfășurate cu un computer permit un grad ridicat de interdisciplinaritate, deoarece computerul, datorită versatilității și capacității mari de stocare, permite tipuri foarte diverse de prelucrare a unei cantități foarte ample și variate de informații. În plus, accesul la informații hipertextuale de tot felul de pe internet sporește și mai mult această interdisciplinaritate.	Viziune parțială a realității: programele prezintă o viziune particulară asupra realității, nu realitatea așa cum este.
Alfabetizare digitală și audiovizuală: aceste materiale oferă studenților contactul cu tehnologiile moderne ca mediu de învățare și instrument pentru procesul de informare (accesul la informație, prelucrarea datelor, exprimare și comunicare), generator de experiențe și învățături. Ele contribuie la facilitarea alfabetizării necesare informatice și audiovizuale.	Anxietate: interacțiunea constantă cu computerul poate provoca anxietate la elevi.

Dezvoltarea abilităților de căutare și selecție a informațiilor: volumul mare de informații disponibile pe CD/DVD și, mai ales, pe internet, necesită implementarea unor tehnici care să ajute la localizarea informațiilor necesare și evaluarea acestora.	Dependența de alte persoane: munca în grup are și dezavantajele sale. În general, este indicat să se facă grupuri stabile (unde elevii se cunosc deja) dar flexibile și nu este indicat ca grupurile să fie mari, deoarece unii elevi ar putea deveni spectatori ai muncii altora.
Îmbunătățirea abilităților de exprimare și creativitate: instrumentele oferite de tehnologiile moderne (procesoare de text, editori grafici etc.) facilitează dezvoltarea abilităților de exprimare scrisă, grafică și audiovizuală.	Izolare: materialele didactice multimedia și internetul permit elevilor să învețe singuri și chiar îi încurajează să facă acest lucru, dar cantitățile excesive de muncă individuală pot duce la probleme cu abilitățile sociale.
Sursa de resurse educaționale pentru predare, îndrumare și reabilitare: internetul oferă profesorilor multiple resurse educaționale pe care să le folosească cu elevii lor: programe, site-uri web de interes educațional, etc.	Resurse educaționale cu potențial de predare redus: materiale didactice și noi medii de învățare Învățarea la distanță nu oferă întotdeauna îndrumări adecvate, profunzime de conținut, motivație, interacțiuni bune, comunicare interpersonală ușoară, ghidurile didactice lipsesc adesea și tind să aibă probleme la actualizarea conținutului.
Eliberează profesorul de munca repetitivă: facilitând exersarea sistematică a unor subiecte prin exerciții de întărire autocorectoare pe tehnici instrumentale, prezentarea cunoștințelor generale, practici sistematice de ortografie, eliberează profesorul de munca repetitivă, monotona și de rutină, astfel încât să se poată dedica mai mult stimularea dezvoltării facultăților cognitive superioare ale studenților.	Dependența: multimedia interactivă și internetul sunt motivante, dar prea multă motivație poate duce la dependență. Profesorii ar trebui să fie atenți la elevii care manifestă o dependență excesivă de jocuri video, chat-uri etc.

Noile tehnologii pot oferi cu siguranță mijloace pentru a îmbunătăți procesele de predare și învățare și pentru a gestiona mediile educaționale în general și pot facilita colaborarea între familii, școli, lumea muncii și mass-media, pregătirea „personalizată” pe care societatea o cere fiecărui cetățean și pot contribui, de asemenea, la depășirea inegalităților sociale; Dar folosirea lui pentru sau împotriva unei societăți mai juste va depinde în mare măsură de educația, cunoștințele și

capacitatea critică a utilizatorilor săi, care sunt oamenii pe care îi formăm acum.

Concluzii. Educația este baza progresului în orice țară, în special în țările în curs de dezvoltare. Din acest motiv, formarea cadrelor didactice este un factor important în realizarea unei educații adecvate și pentru a ține pasul cu schimbările sociale, culturale și tehnologice care apar în timp.

Astăzi, profesorii trebuie să dobândească noi strategii de predare care să le permită să dezvolte abilitățile și abilitățile elevilor lor, pentru care utilizarea noilor tehnologii este esențială. Dacă un profesor reușește să-și dezvolte abilitățile de utilizare a instrumentelor digitale, aceasta nu numai că îi va permite să-și îmbunătățească activitatea didactică, ci și școala în care își desfășoară activitatea, întrucât prin modificarea anumitor strategii de predare-învățare, permite modificarea curriculum-ului, generând școli de autoevaluare și îmbunătățire constantă.

Un alt factor important este formarea continuă a profesorilor în domeniul tehnologiilor moderne, care trebuie să fie relevantă pentru domeniul în care predau și contextul în care își desfășoară activitatea nu ca ceva atașat orelor tradiționale, întrucât în acest fel elevii dobândesc o anumită autonomie în procesul de învățare, se raportează mai bine la disciplina predată și dobândesc capacitatea de a acumula permanent cunoștințe.

Referințe bibliografice:

1. ÁLVAREZ PINTADO, CÉSAR, *Tecnologías de la Información en la Escuela*, Madrid: Editorial Alpersa, 2006
2. APOSTOLACHE ROXANA, *Competența pedagogică digitală*, București: Editura Polirom, 2022, 208 p., ISBN: 9789734688838
3. CUCOȘ CONSTANTIN, PĂNIȘOARĂ ION-OVIDIU, ISTRATE OLIMPIUS, CEOBANU CIPRIAN, *Educația digitală. Ediția a II-a revăzută și adăugită*, București: Editura Polirom, 2022, 512 p., ISBN: 9789734689385
4. CULATTA RICHARD, *Ghid de educație digitală*, București: Editura Polirom, 2023, 280 p., ISBN: POL978-973-46-9237-8
5. IONESCU, D., *Modalități de implementare a noilor metode și tehnologii în educație*, (Lucrare de disertație - studii masterale Tehnologia Informației și a Comunicațiilor în Educație, profesor coordonator Ioan Cerghit), București: Editura CREDIS, 2006.
6. MARINESCU MARIANA, MARCU VASILE, *Educația tehnologică în societatea cunoașterii*, Oradea: Editura Universității din Oradea, 2006, 160 p., ISBN: 973-759-048-1

DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR COMUNICATIVE ȘI ORGANIZATORICE PRIN ACTIVITĂȚI NONFORMALE

Carmen-Daniela OLARIU,
drd., Universitatea de Stat „Ion Creangă” din Chișinău
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-0376-783>

Rezumat. În prezentul articol dorim să evidențiem impactul activităților nonformale asupra vieții tinerilor. Aceste activități trebuie să fie realizate în mod periodic, pentru a ajuta elevii să iasă din cadrul formal al clasei și să aibă posibilitatea de a se exprima liber.

În prezent, majoritatea cadrelor didactice nu aplică activități nonformale, drept urmare nu răspund nevoilor pe care le au elevii în procesul de cunoaștere și dezvoltare de grup, ceea ce face ca prezentarea influențelor pe care le au acestea asupra dezvoltării armonioase a competențelor și a creativității să fie de o reală importanță. Este absolut necesar să facem o prezentare a influențelor pe care le au activitățile nonformale asupra dezvoltării competențelor de comunicare, de organizare și asupra creativității elevilor.

Cuvinte-cheie: competențe, comunicare, educație, competențe de comunicare, competențe de organizare, activități nonformale.

DEVELOPING COMMUNICATIVE AND ORGANIZATIONAL SKILLS THROUGH NON-FORMAL ACTIVITIES

Summary. In this article, we aim to highlight the impact of non-formal activities on the lives of young people. These activities should be conducted regularly to help students step outside the formal classroom setting and express themselves freely. Currently, most teachers do not implement non-formal activities, which results in an inability to address students' needs in the processes of knowledge acquisition and group development. Therefore, presenting the influences of these activities on the harmonious development of competencies and creativity is of real importance. It is essential to outline the effects that non-formal activities have on the development of communication and organizational skills, as well as on students' creativity.

Keywords: competencies, communication, education, communication skills, organizational skills, non-formal activities.

Introducere. Dezvoltarea competențelor comunicative și organizatorice reprezintă un aspect esențial în educația modernă, facilitând integrarea eficientă a indivizilor în mediul social și profesional. Activitățile nonformale, prin caracterul lor interactiv și dinamic, oferă oportunități valoroase pentru exersarea și perfecționarea acestor competențe.

Calitatea educației necesită acțiune permanentă și colectivă din partea tuturor actorilor săi, motiv pentru care a ne referi la ea înseamnă a ne concentra pe

îmbunătățirea continuă a acestuia. Prin urmare, performanța pedagogică a profesorului este un ansamblu de acțiuni de îmbunătățire pentru a satisface nevoile elevilor în ceea ce privește pregătirea lor, ale căror acțiuni favorizează dezvoltarea competențelor și întărirea proceselor de predare [4, p. 245]. Prin urmare, interesul acestei propuneri a fost implementarea secvenței didactice ca strategie pedagogică, înțelesă ca ansambluri articulate de activități de învățare și evaluare care, prin medierea unui profesor, urmăresc atingerea anumitor scopuri educaționale, având în vedere o serie de resurse. În practică, acest lucru implică îmbunătățiri substanțiale în procesele de formare a elevilor, deoarece educația devine mai puțin fragmentată și concentrată pe obiective.

Educația în România își are cei mai puternici stâlpi în învățători și profesori, nu numai în transmiterea cunoștințelor, ci ca purtători ai unei culturi revoluționare a principiilor ferme, angajate în formarea unui om integral, capabil să se introducă în societate și în diferite spații educaționale. Această responsabilitate se traduce în aspirații pentru instituțiile de învățământ, care au ca scop principal realizarea unui absolvent care acționează și își folosește în mod corespunzător cunoștințele și aptitudinile pentru a face față și rezolva, într-un mod creativ, problemele care apar în viața de zi cu zi [2, p. 293]. Mai exact, utilizarea progreselor științifice și a noilor tehnologii în formarea inițială a cadrelor didactice;

În pedagogia actuală, lucrăm la găsirea modalităților de a ridica rolul principal al elevilor în clasă, dar există încă deficiențe care necesită soluții. Una dintre ele este comunicarea interpersonală. În ultimii ani, cercetările au fost efectuate din diverse unghiuri de comunicare, precum: clinic, filosofic, sociologic, antropologic, psihologic, lingvistic și pedagogic, printre altele [7, p. 98]. La nivel național și internațional, se remarcă cercetările realizate din perspectivă psihologică și lingvistică, cercetări ce au contribuit la rezolvarea problemelor legate de formarea și comunicarea profesională.

Chiar dacă realizările sunt evidente în cercetările pedagogice legate de comunicare, revizuirea acestora și studiile efectuate pe documente normative, au fost depistate deficiențe în:

- tratarea didactică și formală a obiectivelor legate de abilitățile de comunicare, dintr-o abordare lingvistică, în detrimentul abilităților de comunicare din perspectivă socio-psihologică [10, p. 187];
- analiza formării profesionale din potențialul de formare al comunicării pedagogice;
- tratarea adecvată a pregătirii profesionale, bazată pe un concept care promovează dezvoltarea calităților personalității.

Dezvoltarea activităților educaționale non-formale este crucială în diferite ocupații și industrii. În sectorul educației, le permite educatorilor să conceapă ateliere interactive, programe de formare și inițiative de sensibilizare comunitară [9, p. 109]. În lumea afacerilor, le permite profesioniștilor să creeze sesiuni de instruire captivante pentru angajați, activități de team building și programe de învățare inovatoare. Stăpânirea acestei abilități poate influența pozitiv creșterea profesională prin extinderea oportunităților de angajare, îmbunătățirea abilităților de predare și promovarea dezvoltării profesionale continue.

Pentru a înțelege aplicarea practică a acestei abilități, să explorăm câteva exemple din lumea reală. Imaginați-vă un curator de muzeu care organizează ateliere interactive pentru ca vizitatorii să se implice activ cu exponatele [1, p. 328]. Sau un trainer corporativ care proiectează activități de team building pentru a stimula comunicarea și colaborarea eficientă. Organizațiile non-profit dezvoltă adesea activități educaționale non-formale pentru a crește gradul de conștientizare și a promova schimbarea socială. Aceste exemple evidențiază versatilitatea și impactul acestei abilități într-o varietate de cariere și setări.

La nivel de începător, oamenii sunt introduși în principiile de bază ale dezvoltării activităților educaționale non-formale. Este esențial să înțelegem teoriile învățării, tehnicile de proiectare a instrucțiunilor și strategiile de comunicare eficiente.

La nivel mediu, indivizii își perfecționează abilitățile în dezvoltarea activităților educaționale non-formale [10, p. 16]. Ei învață să creeze materiale de învățare captivante, să evalueze rezultatele elevilor și să adapteze activitățile pentru diferite audiențe.

La nivel avansat, indivizii demonstrează un nivel ridicat de competență în desfășurarea activităților educaționale nonformale. Ei sunt instruiți să conceapă programe educaționale cuprinzătoare, să efectueze evaluări riguroase și să conducă inițiative de dezvoltare profesională.

În acest fel, contribuie la dezvoltarea abilităților de comunicare, pentru a le perfecționa la elevi, întrucât au fost identificate cauzele slăbiciunilor acestora, pornind de la lipsa de motivație pe care o manifestă față de acestea. Lectura critică, înțelege că „o dispoziție, o înclinație a persoanei de a încerca să atingă sensul profund al textului, ideile subiacente, raționamentul și ideologia implicită” [9, p. 176], implicând astfel interpretări de la nivelurile intertextuale literal, inferențial și critic. Această lipsă evidentă de motivație provoacă, desigur, răspunsuri scurte și uneori eronate la întrebări care necesită o analiză detaliată a textului, necunoaștere a sensului cuvintelor, lipsă de vocabular, reiterări inutile ale termenilor, dificultăți în identificarea subiectelor, principalele idei sau teze și idei secundare, dificultăți de adaptare

a discursului în funcție de contextul și scopul comunicativ care se dorește a fi atins, discrepanțe gramaticale care devin dificultăți în aplicarea proprietăților textuale, precum coerența și coeziunea [6, p. 216]. Desigur, toate acestea generează slăbiciuni în abilitățile de comunicare ale elevilor și, prin urmare, reprezintă performanțe academice scăzute pentru aceștia. Pentru cele de mai sus, s-a considerat convenabil implementarea secvenței didactice, care reprezintă o nouă practică de dezvoltare a unor procese de predare semnificative care sporesc aceste patru abilități de comunicare de bază: ascultare, vorbire, citire și scriere, realizând astfel o participare activă care permite integrarea proceselor, competențelor și abilități în clasă și, astfel, îmbogățește practica pedagogică a materiei, care se flexibilizează și se construiește constant, realizând progrese și atingând obiective în care profesorii și elevii învață și contribuie din viața lor de zi cu zi la clasă.

Este important de adăugat că strategiile pedagogice inovatoare de la disciplina Limba și literatura română reprezintă o alternativă dinamică, flexibilă și creativă, deoarece optimizează etapele didactice ale procesului de predare-învățare, menținând motivația și, în același timp, un interes puternic pentru subiectul și plăcerea de a învăța, cu ajutorul acompaniamentului și a unui stil de lucru axat pe elev și îmbunătățirea abilităților de comunicare a acestuia, model care contrastează cu modelul tradițional de predare axat pe profesor, autoritar, transmisist, rigid și limitat.

Strategiile pedagogice sunt considerate a fi acțiunile pe care profesorii le dezvoltă pentru a ușura învățarea și formarea elevilor [5, p. 111]. Acestea alcătuiesc scenariile curriculare de organizare a activităților de formare și de interacțiune a procesului de predare și învățare, unde se dobândesc cunoștințe, valori, practici, proceduri și probleme specifice domeniului de formare.

Strategiile pedagogice permit obținerea unor opțiuni de formare valoroase care, din ignoranță și absența planificării pedagogice, sunt irosite, provocând monotonie și dezinteres pentru învățare. În acest fel, Secvența didactică ca strategie pedagogică, este cea care ne permite să vorbim despre procese planificate orientate spre atingerea unui obiectiv clar și definit, structurat spre atingerea unui scop de învățare. Secvența de predare este mai specifică în temele de predare pe care le abordează.

Planificarea este sarcina profesorului și, în funcție de situația reală în care este înscris, acesta își stabilește anumite obiective de predare și învățare care trebuie socializate în prealabil elevilor. Aceste obiective vor deveni criteriile de evaluare. De aceea, este o strategie gândită din proiectarea ei, în nevoile elevilor, ținând seama cu acuratețe de realitatea contextuală și tinzând spre medii favorabile de învățare, la care se adaugă participarea actorilor din comunitatea educațională în realizarea obiectivelor de formare. Această structură rezultă din organizarea unei

serii de activități de învățare prin care profesorul își propune să recupereze acele noțiuni anterioare pe care elevii le au despre un fapt, să le lege de situații problematice și contexte reale, astfel încât informațiile pe care elevul le va accesa în dezvoltarea secvenței.

Secvența didactică cere elevului să dezvolte activități care implică conexiune cu realitatea, cu cunoștințele și ideile sale anterioare, îndepărtându-l astfel de simpla desfășurare mecanică sau de rutină a activităților care nu generează orice tip de învățare semnificativă.

S-a crezut întotdeauna, dintr-o perspectivă populară, că abilitatea de a descifra sau cripta mesajele scrise este cea mai valoroasă învățare pe care o oferă școala. Cu toate acestea, viața modernă cere un nivel de comunicare orală la fel de înalt ca cel al scrisului.

O persoană care nu se poate exprima coerent, clar și cu o corecție minimă nu numai că își limitează munca profesională și abilitățile personale, dar riscă și să se prostească de mai multe ori. Din acest motiv, elevul trebuie să învețe să-l recunoască pe celălalt, să interpreteze realități străine și să-și demonstreze interpretările prin propoziții care întrunesc caracteristicile și condițiile lingvistice necesare reușirii actului comunicativ.

Prin urmare, vorbirea este un proces la fel de complex (ca și scrisul). Este necesar să alegeți o poziție de enunț care să fie relevantă pentru intenția urmărită și să recunoaștem cine este interlocutorul pentru a selecta un registru de limbă și un lexic specific etc. [3, p. 94].

În acest fel, devine de o importanță vitală aplicarea activităților care urmăresc dezvoltarea acestei deprinderi la elevii din sala de clasă. În ceea ce privește capacitatea de a asculta, aceasta devine fundamentală deoarece, pornind de la o bună abilitate de ascultare, se întăresc și se perfecționează abilitățile de a citi, scrie și vorbi. Ascultarea este o abilitate care este slab dezvoltată zilnic. Nu trebuie privit ca simplă acțiune de a tăce și de a fi atent la ceea ce spune interlocutorul.

„A asculta înseamnă a înțelege mesajul și, pentru a face acest lucru, trebuie să punem în mișcare un proces cognitiv de construire a sensului și interpretare a unui discurs rostit oral” [8, p. 36].

Nu există nicio îndoială că elevul trebuie să învețe să asculte, astfel încât să poată identifica realitatea de care are nevoie pentru a aborda lumea și a o transforma. Prin urmare, această abilitate are legătură cu elemente pragmatice precum recunoașterea intenției vorbitorului, recunoașterea contextului social, cultural și ideologic din care se vorbește. Mai mult, este asociată cu procese cognitive complexe, deoarece, spre deosebire de actul lecturii, în care textul tipărit este folosit ca suport al sensului, as-

cultarea presupune țeserea imediată a sensului, cu puține posibilități de întoarcere în procesul interpretativ al sensuri.

Pe scurt, lectura este un proces complex care presupune depășirea simplă a scanării unui șir de coduri cu un sens complet. Pe scurt, citirea înseamnă înțelegerea unui text. Fie că citim repede sau încet, în repetate, mereu în același ritm, în tăcere, cu voce tare etc., ceea ce contează este interpretarea a ceea ce transmit literele tipărite; construim un nou sens în mintea noastră din aceste semne. Aceasta este ceea ce înseamnă în esență lectura. Aceasta presupune stăpânirea structurilor sintactice, semantice, pragmatice, ortografice și a tipologiei textuale. De asemenea, permite elevului să se construiască și să dea noi semnificații realității sale, pe baza propriilor interpretări ale acesteia.

Concluzii. Activitățile nonformale oferă un cadru flexibil și inovator pentru dezvoltarea competențelor comunicative și organizatorice. Prin participarea activă la astfel de activități, elevii dobândesc abilități esențiale pentru succesul personal și profesional.

Referințe bibliografice:

1. COSTEA, O. (coord), *Educație nonformală și informală: realități și perspective în școala românească*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 2009.
2. DURKHEIM, E. *Educație și sociologie*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1980.
3. ILUȚ, P. *Abordarea calitativă a socioumanului*, Iași: Editura Polirom, 1997.
4. JINGA, I. *Managementul învățământului*, București: Editura Aldin Press, 2001.
5. JOIȚA, E. *Management educațional*, Iași: Editura Polirom, 2000.
6. MĂRGINEAN, I. *Proiectarea cecetării sociologice*, Iași: Editura Polirom, 2000.
7. PĂUN, E. *Școala - o abordare socio-pedagogică*, Iași: Editura Polirom, 1999.
8. PERETTI, A. *Educația în schimbare*, Iași: Editura Spiru Haret, 1996.
9. ROGERS, A. *Non-Formal Education: Flexible Schooling or Participatory Education?*, London: Publisher: Springer, 2005.
10. STĂNCIULESCU, E. *Teorii sociologice ale educației*, Iași: Editura Polirom, 1996.

ELEMENTE DE CONVERGENȚĂ ALE EDUCAȚIEI DIN MEDIUL ORGANIZAT ȘI MEDIUL NEORGANIZAT

Daniela-Iulia STROESCU,

drd., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

ORCID: 0009-0000-6878-7004

E-mail: stroescudaniela1981@gmail.com

Rezumat. *Din perspectivă pedagogică, articolul cuprinde repere teoretice privind formele generale de educație formală, informală și nonformală, modul și cadrul de realizare la nivel macrostructural (sistem social, de educație și învățământ) analizat pe baza sistemului social global (ca sistem de educație) și sistemul de învățământ (ca ansamblu de instituții proiectate pentru realizarea educației); microstructural (ca proces de învățământ, situații și activități concrete de instruire și educație), conturate și analizate ca sistem de educație (sistem social global) și ca sistem de învățământ gratuit, deschis educației permanente și autoeducației). Elementele de convergență ale educației și învățământului extrașcolar (formal și nonformal) au obiective complementare, vizează obiective finale comune; îmbină elementele educației formale și non-formale și conferă originalitate educației, apreciază eficiența activităților extrașcolare și sprijină performanța.*

Cuvinte-cheie: educație formală, educație informală, educație nonformală, macrostructural, microstructural.

CONVERGENCE ELEMENTS OF EDUCATION IN THE ORGANIZED ENVIRONMENT AND THE DISORGANIZED ENVIRONMENT

Summary. *From a pedagogical perspective, the article includes theoretical benchmarks regarding the general forms of formal, informal and non-formal education, the way and the framework for achieving it at the macrostructural level (social system, education and training) analyzed on the basis of the global social system (as an education system) and the education system (as a set of institutions designed to achieve education); microstructural (as an educational process, concrete training and education situations and activities), outlined and analyzed as an education system (global social system) and as a free education system, open to permanent education and self-education). Convergence elements of education and extra-curricular education (formal and non-formal) have complementary objectives, aim at common final objectives; combine the elements of formal and non-formal education and give originality to education, appreciate the efficiency of extra-curricular activities and support performance.*

Keywords: formal education, informal education, non-formal education, macrostructural, microstructural.

La modul general, educația reprezintă o activitate socială complexă care se bazează pe un set amplu de acțiuni și procese structurate și sistematizate într-o manieră specifică care să poată ajuta personalitatea umană să se dezvolte în concordanță cu

propriile așteptări, respectând cerințele societății de apartenență. Această activitate poate să includă trei forme generale de educație: formală, informală și nonformală, toate definind modul de realizare a educației și cadrul în care este realizată. Pe de o parte, educația este realizată și dezvoltată la nivel:

- *macrostructural* (ca sistem social, de educație și de învățământ) extins la scara întregii societăți, putând fi analizat pe baza *sistemului social global* (ca sistem de educație) realizat prin acțiuni și influențe pedagogice desfășurate la nivel de subsisteme sociale (politic, economic, cultural, comunitar) și *sistemul de învățământ* (ca ansamblu de instituții proiectate special pentru realizarea educației organizate);
- *microstructural* (ca proces de învățământ, situații și activități concrete de instruire și educație), conturate și analizate ca *sistem de educație* (sistem social global) și ca *sistem de învățământ* (din perspectiva instituțiilor și organizațiilor specializate pentru realizarea instruirii și educației, deschise pentru educație permanentă și autoeducație).

Educația formală se desfășoară într-un cadru organizat „în cadrul restrâns al sistemului de învățământ, conform programelor școlare, sub îndrumarea cadrelor didactice specializate (profesori de diferite specialități)”, (Sorin Cristea, 2022, p. 143), [3], se materializează într-o activitate amplă, complexă și cuprinzătoare care include acțiuni educative desfășurate cu intenționalitate „organizate și realizate în mod planificat, sistematic, în cadrul instituțiilor școlare și universități, prin intermediul sistemului de învățământ structurat și etapizat în trepte școlare și pe ani de studiu” (Cerghit, I., 1988, p. 27), [1]. Sintetizând, educația formală este instituționalizată și se bazează pe manuale școlare, planuri de învățământ și implică un sistem specializat de cadre didactice. Caracteristicile educației formale arată că acest tip de educație se realizează la nivelul instituțiilor de învățământ (de stat și particulare, recunoscute oficial), beneficiază de curriculum structurat, standardizat, cu obiective clare și adaptate vârstei și potențialului cognitiv al elevilor, realizează evaluări periodice și urmărește dezvoltarea competențelor profesionale și academice ale celor educați. Pentru atingerea acestui scop, educația formală are în vedere cunoașterea rezultatelor instructiv-educative, factorii care au determinat rezultatele stabilite cu ocazia evaluării și proiectarea unor strategii, metode și acțiuni care să asigure succesul școlar anticipat. Sistemul de învățământ poate fi definit:

- în sens *restrâns* (tradițional), ca fiind un ansamblu de instituții de educație, învățământ și cultură (școli, universități, centre de pregătire profesională) organizate de societate într-un spațiu și timp bine definite (Didactica Magna, 1657), [2];

- în *sens larg*, sistemul definește ansamblul organizațiilor școlare, în totalitatea lui incluzând absolut toate formele și nivelele de învățământ integrate în complexul de relații ale sistemului, are un caracter deschis și cuprinde toate instituțiile specializate în educație și actorii sociali aflați în relații de colaborare cu școala.

„Procesul de învățământ este subordonat sistemului de învățământ [...], și prezintă dimensiunea dinamică a procesului de învățământ”, (Sorin Cristea, 2022, pp. 145-146), [3]. Prin îndeplinirea *obiectivelor* (generale și specifice) ale procesului de învățământ, prin intermediul activităților de educație și instruire concretă, se pot realiza finalitățile sistemului de învățământ asigurându-se idealul educației și îndeplinirea scopurilor generale ale acesteia.

Educația informală poate fi definită ca fiind „totalitatea informațiilor neintenționate, difuze, eterogene, voluminoase sub raport calitativ cu care este confruntat individul în practica de toate zilele și care nu sunt selectate, organizate și prelucrate din punct de vedere pedagogic” (Cucos, C. *Pedagogie*, 2006, p. 46), [4]. Desfășurându-se într-un cadru *neorganizat*, „educația este realizată într-o singură formă, ca educație informală [...]”, (Sorin Cristea, 2022, p. 143), [3], prin intermediul influențelor pedagogice neintenționate, spontane, accidentale, determinate de mediul *școlar* (climat, ambianță, comportamentul persoanelor implicate în educație, resursele umane și materiale disponibile) și mediul *social* (familie, grup de prieteni, specific religios, particularități culturale și economice ale comunității). Această formă de educație și instruire informală se află într-o *relație deschisă* cu experiențele elevului. Are o latură voluntară deoarece inițiativa acumulării de informații aparține elevului, deși are la bază un ansamblu de achiziții acumulate cu totul întâmplător și unele experiențe dobândite în mediul familial, mass-media, grupul de prieteni și alte surse de informație. În funcție de calitatea pozitivă/negativă a experiențelor, cadrele didactice trebuie să se implice pentru *valorificarea, completarea sau corectarea* acelor elemente care corespund sau nu educației și instruirii copilului. Pentru că educația este o activitate *psihosocială complexă*, în realizarea sa apar elemente care, pentru a fi valorificate eficient presupun „respectarea *normativității pedagogice* la nivel de *axiome*, care susțin *conceperea* corectă a activității de educație/instruire, și de *principii* de proiectare și realizare a activității de educație/instruire”, (*Ibidem*, p. 147), [3].

Educația nonformală este organizată într-un cadru organizat și deschis al sistemului de învățământ. Aceasta presupune desfășurarea unor activități și acțiuni pedagogice extrașcolare, desfășurate în conformitate cu anumite programe (altele decât cele școlare), acțiunile planificate în context școlar fiind desfășurate sub îndrumarea

cadrelor didactice specializate și ale altor actori specializați în educație nonformală în context extrașcolar (întâlniri cu poliția de circulație și poliția comunitară, juriști, medici, sportivi etc., în cadrul unor programe de educație și sensibilizare a elevilor pentru respectarea ordinii și disciplinei comunitare, respectarea obligațiilor și a drep- turilor copilului, pentru sănătate și dezvoltare fizică armonioasă).

Din perspectivă curriculară, instruirea nonformală vine în *completarea, apro- fundarea, individualizarea* modurilor de realizare a *educației formale* fiind planifica- tă pentru studiu individual, atribuirea unor teme pentru acasă, participarea la cercuri tematice sau alte activități specifice vieții școlare.

Atât educația, cât și învățământul desfășurate în afara școlii sunt opționale ori facultative și au importanță deosebită pentru dezvoltarea holistică a copilului, deoa- rece aduc cu ele noi elemente care completează și multiplică experiențele formale de natură educațională. În acest context, convergența produsă între unele elemente ale educației formale și elemente ale educației nonformale și informale au relevanță tot mai mare. Educația nonformală se desfășoară în afara ariei de competență a instituției școlare frecventate de elev, este structurată și organizată într-un cadru instituționalizat de tip familial, teatre, muzee, cercuri, biblioteci și altele, oferă posibilitatea efectuării unor activități organizate suplimentar sau complementar activităților desfășurate în sistemul formal, au un anumit nivel de structurare și exprimă intenționalitatea per- soanei de a participa la acest tip de educație. Dintre activitățile care se înscriu în aria de competență a educației nonformale, amintim: activități de voluntariat, activarea în cadrul unor cluburi și cercuri tematice, cursuri de formare într-un anumit dome- niu (TIC, programare), ateliere de creație și alte activități și programe care au în vedere dezvoltarea personală și socială a cursanților. Nu trebuie făcută confuzie în- tre activitățile *extrașcolare* și *extracurriculare* deoarece, nu toate activitățile care se desfășoară complementar, suplimentar și în afara lecțiilor se pot raporta la educație nonformală, aceste două concepte nefiind sinonime.

Educația și învățământul realizat la nivel extrașcolar beneficiază de unele:

A) Elemente de Convergență, dintre care, vom face referință la următoarele:

- *Educația formală și educația nonformală* au obiective complementare, deci, nu se află într-un raport antagonic. Vrem să spunem că, între aceste două tipuri de educație există elemente complementare care vizează aceleași obiective finale, anu- me, formarea omului complet, capabil să se adapteze dinamicii sociale și apt să-și croiască un viitor prosper. Dacă educația formală are în sfera de competență transmi- terea cunoștințelor teoretice și practice precum și formarea de competențe specifice unui anumit domeniu, educația nonformală se concentrează și pune accentul pe dez- voltarea unor abilități emoționale, sociale și practic-aplicative. Cadrul de referință

privind educația și învățământul extrașcolar scoate în evidență faptul că, de mai multe decenii funcționează în România un sistem de educație și învățământ nonformal care funcționează în cadrul Palatelor copiilor din fiecare municipiu, numărul acestora depășind 150 de unități, toate aflate sub coordonare a Inspectoratelor Școlare Județene și ale Municipiului București. Managementul acestor palate este asigurat de cadre didactice titulare, au finanțare de la ministerele de resort și consiliile locale și desfășoară o gamă largă de activități extrașcolare gratuite. Datorită autonomiei de funcționare a palatelor, aceste instituții au posibilitatea proiectării unor strategii eficiente de funcționare, monitorizează întreaga activitate recreativă și de performanță a elevilor, au posibilități adecvate de informare, motivare și comunicare cu toți factorii interesați. Din această perspectivă, managementul educațional al palatelor este un management al calității, analizat la nivel de curriculum, resurse umane și resurse tangibile. Datorită faptului că respondenții managementului acestor palate apreciază performanța izvorâtă din eficiența activităților extrașcolare de educație și învățare, spijinul activităților și performanțelor olimpice, mondiale și europene nu întârzie să apară. Educația și învățământul extrașcolar realizat prin intermediul palatelor copiilor este un sistem educațional deschis realizat în condițiile unei educații care îmbină elemente din educația formală cu elemente din educația nonformală, ceea ce îi conferă complementaritate și originalitate. Fiind un sistem de educație și învățământ gratuit, nu sunt probleme privind resursele umane, financiare, materiale și motivaționale care să conducă spre îndeplinirea obiectivelor.

B) Metode și tehnici de învățare. De cele mai multe ori, metodele și tehnicile de învățare formale aplicate elevilor nu le dezvoltă motivația unei participări active, pe când, în cazul educației nonformale este stimulată participarea activă, educația devine interactivă, centrată pe cursant și pe dobândirea de noi experiențe pozitive de învățare. Nu există o regulă strictă care să interzică combinarea unor elemente de învățare formală cu elemente de învățare nonformală și de aceea, integrarea unor elemente nonformale în educația formală poate aduce copilului beneficii importante, tocmai prin motivația pe care o declanșează. Este o modalitate nouă prin care elevul are oportunitatea să asimileze permanent cunoștințe noi și poate dezvolta aptitudini.

C) Flexibilitatea și adaptabilitatea educației și învățământului formal și nonformal. Una dintre caracteristicile importante ale educației și învățământului extra-curricular o reprezintă nevoia de flexibilitate și adaptabilitate. Această caracteristică este specifică educației nonformale și vizează nu numai conținutul, ci și metodele de predare care motivează cursanții pentru a-și satisface interesele, tocmai prin această adaptare care permite cadrului didactic să se apropie cât mai mult de interesele și nevoile de învățare ale elevului. Putem spune că, există posibilitatea transferului de

flexibilitate și adaptabilitate a educației și în cazul educației formale. În acest caz, se poate avea în vedere personalizarea întregului curriculum sau numai a unor secvențe din curriculum, dar și a metodelor și a strategiilor de predare aplicate în anumite situații, astfel încât să aibă un răspuns adecvat necesităților pe care le are marea diversitate a lumii școlare.

D) Colaborare și parteneriate între diferiți actori educaționali. La nivelul instituțiilor de învățământ formal și nonformal se pot iniția parteneriate și acțiuni colaborative cu scopul de a-și valorifica în mod eficient punctele forte de care dispune fiecare tip de învățământ. În acest sens, pot fi dezvoltate parteneriate și activități de colaborare reprezentate de schimburi de experiență și bune practici, proiecte axate pe teme comune de interes, dezvoltarea unor resurse educaționale de interes comun etc.

Pentru a contura mai bine rolul activităților ce pot contribui la dezvoltarea profesională și personală a beneficiarilor de educație și învățământ extrașcolar putem aminti că, printre acestea se numără și:

- *jocuri educaționale* de strategie, aplicații interactive pentru învățarea unei limbi străine, puzz-le și multe altele care pot reprezenta metode de învățare motivantă, captivantă și distractivă;
- *atelieri practice și de creație*: de artă culinară, de creație a unor modele vestimentare care contribuie la dezvoltarea unor abilități de comunicare, dezvoltă încrederea în sine și asigură premisele unei învățări practice;
- *proiecte comunitare și de voluntariat* care implică în mod voluntar o persoană să desfășoare diverse activități cu caracter comunitar și care pot contribui substanțial la dezvoltarea unor abilități de gestionare eficientă a unor situații;
- *cursuri online și de e-learning* oferite prin intermediul unor platforme care pot contribui la dezvoltarea adaptabilității la ritmul, cerințele și preferințele lectorului, precum și la dezvoltarea personală;
- *improvizatie și activități teatrale* care pot dezvolta abilități de creativitate, comunicare, poate crește încrederea în sine, poate da încredere persoanei să se adapteze eficient la situații noi;
- *activități extracurriculare* în domeniul cultural, artistic, sportiv ce aduc un plus de experiență participanților;
- *excursii și călătorii educaționale* prin care pot realiza o învățare interactivă din mai multe domenii: istorie, geografie, cultură și care îi pot oferi elevului o mai bună înțelegere a evenimentelor în cauză.

Aceste exemple extrașcolare prezentate demonstrează flexibilitatea, diversitatea și adaptabilitatea nonformală care aduce elemente de noutate în educația formală;

- *cecuri științifice* de robotică, inventică și astronomie care stimulează și dezvoltă pasiunea și curiozitatea pentru cunoaștere;
- *cursuri de poezie* și literatură la care se scriu și se recită poezii, se discută despre cărți, stimulând pasiunea participanților pentru scris și lectură.

În concluzie, convergența între educația formală, informală și nonformală își are avantajul/specificitatea că, prin migrarea și integrarea unor elemente din sfera educației nonformale și informale în sfera de acțiune formală poate contribui într-un mod esențial la dezvoltarea unui echilibru în pregătirea elevilor pentru viața activă. Aceste activități nonformale și informale oferă elevilor oportunitatea de a întâlni oameni noi, își dezvoltă abilitățile de relaționare, comunicare și socializare, învață lucruri noi care le pot folosi în viitor.

Beneficiile participării la activități nonformale sunt inimaginabil de mari. Pornind de la îmbunătățirea stării de sănătate fizică și mentală, dezvoltarea ordinii și disciplinei de grup, adoptarea unui stil de viață activ, creșterea încrederii în capacitățile proprii și a stimei de sine, ajungând până la învățarea modului cum poate fi gestionat în mod eficient timpul liber.

Toate activitățile care vizează educația și instruirea (indiferent de modul și forma de realizare) au beneficiile și eficiența lor, toate lăsându-și amprenta asupra formării individuale ca personalitate distinctă și cu Eu propriu.

Referințe bibliografice:

1. CERGHIT I., VLĂSCLEANU, L. *Curs de pedagogie*. București: Editura Universitatea din București, 1988, 388 p. ISBN 978-973-30-2021-1.
2. COMENIUS, J., A. *Didactica magna*, 1657. Traducere, note, comentarii și studii realizate de Iosif Antohi. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1970. 199 p. ISBN 978-973-30-2020-4. Disponibil: https://www.academia.edu/7516198/Jan_Amos_Comenius_Didactica_Magna,
3. CRISTEA, S. *Pedagogie. Teoria generală a educației*. București: Didactica Publishing House, 2022. 570 p. ISBN 978-606-048-487-5.
4. CUCOȘ, C. *Pedagogie*, Ediția a III-a. Iași, Polirom: 2000, 536 p. ISBN 973-683-542-1.

CERCUL CORAL ÎN ȘCOALA GENERALĂ: OPORTUNITĂȚI DE DEZVOLTARE PENTRU COPII

Tatiana PANAGHIU,
conducător de cerc coral, grad didactic Unu, IPLT „Alexandru cel Bun”,
or. Sîngera, mun. Chișinău

Rezumat. *Activitatea cercului coral reprezintă o călătorie educativă și emoțională în lumea miraculoasă a muzicii. Într-o instituție de învățământ general, acesta joacă un rol important în dezvoltarea multilaterală a copiilor, le oferă o platformă de socializare și comunicare.*

Cuvinte-cheie: educație, cerc coral, școală generală, dezvoltare, activitate extracurriculară.

THE CHOIR IN ELEMENTARY SCHOOL: DEVELOPMENT OPPORTUNITIES FOR CHILDREN

Summary. *The activity of the choir represents an educational and emotional journey into the wonderful world of music. In a general education institution, it plays an important role in the multifaceted development of children, providing them with a platform for socialization and communication.*

Keywords: education, choir, elementary school, development, extracurricular activity.

Arta corală este recunoscută ca cea mai expresivă și mai nobilă formă de exprimare muzicală, și se caracterizează prin interpretarea pieselor vocale de către grupuri mari de interpreți, care își unesc vocile în unison. Această formă de artă, ce își are rădăcinile în antichitate, continuă să fie apreciată și practică în întreaga lume până în prezent.

Fie că este vorba despre un colectiv de amatori îndrăgostiți de muzică, care cântă într-o sală modestă sau un cor profesionist, care interpretează creații grandioase într-o sală de concert, corul simbolizează armonia și colaborarea. De-a lungul istoriei, arta corală a fost o sursă de frumusețe și de inspirație, aducând o contribuție semnificativă în muzică, cultură și spiritualitate.

Dincolo de frumusețea și complexitatea muzicală, cântatul în cor oferă o multitudine de beneficii pentru dezvoltarea personală, sănătatea mintală și bunăstarea generală.

- Îmbunătățește sănătatea mintală și emoțională.

Studiile au demonstrat că persoanele care cântă în cor resimt o stare de bine accentuată, iar nivelul de stres și anxietate scade. Cântatul în grup stimulează elibe-

rarea endorfinelor și a oxitocinei – hormonii fericirii. Prin actul cântatului, interpreții își pot exprima emoțiile într-un mod artistic benefic, care creează un sentiment de beatitudine și relaxare.

- *Dezvoltă abilitățile de ascultare și concentrare*

Un aspect esențial al cântului coral este ascultarea activă. Fiecare membru trebuie să fie atent la vocile colegilor, să ajusteze volumul, ritmul și tonul propriei voci, astfel încât să se potrivească în ansamblul corului. Această necesitate de a asculta și a sincroniza cu ceilalți, îmbunătățește capacitatea de concentrare și dezvoltă o atenție sporită la detalii.

- *Stimulează încrederea în sine și abilitățile sociale*

Fie că este vorba de repetiții sau spectacole, cântatul în public îi ajută pe oameni să își depășească temerile și nesiguranța legate de propria voce. Pe măsură ce obțin experiență, coriștii încep să își aprecieze și să își exprime vocea cu mai multă încredere.

De asemenea, după cum am mai menționat, corul este un mediu social, în care oamenii interacționează, dezvoltă abilități de comunicare, învață să coopereze și să sprijine eforturi comune, legând prietenii și creând un sentiment de apartenență.

- *Dezvoltă disciplina și perseverența*

Repetițiile regulate și cerințele unei interpretări de calitate îi ajută pe participanți să își dezvolte o etică de activitate și să respecte angajamentele față de grup. De la punctualitate la repetiții, până la respectarea indicațiilor de respirație, ritm și intensitate, disciplina este ceea ce asigură coeziunea și calitatea interpretării corale. Prin repetarea constantă a pieselor corale și prin dorința de a atinge excelența, prin momentele în care se lucrează mult la unele elemente dificile, anume perseverența îi ajută pe interpreți să își atingă obiectivele.

- *Dezvoltă gândirea critică, analitică și creativă*

Procesul de învățare și de interpretare a muzicii în cadrul unei formații corale necesită o atenție deosebită la detalii, la indicațiile și observațiile dirijorului, iar fiecare membru își dezvoltă capacitatea de a analiza atât intonația proprie, cât și a colegilor săi. Arta corală oferă o formă unică de exprimare artistică, în care fiecare piesă reprezintă o oportunitate de a explora creativitatea prin interpretarea diverselor stiluri și genuri muzicale.

De asemenea, sunt cunoscute și multiplele beneficii ale interpretării corale asupra sănătății:

- *Îmbunătățirea funcției respiratorii și a capacității pulmonare;*
- *Întărirea sistemului imunitar;*
- *Îmbunătățirea memoriei și a concentrării;*

- *Întărirea sistemului cardiovascular:*

„Orice manifestare corală este o bucurie, un prilej de a cânta pe viu în fața publicului și de a transmite emoții, valori și trăire spirituală” [2 p.22].

Fiind pasionată de arta corală, mi-am dorit mult să transmit această pasiune și tinerei generații. Astfel, în luna septembrie 2013, la IPLT „Alexandru cel Bun” din orașul Sîngera, municipiul Chișinău, a fost înființat Corul de copii „Alunelul” – cerc coral, membrii căruia au devenit elevii claselor primare, doritori de a cânta.

Chiar de la primele repetiții am explicat copiilor că principalul nostru obiectiv este de a cânta liber, fără a forța vocea. Astfel, repetiție după repetiție, cu ajutorul exercițiilor și a unui repertoriu atractiv pentru copii, spre sfârșitul primului an de activitate am reușit să obținem o concordanță omogenă, pe o singură voce.

În luna octombrie 2014, corul mic „Alunelul” evoluează cu succes la deschiderea Festivalului – Concurs Internațional de Muzică Corală „A ruginit frunza din vii”, ediția a VII-ea.

*Corul „Alunelul” pe scena Palatului
Feroviarilor la deschiderea Festivalului-Concurs
Internațional de Muzică Corală, ed.VII –
16 octombrie 2014*

Activitatea concertistică a colectivului coral este indispensabilă și necesară. Pregătirea pentru evoluarea în scenă îi mobilizează pe copii, ei devin mai responsabili, au o tendință comună, frecventează regulat repetițiile. Pe parcursul unui deceniu, membrii Corului „Alunelul” au evoluat în fața colectivului pedagogic din liceu, în fața părinților și a oaspeților liceului la diverse sărbă-

*Corul „Alunelul” evoluează în cadrul concertului
„De ziua mamei” – Martie 2016*

tori și activități extracurriculare: „Ziua Profesorului” – luna octombrie; „Aprindeți luminile” – luna decembrie; „Întâlnirea cu absolvenții” – luna februarie; „De ziua mamei” – luna martie; Festivalul Cântecului Pascal „Zvon de sfinte melodii” – luna aprilie; „Gala laureaților” – luna mai.

Succesele și aplauzele din partea publicului au fost mereu prezente ca urmare a unei prestații asigurate de un repertoriu ales minuțios conform posibilităților de interpretare a copiilor și a tematicii propuse. Încă un factor foarte important al prezenței memorabile a unui cor în scenă este aspectul și vestimentația colectivului. Aici vreau să menționez faptul că organizarea și activitatea rodnică a cercului coral în școala generală depinde, în mare măsură, de susținerea nemijlocită a managerului instituției. La începutul anului de studii 2016-2017, ni s-a oferit o sală amenajată și dotată cu pian pentru repetiții și au fost cusute costume pentru corul mic.

În sala de repetiții

După evoluarea cu succes la
Concursul Municipal al Colectivelor
Corale, aprilie 2016 – Locul 1

Participarea la concursurile corale oferă colectivului posibilitatea de a-și verifica nivelul interpretativ și artistic. Obținerea rezultatelor înalte îi încurajează pe copii, îi motivează să frecventeze cercul coral și să atingă noi performanțe.

În prezent, în Liceul „Alexandru cel Bun” activează două colective corale: corul mic, care include elevi din clasele 2-3 și corul mediu – clasele 4-8.

În societatea noastră, când copiii sunt, în mare măsură, captivați de jocuri digitale și gadgeturi, este tot mai dificil să îi motivăm pentru o activitate ce solicită disciplină, perseverență, răbdare etc. Numai printr-o colaborare strânsă dintre conducătorul de cerc cu administrația liceului, diriginții de clase și cu părinții reușim să menținem activitatea colectivului, care anul acesta este frecventat de circa 100 de copii.

Repertoriul corului include, în mare parte, creații corale ale compozitorilor naționali precum: Eugen Doga, Constantin Rusnac, Eugen Mamot, Mihai Ungureanu, Teodor Zgureanu, dar și creații ale autorilor străini precum: Michelangelo Grancini, Malvina Reynolds, Perry Como, Eddie Smith ș.a.

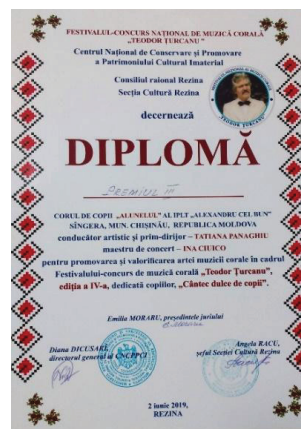
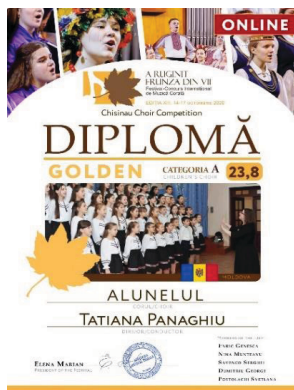
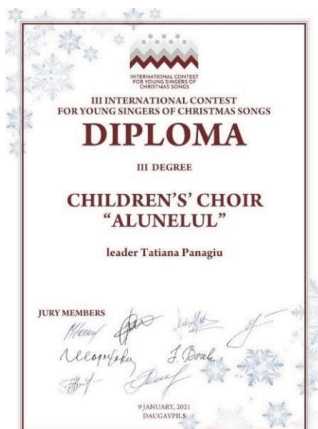
Prin activitatea, măiestria și performanțele sale, Corul „Alunelul” este considerat Cartea de vizită a IPLT „Alexandru cel Bun”. Numele liceului și al localității Sîngera au fost menționate, de fiecare dată, când colectivul a urcat pe scenă la festivaluri și concursuri municipale, naționale și internaționale.

*Festivalul Internațional „Colinde, Colinde”,
Sala cu Orgă, decembrie 2018*

*Festivalul Național „Teodor Țurcanu”,
or. Rezina, 2019*

Frecventarea cercului coral, repetițiile și evoluările pe diverse scene, dar, în special, clipele și emoțiile trăite împreună rămân în memoria fiecărui corist, devenind parte din identitatea sa. Astfel, cercul coral, care reprezintă în sine o experiență transformatoare, modelează frumos personalitatea copiilor și rămâne în inimile lor ca cel mai interesant capitol al copilăriei, al vieții.

Referințe bibliografice:

1. Andronic Șt. „Organizarea corului de copii”. Chișinău, Editura Print-Caro, 2024.
2. Moraru E. „Arta corală din Republica Moldova: la răscruce de milenii: realități și perspective”. În: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*: Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, nr.4 (41), 2021. Chișinău, Editura Notograf Prim, 2021, p. 19-23. ISSN 2345-1408; E-ISSN 2345-1831.

CONVERGENȚĂ FORMAL- NONFORMAL ÎN LITERATURĂ ȘI EDUCAȚIA RELIGIOASĂ ȘI MORALĂ

Veronica VORONEANU,
doctorandă, anul II,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.
ORCID:0009-008-7782-7854
E-mail: avoroneanu@yahoo.com

Rezumat. *Lucrarea analizează convergența dintre educația formală și cea nonformală, punând accent pe rolul învățământului extrașcolar în dezvoltarea individului. Prin analiza nuvelei „De la noi la Cladova” de Gala Galaction, sunt evidențiate mecanismele prin care învățarea se produce în afara școlii, în cadrul comunității și al experiențelor directe. Educația extrașcolară reprezintă un pilon esențial în dezvoltarea competențelor și formarea personalității elevilor. Aceasta completează educația formală prin activități extracurriculare care le oferă posibilitatea de a explora noi domenii de interes, de a-și dezvolta creativitatea și de a dobândi competențe interculturale. Studiind opere literare precum „De la noi la Cladova” de Gala Galaction și „Jurnalul unui preot de țară” de Georges Bernanos, putem analiza contribuția literaturii și a educației religioase în formarea tinerilor.*

Cuvinte-cheie: educație formală, educație nonformală, învățământ extrașcolar, pedagogie, cultură, literatură, interculturalitate, formarea caracterului.

FORMAL-NONFORMAL CONVERGENCE IN LITERATURE AND RELIGIOUS AND MORAL EDUCATION

Summary. *This paper analyzes the convergence between formal and nonformal education, emphasizing the role of extracurricular learning in individual development. Through the analysis of the novella De la noi la Cladova by Gala Galaction, the study highlights the mechanisms through which learning occurs outside the school environment, within the community, and through direct experiences. Extracurricular education serves as a crucial pillar in the development of students' competencies and personality formation. It complements formal education through extracurricular activities that provide opportunities to explore new fields of interest, develop creativity, and acquire intercultural competencies. By studying literary works such as De la noi la Cladova by Gala Galaction and The Diary of a Country Priest by Georges Bernanos, we can examine the contribution of literature and religious education to the formation of young individuals.*

Keywords: Formal education, nonformal education, extracurricular learning, pedagogy, culture, literature, interculturality, character formation.

Introducere

Învățământul extrașcolar joacă un rol esențial în dezvoltarea armonioasă a elevilor, complementând activitățile formale din cadrul școlii. Prin participarea la

activități extracurriculare, tinerii își dezvoltă abilități esențiale precum gândirea critică, adaptabilitatea și spiritul colaborativ. Literatura și religia au fost întotdeauna surse importante de învățare, oferind modele morale și perspective asupra valorilor sociale. Această lucrare analizează influența educației extrașcolare asupra elevilor, cu accent pe literatura religioasă și pe impactul activităților culturale.

Educația și învățământul extrașcolar constituie elemente esențiale în procesul de formare a individului. Dacă educația formală este reglementată și organizată instituțional, educația nonformală are un caracter flexibil și permite asimilarea cunoștințelor prin experiențe directe. Analiza nuvelei „De la noi la Cladova” de Gala Galaction ne permite să identificăm modalități prin care învățarea informală și nonformală contribuie la dezvoltarea culturală și morală a individului.

Literatura ca mijloc de educație extrașcolară

Literatura este un instrument esențial în educația extrașcolară, deoarece ajută elevii să își dezvolte imaginația și să înțeleagă valorile fundamentale ale societății. Nuvela „De la noi la Cladova” de Gala Galaction explorează identitatea religioasă și contactul dintre diferite comunități culturale. Prin această operă, elevii pot învăța despre relațiile interumane, despre toleranță și despre modul în care valorile morale influențează comportamentul uman.

Educația religioasă și morală în afara școlii

Un alt aspect important al educației extrașcolare este componenta religioasă. În multe comunități, biserica oferă programe educaționale care contribuie la formarea caracterului și la dezvoltarea spirituală a tinerilor. „Jurnalul unui preot de țară” de Georges Bernanos prezintă dilemele unui preot care încearcă să își îndeplinească misiunea într-o societate în schimbare. Prin astfel de lecturi, elevii pot înțelege mai bine rolul eticii și moralității în viața cotidiană.

Impactul activităților culturale asupra elevilor

Activitățile extrașcolare nu se limitează la lectură și religie. Cercurile literare, taberele educaționale și atelierile artistice sunt exemple de modalități prin care elevii pot dobândi cunoștințe suplimentare și pot experimenta învățarea prin metode nonformale. Participarea la astfel de activități dezvoltă abilități sociale, întărește colaborarea între elevi și îi ajută să își exprime liber ideile și emoțiile.

Formarea competențelor interculturale prin educație extrașcolară

Într-o societate din ce în ce mai diversificată, educația extrașcolară joacă un rol crucial în dezvoltarea competențelor interculturale. Interacțiunea cu persoane din medii culturale diferite prin activități comunitare, studiu literar și participare la evenimente culturale îi ajută pe elevi să își formeze o gândire deschisă și tolerantă. Astfel, educația extrașcolară contribuie la dezvoltarea unei generații capabile să comunice eficient într-o lume globalizată.

Educația formală și nonformală – definiții și importanță

Educația formală se desfășoară în instituții reglementate, având un curriculum prestabilit și obiective clare. Educația nonformală, în schimb, include activități precum participarea la cercuri literare, voluntariat, inițiative culturale și tradiționale, care contribuie la formarea individului într-un mod diferit de școala clasică.

Convergența dintre educația formală și nonformală

Educația formală și nonformală se completează reciproc, creând un sistem de învățare continuu. În nuvela „De la noi la Cladova”, observăm modul în care personajele își formează identitatea nu doar prin educația școlară, ci și prin experiențele transmise de familie și comunitate. Acest aspect subliniază importanța învățării prin practică și interacțiune socială.

Exemple din „De la noi la Cladova” – Educația nonformală în literatură

✓ Învățarea prin experiență și observare:

În nuvelă, tinerii învață meserii și tehnici de supraviețuire prin practică directă. Acest tip de educație nonformală asigură dezvoltarea unor competențe aplicabile în viața cotidiană.

✓ Transmiterea valorilor prin educația religioasă și morală:

Valorile morale și religioase sunt transmise nu prin lecții teoretice, ci prin tradiții și exemple de viață. Personajele asimilează principii etice prin influența comunității.

✓ Învățarea prin povestiri și oralitate:

Tradițiile orale joacă un rol esențial în educația personajelor, facilitând transmiterea culturii și valorilor din generație în generație.

✓ Interacțiunile sociale ca mediu de învățare:

Evenimentele comune, sărbătorile și interacțiunile zilnice sunt surse de educație, demonstrând că învățarea nu are loc doar în școală.

Impactul educației extrașcolare în dezvoltarea individului

Educația extrașcolară contribuie la formarea unor competențe precum autonomia, gândirea critică și abilitățile sociale. Prin participarea la activități extracurriculare, tinerii își dezvoltă nu doar cunoștințele academice, ci și capacitatea de adaptare la diverse contexte sociale și culturale.

Activități educaționale extrașcolare și aplicabilitatea lor

1. Lectura și interpretarea literară

Lectura este o metodă fundamentală de educație nonformală, permițând dezvoltarea competențelor lingvistice și critice. În „De la noi la Cladova”, educația prin lectură este implicită, deoarece poveștile și relatările orale joacă un rol esențial în transmiterea valorilor culturale. O aplicabilitate modernă a acestui concept este organizarea cluburilor de lectură, unde elevii pot analiza și discuta teme relevante inspirate din literatură.

2. Dramatizarea și teatrul educațional

O metodă eficientă de învățare extrașcolară este dramatizarea unor scene din opere literare. Aceasta nu doar că îmbunătățește înțelegerea textului, dar oferă și oportunitatea de a dezvolta abilități de comunicare și exprimare artistică. De exemplu, fragmente din „De la noi la Cladova” pot fi adaptate sub formă de scenete, evidențiind relațiile interpersonale și valorile morale prezentate în nuvelă.

3. Excursii tematice și educația prin descoperire

Excursiile educaționale reprezintă o modalitate excelentă de a combina învățarea teoretică cu experiențele practice. În cazul studierii nuvelei lui Gala Galaction, vizitarea unor sate tradiționale sau biserici vechi ar oferi elevilor o înțelegere mai profundă a contextului istoric și social descris în operă. Această metodă încurajează învățarea experiențială și dezvoltă abilități de observație și analiză.

4. Ateliere de creație și scriere creativă

Un alt mod de a valorifica literatura în educația extrașcolară este organizarea atelierelor de scriere creativă, unde elevii pot compune texte inspirate de temele și personajele din „De la noi la Cladova”. Acest tip de activitate dezvoltă gândirea critică și creativitatea, permițând elevilor să își exprime propriile perspective asupra valorilor și dilemelor morale prezentate în nuvelă.

5. Proiecte interdisciplinare și studii de caz

O abordare modernă a educației nonformale presupune integrarea literaturii cu alte discipline, precum istoria, filosofia sau educația civică. De exemplu, elevii pot realiza proiecte despre impactul religiei în comunitățile rurale sau despre evoluția

sistemului educațional în zonele tradiționale. Această metodă încurajează colaborarea, cercetarea și aplicarea cunoștințelor în contexte reale.

Concluzii. Educația extrașcolară este esențială pentru dezvoltarea completă a elevilor. Prin activități culturale, religioase și literare, aceștia dobândesc abilități valoroase care le vor folosi în viața adultă. Studiarea operelor literare și implicarea în activități comunitare îi ajută să își formeze un sistem de valori solid și să devină cetățeni activi și responsabili. Susținerea acestor forme alternative de educație este esențială pentru viitorul societății.

Educația formală și nonformală se completează, oferind individului o pregătire complexă. Exemplele analizate din nuvela „De la noi la Cladova” arată că educația nu se limitează la școală, ci include experiențele comunitare, tradițiile și interacțiunile sociale, demonstrând importanța învățământului extrașcolar.

Referințe bibliografice:

1. Galaction, G. (1924). *De la Noul la Cladova*. București: Editura Minerva.
2. Dewey, J. (1938). *Experience and Education*, New York: Macmillan.
3. Văideanu, G. (1988). *Educația nonformală și dezvoltarea umană*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
4. Negreț-Dobridor, I. (2008). *Educația nonformală și alternativele educaționale*. București: Editura Universității.
5. OECD (2018). *The Future of Education and Skills 2030*. Paris: OECD Publishing.

INTERCULTURALITATEA ÎNVĂȚATĂ PRIN EXPERIENȚE NONFORMALE

Olga DICUSARĂ,
asistent universitar, doctorandă,
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0000-0002-9387-465X

Rezumat. Într-un context globalizat, în care mobilitatea și diversitatea sunt realități cotidiane, învățarea interculturală prin experiențe nonformale reprezintă o cale esențială pentru construirea unor comunități bazate pe respect reciproc și colaborare. Aceasta nu doar că facilitează interacțiunea între persoane cu experiențe și valori diferite, dar creează și oportunități de învățare prin experiență directă, contribuind la dezvoltarea unor competențe esențiale pentru conviețuirea armonioasă într-o societate multiculturală.

Activitățile nonformale, precum schimburile internaționale, proiectele de voluntariat, simulările sociale sau atelierele de educație prin artă, permit participanților să depășească stereotipurile și să dezvolte empatie, gândire critică și abilități de comunicare interculturală. Mai mult, metodele de educație interculturală desfășurate în contexte nonformale încurajează participarea activă a indivizilor la viața comunității, promovând valori precum solidaritatea, echitatea și incluziunea.

Din acest considerent, prin acest articol, ne propunem să evidențiem rolul educației nonformale în formarea competențelor interculturale și să subliniem impactul acestor metode asupra dezvoltării unei societăți mai incluzive și mai deschise.

Cuvinte-cheie: diversitate culturală, interculturalitate, competență interculturală, educație nonformală, activități nonformale.

INTERCULTURALITY LEARNED THROUGH NON-FORMAL EXPERIENCES

Summary. In a globalized context, where mobility and diversity are everyday realities, intercultural learning through non-formal experiences represents an essential pathway for building communities based on mutual respect and collaboration. This approach not only facilitates interaction between individuals with different experiences and values but also creates opportunities for direct experiential learning, contributing to the development of essential skills for harmonious coexistence in a multicultural society.

Non-formal activities, such as international exchanges, volunteer projects, social simulations, or art education workshops, enable participants to overcome stereotypes and develop empathy, critical thinking, and intercultural communication skills. Furthermore, intercultural education methods carried out in non-formal settings encourage individuals to take an active role in community life, promoting values such as solidarity, equity, and inclusion.

For this reason, through this article, we aim to highlight the role of non-formal education in developing intercultural competencies and to emphasize the impact of these methods on fostering a more inclusive and open society.

Keywords: cultural diversity, interculturality, intercultural competence, non-formal education, non-formal activities.

Introducere

Într-o lume marcată de diversitate culturală și de interacțiuni tot mai frecvente între persoane din medii diferite, educația interculturală devine o necesitate fundamentală. Tradițional, școala a fost considerată principalul spațiu de formare a competențelor interculturale, însă realitatea contemporană demonstrează că învățarea nu se limitează doar la mediile formale de învățare.

Interculturalitatea nu poate fi însușită doar prin teorie; ea trebuie trăită, experimentată și interiorizată. Educația nonformală, prin metode interactive și experiențe practice, oferă oportunități valoroase pentru dezvoltarea unei înțelegeri autentice a diversității culturale, promovând empatia, toleranța și cooperarea.

Activitățile nonformale, precum schimburile internaționale, proiectele de voluntariat, atelierele de storytelling sau simulările sociale, creează contexte de învățare autentică, în care participanții descoperă diversitatea nu ca pe o barieră, ci ca pe o resursă de dezvoltare personală și socială. Aceste experiențe oferă tinerilor oportunitatea de a interacționa direct cu alte culturi, de a depăși stereotipurile și de a-și forma o gândire critică în raport cu realitățile sociale și culturale ale lumii în care trăiesc.

Prin intermediul experiențelor trăite în contexte diverse, indivizii devin mai conștienți de propriile identități culturale, dar și mai deschiși în raport cu alte perspective. Astfel, educația nonformală contribuie nu doar la dezvoltarea personală, ci și la crearea unui climat social favorabil cooperării și dialogului intercultural.

În acest sens, integrarea metodelor nonformale în strategiile educaționale poate avea un impact semnificativ asupra modului în care societatea gestionează diversitatea, transformând-o într-o resursă valoroasă pentru progres și coeziune socială.

Abordare conceptuală. Educația, în general, pregătește ființele umane pentru dezvoltarea activităților lor pe tot parcursul vieții. Prin urmare, trebuie să fie un aspect permanent al vieții fiecărui cetățean. Recunoscând că educația reprezintă un mijloc important de a stimula dezvoltarea și progresul global, aceasta ar trebui să ofere oportunități pentru ca toți să aibă acces la o educație semnificativă și de calitate pe tot parcursul vieții, prin căi de învățare flexibile, fie ele formale sau non-formale.

În Obiectivul 4 de Dezvoltare Durabilă, Ținta globală 4.7 afirmă că : „Până în anul 2030, toți elevii trebuie să dobândească cunoștințele și abilitățile necesare pentru promovarea dezvoltării durabile, inclusiv, printre altele, prin educația pentru dezvoltare durabilă și stiluri de viață durabile, drepturile omului, egalitatea de gen, promovarea unei culturi a păcii și non-violenței, cetățenia globală și aprecierea diversității culturale și a contribuției culturii la dezvoltarea durabilă” [9].

Aceasta se adresează elevilor de toate vârstele și include toate formele și modalitățile de organizare a procesului educațional realizate atât în context formal, nonformal sau informal de învățare.

Învățarea interculturală a fost dezvoltată și aplicată în mod special în activități educaționale nonformale cu tinerii. Instrumentele de cercetare și practică au fost dezvoltate în special în anii 1980 și 1990, pornind de la activitatea Centrului European de Tineret al Consiliului Europei și, ulterior, extinse și aprofundate în cadrul diferitelor programe de tineret ale Comisiei Europene. Pachetul educațional „Toți diferiți – Toți egali”, publicat în 1995 de Consiliul Europei, a fost probabil una dintre primele încercări de a crea o punte între sistemele de educație formală și nonformală, precum și de a analiza rolul învățării interculturale în abordarea diversității din propriile noastre societăți.

Cu toate acestea, educația formală primește, ca de obicei, mai multă atenție și, astfel, mai multă susținere din partea cercetătorilor. Învățământul tradițional aderă adesea la o abordare „universală”, care poate să nu răspundă stilurilor diverse de învățare, intereselor și abilităților elevilor. Ca urmare, sunt aduse multe critici privind eficiența sa în promovarea creativității, gândirii critice și adaptabilității – competențe considerate esențiale într-o lume în continuă schimbare [1, p. 104].

Nemulțumirile față de sistemele educaționale centrate exclusiv pe programele de studiu formale au stimulat recunoașterea și promovarea educației nonformale ca alternativă valoroasă. În primul rând, progresele tehnologice au făcut ca accesul la informații și resurse educaționale online să fie mai ușor ca niciodată, permițând învățarea autodirijată [5, p. 277]. În al doilea rând, natura în schimbare a muncii și a economiei necesită un set de competențe mai dinamice și mai adaptabile, pe care educația nonformală le oferă adesea [4].

Mai mult, H. Yucedal [14, p. 561] subliniază că există o recunoaștere tot mai mare a faptului că învățarea are loc pe tot parcursul vieții, care nu se limitează la o anumită perioadă de școlarizare formală. Astfel, educația nonformală poate fi privită ca o opțiune pentru educația formală în cadrul proceselor continue de învățare ale oamenilor. Este adesea oferită pentru a asigura dreptul universal al tuturor indivizilor la educație. Ea urmărește să răspundă nevoilor oamenilor de toate vârstele, dar nu aplică neapărat o structură sau un parcurs continuu. Conduce, de obicei, la o calificare care nu este formal recunoscută sau încadrată într-un program educațional corespunzător formalizat sau acreditat, cuprinzând diverse tipuri de programe, precum alfabetizarea adulților sau a tinerilor, programe de abilități pentru viață sau programe de dezvoltare socială sau culturală.

Educația nonformală implică indivizii și relațiile lor sociale și se naște din interesele și nevoile acestora. După cum subliniază E. J. Brown [2, p. 89], educația

nonformală, atunci când este orientată spre justiția socială, întărește exercitarea cetățeniei. J. Kalenda și I. Kocvarová [7, p.150] evidențiază rolul acestui model de educație într-o societate expusă riscurilor, iar J. Willems [13, p. 17] adaugă că educația nonformală a fost utilizată ca mecanism în țările mai puțin dezvoltate pentru a reduce asimetriile în indicii de dezvoltare umană.

R. A. Terrazas-Marín [11, p. 119] consideră că există o complementaritate între educația formală și cea nonformală, subliniind importanța celei din urmă ca mijloc de a oferi moduri alternative de învățare și de a contribui la o mai bună integrare între educație și drepturile omului.

Atenția tot mai mare acordată dialogului intercultural ca proces social și politic nu diminuează potențialul și relevanța învățării interculturale ca proces de învățare planificat. Dimpotrivă, atunci când tensiunile legate de identități și apartenențe ies la suprafață în dezbaterile și discursul public, agravate de crizele economice și sociale care par endemice pentru mulți tineri, convingerile legate de valori devin cele mai importante. Mai ales atunci când aceste valori și convingeri sunt întemeiate pe cunoștințe, practică și experiențe reflectate.

P. Werquin [12, p. 33] recunoaște că aproximativ jumătate din efortul educațional din ultimul deceniu în țările în curs de dezvoltare se datorează în primul rând sectorului nonformal. C. Latchem oferă multiple exemple ale rolului programelor de educație nonformală în satisfacerea nevoilor imediate ale comunităților locale în ceea ce privește egalitatea de gen, refugiații sau integrarea foștilor deținuți [8]. O caracteristică-cheie a educației nonformale este că aceasta este destinată să ajute populațiile care au mai puține oportunități de acces la școlarizarea obișnuită, cum ar fi persoanele sărace, marginalizate, analfabete și șomeri sau capacitatea de a prospera în comunități unde resursele sunt mai limitate din perspectiva costurilor și a timpului.

Tinerii, în special, participă la o gamă largă de activități în afara sistemelor tradiționale de educație și formare. Aceste activități sunt desfășurate în asociații și cluburi de tineret, centre de tineret, în asociații și centre sportive, centre și asociații culturale sau de mediu, în activități de promovare a sănătății, activități de voluntariat și alte activități sociale, precum și în programe internaționale de schimb și mobilitate.

Marea varietate de activități face ca clasificarea acestora să fie o sarcină complexă, așa cum subliniază M. M. Herrera (2006) [6, p.17]. Totuși, în ceea ce privește sectorul tineretului, potrivit autoarei, activitățile de educație nonformală pot fi clasificate (Tabelul 1):

Tabelul 1. Tipologia activităților nonformale (Herrera M. M, p.17)

Laturile educației	Exemple de activități
Educația pentru schimbare și dezvoltare	Activități menite să sprijine dezvoltarea socială și să îmbunătățească condițiile de trai ale unei comunități, prin utilizarea resurselor locale și implicarea membrilor acesteia (proiecte de voluntariat comunitar, organizarea festivalurilor culturale, ateliere de dezvoltare comunitară etc.).
Educația pentru timpul liber	Desfășurarea de activități educative în timpul liber (concursuri de știință, jocuri educative, cluburi de lectură, grupuri de discuții despre cărți și filme educative, ateliere de gătit etc.).
Educația pentru mediu	Învățarea respectării și protejării mediului înconjurător (seminarii ecologice, workshopuri de reciclare creativă, zile de voluntariat în natură, drumeții tematice, acțiuni de ecologizare).
Educația socială	Dezvoltarea competențelor sociale individuale și de grup (sesiuni interactive, ateliere de comunicare nonviolentă, proiecte de integrare socială și de mentorat între tineri din diferite medii).
Educația ocupațională	Dobândirea de competențe profesionale în vederea integrării eficiente pe piața muncii (cursuri de formare profesională, stagii de practică etc.).
Educația pentru sănătate	Prevenirea diferitor tipuri de maladii și promovarea unui stil de viață sănătos (organizarea unor ateliere despre alimentația sănătoasă, campanii de sensibilizare, evenimente de informare și prevenire a bolilor etc.).
Educația pentru consum	Dezvoltarea conștiinței critice și a unor practici responsabile în ceea ce privește consumul (ateliere de educație pentru consum responsabil, workshopuri, proiecte de reciclare și reducere a deșeurilor etc.).
Educația pentru cetățenie democratică și drepturile omului	Dezvoltarea valorilor precum egalitatea, respectul pentru diversitate, participarea democratică, cetățenia activă etc. (dezbateri și dialoguri pe teme de diversitate și respect, jocuri de simulare etc.).
Educația economică	Creșterea gradului de conștientizare privind lupta împotriva sărăciei și necesitatea sprijinirii și cooperării cu țările în curs de dezvoltare (campanii de strângere de fonduri, proiecte educaționale despre cum să ajutăm comunitățile defavorizate, ateliere de conștientizare a sărăciei globale etc.).

Educația pentru pace	Promovarea culturii păcii, încurajarea comportamentului nonviolent și gestionarea pozitivă a conflictelor (workshop-uri de mediere și tehnici de comunicare nonviolentă, organizarea de evenimente, campanii care promovează cultura păcii și nonviolența etc.).
Educația interculturală	Sensibilizarea comunităților asupra valorii pozitive a diversității culturale și crearea unor relații de cooperare și comunicare echitabile între persoane din medii culturale diferite (proiecte de schimb cultural, tabere de vară, organizarea săptămânilor culturale etc.).
Educația pentru egalitatea de gen	Schimbarea și îmbunătățirea oportunităților femeilor și bărbaților în diverse domenii ale vieții: la locul de muncă, mediul social, mediul educațional etc. (seminarii și sesiuni de formare pentru tineri despre rolurile de gen, workshop-uri interactive, marșuri și evenimente publice, dezbateri tematice între tineri și experți, voluntariat internațional).

Într-un moment în care atât Consiliul European, cât și Comisia Europeană își fundamentează activitățile de politică de tineret pe drepturile omului și educația pentru drepturile omului, competențele de învățare interculturală sunt mai importante ca oricând. Pregătirea viitorului Cetățean Global care:

- devine conștient de lumea întreagă și își înțelege rolul său ca cetățean mondial;
- respectă și valorizează diversitatea;
- înțelege cum funcționează lumea;
- este angajat în promovarea justiției sociale;
- se implică în mod constant în viața comunității, de la contextul local până la cel global;
- colaborează cu alții pentru crearea unei lumi mai echitabile și mai sustenabile;
- își asumă responsabilitatea pentru acțiunile lor, reprezintă obiectivul principal al Educației pentru Cetățenie Globală, care: „... echipează educabilii pentru angajamente critice și active față de provocările și oportunitățile vieții într-o lume în schimbare rapidă și interdependentă. Este transformativă, dezvoltând cunoștințele și înțelegerea, abilitățile, valorile și atitudinile de care educabilii au nevoie pentru a participa pe deplin într-o societate și economie globalizată și pentru a asigura o lume mai justă, mai sigură și mai durabilă decât cea pe care au moștenit-o” [10].

Intenția este ca învățarea transformativă să fie aliniată cu realitățile globalizării, sprijinind gândirea critică și „angajamentul activ” al educabililor pentru un viitor mai bun și mai sustenabil.

În **concluzie**, menționăm că dezvoltarea competențelor interculturale prin experiențe nonformale reprezintă un element esențial în pregătirea indivizilor pentru o societate globalizată, în care diversitatea culturală este omniprezentă. Spre deosebire de abordările formale, metodele nonformale oferă contexte de învățare mai flexibile și mai interactive, facilitând nu doar transmiterea de cunoștințe, ci și dezvoltarea unor atitudini deschise, bazate pe empatie, respect și colaborare.

Având în vedere impactul profund al acestor experiențe, este necesar ca educația nonformală să fie recunoscută și susținută ca un element complementar al educației formale. Investiția în astfel de metode reprezintă o strategie esențială pentru construirea unei societăți bazate pe toleranță, dialog și cooperare, capabilă să răspundă provocărilor lumii contemporane.

Referințe bibliografice:

1. ALMEIDA, F., MORAIS, J. (2023). Strategies for developing soft skills among higher engineering courses. In: *Journal of Education* 203(1), pp. 103–112.
2. BROWN, E.J. (2018). Practitioner perspectives on learning for social change through non-formal global citizenship education. In: *Education, Citizenship and Social Justice* 13(1), pp. 81–97.
3. COLARDYN, D., BJORNAVOLD, J. (2004) Validation of formal, non-formal and informal learning: policy and practices in EU member states. In: *European Journal of Education* 39(1), pp. 69–89.
4. EXPÓSITO LÓPEZ, J., ROMERO-DÍAZ DE LA GUARDIA, J.J. et al. (2019). Enhancing skills for employment in the workplace of the future 2020 using the theory of connectivity: shared and adaptive personal learning environments in a Spanish context. In: *Sustainability* 11(15), 4219.
5. HALEEM, A., JAVAID, M. et al. (2022). Understanding the role of digital technologies in education: a review. In: *Sustainable Operations and Computers* 3, pp. 275–285.
6. HERRERA, M. M. (2006). La educación no formal en España. In: *Revista de Estudios de Juventud*, No. 74, Instituto de la Juventud de España (INJUVE), pp 11-26.
7. KALENDA, J., KOCVAROVÁ, I. (2022) Participation in non-formal edu-

- cation in risk society. In: *International Journal of Lifelong Education* 41(2), pp. 146–167.
8. LATCHEM, C. (2018). *Open and Distance Non-formal Education in Developing Countries*. Heidelberg: Springer, 178 p. ISBN: 978-981-10-6740-2
 9. OBIECTIVELE DE DEZVOLTARE DURABILĂ (2017). [citat: 13 februarie 2024]. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/obiectivele_de_dezvoltare_durabila.pdf
 10. OXFAM (2015). *Education for Global Citizenship: A Guide for Schools*. [citat: 17 februarie 2024]. Available at: <https://www.oxfam.org.uk/education/who-we-are/global-citizenship-guides/>
 11. TERRAZAS-MARÍN, R.A. (2018). Developing non-formal education competences as a complement of formal education for STEM lecturers. In: *Journal of Education for Teaching* 44(1), pp. 118–123.
 12. WERQUIN, P. (2010). *Recognition of Non-Formal and Informal Learning: Country Practices*. Paris: OECD Library, 65 p.
 13. WILLEMS, J. (2015). Individual perceptions on the participant and societal functionality of non-formal education for youth: explaining differences across countries based on the human development index. In: *International Journal of Educational Development* 44, pp. 11–20.
 14. YUCEDAL, H. (2022). Learning strategies in lifelong learning. In: *International Journal of Social Science Research and Review* 5(9), pp. 559–565.

PARTENERIATE INTERNAȚIONALE ÎN EDUCAȚIA NONFORMALĂ: STUDIU DE CAZ – ETWINNING „ÎMPREUNĂ PENTRU SĂNĂTATEA NOASTRĂ”

Adelina OLTEANU-STURZA,
doctorandă,

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău,
metodist coordonator pentru învățământul preșcolar de naționalitate,
Școala Generală și Grădinița Română ”Lucian Magdu” Battonya, Ungaria
ORCID: 0009-0008-8446-9100

Mihaela IACOB,
PhD, lector

Facultatea de Pedagogie, Universitatea Gál Ferenc, Szarvas, Ungaria
ORCID: 0009-0008-5537-3062

Rezumat. *Proiectele de educație nonformală desfășurate în parteneriat internațional joacă un rol esențial în dezvoltarea competențelor copiilor de vârstă preșcolară. Articolul de față explorează impactul unui proiect eTwinning – „Împreună pentru sănătatea noastră” – asupra copiilor, educatoarelor și comunității educaționale. Prin metode interactive, activități creative și colaborare digitală, acest proiect a promovat un stil de viață sănătos și a demonstrat cum educația nonformală poate aduce un plus de valoare învățării timpurii.*

Cuvinte-cheie: *educație nonformală, eTwinning, parteneriate internaționale, învățare experiențială, colaborare digitală, inovație educațională.*

INTERNATIONAL PARTNERSHIPS IN NON-FORMAL EDUCATION: CASE STUDY – ETWINNING “TOGETHER FOR OUR HEALTH”

Summary. *Internationally partnered non-formal education projects play a crucial role in the development of preschool children’s competencies. This article explores the impact of the eTwinning project “Together for Our Health” on children, educators, and the educational community. Through interactive methods, creative activities, and digital collaboration, this project promoted a healthy lifestyle and demonstrated how non-formal education can add value to early learning.*

Keywords: *non-formal education, eTwinning, international partnerships, experiential learning, digital collaboration, educational innovation.*

Introducere

Educația nonformală în grădiniță reprezintă un cadru flexibil și interactiv care completează educația formală prin metode experiențiale.

În era digitală în care trăim, educația se schimbă continuu, adoptând noi tehnologii și modalități de predare și învățare. În acest context, eTwinning devine o resursă valoroasă pentru cadre didactice și copii / elevi în căutarea unor modalități eficiente și inovatoare de a colabora și interacționa în cadrul procesului de învățare.

În contextul internaționalizării educației, platforma eTwinning oferă oportunități valoroase pentru schimb de bune practici și colaborare transnațională. Un exemplu relevant este proiectul „Împreună pentru sănătatea noastră”, care urmărește dezvoltarea unor obiceiuri sănătoase la copiii preșcolari și școlari prin activități ludice și interactive.

eTwinning reprezintă o platformă online dedicată colaborării între școli din diferite țări europene. Această inițiativă, lansată în 2005 de către Comisia Europeană, își propune să promoveze schimbul de idei și practici între cadre didactice și elevi din diverse țări europene prin intermediul proiectelor comune. Prin eTwinning, profesorii și elevii pot lucra împreună într-un mediu virtual sigur și să-și împărtășească experiențele și cunoștințele, contribuind astfel la dezvoltarea unei înțelegeri mai profunde a diversității culturale și lingvistice europene.

Un proiect eTwinning se pretează la: flexibilitate, învățarea unor lucruri noi pe căi noi, curriculum transversal, conștientizări interculturale, înlăturarea barierelor, gândire critică, competențe digitale într-un context relevant, angajare, motivație.

Beneficiile proiectelor eTwinning:

- eTwinning este un instrument pentru integrarea tehnologiei în context;
- este excelent pentru învățarea bazată pe proiecte;
- poate fi implementat într-o manieră curriculară;
- implică copii / elevi și cadre didactice;
- îmbunătățește utilizarea instrumentelor de învățare digitale;
- este o oportunitate să promoveze educația pentru un cetățean digital.

Pentru o educatoare etwinner, un proiect eTwinning înseamnă: pasiune, educație unică, inovativă, comunitate, inspirație, copii și părinți satisfăcuți, colaborare, dezvoltare profesională.

Beneficii pentru cadrele didactice: acest proiect este ușor de integrat în planificarea activităților educative din grădiniță; educatoarea are autonomie în organizare; proiectul presupune o dezvoltare holistică, cu participarea copiilor / elevilor, în care se conectează în lumea din afara sălii de grupă sau de clasă; proiectul prezintă o multitudine de oportunități, îmbunătățește abilitățile de colaborare și comunicarea eficientă, deschide noi oportunități, îndepărtându-se de educația tradițională. În cadrul proiectelor eTwinning, beneficiază toate părțile implicate.

Beneficii pentru copii: bucurie, experiențe noi, succes, sentimentul de apartenență, o mai bună pregătire pentru școală, muncă în echipă, implementarea tehnologiei, dezvoltarea gândirii critice.

Beneficiile proiectelor eTwinning în grădiniță: colaborare internațională, dezvoltarea cognitivă și a abilităților socio-emoționale, experiențe, spațiu virtual sigur Twinspace, activități comune, sprijin pentru cadre didactice, tehnologii digitale, mediu incluziv.

Colaborarea între grădinițe partenere. ”Împreună pentru sănătatea noastră” este un proiect eTwinning care a unit parteneri din Ungaria, România și Republica Moldova. Proiectul a fost propus la un seminar eTwinning din Slovacia, unde s-au alăturat aproape toți partenerii. Ulterior, s-au mai alăturat 3 parteneri. Au fost realizate apoi reuniuni lunare cu partenerii pentru a organiza viitoarele activități și pentru a discuta despre progresele înregistrate. Pe parcursul derulării proiectului s-a pus accent pe munca în echipă, sprijin reciproc, efort comun pentru rezolvarea unor sarcini, implicând astfel, pe lângă dimensiunea cognitivă a procesului de învățare și dimensiunile afectivă și socială – acestea stimulând motivația, implicarea și performanța. Împreună cu membrii echipei am folosit în comun un calendar al activităților dintr-un document google. Fiecare membru al echipei și-a realizat cu succes sarcina care i-a fost delegată. Am comunicat prin grupul Whatsapp, ca mijloc de comunicare social-media, prin intermediul căruia s-a comunicat în permanență prin mesaje și au fost distribuite produsele și link-urile realizate. Prin intermediul activităților proiectului s-au numărat realizarea unor activități comune, expoziție virtuală, e-carte și un calendar al sănătății.

Copiii au fost sursa principală a progresului proiectului, pentru că ei au realizat învățarea. Noi competențe, experiențe, cunoștințe au fost dezvoltate ca urmare a implicării lor pe tot parcursul proiectului, pornind de la primele sale etape. În plus, este important ca această implicare să continue chiar și după ce proiectul este încheiat.

Colaborarea copiilor din cele 3 țări cu 7 parteneri și în jur 180 de copii implicați în proiect s-a realizat atât pe parcursul derulării activităților, cât și în ceea ce privește realizarea produsului final.

În cadrul proiectului ”Împreună pentru sănătatea noastră” au fost abordate activități care au contribuit la dezvoltarea holistică a copilului. De asemenea, au fost create produse, împreună cu copiii, în cadrul activităților ce au îmbogățit considerabil mediul de învățare (Ziua Mondială a Sănătății).

Descrierea proiectului

Educația pentru sănătate pentru preșcolari permite învățarea unor comportamente sănătoase și integrarea acestora în rutinele comportamentale.

În sens larg, educația pentru sănătate este reprezentată de toate experiențele de învățare care conduc la îmbunătățirea și menținerea sănătății.

În sens restrâns, educația pentru sănătate presupune dezvoltarea de competențe cognitive, sociale și emoționale cu rol protector asupra sănătății și dezvoltarea unui stil de viață sănătos prin consolidarea comportamentelor sănătoase și reducerea comportamentelor de risc.

Dreptul de a fi sănătos este unul dintre drepturile fundamentale ale omului.

Igiena trebuie să devină o a doua natură pentru copii pentru că aceasta este o condiție a sănătății și nu poate fi uitată.

Este important ca educația pentru sănătate să se realizeze începând de la o vârstă foarte fragedă, deoarece copilul este mai receptiv la astfel de informații, foarte utile în creșterea și dezvoltarea sa, în această etapă a vieții sale se dobândesc obiceiuri relevante pentru activitățile ulterioare.

Obiectivele propuse

- identificarea principalelor părți ale corpului uman, utilizând termeni simpli de anatomie;
- cunoașterea noțiunilor care au legătură cu sănătatea și boala, cu o perspectivă asupra dezvoltării armonioase a personalității;
- formarea și consolidarea igienei personale și de muncă;
- formarea și consolidarea deprinderilor de odihnă și recreere;
- formarea și consolidarea obiceiurilor alimentare raționale;
- dobândirea normelor de comportament în activitățile de educație fizică și sport.

Metodologie și activități desfășurate

Proiectul s-a desfășurat pe o perioadă de câteva luni, din noiembrie până în iunie și a inclus activități variate, structurate pe mai multe arii de dezvoltare:

- expoziție sub forma unui album digital cu fructe și legume de toamnă pline de vitamine și importanța lor pentru sănătate;
- crearea unui calendar al sănătății;
- prezentarea de resurse digitale, filme, jocuri și aplicații utilizate în activitățile instructiv-educative cu copiii din grupă/clasă, precum și suportul audio-vi-

- zual în predarea, consolidarea și evaluarea cunoștințelor copiilor;
- organizarea unei expoziții online cu desenele copiilor, pe platforma Padlet;
- realizarea unei cărți digitale în Book Creator cu sfaturi pentru a ne menține sănătatea;
- crearea unui set comun de reguli necesare pentru menținerea sănătății corpului și a minții;
- Ziua Mondială a Sănătății.

Utilizarea tehnologiei

Din considerentele că proiectul ”Împreună pentru sănătatea noastră” este un proiect de colaborare online, membrii de proiect și copiii au folosit tehnologia pentru a contribui la desfășurarea activităților de proiect. Instrumentele web au fost adaptate activităților realizate. Toate instrumentele au fost folosite de parteneri și de copii ca să desfășoare activități în colaborare și să facă schimb de informații, astfel încât comunicarea și interacțiunile dintre ei să fie reale. Pentru ca instrumentele utilizate să fie accesibile preșcolarilor și școlarilor mici, s-au folosit instrumente care conțin multă culoare, mișcare și sunet (Padlet, Google Forms, StoryJumper, Canva).

Deoarece platforma eTwinning este una dintre cele mai sigure, toate produsele activităților au fost plasate aici. Grupul de comunicare pe WhatsApp este deschis doar pentru parteneri, au fost semnate acordurile părinților. Pentru o colaborare eficientă, am stabilit reguli clare cu partenerii de proiect.

Abordări pedagogice și creativitate

Au fost realizate fără să ne abatem de la activitățile zilnice, fără a ne abate de la programa pentru educația timpurie, aceste jocuri și activități contribuind cu un real succes la abordarea diferită a temelor propuse, abordare care a venit în sprijinul copiilor.

Următoarele metode și tehnici folosite au contribuit la atingerea scopului propus: brainstorming-ul atunci când s-au făcut propuneri de logo și poster; conversația atunci când copiii s-au prezentat, când s-au descris pe ei, când au solicitat ajutor pentru desfășurarea unor sarcini din jocuri; explicația, demonstrația și exercițiul, atunci când s-a descris modul de realizare a jocurilor didactice, distractive sau senzoriale propuse și alese în fiecare lună; metoda proiectelor, jocul didactic, metode de dezvoltare a gândirii critice, care implică copilul în procesul de învățare cognitivă, problematizarea, rezolvarea de probleme/sarcini, când s-au desfășurat jocurile pe calculator sau rezolvare de fișe de lucru; jocul, cea mai des folosită metodă în cadrul

activităților din proiect; învățarea prin descoperire, ce implică copilul să facă anumite cercetări înainte. Spre final, colaborarea prin crearea / elaborarea materialelor din proiect. Pe tot parcursul proiectului a avut loc manifestarea premiselor necesare de autoinstruire și autodezvoltare a copiilor prin dezvoltarea abilităților de comunicare, limbaj, activități de rutină într-un mediu liber de învățare, manifestarea autonomiei și respectului față de sine și ceilalți în diferite contexte și finalizarea unor activități prin utilizarea tehnologiei web.

Integrare curriculară

Acest proiect a fost proiectul copiilor și nu al cadrului didactic. De la început până la sfârșit temele abordate au ținut cont de nevoile lor, de dorințele lor, obiectivele ce trebuie atinse pentru acest nivel de vârstă. Acest proiect a fost planificat pentru preșcolarii cuprinși între vârsta 3-6 ani și școlarii până la 10 ani. Copiii au participat cu entuziasm la activitățile proiectului dat, activități prin care s-au dezvoltat emoțional prin recunoașterea și exprimarea emoțiilor și prin dezvoltarea conceptului de sine.

Temele abordate au putut fi integrate cu succes în cele 5 domenii de activitate: Științe, Educarea limbajului, Educație muzicală, Activități artistico-plastice și practice, Educație fizică.

Proiectul are și o abordare multidisciplinară. Are legături cu alte domenii curriculare precum:

- dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății;
- dezvoltarea personală, emoțională și socială;
- dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii;
- dezvoltarea artistică și creativă;
- dezvoltarea cognitivă.

Integrarea proiectului în curriculum s-a realizat prin integrarea obiectivelor proiectului în obiectivele propuse la grupă prin proiecte tematice, planificări săptămânale și zilnice.

Pornind de la aceste domenii de dezvoltare, jocurile și activitățile desfășurate în cadrul proiectului sunt alese de cadrele didactice membre parteneri pentru a le dezvolta copiilor unele competențe sociale, competențe de comunicare, competențe digitale, pentru a le dezvolta spiritul de inițiativă, sensibilitatea și exprimarea culturală, dezvoltând o gamă largă de competențe și aducând un viitor cetățean global.

De mare importanță sunt și:

- dezvoltarea competențelor lingvistice: Colaborarea cu instituții din alte țări permite copiilor să practice și să-și îmbunătățească abilitățile lingvistice într-un mod autentic și motivant.

- inovația și creativitatea: Proiectele eTwinning încurajează inovația și creativitatea în procesul de învățare, oferind posibilitatea de a aborda teme și probleme într-un mod original și captivant.

Rezultate și documentație

Toate activitățile desfășurate în cadrul proiectului au fost încărcate pe platforma eTwinning, având posibilitatea de a ne împărtăși experiențe interesante, cu diversitate culturală atât noi, cadrele didactice, cât și preșcolarii și școlarii. Proiectul ”Împreună pentru sănătatea noastră” are un puternic impact în grădinița noastră prin diversitatea culturală dintre diferite țări prezentate și prin implicarea copiilor în acest proiect internațional în care își însușesc informații legate de implementarea regulilor de sănătate și a activităților desfășurate pentru a fi sănătoși și a părinților acestora față de colaborarea la nivel european în domeniul educației preșcolare.

Impactul proiectului asupra copiilor, a instituției și a comunității

Platforma eTwinning ne-a deschis o fereastră către noi oportunități educaționale. Ba chiar mai mult, am găsit în eTwinning toate oportunitățile de care un cadru didactic are nevoie pentru a se autodepăși.

Participarea la acest proiect ne-a oferit șansa să depășim granițele educaționale naționale, făcând astfel schimb de idei și de experiență profesională cu alte cadre didactice din spațiul european. Colaborarea la nivel european ne ajută să interacționăm cu actorii educaționali din alte țări europene, să accesăm resurse didactice utile și să învățăm instrumente digitale inovatoare.

Proiectul ”Împreună pentru sănătatea noastră” a arătat diversitatea strategiilor de predare-învățare-evaluare, în acest mod accentuându-se dimensiunea practic-aplicativă a cunoștințelor, prin prisma inter- și transdisciplinarității, ceea ce a dus la creșterea calității activităților de învățare desfășurate cu preșcolarii; a crescut motivația acestora pentru învățare/ cunoaștere; a permis cunoașterea altor sisteme de învățământ și a contribuit la dezvoltarea competențelor de comunicare în limba română.

Implementarea proiectului a implicat nu numai preșcolarii și cadrele didactice, ci și părinții care au susținut toate demersurile noastre, au participat și la confecționarea materialelor necesare pentru unele activități. Putem să afirmăm că părinții s-au implicat activ în cadrul proiectelor eTwinning, astfel s-a întărit relația de colaborare dintre grădiniță și părinți.

Avantajele pentru instituția noastră sunt și ele importante:

- toate produsele activităților, colaje de poze și materialele didactice elaborate

au fost stocate și plasate în colțul eTwinning, îmbogățind sala de grupă cu materiale didactice;

- prin proiectul ”Împreună pentru sănătatea noastră” am promovat imaginea grădiniței la nivel local, național și internațional;
- proiectul a fost diseminat ca exemplu de practici inovatoare pe pagina web și pagina de facebook a instituției și prezentat în cadrul ședinței corpului profesoral;
- am adăugat o nouă dimensiune europeană procesului de predare-învățare și calității educației la nivelul unității noastre;
- munca noastră a fost recompensată cu certificat național de calitate, titlul de instituție parteneră eTwinning, certificat european de calitate, instituție eTwinning, fiind primul proiect eTwinning desfășurat într-o grădiniță de naționalitate română din Ungaria.

În consecință, eTwinning este o sursă de avantaje incomensurabile pentru toate cadrele didactice, care acordă sprijin real, consistent în procesul de formare, acces la resurse didactice și cele mai noi informații privind utilizarea mijloacelor digitale în procesul educațional.

Concluzii și direcții de cercetare viitoare

Platforma și proiectele eTwinning reprezintă o inițiativă valoroasă ce promovează colaborarea și schimbul de experiențe între școli din întreaga Europă. Beneficiile acestor proiecte sunt evidente atât pentru cadrele didactice, cât și pentru elevi, contribuind la dezvoltarea unor competențe-cheie pentru succesul în societatea contemporană. Prin continuarea și extinderea acestor inițiative, eTwinning joacă un rol semnificativ în promovarea unei educații de calitate și în încurajarea dialogului și înțelegerii între culturi.

Experiența proiectului „Împreună pentru sănătatea noastră” a demonstrat că parteneriatele internaționale contribuie semnificativ la dezvoltarea competențelor copiilor și la diversificarea metodelor didactice. În viitor, cercetările ar putea analiza mai detaliat impactul colaborării internaționale asupra motivației de învățare a copiilor și integrarea noilor tehnologii în educația nonformală.

Prin astfel de inițiative, educația timpurie poate deveni mai atractivă, incluzivă și eficientă, oferind copiilor experiențe de învățare valoroase pentru dezvoltarea lor armonioasă.

Referințe bibliografice:

1. European Commission. *eTwinning: The Community for schools in Europe*, 2023. <https://www.etwinning.net>
2. Vygotsky, L. S. *Mind in Society: The Development of higher psychological processes*, Harvard University Press, 1978.
3. Heckman, J. J. *Skill formation and the economics of investing in disadvantaged children*, Science, 2006.
4. UNICEF. *Early childhood development and learning for every child*, 2019 <https://www.unicef.org>
5. Siraj-Blatchford, I., & Sylva, K. *Researching effective pedagogy in the early years*, Department for Education and Skills, UK, 2004.
6. OECD. *Starting Strong VI: Supporting meaningful interactions in early childhood education and care*, OECD Publishing, 2021.

CAFENELE LITERARE ÎN ȘCOLI - DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR DE LITERAȚIE LA ELEVI ȘI CADRE DIDACTICE

Maria PETRESCU,

doctorand,

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău,

profesor,

Colegiul Universitar Spiru Haret din București,

<https://orcid.org/0000-0003-0929-5338>

Rezumat. *Procesul de analiză și observare a activității din unitățile de învățământ primar și gimnazial, din București, din punct de vedere al educației nonformale, mi-a demonstrat că activitățile extrașcolare se organizează sporadic, doar atunci când se identifică o nevoie și apoi nu se mai reiau cu o periodicitate susținută, ceea ce determină lipsa unor rezultate pe termen lung. Concluzia clară este că activitățile nonformale trebuie văzute ca o componentă esențială în organizarea școlii și a clasei de elevi. Ele nu mai sunt considerate o simplă activitate cu caracter opțional ci un mod de lucru, prin activități la care să aibă acces un număr cât mai mare de copii și menținerea unor rezultate pe termen mediu și lung, care să influențeze pozitiv cariera viitoare a fiecărui elev.*

Am realizat numeroase studii, în ultimii ani, cu privire la educația extrașcolară și la impactul pe care îl are derularea Proiectului „Cafenele literare în școli”. Studiul a fost orientat în direcția cunoașterii modului în care sunt percepute și evaluate activitățile nonformale, inclusiv atelierele literare și modul în care intervin în promovarea și dezvoltarea comunității școlare, alese ca grup țintă pentru prezenta analiză.

Plecând de la aceste rezultate devine relevant că sunt importante atelierele de lectură, povestire, scriere, pe întreg parcursul educațional al copilului, dar și pentru cel profesional, personal și social. Aceste competențe, indiferent de sistemul de educație prin care sunt dobândite, formal sau nonformal, îi ajută pe elevi ca, după prima lectură, să fie capabili să selecteze, interpreteze și utilizeze informații dintr-un text, folosind arta interpretării și povestirii.

Cuvinte-cheie: educație nonformală, dezvoltare, literație, competențe, cafenea.

LITERARY CAFES IN SCHOOLS - DEVELOPING LITERATURE COMPETENCES IN STUDENTS AND TEACHING STAFF

Summary: *The process of analyzing and observing the activity in primary and secondary schools in Bucharest, from the point of view of non-formal education, has shown me that extra-curricular activities are organized sporadically, only when a need is identified and then they are not resumed with sustained periodicity, which determines the lack of longterm results. The clear conclusion is that non-formal activities must be seen as an essential component in the organization of the school and the class of students. They are no longer considered a simple optional activity but a way of working, through activities to which as many children as possible have ac-*

cess and maintaining medium and long-term results, which positively influence the future career of each student.

I have conducted numerous studies, in recent years, on extracurricular education and the impact of the “Literary Cafés in Schools” Project. The study was oriented towards understanding how non-formal activities are perceived and evaluated, including literary workshops, and how they intervene in the promotion and development of the school community, chosen as the target group for this analysis.

Based on these results, it becomes relevant that reading, storytelling, and writing workshops are important throughout the child’s educational journey, but also for the professional, personal, and social ones. These skills, regardless of the education system through which they are acquired, formal or non-formal, help students, after the first reading, to be able to select, interpret and use information from a text, using the art of interpretation and storytelling.

Keywords: non-formal education, development, literacy, skills, café

Obseverea și analiza, de-a lungul a 15 ani, a activității din unitățile de învățământ primar și gimnazial, din Sectorul 2, București, din punct de vedere al educației non-formale, mi-a demonstrat că rezultatele nu sunt pe termen lung, deoarece activitățile extrașcolare se organizează sporadic, doar atunci când se identifică o nevoie și apoi nu se mai reiau cu o periodicitate susținută.

Motivul principal pentru organizarea unui program de educație nonformală este dorința de a ajuta elevii să aibă succes la școală și, mai târziu, în viață. Activitățile nonformale, trebuie văzute ca o componentă esențială în organizarea școlii și a clasei de elevi. Ele nu mai sunt considerate o simplă activitate cu caracter opțional, ci un mod de lucru, prin activități atractive, la care să aibă acces un număr cât mai mare de copii, dar și menținerea unor rezultate pe termen mediu și lung, care să influențeze pozitiv cariera viitoare a fiecărui elev.

Consider că se impune o educație nonformală, într-un program bine structurat, prin implementarea unor activități permanente, pe tot parcursul anului școlar, re-luate chiar și în vacanța de vară, care nu urmăresc să excludă modul tradițional de educație, ci să completeze instruirea prin activități atractive, la care să aibă acces un număr cât mai mare de copii, dar și menținerea unor rezultate pe termen mediu și lung, care să influențeze pozitiv cariera viitoare a fiecărui elev.

Din perspectiva educației nonformale, centrarea pe competențele-cheie oferă cadrul perfect de abordare interdisciplinară a contextelor de învățare. De aceea am realizat, în decembrie 2021, o analiză de nevoi, în Școala Ferdinand I din Sectorul 2, București, în rândul cadrelor didactice și părinților, deoarece în educația nonformală, ambele categorii sunt persoane interesate, actori activi și beneficiari ai activităților implementate prin acest proiect.

Am simțit nevoia unui paralelism între cele două categorii chestionate, doar

pentru a demonstra că interesele tuturor respondenților, în ceea ce privește educația elevilor, formală sau nonformală, sunt aceleași, că primează interesul elevului și că un proiect de structurare a procesului de învățare nonformală, prin implementarea activităților propuse aduce beneficii tuturor actorilor implicați.

Ancheta pe care am desfășurat-o și-a propus să studieze percepțiile și atitudinile cadrelor didactice din învățământul primar – Școala Ferdinand I, față de necesitatea și nevoia dezvoltării la nivelul comunității școlare a unui proiect de educație nonformală, numit „Școala creativității”, ca și spațiu aplicativ, care să permită transferul și aplicabilitatea cunoștințelor, abilităților, competențelor dobândite în sistemul de învățământ formal.

Totodată, studiul a fost orientat în direcția cunoașterii modului în care sunt percepute și evaluate activitățile nonformale și modul în care intervin în promovarea și dezvoltarea comunității școlare, alese ca grup țintă pentru prezenta analiză.

Analizând modul în care se distribuie opiniile respondenților, constatăm că la nivelul Școlii Gimnaziale Ferdinand I, 100% din cadrele didactice consideră ca fiind foarte utilă derularea unui astfel de proiect, cu componentă educațională nonformală.

Analiza ne arată că 87,5% dintre cadrele didactice au decis că acest program sprijină în procent de 100% dezvoltarea elevilor și 14,3% doar în procent de 70%. În ambele variante de răspuns concluzia clară este că elevii sunt ajutați de acest tip de educație, care vine în completarea educației impuse de sistemul de învățământ.

La întrebarea „Credeti că activitățile nonformale dezvoltă profesional și cadrele didactice din învățământul primar?”, se observă dorința de implicare a cadrelor didactice în activități nonformale, în școala în care lucrează, chiar dacă aceste activități implică un efort suplimentar de timp, deoarece respondenții văd utilitatea în propria dezvoltare profesională. Acest lucru este evidențiat de procentul de 100% al respondenților care au răspuns în unanimitate Da, la această întrebare.

Dacă analizăm, prin comparație, rezultatele anchetei desfășurate în rândul părinților, observăm că ponderea cea mai mare este a părinților care afirmă că trebuie să fie consultați cu privire la alegerea activităților nonformale, pentru copiii lor, în procent de 92,85% dintre părinți, dar pe baza unei analize de nevoi reale și doar 7,14%, la distanță de prima categorie, consideră că nu trebuie să fie consultați. Nicușorul dintre părinți nu declară că nu este interesat de subiect.

La solicitarea „Vă rugăm să selectați pentru care din aceste ateliere, derulate în cadrul proiectului „Școala creativității” ați opta pentru copilul dumneavoastră”, rezultatele acestei analize ne arată că prima opțiune a părinților, în procent de 12,50 %, după consultarea cu copiii rămâne ”Cafeneaua cititului – club de lectură”. Aceeași majoritate apare și la întrebarea ”Care dintre atelierele prezentate v-ar plăcea să fie

implementate mai des în școala copilului dumneavoastră?”, redând că prioritatea din punct de vedere al copiilor rămâne tot ”Cafeneaua cititului – club de lectură”, în procent de 23.21 %.

La solicitarea de a enumera 2 deprinderi/abilități pe care copilul le-a dobândit în cadrul altor activităților nonformale la care a participat, observăm că cel mai mare procent al părinților, 30,53% menționează socializare, comunicare și pe locul II, 10,71%, apare ca abilitate cititul de plăcere.

Analiza datelor obținute cu ocazia prezentului studiu reflectă opinia categorică a cadrelor didactice și părinților, că este nevoie de implementarea de activități nonformale, în contextul învățământului formal, cu asumarea implicării în aceste activități, chiar dacă este nevoie de efortul personal, ba chiar văd utilitatea derulării unor ateliere de lucru părinți-copii, în special în zona cititului și comunicării. Se poate observa că majoritatea indicatorilor aferenți acestui studiu, înregistrează creșteri semnificative de opinie pozitivă. Acestea vizează direcția în care se îndreaptă dorințele cadrelor didactice și părinților, către calitate și performanța în îndeplinirea actului educațional.

Plecând de la aceste rezultate devine relevant că sunt importante atelierele de lectură, povestire, scriere, pe întreg parcursul educațional al copilului, dar și pentru cel profesional, personal și social. Aceste competențe, indiferent de sistemul de educație prin care sunt dobândite, formal sau nonformal, îi ajută pe elevi ca, după prima lectură, să fie capabili să selecteze, interpreteze și utilizeze informații dintr-un text, folosind arta interpretării și povestirii.

Educația bazată pe competențe își dovedește eficiența și eficacitatea în contexte combinate (formal, nonformal, informal), dar și dacă sunt clar definite competențele pe care elevul trebuie să le dovedească la sfârșitul fiecărui an școlar/ciclu școlar/sfârșitul școlarității obligatorii, pedagogia prin competențe dă sens învățării, facilitând contexte reale de învățare, prin care elevul să fie motivat că tot ceea ce învață îi este util, iar competențele nu sunt privite ca o sumă de cunoștințe, abilități și alte achiziții, ci ca rezultatul aplicării combinate a acestora pentru rezolvarea de situații concrete.

Pentru că literația este văzută atât de cadrele didactice, cât și de părinți, ca o poartă către opțiuni de viață, dezvoltarea competențelor de literație este importantă pe tot parcursul școlarizării. Este disciplina care va determina înțelegerea, utilizarea, și interacțiunea cu textul, valorificând limba maternă și folosind ca disciplină limba și literatura română, fiind necesar ca profesorul, în cadrul formal și specialiști în domeniu, în cadrul nonformal, să creeze contexte favorabile și să caute căi de a înlătura handicapul analfabetismului funcțional. Pentru că limba și literatura română nu se predă independent de literație, așa cum literația, în sensul de competență, se dezvoltă

în și prin această disciplină care presupune o permanentă raportare la texte scrise sau orale, am creat ateliere, bazate pe voluntariat, care să dezvolte lectura de plăcere și nu numai.

Deoarece se consideră că Sondajul de opinie, ca metodă de cercetare, se concentrează pe aspectul opinional, subiectiv al realităților sociale, am ales să completez analiza acestor două studii realizate la nivelul comunității Școlii Gimnaziale Ferdinand I, cu rezultatele obținute prin implementarea unuia dintre atelierele propuse, anume “Cafeneaua cititului” la școala unde am realizat cercetarea și o a doua unitate de învățământ aleasă aleatoriu, din Sectorul 2, Școala Gimnazială Grigorie Ghica Voievod, continuând apoi cu o Caravană a „Cafenelelor literare” în școli, pentru a putea prezenta, în susținere, rezultatele cercetării.

De ce „Cafenele literare în școli”? Deoarece cititul și arta povestirii sunt și rămân elemente importante în procesul de dezvoltare intelectuală și personală al elevilor. Am continuat activitățile proiectului pentru că toți copiii care au participat, poate uneori fără să cunoască activitățile proiectului, au revenit, s-au implicat, au câștigat încrederea de a ne povesti despre ceea ce scriu, au devenit membrii permanenți ai unor cenacluri literare din București. Activitățile derulate în cadrul Cafenelei cititului au continuat și în perioada de pandemie, cu întâlniri online, care s-au desfășurat cu implicarea părinților, cu participare personală la seri de lectură, completând lectura propriilor copii și propunând titluri de cărți. Am fost covârșită de numărul mare de părinți care au apreciat activitatea și au participat la fiecare din seriile de lectură online, studiind lectura înainte de activitate și încântați de acest parteneriat învățător - organizator - elevi - părinți.

Observând că e nevoie de a întreține spiritul lor viu și curios, am apelat la a invita în fața lor scriitori de povești și poezii. Înainte de a veni în fața lor aceștia ne-au trimis spre studiu extrase din opera lor pe care copiii le-au citit înainte. În urma acestei lecturi s-au creionat o serie de întrebări în mintea lor despre ceea ce au scris acei scriitori, despre izvorul ideilor lor, despre locurile preferate în care scriu, dar mai ales despre viața lor reală și cât de mult s-au inspirat din ea în scrierile lor. Copiii au nevoie să umanizeze relațiile, să știe că și scriitorii sunt oameni ca ei, cu vieți proprii, dar care au făcut o pasiune din a-și așterne gândurile în scris. Nu de puține ori am observat copii cu ochii mari de uimire în fața acestui spectacol al cărții și al oamenilor din spatele cărții. Doar din formularea acestor întrebări mi-am dat seama cât de creativi sunt și cu câtă ușurință poartă un dialog cu adulții, oameni ai cărții.

În urma acestor vizite ale scriitorilor s-a născut ideea de a scrie un jurnal zilnic despre activitățile de la școală, fiecare după înclinațiile lui, după puterea lui de a așterne propriile gânduri și emoții, după capacitatea lui de a lega cu coerență un

text logic. La început au fost stângace și copilărești, dar cu încurajare continuă și susținere, acestea au început să strălucească. Lumina a început să pătrundă pe măsură ce au înțeles cât de importante sunt emoțiile și trăirile lor în legătură cu ceea ce se întâmplă la școală. Nu doar acțiunea era importantă, ci mai ales gândul din spatele acțiunii.

Cei mai curajoși dintre ei le citeau în fața clasei, primind aprecierea celorlalți, dar am avut elevi care îmi trimiteau cu regularitate ceea ce au scris, dornici fiind să-și îmbunătățească aceste abilități. Nu întotdeauna mă puteam apleca asupra acestor scrieri, dar rămâneam deseori după program și analizam împreună operele lor. Copiii simțeau că prind aripi atunci când pronunțam cuvântul „opera”, pentru că deja se simțeau adevărați scriitori. Pentru a le stârni dezvoltarea ideilor și folosirea unor expresii metaforice le spuneam întotdeauna să adauge „sare și piper” scrierilor lor.

Din „operele” elevilor s-a născut o antologie de versuri și proză eco, al cărei antologator sunt, ilustrată cu desenele lor care apar în volum și pe coperta realizată de mine și care se numește „Mesaj către Pământ”, apărută la Editura Destine, în anul 2021. Cartea a fost tipărită prin contribuția exclusivă a părinților, care au înțeles importanța acestui proiect cultural și aportul pe care îl va avea acest document editat în CV-ul fiecărui elev. Cartea aceasta este o continuă încercare și luptă de a angrena copii, profesorul și părinții în diverse proiecte ale momentului și de a scoate de la ei cât mai multă substanță creativă și inovatoare.

Odată cu începutul de an 2023 am trecut de la „Cafeneaua cititului” la Caravana „Cafenelelor literare” în școli. Am mers și am organizat întâlniri între elevi, cadre didactice și scriitori, sărbătorind împreună Ziua Internațională a Cititului Împreună, Ziua Națională a Lecturii sau omagieri ale scriitorilor din literatura universală.

Caravana continuă și va continua pentru că profesori și părinți, care au citit despre caravană, ne solicită să mergem și în școala lor. Am fost alături de elevii Școlii Gimnaziale Ferdinand I și Școlii Gimnaziale nr. 145, din Sectorul 2, continuând, la solicitarea expresă a Școlii Gimnaziale nr. 108, Sector 4, care și-au dorit această experiență. Ne-am întâlnit cu 180 de elevi, de primar și gimnaziu, dornici de cunoaștere, pregătiți cu întrebări și fascinați de universul creat de scriitori și scrierile lor. La fiecare întâlnire au participat scriitori de poezie și proză pentru copii și nu numai. Fiecare autor a citit poeme personale, din categoria literatură pentru copii. Am vorbit despre importanța lecturii de plăcere, beneficiile cititului, abilitățile pe care le dezvoltă, importanța participării la cenacluri literare și importanța scrisului.

Întâlnirea cu 120 de elevi, la o singură cafenea literară, a fost o provocare. O sală de sport plină, zeci de întrebări, aceeași temă: importanța lecturii și a cărților în viața elevilor, care se va oglindi, în timp în imaginea unui adult educat, sensibil și

inteligent, startul educării cu ajutorul cărților, dezvoltarea cititului de plăcere și „secrete” din viața unui scriitor. Am vorbit elevilor despre plăcerea lecturii, libertatea de a alege, efectul cititului de plăcere, starea de bine generată de lectură, provocările cititului și nu în ultimul rând abilitățile pe care le dezvoltă. Invitat de onoare Dl. Victor Gh Stan, Președintele Filialei București - Literatură pentru Copii și Tineret a Uniunii Scriitorilor din România, scriitor, critic și istoric literar, dramaturg și editor, i-a fascinat pe elevi cu poveștile despre literatură și istorie.

Începând de anul trecut am experimentat cafenele literare multiculturale, în comunități de turci și bulgari din România, iar anul acesta Caravana „Cafenelelor literare” a poposit, pentru prima dată la o la Școală Specială din Târgoviște. A fost o întâlnire plină de emoție, cu copii speciali, care ne-au trecut prin toate stările, de la zâmbet la lacrimi, de la muzica bună la poeziile recitate sau citite, după luni de muncă și efort. O lecție de viață care demonstrează că nu contează vârsta, nu contează deficiențele, contează că vrei să faci ceva și să te implici.

Activitățile derulate au fost multiple, cu teme diverse și din alte domenii aflate în strânsă legătură cu limba română, istoria, artele, limbile străine, pentru a acoperi toate dorințele și nevoile elevilor, cadrelor didactice și părinților. Toate cele trei categorii beneficiare ale atelierelor, elevi, cadre didactice și părinți, au participat activ, au demonstrat interes față de acest subiect, nevoia unor schimburi de păreri/opinii cu specialiști din domeniu și au avut un procent de implicare și participare crescut.

Citind aceste rezultate ne dăm seama cât de mult a însemnat organizarea acestor activități pentru copii. Și nu ne oprim aici! Vom continua seria Cafenelelor literare în școli, cu dorința de a extinde, prin colaborarea cu scriitorii din țară, extinderea în mediul educațional din zona rurală. Ca rezultat al dezvoltării acestui atelier, un procent mare din elevii participanți și-au îmbunătățit situația școlară la limba română și istorie. Rezultatele ne arată însă o creștere semnificativă a stimei de sine în rândul elevilor, eliminarea complexelor de inferioritate generată de dificultățile financiare și o mai bună socializare cu grupul în care activează, dar și cu elevii din clasa din care face parte.

Dar cel mai important prim rezultat este că am găsit elevi talentați, care scriu, dar nu sunt susținuți pentru că nu este cunoscut talentul lor, pentru că nu vorbesc despre asta celor din jur. Aceștia trebuie promovăți și motivați să iasă din carapacea lor, să aibă curaj și încredere în talentul lor și să fie ajutați să-și promoveze scrierile. Așa am cunoscut-o pe eleva Raluca Smarandache, clasa a IV-a în Școala Gimnazială nr. 108, care scrie poezie, are 70 de poeme scrise din care unul cu 150 de strofe. Un „geniu” de 10 ani, pe care nu îl cunoștea nimeni. Acum lucrăm împreună la primul volum de poezie, cu 35 de poeme, care va fi tipărit cu ajutorul contribuției școlii,

părinților și Asociației Mihai Eminescu Luceafărul, pe care o coordonez și va apare în acest an la Editura UZP. Apoi vom continua să lucrăm la ce de-al doilea volum care va cuprinde restul lucrărilor.

Un alt rezultat remarcabil al Proiectului „Cafenele literare în școli” este descoperirea unor cadre didactice talentate, care au devenit între timp scriitori de literatură pentru copii.

Strategia de implementare a atelierului propus, în care sunt implicați elevi, cadre didactice, părinți, presupune activități pe termen lung și mediu, în perspectiva unor reacții responsabile din partea celor implicați, în vederea construirii unui mediu stabil în care copilul să-și poată dezvolta armonios personalitatea. Cadrelor didactice, prin participarea și coordonarea acestor activități li se oferă șansa să observe mai bine copiii, să le descopere capacitățile, să îi orienteze spre pregătirea lor pentru viață, să lucreze în echipă cu părinții.

Concluzii:

În cazul educației nonformale, consider că parteneriatele educaționale școală-familie nu trebuie să se reducă doar la formele tradiționale prin care școala colaborează cu familia și anume: ședințe cu părinții, vizite la domiciliul elevilor, corespondența cu părinții, lectoratele pedagogice, vizite, activități extrașcolare, ci implică părinții în activități concrete la nivel de școală. Implicarea activă a părinților, în parteneriatul cu școala, crește gradul de expunere al propriilor așteptări cu privire la educație, înseamnă creșterea gradului de participare activă a părinților în mediul școlar, valorizarea părinților și dezvoltarea spiritului de inițiativă al acestora.

Propunerea acestor activități oferă posibilitatea participării părinților în educația nonformală, astfel încât ei să conștientizeze că au un rol hotărâtor în dezvoltarea propriului copil. Toate activitățile propuse, desfășurate cu implicarea părinților, îi vor determina pe aceștia să se simtă folositori, acordând o mai mare atenție școlii.

Acestea sunt doar o mică parte din lumea descoperită de noi, la întâlnirea cu unitățile de învățământ. Arta povestirii s-a transformat cu ajutorul ”Cafenelei literare în școli” în arta scrisului, „arta talentului” și a așezat, pe lista scriitorilor contemporani, copii și profesori talentați.

Referințe bibliografice:

1. ANDRIEȘ, Vasile. Strategii și politici în domeniul educației nonformale la nivel European, pag. 172.
2. COLOM, A. „Continuidad y complementariedad entre la educación formal y no formal”. En Revista de Educación, n. 338, 2005. p. 12, disponibil

- la <https://www.educacionyfp.gob.es/dam/jcr:aafad834-6d6b-4469-82cc-f93e2886f2b7/re338-pdf.pdf>
3. COOMBS, P.H., AHMED, M. *Attacking Rural Poverty. How Nonformal Education Can Help*. Baltimore: The John Hopkins University Press, 1974. – pag. 8, 233.
 4. V. BLANDU - POLITICI EUROPENE ȘI ROMÂNEȘTI PRIVIND EDUCAȚIA NONFORMALĂ, disponibilă la <https://educational.studiamsu.md/wp-content/uploads/2021/12/2.-p.17-19.pdf>
 5. TEZĂ DE MASTER - Dezvoltarea parteneriatului cadrelor didactice și a familiei în proiectarea și realizarea educației nonformale cu elevii din învățământul primar, Autori - Masterand Maria Petrescu, Conducător științific Conf. Univ. Dr. Ludmila Papuc, Editura Anamarol - București, 2022, ISBN 978-606-640-445-7

INTEGRAREA PROIECTELOR ETWINNING ÎN ACTIVITĂȚILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT EXTRAȘCOLAR PENTRU OPTIMIZAREA PROCESULUI EDUCAȚIONAL LA ORELE DE CERC „ARTE PLASTICE”

Oxana COROLEAC,
conducătoare de cerc „Arte plastice”, grad didactic I,
Centrul de creație tehnică, sect. Buiucani, mun. Chișinău

*„Învățarea pe bază de proiect merge dincolo de trezirea interesului elevilor.
Proiectele bine concepute încurajează investigația activă și dezvoltarea
capacităților cognitive de nivel superior.”*

John Thomas

Rezumat. Acest articol prezintă câteva aspecte ale aplicării proiectelor eTwinning la orele cercului „Arte plastice” în învățământul extrașcolar. Proiectele eTwinning sunt centrate pe elevi și includ diferite forme de instruire și de participare activă a acestora în procesul didactic. Proiectele eTwinning oferă un mediu bogat și semnificativ în care copiii dezvoltă abilități complexe interdisciplinare, care sunt esențiale pentru o funcționare eficientă în lumea modernă.

Cuvinte-cheie: proiectele eTwinning, mentalitate deschisă, meta-abilități, colaborare, interacțiune, gândire critică.

INTEGRATING eTWINNING PROJECTS INTO EXTRACURRICULAR ACTIVITIES TO OPTIMIZE THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE «VISUAL ARTS» CIRCLE

Summary. This article presents several aspects of implementing eTwinning projects in the “Visual Arts” circle within extracurricular education. eTwinning projects are student-centered and include various forms of training and active participation in the teaching process. These projects provide a rich and meaningful environment where children develop complex interdisciplinary skills essential for effective functioning in the modern world.

Keywords: eTwinning projects, open-mindedness, meta-skills, collaboration, interaction, critical thinking.

Argument. Actualitatea realizării acestui fel de proiecte este determinată de necesitatea transformării sentimentelor de admirație față de frumusețea naturii în convingeri și deprinderi de protejare a acesteia. Proiectele eTwinning sunt axate pe conexiunea teoriei cu practica și sunt menite să îi facă pe copii conștienți în abordarea problemelor zi de zi și soluționarea situațiilor reale în practică.

Proiectele eTwinning au un caracter interdisciplinar și permit abordarea subiecților propuse din mai multe unghiuri, dezvoltând multilateral personalitatea copilului. Acestea înseamnă o schimbare de roluri pentru elevi, profesori, părinți și alte persoane care participă la implementare. Ele oferă copiilor șansa de a fi experți, de a colabora cu alți copii și a interacționa cu adulți și alte persoane din comunitate. Profesorii își asumă rolul de facilitatori în învățarea centrată pe elev. Într-un proiect, tinerii participanți dobândesc cunoștințe aprofundate despre un subiect, își folosesc capacitățile de gândire critică, realizează conexiuni cu lumea reală și își demonstrează înțelegerea prin produse și reprezentări, folosind deseori tehnologia.

Fiecare copil are un anumit fel de a fi, prin faptul că personalitatea fiecărui copil este un complex unic de trăsături, de aptitudini și abilități, de convingeri, sentimente. Avantajele pedagogice ale proiectelor eTwinning sunt flexibilitatea, potențialul intens creator și viziunea participativă, centrată pe elev, ancorată în principiile „learning by doing / a învăța prin experiență proprie”, care duc la starea de bine a copilului.

Prin proiectele eTwinning li se propun elevilor activități interesante, specifice vârstei, liant între programul școlar și viața de zi cu zi. Astfel, copiii își îmbogățesc cultura generală, leagă noțiunile într-un demers interdisciplinar ancorat în „project based learning / învățarea bazată pe proiect” și primesc o viziune deschisă asupra „lifelong learning / învățării pe tot parcursul vieții”. În acest context, profesorul devine facilitator, organizează și modelează mediul, îndrumă pașii învățăcelilor și încurajează formarea competențelor prin efortul propriu al celor mici. Aceștia devin participanți direcți și activi la cunoașterea realității, la formarea propriei personalități, responsabili pentru parcursul lor de învățare.

Proiectul eTwinning „JIGSAW – a mindful approach to learning” – este un proiect, axat pe conexiunea teoriei cu practica. El a fost menit să îi facă pe elevi conștienți în abordarea problemelor ecologice. Proiectul a avut o poziție strategică de a dezvolta abilitățile meta-skills, contribuind la transformarea cunoștințelor teoretice în practică. Copiii au studiat variante de soluționare a problemelor ecologice în orașul natal. Scopul proiectului – dezvoltarea abilităților metacognitive și gândirii critice, abilităților de a cerceta, a analiza situația, a lua decizii de sine stătător, de a fi capabili să gestioneze provocările și oportunitățile lumii moderne. Proiectul „JIGSAW” a propus studenților să-și îmbunătățească abilitățile meta-skills printr-o abordare atentă a procesului de învățare, de a dezvolta reziliența și adaptabilitatea. În proiect au participat 6 profesori și 130 elevi cu vârsta 7-10 ani, din trei țări partener: Turcia, Republica Moldova și România. Durata proiectului – 9 luni (septembrie 2023 – mai 2024).

Cu proiectul „JIGSAW” am propus să urmărim 6 meta-abilități care au fost atinse prin 6 activități principale:

1. Conștientizarea de sine și autocontrolul: dezvoltarea capacității de a înțelege și gestiona propriile impulsuri, emoții, puncte forte.
2. Construirea relațiilor: identificarea și inițierea conexiuni pentru a lucra cu ceilalți în vederea atingerii unor obiective comune.
3. Deschidere: dezvoltarea curiozității și mentalității deschise către idei și abordări noi, pentru a dezvolta o mentalitate de creștere.
4. Gândire critică: abilitatea de a reflecta critic asupra noilor cunoștințe și experiențe pentru a obține o înțelegere mai profundă, a încorpora și a extinde învățarea.
5. Adaptabilitate și rezistență: dezvoltarea de flexibilitate atunci când faci față provocărilor neașteptate.
6. Abilitare și antreprenoriat: dezvoltarea dorinței de a-și asuma riscuri, de a da dovadă de inițiativă și de a întreprinde noi aventuri.

Copiii au dezvoltat competențe de a învăța din diverse surse, independent și în grupuri internaționale:

1. Competențe de a comunica idei și a concluziona pe baza unei probleme în limba maternă și în limba engleză;
2. Competențe de a acționa conform unui plan de activitate; competențe de a stabili legătură între propriile capacități, eforturi și rezultatele obținute;
3. Competențe digitale, în domeniul tehnologiilor informaționale și comunicaționale (TIC);
4. Competențe specifice ale disciplinei: explorarea diverselor instrumente, materiale și tehnici de artă;
5. Realizarea lucrărilor plastice în diverse tehnici și materiale de artă, capacități de gândire plastică și creativă;
6. Cultivarea gustului estetic și exprimarea artistică.

Obiective generale ale proiectului au fost realizate prin sarcini concrete. Prin colaborare s-au creat următoarele produse și video-uri pe Youtube: PictraMap, Prezentarea proiectului și a țărilor partenere, Analiza SWOT, Video comun „Întâlnirea online cu copiii de sărbătoarea cu prezentarea de Biblioteca vie”, Colaje PhotoVoice, Prezentare comună cu coperte de cărți, Puzzle cu problema depistată, Galeria vizuală PhotoVoice, Master-class online, Atelier comun „Paradă de avioane”, Online workshop „Gândește ambițios”, Cartea comună electronică „Orașele viitorului”, Propria poveste comună, Scrisoare deschisă către autorități, „Construirea unei mentalități de creștere”. Am creat produse în colaborare interdependentă, în

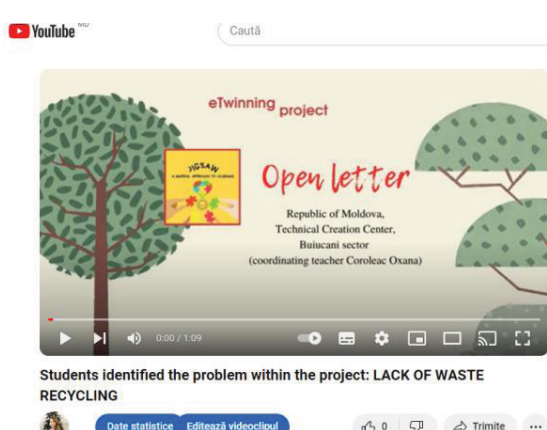
care contribuția unui partener depinde de a celuilalt, prin metoda Folding Story. Acest lucru a fost posibil printr-o comunicare continuă și coordonarea eficientă și constructivă.

Fiecare proiect generează noi idei pentru proiectul următor. Analizând realizarea proiectului de către copii, am observat că aceștia au fost încântați de munca în echipe și de colaborarea pentru rezolvarea sarcinilor, au avut posibilitatea să se afirme în funcție de abilitățile proprii în echipă, au căutat diverse surse de rezolvare a problemelor. Toate acestea duc la rezultate mai bune, la o mai bună colaborare, la creșterea autonomiei și motivației. Prin realizarea proiectelor eTwinning, i se lasă copilului mai multă libertate de exprimare și acțiune și i se oferă ocazii reale de a lua decizii și de a-și asuma responsabilități. Acestea duc la crearea unei motivații puternice și la o implicare efectivă și afectivă a elevilor în proiecte.

Posibilitățile de corelare a cunoștințelor dintre diferite discipline didactice sunt nelimitate și creează un mediu propice pentru ca fiecare elev să se exprime liber, creativ, în echipă sau individual. Proiectele eTwinning oferă un mediu bogat și semnificativ în care elevii dezvoltă abilități complexe care sunt esențiale pentru o funcționare eficientă în lumea modernă.

Referințe bibliografice:

1. Preda, – Metoda proiectelor la vârstele timpurii, Editura Miniped, București, 2005.
2. Breben, E. Gongea, – Metode interactive de grup – ghid metodic –, Editura Arves, 2002.
3. Ciolan, – Învățarea integrată, Editura Polirom, Iași, 2008.
4. Cerghit, I. Neacșu, – Prelegeri pedagogice, Ed. Polirom, Iași, 2001.
5. Cerghit, Sisteme de instruire alternative și complementare. Structuri, stiluri, strategii, Editura Aramis, București, 2001.
6. Preda, M. Pletea, F. Grama, A. Cocoș, D. Oprea, M. Călin, – Ghid pentru proiecte tematice, Ed. Humanitas Educațional, București, 2005.
7. Ciobotaru, Șt. Antonovici, M. Popescu, D. Fenichiu, Aplicații ale metodei proiectelor, Ed. CD PRESS, București, 2008.

IMPACTUL EDUCAȚIEI FORMALE ȘI NONFORMALE ASUPRA FORMĂRII COMPETENȚEI DE AUTOINSTRUIRE LA ELEVII DIN CICLUL PRIMAR

Mihaela PÎNZARIU,

doctorandă, Școala doctorală Științe ale Educației, Universitatea Pedagogică
de Stat „Ion Creangă,” din Chișinău, profesoară la Liceul de Artă „Ștefan Luchian”,
Botoșani, România

Rezumat. *Articolul explorează rolul și importanța convergenței dintre educația formală și cea nonformală și impactul acestor două forme extrem de importante în evoluția personalității asupra competenței de autoinstruire, privite drept una fundamentală pentru ciclul primar, realizată prin intermediul învățământului extrașcolar. Se evidențiază caracteristicile principale ale educației formale – structură organizată, curriculum standardizat și evaluare formalizată – în contrast cu flexibilitatea, abordarea centrată pe elev și metodele interactive specifice educației nonformale.*

Învățământul extrașcolar este prezentat ca un punct de întâlnire între cele două dimensiuni educaționale, oferind elevilor oportunități de învățare în contexte mai relaxate, dar bine organizate. Complementaritatea acestor forme de educație este subliniată prin exemple de bune practici, precum integrarea activităților extracurriculare în școli, parteneriate comunitare și folosirea metodelor interactive în predarea formală.

Concluzia articolului este că integrarea educației formale și nonformale în cadrul învățământului extrașcolar contribuie la dezvoltarea holistică a elevilor, pregătindu-i pentru provocările unei societăți dinamice și favorizând învățarea pe tot parcursul vieții.

Cuvinte-cheie: educație formală, educație nonformală, competența de autoinstruire, activități extrașcolare, noile educații.

THE IMPACT OF FORMAL AND NON-FORMAL EDUCATION ON THE DEVELOPMENT OF SELF-DIRECTED LEARNING COMPETENCE IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Summary. *The article explores the role and importance of the convergence between formal and non-formal education and the impact of these two essential forms on personality development regarding self-directed learning competence, considered fundamental for primary education through extracurricular learning. It highlights the main characteristics of formal education organized structure, standardized curriculum, and formalized assessment in contrast to the flexibility, student-centered approach, and interactive methods specific to non-formal education.*

Extracurricular education is presented as a meeting point between these two educational dimensions, providing students with learning opportunities in more relaxed yet well-organized contexts. The complementarity of these educational forms is emphasized through examples of good practices, such as the integration of extracurricular activities in schools, community partnerships, and the use of interactive methods in formal teaching.

The conclusion of the article asserts that integrating formal and non-formal education within extracurricular settings contributes to the holistic development of students, preparing them for the challenges of a dynamic society and promoting lifelong learning.

Keywords: *formal education, non-formal education, self-directed learning competence, extracurricular activities, new educations.*

De-a lungul timpului, educația a însoțit istoria omenirii, fiind declarată fenomen social ce conservă și transmite experiențele de cunoaștere teoretice și practice, valorile culturii și ale civilizației de la o generație la alta. Educația rămâne procesul prin intermediul căruia se transferă valori, cunoștințe, informații înspre și dinspre mediul înconjurător. Este fenomenul socio-uman care asigură transmiterea achizițiilor teoretice și practice obținute de un individ de-a lungul evoluției sale, formându-i personalitatea necesară desfășurării de activități utile în plan social.

Individul învață prin intermediul educației diferite cunoștințe, norme comportamentale și morale, viziunea asupra lumii generațiilor trecute, dar și experiența formării unei noi lumi. Educația este procesul prin care se formează omul ca personalitate în plan cognitiv, afectiv-motivațional, volitiv, aptitudinal, atitudinal, oferindu-i acestuia oportunitatea de a se adapta la mediul social în care trăiește prin intermediul asimilării de norme sociale obligatorii, necesare stabilirii unor relații interpersonale.

Din punct de vedere pedagogic, educația este activitatea conștientă de stimulare, îndrumare, formare a educatului, este procesul de formare a individului pentru integrarea activă în societate, este procesul de formare intelectuală, morală, fizică, estetică și profesională, iar prin includerea celor învățate în propriile structuri de cunoaștere și acțiune, educația poate fi privită ca un rezultat.

Pe parcursul existenței sale, omul este supus unor numeroase influențe educative, cu sau fără intenție pedagogică, care pot acționa în același timp, în mod succesiv sau complementar, în forme variate. Toate influențele și acțiunile educative care intervin în mod organizat și structurat în viața omului, sau în mod întâmplător, sunt găsite sub denumirea de forme ale educației. Acestea sunt modalitățile prin care se realizează activitatea de formare și dezvoltare a personalității individului.

Începnd din 1974, Coombs și Ahmed – au echivalat educația cu învățarea – și au identificat următoarele trei tipuri de educație:

- educația formală reprezintă educația instituționalizată, realizată în școală, care e structurată ierarhic, gradată cronologic și condusă de la centru, prin tradiție;
- educația nonformală este orice activitate organizată în mod sistematic, reali-

zată în afara școlii, în natură sau în locații aflate în parteneriat cu școala, are conținuturi și obiective, necesită elaborarea unor documente;

- educația informală reprezintă procesele educative neorganizate, care nu sunt subordonate unor obiective și finalități, ce durează o viață, prin care omul dobândește cunoștințe, îndemânări, aptitudini.

Educația formală este definită ca fiind educația intenționată, sistematică și evaluată, realizată de educatori, învățători, profesori. Aceasta asigură accesul la valorile culturale, științifice, artistice, literare și tehnice, la experiențele social-umane, care au un rol decisiv în formarea personalității omului. Scopul acestui tip de educație este introducerea progresivă a elevilor în tainele cunoașterii și instrumentalizarea lor cu tehnicile culturale care să le asigure independența educativă. Educația este proiectată riguros, eșalonat, este desfășurată pe domenii, cu metode și mijloace de predere-învățare-evaluare precise și permite accesul tuturor indivizilor. Acest tip de educație introduce individul în tainele muncii intelectuale în mod organizat, recunoaște și evaluează achizițiile individuale. Teodor Cozma evidențiază ca o caracteristică a educației formale acțiunea de evaluare, ce revine cadrului didactic, dar și instituției școlare (Cozma, 1988,p.49). Văideanu însă, evidențiază punctele ei slabe: educația formală pune accent pe performanțele din programele școlare, pe transmiterea și asimilarea cunoștințelor în defavoarea dezvoltării capacităților și abilităților practice, lasă mai puțin timp studierii aspectelor cotidiene cu care se confruntă elevii (Văideanu, 1988, pp. 227-228).

Educația nonformală este opțională, flexibilă și variată, care diferențiază conținuturile, metodele și instrumentele de lucru în funcție de interesele și capacitățile elevilor, valorificnd experiențele lor de învățare. Activitățile sunt relaxante, solicită elevii în mod diferențiat, în funcție de interesele și capacitățile lor. Școala de azi asigură acces la contexte diferite de învățare, deci la educația nonformală. Educația nonformală este voluntară, solicită autonomie, inițiativă și participare directă, este centrată pe acțiune și contribuie la dezvoltarea integrală a celui care participă. Educația nonformală reprezintă totalitatea activităților educative ce se pot desfășura într-un cadru instituționalizat, dar situat în afara școlii, acțiunile sunt caracterizate printr-o mare flexibilitate care au efecte formative (Cozma , 1988, p.50). Acest tip de educație a existat dintotdeauna, nou e doar faptul că organizarea ei e planificată. Scopul educației nonformale este de a completa și întregi educația formală.

Acestor forme ale educației se alătură educația informală, care se petrece fără a avea legătură cu vreo instituție. Prin acest tip de educație învățăm ceva, înainte de a experimenta, de la cei din jur. Familia este cea care joacă primul rol de formator al copilului. Alături de familie sunt și alte persoane cu care copilul vine în contact:

prietenii, vecinii, oamenii de pe stradă, din magazine, din mijloacele de transport, de la locul de joacă etc. Copilul suportă, prin experiența zilnică, un proces continuu prin care își formează atitudini, valori, abilități și cunoștințe care se pot modifica de-a lungul vieții sale. Educația informală sensibilizează copilul față de diverse aspecte ale mediului ambiant, declanșează multiple interese de cunoaștere, dă posibilitatea unor explorări personale, precum și posibilitatea de a gestiona propriul proces de formare și o mai mare libertate de acțiune. Educația informală este diferită de la un copil la altul, depinzând de mediul social din care provine acesta, de grupurile de prieteni pe care le are, de locurile pe care le frecventează etc. Mediul social nu oferă totdeauna numai aspecte demne de urmat, așadar, acest tip de educație poate avea și efecte negative.

Între cele trei forme ale educației este necesar să existe o interacțiune, educația formală având rolul cel mai important. Interacțiunea este necesară pentru a se evita repetările inutile, supraîncărcarea, pentru a se lua în considerare interesele, opțiunile obiectului educației, raportate la finalitățile procesului de formare a personalității. Cele trei forme ale educației funcționează ca un complex, granițele lor fiind greu de trasat. Educația nonformală și informală completează educația formală din cadrul școlii, cultura elevului se îmbogățește, descoperind noi pasiuni, ieșind din rutină.

Mediul școlar nu permite în permanență manifestarea tuturor activităților formative și în sprijinul lor vin activitățile extracurriculare, prin activitățile informale și nonformale. Activitățile extracurriculare sunt activități nonformale, desfășurate în afara orarului școlar, dar care ating anumite aspecte ale Curriculumului Național și vin în completarea acestuia cu scopul de a întregi formarea persoalității copiilor ce se asigură prin educația formală, sau urmărește alte aspecte ale dezvoltării personalității copiilor.

În ultima perioadă, educația nonformală se apropie din ce în ce mai mult de spațiul școlar și răspunde provocărilor sociale prin lărgirea sferei de activitate și inițierea unor parteneriate cu comunitatea locală sau cu diferite instituții culturale. Sistemul educațional oferă copiilor, mai ales de când s-a introdus „Școala Altfel” și „Săptămâna Verde”, posibilitatea de a participa la activități pliate direct pe nevoile și interesele lor. Copiii au posibilitatea de a-și dezvolta noi abilități prin stabilirea de noi conexiuni între teorie și practică, posibilitatea de a descoperi valori și atitudini prin joc, experimentare și reflecție.

Activitățile extracurriculare trebuie privite ca un mod de dezvoltare emoțională, socială și intelectuală a copiilor. Ele contribuie la dezvoltarea de relații inter-umane pe termen lung, le permite copiilor rezolvarea conflictelor, angajarea în discuții, descoperirea de noi experiențe. Activitățile extracurriculare sunt considerate oportunități

pentru dezvoltarea de competențe, în funcție de ceea ce interesează pe copil. Importanța activităților extracurriculare stă în faptul că valorizează competențele dezvoltate, abilitățile personale, munca în echipă și au un rol complementar față de activitățile formale organizate în școală și oferă copiilor libertate de exprimare și de dezvoltare.

Activitățile extrașcolare sunt iubite de elevi pentru că participarea copiilor poate fi opțională și este în funcție de preferințe și interese personale, pot valorifica potențialul individual al copilului, se manifestă în forme variate și sunt flexibile ca structură, au caracter pluridisciplinar, se realizează în mare parte prin munca în echipă, prin cooperare, evaluarea este mai mult stimulativă sau chiar facultativă, evidențiază importanța relației afective care se stabilește între elev și profesor.

Ca la orice activitate educativă care satisface atât profesorul, cât și elevul, e nevoie de o corelare între proiectare, implementare și evaluare și o bună cunoaștere a colectivului de elevi. E important să se stabilească finalitățile educaționale, scopurile, obiectivele, metodele prin care se vor realiza conținuturile, care să aibă un caracter pragmatic și să ofere experiențe de învățare.. Evaluarea activităților extracurriculare trebuie să determine copilul să fie propriul său evaluator, să-l facă să înțeleagă că el este cel care poate regla procesul de învățare, de formare de competențe. Rolul cadrelor didactice este acela de a îndruma copiii spre cele mai valoroase activități extracurriculare, în așa fel încât acestea să nu acapareze copilul în defavoarea activităților educative formale.

Societatea modernă are o largă deschidere spre inovații și solicită formarea unei personalități care să se adapteze ușor la cerințele societății aflată în continuă schimbare. Prin intermediul activităților extrașcolare, profesorii urmăresc dezvoltarea capacității copilului de a se adapta la situațiile vieții cotidiene, de a-l îndruma să-și asume responsabilități sociale, de a-i stimula altruismul și compasiunea față de ființe, pentru completarea componentei cognitive cu cea comportamentală. Activitățile care valorizează noile educații sunt printre cele mai „gustate” de elevi:

Voluntariatul are tot mai largă răspândire în cadrul activităților extrașcolare și se practică de la cele mai fragede vârste, la nivel individual sau de grup și este modalitatea prin care sunt evidențiate valorile legate de comunitate, de ajutorul adus aproapelui și de atașamentul față de semenii, față de mediul înconjurător, față de pace și libertate.

Protecția mediului este o prioritate a lumii contemporane, se regăsește în Strategia de Dezvoltare Durabilă a Uniunii Europene, pune accent pe creșterea gradului de responsabilitate a cetățenilor față de mediul înconjurător și de problemele sale și urmărește asimilarea de cunoștințe, formarea unor atitudini și comportamente de-

zirabile față de natură. Informațiile științifice legate de protejarea mediului pot fi achiziționate în cadrul educației formale, dar consolidarea lor, formarea deprinderilor care să motiveze conduitele și normele eco-civice se vor dobândi numai prin activitățile practice din activitățile extracurriculare.

Educația pentru alimentație sănătoasă este o altă direcție a noilor educații și reprezintă activitățile organizate în scopul educării copiilor pentru alimentație și nutriție sănătoasă. Ca orice deprindere, adoptarea unui regim de viață sănătos trebuie făcută din copilărie, având în vedere faptul că, la nivel mondial, obezitatea reprezintă o problemă care afectează multe persoane, iar alimentația sănătoasă și rațională poate îmbunătăți controlul greutății și al sănătății.

Educația financiară are scopul de a educa capacitatea copiilor pentru a înțelege cum funcționează banii, de a face cheltuieli bazate pe raționamente, de a-i gestiona în mod corect. Copiii pot învăța despre ce înseamnă disciplina financiară, devin conștienți de valoarea obiectelor, cunoștințele fiind folosite pe tot parcursul vieții.

Educația pentru pace și cooperare se realizează prin activități care valorizează capacitățile copiilor de a soluționa problemele pe calea dialogului, a cooperării și dezvoltării relațiilor dintre ei. La vârsta școlarității mici, obiectivele educației pentru pace și cooperare pot fi realizate prin lecturi, povestiri, memorizări, vizionare de filme.

Educația pentru cetățenie democratică este acea latură a educației care urmărește formarea unei personalități adaptabile la continua schimbare a lumii, a unei personalități capabile de a se implica activ în luarea deciziilor, de a respecta drepturile și responsabilitățile celorlalți. Copiii sunt învățați să ia atitudine împotriva violenței, agresivității și intoleranței, să respecte diversitatea și să valorizeze pozitiv diferențele dintre ei.

Educația interculturală realizează cunoașterea și acceptarea altor culturi, în condițiile în care, prin intermediul proiectelor Erasmus, cresc posibilitățile interacțiunilor și contactelor cu persoane sau grupuri din alte țări, a interacțiunilor dintre școală și diferite instituții cu caracter educativ, cultural. Cunoașterea tradițiilor și obiceiurilor altor culturi, precum și promovarea culturii naționale sunt obiective ce pot fi atinse mai mult prin intermediul activităților extracurriculare.

Educația pentru timp liber este o latură a noilor educații ce cuprinde componente culturale, artistice, turistice sau sociale și urmărește dezvoltarea competenței copilului de a gestiona în mod rațional timpul liber, așa încât să aleagă ceea ce-l satisface mai mult, să se relaxeze. Școala poartă responsabilitatea pentru alegerea activităților de timp liber și poate informa copiii și familiile lor despre posibilitățile

de petrecere a timpului liber. Multe din activitățile învățate la școală, în cadrul educației formale, pot fi incluse în programul de timp liber: cititul poveștilor, recitarea cu intonație, practicarea la activități sportive. Ele vor contribui la dezvoltarea copilului pentru a deveni adultul de mâine, capabil să ia decizii care să-i aducă împliniri și satisfacții.

Concluzie

Activitățile extracurriculare contribuie la dezvoltarea psihică a copiilor, deoarece promovează acțiuni ce cresc stima de sine și autovalorizarea, reprezintă un mod de a cunoaște și prețui valorile folclorice, culturale și istorice ale poporului, oferă prilejul de a descoperi surse de informații din diferite domenii. Informațiile dobândite în cadrul activităților extracurriculare pot fi folosite în activitățile formale, fixând și consolidând cunoștințele, ajutându-i să folosească sursele informaționale, să alcătuiască colecții, să-și asume responsabilități și să se supună regulilor, să învețe cum să învețe.

Activitățile extracurriculare au o mare importanță în completarea procesului de învățare datorită caracterului practic-aplicativ și atractiv pe care îl au. Copilul este pus în situația să facă, să experimenteze prin forțele proprii. Profesorii reușesc astfel să pună în practică sfatul lui Pestalozzi: „Lăsați copilul să vadă, să audă, să descopere, să cadă, să se ridice și să se înșele. Nu folosiți cuvinte când acțiunea, faptul însuși sunt posibile.”

Activitățile extracurriculare au impact major asupra maturizării sociale a copiilor, a pregătirii acestora pentru a face față relațiilor sociale din mediul în care trăiesc, prin adoptarea de atitudini, comportamente, sentimente sociale în diversele împrejurări ale vieții. Implicarea activă în comunitate și luarea deciziilor, sporesc capacitatea de socializare, îi învață rolurile variabile pe care oamenii le pot avea în societate, determină copiii să fie responsabili, spontani, colaboranți, să lucreze în echipă, să aplice cunoștințele învățate, să învețe lucruri noi, să înțeleagă problemele comunității, să aprecieze latura pragmatică a activităților, să nu risipească timpul.

Referințe bibliografice:

1. BOCOȘ, M.-D. Didactica disciplinelor pedagogice, un cadru constructivist. București: Ed. Paralela 45, 2007. ISBN-978-973-47-2482-6
2. CERKEZ, M., COSTEA, O.; SARIVAN, L. Educația nonformală și informală: realități și perspective în școala românească. București: Editura Didactică și Pedagogică 2009. ISBN-978-973-30-2605-1

3. COSTEA, O. Educația nonformală și informală: realități și perspective în școala românească. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2009. ISBN-978-973-30-2605-1
4. COZMA, T. Școala și educațiile paralele. Iași: Universitatea Al. I. Cuza, 1988.
5. CREȚU, D.M. Psihopedagogie - Elemente de formare a profesorilor. Sibiu: Editura Imago, 1999. ISBN-973-9213-66-9
6. CREȚU, G. Valorificarea dimensiunilor formative ale activităților extra-curriculare în învățământul preșcolar - Lucrare metodică-științifică pentru obținerea gradului, Coord. Jeder, Daniela, Suceava, 2019.
7. CUCOȘ, C. Pedagogie. Iași: Editura Polirom, 2002, ISBN-973-681-063-1
8. JINGA, I., ISTRATE, E. Manual de pedagogie. București: Editura All, 2008. ISBN-978-973-571-632-5
9. MACAVEI, E. Pedagogie. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1997, ISBN-973-30-5596-4
10. NICOLA, I. Tratat de pedagogie școlară. București: Editura Aramis, 2003, ISBN-973-8473-64-0
11. REPIDA, T. Educația nonformală: abordare teoretică și metodologică. Note de curs, Editura Universității de Stat din Moldova, Facultatea de Științe ale Educației, Chișinău, Republica Moldova.
12. VĂIDEANU, G. Educația la frontiera dintre milenii. București: Editura Politică, 1988, ISBN/COD 693562IP13D1918ED.

JOCUL SIMBOLIC: O CALE PENTRU ÎMBUNĂTĂȚIREA STIMEI DE SINE ȘI CREATIVITĂȚII ÎN MEDIUL ȘCOLAR

L enuța BURLACU,
drd, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău
0009-0000-6176-618X

Rezumat. *Jocul simbolic prin activități Sandtray Play facilitează exprimarea emoțiilor și ideilor elevilor într-un mod nonverbal, sprijinind astfel dezvoltarea stimei de sine și a creativității. Creînd elevilor un cadru nonformal de exprimare liberă și oferindu-le un spațiu sigur pentru explorare personală, aceștia pot să găsească în mod creativ soluții la problemele lor și să își mobilizeze resursele personale. Această abordare nonformală în mediul formal se dovedește a fi inovativă prin faptul că pune accent pe dezvoltarea globală a elevilor și poate fi integrată în diverse discipline. Activitățile dezvoltă comunicarea și sunt o resursă pentru cadrele didactice prin climatul plăcut și motivant ce se creează.*

Cuvinte-cheie: *Sandtray, joc simbolic, stimă de sine, creativitate, dezvoltare emoțională.*

SYMBOLIC PLAY: A PATHWAY TO ENHANCING SELF-ESTEEM AND CREATIVITY IN THE SCHOOL ENVIRONMENT

Summary. *Symbolic play through Sandtray Play activities facilitates the expression of students' emotions and ideas in a nonverbal manner, thereby supporting the development of self-esteem and creativity. By providing students with a non-formal framework for free expression and a safe space for personal exploration, they can creatively find solutions to their problems and access their personal resources. This non-formal approach within the formal environment proves to be innovative as it emphasizes the holistic development of students and can be integrated into various disciplines. The activities enhance communication and serve as a resource for teachers by creating a pleasant and motivating climate.*

Keywords: *Sandtray, symbolic play, self-esteem, creativity, emotional development.*

În prezent, într-o lume în care tehnologia a avansat rapid, interacțiunile elevilor se mută în rețelele virtuale, iar abilitățile sociale și creative devin o prioritate. Pentru a asigura o dezvoltare armonioasă a elevilor, educația trebuie să se adapteze pentru a răspunde acestor provocări. Jocul ca activitate este inclus atât în instruirea formală ca metodă didactică, cât și în cea nonformală pentru a facilita interacțiunea, a crea o experiență de învățare. Copiii învață primind informația cu ajutorul simțurilor, prin intermediul corpului. Așadar, experiența este cea care construiește înțelegerea despre mediu, despre lume [Piaget J., 1970] și pedagogi de seamă susțin învățarea prin experiență [Kolb D. A.1984], [Vygotsky L.S.1978], [Dewey J.1938]. În acest con-

text, al creării experienței și nu oricum, ci prin joc a apărut ca instrument Sandtray Play în mediul educațional conceput ca metodă de Kristin Unnsteinsdottir, descrisă în cartea „Sandplay&Storytelling: Impactul gândirii imaginative asupra învățării și dezvoltării copiilor”. Sandtray Play în mediul educațional are ca obiectiv crearea unui cadru în care elevul să poată să exploreze liber și în siguranță prin intermediul jocului cu nisip și miniaturi, având posibilitatea de a se exprima așa cum simte în acel moment și a concretiza aceasta într-o scenă, un produs al activității sale. Elevul poate crea ce dorește în tava cu nisip, având la dispoziția sa un set de miniaturi din care alege ce să rămână în povestea lui. Stimularea impulsului creativ este scopul principal al acestor activități. Noi posibilități creative apar în momentul în care elevul ia contact cu nisipul și materialele puse la dispoziție. Voi ilustra în tabelul următor sinteza unui proces de joc simbolic prin Sandtray Play, materialele și acțiunea asupra proceselor psihice:

Tabel 1. Sinteza procesului de joc prin Sandtray Play și principalele procese psihice implicate

Observarea atentă, fără a vorbi, de către practicianul Sandtray Play pe tot parcursul desfășurării activității			
Materiale utilizate în Sandtray Play în educație	Activitatea elevului	Procese psihice	Produsul final original
- Tava cu nisip și apă - Miniaturi de diferite forme și categorii	- Elevul poate da formă și modela nisipul cum dorește - Elevul alege ce miniaturi vor fi puse în tavă	Imaginația Creativitatea Percepția Afectivitatea Aria limbajului	Scena creată în tava cu nisip reprezentând ceea ce rămâne la final Povestea creată pe baza scenei
Nonverbal Verbal			

Procesul psihic abordat în articolul de față, anume creativitatea, este unul interactiv, între două tipuri de gândire: direcționată și nedirecționată [Jung. C. G. 1971]. Prin procesul creativ de joc simbolic se produce o deschidere receptivă către gândirea nedirecționată, inconștientă. Elevul se angajează în jocul ce stimulează imaginația creativă, gândirea nedirecționată. În același timp, se produce o oscilație

între gândirea nedirecționată și cea direcționată, ceea ce derivă din activitatea impulsivă și stimulii din exterior [Colin Martindale, 2000]. Poveștile pe care elevii aleg să le spună pe baza scenei create stimulează noutatea percepției. Este ceva nou, nu a mai fost repetat, chiar dacă a pornit de la ceea ce era cunoscut, acum are altă formă, originală. Copilul simte importanța produsului creat de el, investit cu afect. Pentru a evidenția aspectele relevante ale efectelor asupra psihicului și dezvoltării pe care o realizează elevii în timpul activității, vom prezenta un studiu de caz. Pe parcursul a 12 ani de zile am lucrat în calitate de psiholog școlar în România și am avut activități atât individuale, cât și cu grupuri de elevi. Pe baza cazuisticii am sintetizat următoarele concluzii despre activitățile Sandtray Play în mediul educational:

- Motivație crescută – 90 la sută din elevi manifestă interes crescut și doresc să se joace și să creeze scene în nisip, dezvoltă o complianță bună față de aceste activități.
- Reducerea stresului, majoritatea elevilor și-au îmbunătățit starea de bine în urma derulării activităților Sandtray Play,
- Îmbunătățirea abilităților de limbaj - de la o sesiune la alta se vad modificări semnificative în felul în care construiesc poveștile, acestea devin mai coerente.
- Întărirea imaginii de sine și, implicit, a stimei de sine prin dezvoltarea expresiei de sine, a ceva din interior care este făcut vizibil la exterior
- Dezvoltarea capacității de autoreglare, prin stimularea creativității și identificarea unor noi modalități de rezolvare de probleme.

Subiectul următorului studiu de caz este: I.S. are vârsta de 9 ani, vine în consiliere, evaluat la un centru de servicii logopedice ca având o dislexie ușoară, amână efectuarea temelor, are dificultăți în a-și face prieteni, iar mecanismul ei de coping este evitarea, astfel că în pauze stă retrasă și nu relaționează cu ceilalți colegi. Participă în ședințele de consiliere individuală la solicitarea mamei și a profesorului învățător de la clasă. I.S. beneficiază timp de 3 luni de sesiuni Sandtray Play, timp în care construiește 16 scene în nisip cu miniaturi cu o frecvență de o sesiune de consiliere pe săptămână. Voi prezenta aici scenele din procesul de joc în nisip cele mai relevante pentru progres în acest studiu de caz și care susține ipoteza că:

- Participarea elevilor la activități de joc simbolic prin Sandtray Play are un impact semnificativ asupra exprimării emoțiilor și ideilor, contribuind astfel la creșterea stimei de sine și a creativității acestora.

Pentru început, subiectul alege să lucreze într-un colț al tăvii cu nisip, cel din stânga sus, iar următoarea scenă, așa cum se poate vedea în figura 1, o construiește mutându-se pe colțul opus al tăvii, respectiv dreapta jos. Cu alte cuvinte, focusul

se mută de pe o parte pe alta a spațiului de construit al tăvii cu nisip, iar o parte din tavă rămâne nelucrată. La cea de-a doua tavă subiectul ajunge să construiască o poveste pe baza scenei Sandtray Play. Simbolurile din povestea fetei oferă o bogată paletă de interpretări care reflectă teme de apartenență, sprijin emoțional și adaptare la schimbări. Ele subliniază nu doar experiențele de zi cu zi ale subiectului, ci și nevoile sale fundamentale de conectare și acceptare, oferind o înțelegere profundă a cazului.

Figura 1: Tăvile construite în ședințele 1 și 2

Povestea construită în ședința 2, imediat după ce finalizează tava:

Într-o zi mi-am luat o casă mare în care aveam și o curte. Mi-am invitat colegii, mi-am luat și un câine pe nume Cookie. Mi-am luat și brad, flori și o mașină nouă. Între timp, mama făcea mâncare, eu mă jucam cu Cookie „de-a ascunselea”. Eu m-am ascuns. Cookie trebuia să mă găsească, dar nu m-a găsit. Mama m-a chemat la masă. Cookie m-a găsit pentru că mama m-a chemat la masă. Apoi eu trebuia să îl gătesc pe Cookie. Eu l-am găsit sub brad. Mama mi-a zis să stau în casă, eu nu am vrut. Cookie a fost supărat și a stat în casă cu mine. Ne-am dus sus la etajul I. Eu cu Cookie ne-am jucat cu puzzle, apoi am citit, am desenat până s-a făcut târziu. Eu m-am mutat din școala în care am fost. M-am mutat la o școală în care nu aveam prieteni. Profesoara mi-a zis să îmi zic numele și de unde sunt. Doamna a zis să spună toți numele lor. Așa mi-am făcut prieteni.

Propozițiile poveștii sunt simple și descriptive, iar tematica vine în compensarea dificultăților despre care știm că se confruntă subiectul. Învățarea prin experiență, susținută de David A. Kolb [1984], se produce în tava cu nisip și este pusă în cuvinte prin narațiune. Sandtray Play încurajează gândirea creativă și explorarea ideilor. Prin manipularea materialelor și crearea de scenarii, elevii își dezvoltă abilitățile de rezolvare a problemelor și gândirea divergentă. Aceasta este esențială pentru stimularea creativității, iar experiențele de învățare prin joc simbolic favorizează formarea de noi perspective, soluții la problemele vieții. Narațiunea care decurge din scena cre-

ată în tava cu nisip va continua în sesiunile următoare. Avem astfel posibilitatea să urmărim direcția de dezvoltare a subiectului.

În următoarele sesiuni, activarea resurselor interioare se face accesând o amintire pe care o reface în scena de joc simbolic. De data aceasta întreaga suprafață a tăvii este folosită pentru a construi o scenă în nisip. Simbolistica miniaturilor și a întregii povești oferă perspective interesante asupra experiențelor, relațiilor și emoțiilor sale. Mediul în care se desfășoară scena reflectă relaxarea, este un spațiu diferențiat în două zone: apă și pământ. Conectarea în psihic cu straturi profunde, experimentarea sentimentelor de siguranță, relaxare, bucurie, sunt necesare pentru a reduce tensiunea în psihic. Teoria polivagală a lui Stephen Porges [2011] subliniază importanța sistemului nervos autonom în reglarea emoțiilor și comportamentului. Conectarea la resursele interioare ajută la activarea răspunsului de relaxare. Dr Barbara Turner [2004] a scris despre impactul jocului cu nisip asupra dezvoltării emoționale, subliniind importanța conectării cu straturile arhetipale în inconștient, de unde sunt activate resursele interne. Mai jos sunt: imaginea tăvii construite de subiectul studiului de caz la care facem referire și povestea asociată acestei scene de joc simbolic.

Figura 2: Tavă cu povestea în nisip, ședința 6

Povestea din ședința 6 redată așa cum subiectul a spus-o: *Era într-o zi de vară când eu cu mama și cu tuși am fost la plaja. Noi am mers cu mașina să vedem unde mai era loc. Mai erau cațiva oameni, pe un drum de pamânt făcut de oameni. Valurile erau foarte mari. Eu m-am dus cu mama și cu tuși în apă. Ne-am bronzat și am*

mâncat un sandvici toate trei. A venit și tati, după a venit și fratele meu și ne-am dus cu toții în apă. Și când era bariera să nu mai mergem înainte, noi ne-am dus. Eu aveam colacul. Fratele meu era înalt, frumos și știa să înoate. Tata era foarte înalt, blând și frumos și uneori pretențios. Și știa și el să înoate. Mama nu știa să înoate, dar avea un colac. Mami ești foarte frumoasă, blândă, bună și drăguță. Tuși este frumoasă, blândă, bună cu mine, îmi dă tot ce vreau și înaltă. Ziua asta a fost foarte frumoasă! Sfârșit!

Analizând temele principale din această narațiune putem să observăm cum, prin aducerea în prim plan a persoanelor semnificative, subiectul accesează părți sănătoase din psihic pe care Eul se poate sprijini în căutarea echilibrului în drumul său către adaptarea la realitatea obiectivă, am sintetizat următoarele aspecte:

- Mediul și vara, ca anotimp, sunt asociate cu vacanța, libertatea și bucuria, reflectând dorința copilului de a se bucura de viață și de a experimenta noi aventuri.
- Prezența membrilor familiei: a mamei, tatălui, bunicii și fratelui sugerează o unitate familială puternică. Fetița își exprimă admirația și afecțiunea față de fiecare membru al familiei, ceea ce indică o relație sănătoasă și plină de iubire. Tata apare ca o figură protectoare și autoritară, în timp ce mama, deși nu știe să înoate, este descrisă ca fiind blândă și iubitoare.
- Percepția despre sine și stima de sine sugerează o imagine de sine sănătoasă care s-a dezvoltat în interiorul familiei, face aprecieri pozitive despre ea însăși și despre cei dragi. Afirmarea calităților pozitive ale mamei și bunicii poate reflecta dorința de a se identifica cu aceste trăsături. Dora Kalff [2003] susține că în drumul către dezvoltare un stadiu important este întoarcerea într-un stadiu primar Margaret Lowenfeld [1988], acela când copilul experimentează îngrijire și siguranță, din acest loc începe dezvoltarea noii calități necesare adaptării la mediu. Eul face munca de adaptare, iar integrarea unei noi calități în conștient se cere antrenată. În următoarea etapă semnificativă pentru procesul de joc simbolic în nisip, narațiunea se intensifică. Stadiul eroinei vine cu încercări, vedem acest aspect atât în imaginea tăvii cu nisip, cât și în povestea care decurge de aici și pe care subiectul o spune. În continuare prezint scena din ședința 10 și narațiunea:

Figura 3: Tavă cu povestea în nisip, ședința 10

Povestea din ședința 10 redată așa cum subiectul a spus-o: *Era un concurs. Cele șase prințese au mai rămas în joc. Erau 20 de prințese. Regina avea 3 premii: un săpun de 100 de ml, cel mai tare premiu – o statuie cu un joc de lumini, și ceva în scoică. Ele trebuiau să parcurgă 5 nivele, cele 6 prințese trebuiau să parcurgă 5 nivele ca să câștige. Primul nivel era să ia steagurile mergând prin lavă, dar erau și pietre acolo pe care ele le săreau. Întoarcerea era pe apă, să înoate cu steagul până la regină. Prima prințesă a sărit 3 pietre. S-a ars la picior și s-a dus la apă și i-a dus reginei. A doua prințesă și-a rupt rochia ca să sară pe pietre. A luat steagul și a mers până la regină. A treia prințesă s-a ars la mâini și la picioare și nu a mai vrut. A patra a sărit până la steagul ei, dar ea nu putea să înoate, s-a scufundat cu rochia și a murit. A cincea prințesă a zburat până la steagul ei și a reușit. A șasea prințesă a reușit să treacă, dar nu a putut să ia steagul pentru că era arsă și o dureau mâinile. Au rămas doar 3 printese. A treia a ajuns la scoică și a deschis-o, a luat prințul și s-a căsătorit și au trăit fericiți până la adânci bătrânețe.*

Temele din această narațiune arată forța și calitățile Eului ce sunt antrenate în planul imaginației: cele 20 de prințese reprezintă una singură de fapt, fiecare fiind încercări de a asimila și integra aceste calități necesare succesului: perseverența, curajul, încrederea. Lava poate simboliza obstacolele și dificultățile, iar pietrele reprezintă provocările specifice pe care trebuie să le depășească fiecare prințesă. Aceste elemente sugerează că drumul către succes nu este ușor și implică ieșirea din zona de confort. Steagul simbolizează un aspect ce ține de identitate. Fiecare prințesă încearcă să-l obțină, dar nu toate reușesc. Arsurile și rănilor suferite de prințese pot

simboliza suferințele emoționale sau dificultățile întâmpinate în sarcinile de zi cu zi și cum sunt resimțite corporal. Faptul că este pus în joc face ca emoția resimțită să fie depășită, euș iese învingător în cele din urmă. Robert Epstein 1999 a sugerat că relaxarea mentală permite creierului să facă conexiuni mai libere între idei, facilitând procesul creativ. Activitățile prin joc simbolic au creat distanța emoțională prin care subiectul să poată experimenta sentimentele neplăcute și să găsească soluții pentru a le depăși. În urma ședințelor de consiliere prin joc simbolic Sandtray Play s-au înregistrat rezultate semnificative în aria socializării, comportamentele de retragere și evitare au scăzut în frecvență, a crescut nivelul stimei de sine aflăm din aplicarea inventarului Coopersmith. De asemenea, au apărut comportamente noi, inițierea unor activități în cadrul grupului, stare de bine generală îmbunătățită vizibil, îmbunătățirea abilităților de citit au constituit o variabilă importantă, deoarece ritmul mai lent de lecturare reprezenta un obstacol în afirmarea de sine în fața grupului.

Concluzii. Activitățile de joc simbolic Sandtray Play, se dovedesc a fi extrem de eficiente în facilitarea exprimării nonverbale a emoțiilor și ideilor elevilor. Această metodă promovează un mediu sigur în care elevii pot să se exploreze creativ și să-și dezvolte resursele personale. Prin oferirea unui cadru de joc simbolic unde este stimulat impulsul creativ, originalitatea produsului activității, elevii își vizualizează și verbalizează emoțiile, ceea ce duce la o conștientizare mai profundă a identității lor și la o creștere a încrederii în propriile abilități creative. Activitățile de joc simbolic facilitează gândirea divergentă, esențială pentru rezolvarea creativă a problemelor. Prin manipularea materialelor și crearea de scenarii, elevii își dezvoltă capacitatea de a explora multiple soluții, esențiale într-o lume în continuă schimbare. Modalitatea prin care putem să integrăm aceste activități nonformale într-un mediu formal rămâne să fie pusă în practică de cât mai multe școli și adaptată la nevoile grupului. În prezent, în România sunt școli în București, Constanța și Timișoara unde se derulează cu succes astfel de proiecte, fiind de mare ajutor în integrarea elevilor cu CES. Dorim să extindem această cercetare și să explorăm și alte variabile, cum ar fi: reducerea stresului, anxietății, dezvoltarea abilităților de comunicare sau în aria autonomiei personale.

Referințe bibliografice:

1. AMMANN, R. *Terapia prin jocul cu Nisip – Sandplay, Drumul creator al dezvoltării personalității*, Editura Trei, 2014.
2. ANIȚEI, M., CHRAIF, M., BURTĂVERDE, V., MIHĂILĂ, T. *Tratat de psihologia personalității*. București: TREI, 2009. 467 p. ISBN 978-606-719-538-5;

3. ANTOHE, G., BARNA, I. *Psihopedagogia jocului*. Galați: Editura Fundației Universitare Dunărea de Jos, 2006. 119 p. ISBN 973-627-280-X
4. BRADWAY, K. & McCOORD, B, *Sandplay – Silent Workshop of the Psyche*. Routledge, 1997, 232 p. ISBN: 0415150752
5. DAMASIO A., *Self Comes to Mind: Constructing the Conscious Brain*. SUA, Knopf Doubleday Publishing Group, 2012.416 p.ISBN: 030-747-495X
6. DEWEY, J. *Experience and Education*. New York: Kappa Delta Pi. 1938, 80p. ISBN: 978-0028657303
7. EPSTEIN, R, *The Big Book Of Creativity Games*, editura Mcgraw-Hill Education – Europe, 2000, 223 p.,ISBN-9780071361767
8. JUNG C G, *Dezvoltarea personalitatii*, ed. Trei, 2006, 248 p. ISBN 973-707-062-3
9. KALFF, D, *Sandplay – a therapeutic approach of the psyche*, Temenos Press & Learning Center, 2003. 169 p.ISBN 0-9728517-0-4
10. KOLB, D. A. *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. 1984, 256 p.ISBN: 978-0133019601
11. LOWENFELD, M. *Understanding Children's Sandplay, Lowenfeld's World Technique*, editura Margaret Lowenfeld Trust, 2012. 281 p. ISBN 0952178893
12. PIAGET, J. *The Science of Education and the Psychology of the Child*. New York: Orion Press. 1970, 192 p.ISBN: 978-0060417243.
13. PORGES, S.W., *Ghidul Teoriei Polivagale- Puterea de transformare pe care ti-o oferă starea de siguranță și conectare*, Editura Herald, 2022, 256p. ISBN:5948417500193
14. RACU, A; POPOVICI, D.V;ANATOL, D; RACU, S; *Psihopedagogia Integrării*, Tipografia Centrală, 2010.180 p. ISBN 978-9975-78-845-8
15. TURNER, B. & UNSTEINDOTTIR K., *Sandplay and Storytelling, The Impact of Imaginative Thinking on Children's Learning and Development*, Temenos Press & Learning Center,2011. 266 p. ISBN 09728517-4-9
16. TURNER, B A. *The Handbook of Sandplay Therapy*, Cloverdale, CA, ed. Temenos Press, 2004. 204p. ISBN 9780972851732.
17. VYGOTSKY, L. S., *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.,1978,159 p. ISBN: 978-0674004127

INCLUZIUNEA ȘI DIVERSITATEA ÎN EDUCAȚIE: IMAGOLOGIA ȘI CONCEPTUL DE ALTERITATE ÎN ABORDĂRILE EDUCAȚIONALE FORMALE ȘI NONFORMALE

Ioana-Mădălina VIZITEU,

doctorand,

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău,

ORCID: 0009-0006-2022-1128

Rezumat. *Articolul explorează rolul imagologiei și al conceptului de alteritate în educația interculturală, evidențiind impactul acestor abordări asupra dezvoltării competențelor interculturale și a unei identități incluzive în mediul școlar. Structurat pe două direcții - formală și nonformală - cadrul de învățare include activități ce combină studiul comparativ al literaturii, proiectele de cercetare și atelierele de dezvoltare a empatiei, precum și evenimente extracurriculare, cum ar fi săptămânile multiculturale și parteneriatele școlare internaționale. Rezultatele obținute indică o creștere a empatiei și a toleranței, susținând un model educațional adaptat diversității și incluziunii.*

Cuvinte-cheie: *imagologie, educație formală, educație nonformală, diversitate, incluziune, competențe interculturale.*

Tema diversității și a incluziunii în educație devine tot mai relevantă în contextul interacțiunilor interculturale din mediul școlar. Abordarea imagologică și conceptul de alteritate oferă un cadru esențial pentru promovarea unei educații incluzive și tolerante. Imagologia, ca domeniu interdisciplinar, aduce în atenție reprezentările culturale și imaginea Celuilalt, fiind concretizată prin arsenalul literaturii, al psihosociologiei, al antropologiei culturale.

Imagologia explorează drumul de la natură la cultură parcurs de civilizația umană, fiind un instrument de cunoaștere a Celuilalt care contribuie la afirmarea identității fără teama de Celălalt, dar și fără anularea identității Celuilalt. În concepția lui Claude Lévi-Strauss, antropologia aduce o anumită idee despre lume și o modalitate înedită de a ridica probleme în concordanță cu noțiunile privind studiul socialului, urmărindu-se, în final, surprinderea omului total [¹Claude Levi-Strauss, 1978, p. 432]. Astfel, educația interculturală devine o platformă în care identitatea și alteritatea sunt conștientizate și valorificate în mod egal.

Lucian Boia definește această imagine a Celuilalt ca „străin” sau „alteritate,” explicând că „străin” este „un termen generic, înglobând, indiferent de componenta etnică, pe cei care reflectă un alt sistem de valori decât cel în genere acceptat sau impus” [²Lucian Boia, 1997, p. 177]. Acest concept subliniază importanța dezvoltării

educației incluzive, care încurajează acceptarea diversității și construirea unor relații sociale bazate pe respect.

Alexandru Duțu [³Alexandru Duțu, 1982, p. 133] distinge și el trei dimensiuni ale Celuilalt, proiectate într-un plan axiologic, ce surprinde emiterea judecăților de valoare, într-un alt plan, praxiologic – de această dată- apropierea prin acceptare, ori depărtarea prin negare, și un plan epistemic – recunoașterea sau ignorarea.

Cu alte cuvinte, abordarea imagologică, conform studiilor lui Alexandru Duțu, creează „o împletire de elemente comunicate de un om sau de o colectivitate” și favorizează înțelegerea Celuilalt ca parte integrantă a propriei identități [⁴Duțu, 1982, p. 37]. Această interdependență a identității și alterității este ilustrată de Todorov Tzvetan, care afirmă că „îi putem descoperi pe ceilalți în noi înșine, [...] eu este un altul” [⁵Tzvetan Todorov, 1994, p. 7]. Astfel, imagologia devine un mijloc de cunoaștere reciprocă, iar în educație poate stimula empatia și acceptarea diversității prin activități structurate și aplicate.

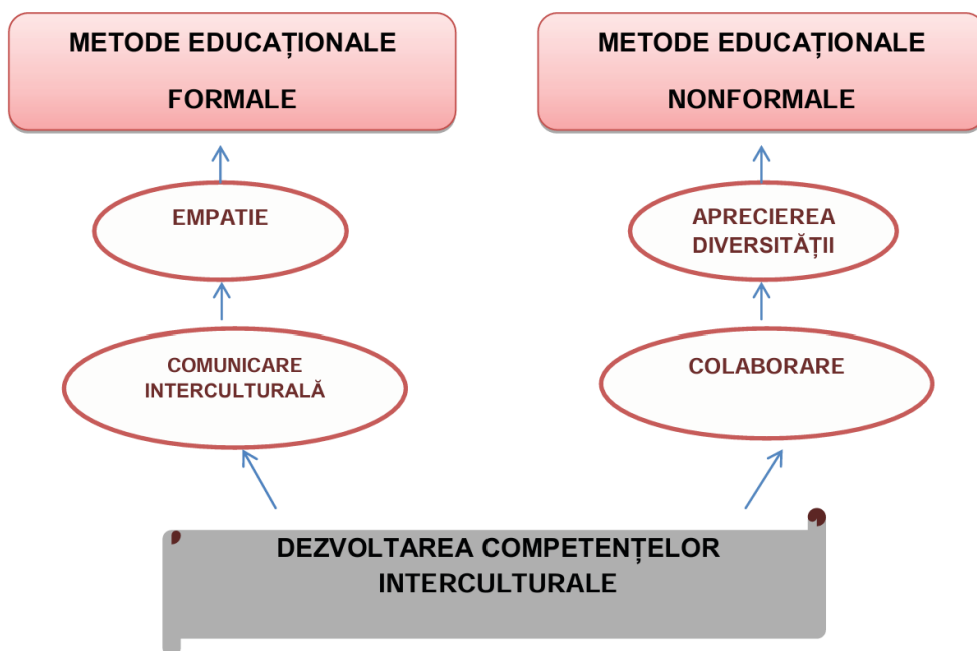
Pe măsură ce educația formală explorează conceptele de alteritate și imagologie prin intermediul disciplinelor de bază, cum ar fi limba și literatura, istoria și științele sociale, activitățile nonformale contribuie la transformarea teoriei în experiență prin interacțiuni interculturale directe. Această abordare mixtă – formală și nonformală – se dovedește a fi eficientă în cultivarea unei identități incluzive și flexibile, în care diferențele culturale și individuale sunt acceptate și valorizate.

Astfel, în educația formală, conceptele de alteritate și diversitate pot fi integrate prin studii de literatură interculturală, analize istorice sau dezbateri structurate în clase, unde elevii au ocazia să discute și să înțeleagă perspective culturale diverse. În paralel, activitățile nonformale aduc un plus de profunzime prin implicarea elevilor în contexte reale de interacțiune interculturală. Aici, ei pot experimenta și reflecta asupra diferențelor culturale într-un mod personal, ceea ce stimulează o deschidere sinceră și o empatie activă față de ceilalți.

Integrarea imagologiei și alterității în educație printr-o simbioză de activități formale și nonformale devine un instrument esențial pentru formarea unor competențe interculturale autentice. Activitățile formale desfășurate în cadrul curriculumului asigură fundamentele teoretice și analitice necesare, în timp ce activitățile nonformale facilitează experiențe directe de învățare interculturală, oferindu-le elevilor oportunitatea de a transforma cunoștințele în atitudini și comportamente incluzive.

În altă ordine de idei, activitățile educaționale formale și nonformale reprezintă modalități esențiale prin care valorile incluzive și interculturale sunt implementate în mediul școlar, contribuind astfel la dezvoltarea unei conștiințe empatice și la înțelegerea conceptului de alteritate.

Figura 1. Simbioza activităților formale și nonformale în dezvoltarea competențelor interculturale

Activitățile formale permit integrarea acestor principii direct în cadrul curriculumului, oferind elevilor oportunitatea de a explora diversitatea prin disciplinele de bază.

O metodă eficientă în acest sens este *studiul comparativ al literaturii interculturale*, desfășurat în cadrul orelor de literatură, prin care elevii au ocazia să analizeze opere din diferite culturi. Acest tip de activitate facilitează întâlnirea elevilor cu o varietate de perspective culturale și îi ajută să aprofundeze conceptul de Celălalt. De exemplu, prin compararea personajelor și a temelor referitoare la alteritate din literatura română și cea franceză, elevii învață să identifice atât asemănările, cât și diferențele, fapt ce le dezvoltă empatia și înțelegerea față de alte valori și tradiții culturale. Aceste activități contribuie la formarea unei identități flexibile, reflectând diversitatea în mod natural și profund.

O altă metodă formală care promovează interacțiunea interculturală este reprezentată de *proiectele de cercetare interdisciplinare*, în cadrul cărora elevii studiază tradițiile și valorile culturale ale unor comunități diverse. Aceste proiecte, concepute pentru a încuraja o abordare reflexivă, îi determină pe elevi să recunoască importanța cunoașterii reciproce, a acceptării și a respectului pentru celălalt.

Elevii pot selecta o cultură distinctă pentru a o investiga în profunzime, prezentând ulterior concluziile în cadrul clasei. Astfel, proiectele de cercetare devin un mijloc prin care elevii sunt invitați să aprecieze diversitatea, iar actul de învățare transcende simplele concepte teoretice, transformându-se într-o experiență educativă complexă.

Atelierele de dezvoltare a empatiei completează acest demers, având rolul de a cultiva abilitățile de ascultare activă și înțelegere profundă a alterității. Activitățile, desfășurate în orele de dezvoltare personală, pot include sesiuni de tip „Cercuri de empatie”, unde elevii își împărtășesc experiențele personale privind diversitatea și discută despre importanța acceptării acesteia. Prin aceste ateliere, elevii sunt încurajați să își exprime deschis gândurile și să asculte activ experiențele colegilor, dezvoltând o conștiință socială armonioasă, pregătindu-se pentru o interacțiune socială matură și tolerantă.

Pe de altă parte, **activitățile nonformale**, desfășurate în afara curriculumului tradițional, completează formarea elevilor prin experiențe directe și practice. *Săptămâna Multiculturală*, un eveniment anual dedicat diversității culturale, oferă elevilor ocazia să participe la prezentări tematice, expoziții de artă și activități culinare tradiționale. Fiecare zi a evenimentului poate fi consacrată unei culturi specifice, iar elevii, implicați activ în organizare, contribuie la prezentarea unor elemente unice și autentice. Această experiență participativă stimulează în mod direct empatia și curiozitatea față de alte culturi, dezvoltându-le deschiderea față de diversitate.

În mod similar, *cluburile de lectură interculturală* sunt concepute pentru a le permite elevilor să exploreze și să descopere valori și teme culturale variate prin opere literare din întreaga lume. Întâlnirile lunare dedicate acestor lecturi oferă elevilor o platformă unde pot reflecta asupra diversității și pot dezvolta abilități de reflecție critică, cultivând astfel o perspectivă interculturală matură și informată. Prin dezbaterile și discuțiile din cadrul clubului, elevii își extind orizontul cultural și înțeleg mai bine contextul global în care își desfășoară activitatea educațională.

Nu în ultimul rând, *proiectele de parteneriat cu școli internaționale* le oferă elevilor ocazia de a experimenta interacțiunea interculturală într-un mod direct și autentic. Colaborările cu elevi din alte țări permit desfășurarea unor sesiuni de schimb cultural, prin care elevii au ocazia să discute despre diferențele și similaritățile experiențelor lor educaționale, descoperind perspective noi și valoroase asupra culturii și valorilor umane universale. Aceste parteneriate facilitează atât dezvoltarea abilităților de comunicare interculturală, cât și o înțelegere mai profundă a conceptelor de incluziune și diversitate.

Astfel, printr-un ansamblu de activități formale și nonformale, imagologia și alteritatea devin instrumente fundamentale în educație, ajutând la crearea unui mediu școlar incluziv, care încurajează elevii să accepte și să valorizeze diversitatea. Această abordare holistică formează tineri cu o identitate solidă și flexibilă, capabili să trăiască armonios într-o societate globalizată, unde respectul și empatia față de celălalt devin valori esențiale.

Tabelul 1: Activități educaționale formale și nonformale pentru dezvoltarea competențelor interculturale

Activitate	Tipul activității	Obiectiv principal	Exemplu practic
Studiul comparativ al literaturii interculturale	Formală	Înțelegerea alterității prin opere literare	Analizarea personajelor și temelor legate de alteritate în literatura română și cea franceză
Proiecte de cercetare interdisciplinare	Formală	Explorarea tradițiilor și valorilor culturale diferite	Studierea unei culturi diferite și prezentarea concluziilor în clasă
Ateliere de dezvoltare a empatiei	Formală	Stimularea ascultării active și empatiei	Sesiuni de „Cercuri de empatie” în orele de dezvoltare personală
Săptămâna Multiculturală	Nonformală	Expunerea directă la diversitatea culturală	Prezentări culturale și expoziții de artă și gastronomie tradițională
Cluburi de lectură interculturală	Nonformală	Reflectarea asupra diversității culturale	Întâlniri lunare pentru explorarea literaturii din diferite culturi
Proiecte de parteneriat cu școli internaționale	Nonformală	Învățare prin interacțiune directă interculturală	Sesiuni de schimb cultural cu școli din alte țări

Referințe bibliografice:

1. Boia, Lucian. *Istorie și mit în conștiința românească*. București: Humanitas, 1997.
2. Cristea, Sorin. *Fundamentele pedagogiei. Teoria educației*. București: Editura Polirom, 2008.
3. Duțu, Alexandru. *Literatura comparată și istoria mentalităților*. București: Editura Univers, 1982.
4. Lévi-Strauss, Claude. *Antropologia structurală*. București: Editura Politică, 1978.
5. Todorov, Tzvetan. *Cucerirea Americii. Problema Celuilalt*. Traducere de Magda Jeanrenaud. Iași: Institutul European, 1994.

EXPLORAREA ȘI CLARIFICAREA CONCEPTULUI DE TULBURARE DE SPECTRU AUTIST

Carolina ZLENCO,

doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova

ORCID ID: 0000-0002-6430-9838

E-mail: czlenco@gmail.com

Rezumat. *Conținutul articolului se centrează pe analiza conceptuală și metodologică a conceptului tulburare de spectru autist, din perspectiva prezentării evoluției conceptului pe parcursul mai multor ani, delimitării caractersticilor și particularităților definitorii a acestuia, comparării nosologice în conformitate cu manualele de diagnostic internațional (DSM și ICD), care au analizat terminologia referitoare la patologia autistă, ș.a. Au fost utilizate un complex de metode de cercetare, printre care se evidențiază analiza și sinteza literaturii de specialitate, metoda deducției și inducției, precum și metoda comparației. Rezultatele cercetării prezentate în articol clarifică statutul actual al sintagmei tulburare de spectru autist și prefigurează premise privind selectarea ulterioară a metodelor empirice, care să permită identificarea certă a respondenților care se înscriu în categoria nosologică tulburare de spectru autist.*

Cuvintele-cheie: *concept, autism, tulburare de spectru autist, nosologie, metode empirice.*

EXPLORING AND CLARIFYING THE CONCEPT OF AUTISM SPECTRUM DISORDER

Summary. *The content of the article focuses on the conceptual and methodological analysis of the concept of autistic spectrum disorder, from the perspective of presenting the evolution of the concept over several years, delimiting its defining characteristics and particularities, nosological comparison in accordance with diagnostic manuals international (DSM and ICD), which analyzed the terminology related to autistic pathology, etc. The methods used were: a complex of research methods, among which the analysis and synthesis of specialized literature, the method of deduction and induction, as well as the method of comparison are highlighted. The research results presented in the article refer to the current status of the phrase autistic spectrum disorder and foreshadow premises regarding the subsequent selection of empirical methods, which will allow the definite identification of respondents who fall under the nosological category of autistic spectrum disorder.*

Keywords: *concept, autism, autism spectrum disorder, nosology, empirical methods.*

Introducere

Din perspectiva analizelor referitoare la elucidarea conceptului de autism, prezentul articol investighează detaliat aspectele-cheie ale acestei condiții psihice, precum trăsăturile distinctive ale autismului, cronologia primelor manifestări din punct de vedere ontogenetic, dinamica patologiei autiste pe parcursul vieții etc. Realizarea

unei incursiuni în istoria cercetării dedicate autismului, ne-a permis să identificăm evoluția în înțelegerea și diagnosticarea autismului ca tulburare, inclusiv accesarea în plan științific a sintagmei „tulburare de spectru autist”.

Istoricul termenului „autism” și a sintagmei „tulburare de spectru autist”

Analizând evoluția istorică a conceptului de „autism” și a sintagmei „tulburare de spectru autist” menționăm că, din perspectivă științifică istoricul conceptului debutează în urmă cu un secol și jumătate, înainte de cercetările pediatrului american Leo Kanner, considerat inițiatorul acestui domeniu.

Primele preocupări asupra fenomenului pot fi identificate în primele decenii ale secolului al XIX-lea, când un copil crescut în sălbăcie, capturat de vânători într-o pădure din Franța, a fost adus la Paris.

În acea perioadă, informațiile disponibile referitoare la astfel de copii prezentau caracteristici vagi, cu excepția unui caz notabil întâlnit în 1800 - cunoscut sub numele de Victor, „copilul de la Aveyron”, relatat de către medicul francez Jean Marc Gaspard Itard, sub sintagma „copilul descoperit în sălbăcie”. Itard l-a primit pe acest copil la Institutul Național pentru Surzi (Institut National des Jeunes Sourds de Paris) în 1801. Această instituție era un loc dedicat educației copiilor cu deficiență de auz, unde Itard a început să-l studieze și să-l educe pe Victor, încercând să-l integreze în societate și să-i dezvolte abilitățile de comunicare [7, p.110].

În ultimele două secole, istoria cercetării și reeducării cu referință la cazul denumit „copilul de la Aveyron”, precum și metodele pedagogice elaborate de Itard (1801), au continuat să servească drept punct de plecare pentru dezvoltarea tehnicilor utilizate în readaptarea copiilor cu deficiențe. Itard a folosit o serie de metode pedagogice inovatoare pentru a încerca să dezvolte abilitățile cognitive și sociale ale lui „Victor de la Aveyron”. Printre metodele concrete utilizate de medicul francez se numără:

- *stimularea senzorială* – folosită pentru a capta atenția lui Victor și a-l ajuta să facă diferența dintre diferite senzații. De exemplu, Itard a folosit sunete distincte, texturi variate și obiecte cu temperaturi diferite pentru a stimula percepția senzorială a copilului;
- *antrenamentul auditiv* – Itard a încercat să dezvolte capacitatea auditivă a lui Victor, folosind diverse sunete și muzică. Medicul, a observat că Victor reacționa mai mult la anumite sunete și a folosit această informație pentru a-l ajuta să-și dezvolte abilitățile de ascultare și de concentrare;
- *exerciții fizice și activități în aer liber* – Itard a încurajat activitățile fizice și timpul petrecut în natură, considerând că acestea ar putea contribui la

dezvoltarea sănătoasă a lui Victor. Medicul francez credea că, exercițiile fizice și jocurile îl vor ajuta pe copil să își dezvolte forța fizică și să învețe să interacționeze cu mediul înconjurător;

- *învățarea prin asociere* – această metodă a fost folosită pentru a-l învăța pe Victor să recunoască și să denumească obiecte. De exemplu, Itard i-a arătat lui Victor un obiect și i-a spus denumirea acestuia, repetând procesul până când Victor a început să facă legătură între obiect și cuvânt;
- *utilizarea recompenselor* – sistemul de recompense aplicat de către Itard, a fost pentru a încuraja comportamentele pozitive și pentru a-l motiva pe Victor să participe activ la procesul de învățare. Recompensele includeau mâncare preferată și obiecte de interes pentru copil;
- *exerciții de imitație* – Itard a folosit tehnici de imitație pentru a-l învăța pe Victor comportamente sociale și abilități de bază. Prin observarea și imitarea acțiunilor lui Itard sau ale altor personae, Victor a învățat să facă gesturi și să participe la activități simple.

Deși Itard (1807) a reușit să facă unele progrese în dezvoltarea lui „Victor de la Aveyron”, eforturile sale nu au dus la o integrare completă în societate, dar au fost fundamentale în dezvoltarea primelor concepte de educație specială și de psihologie a învățării [7, p.115].

Analiza detaliată a comportamentului lui „Victor” a contribuit la apariția unui număr considerabil de ipoteze și inovații în domeniul psihiatriei infantile. Printre observațiile semnificative se numără: a) atenția fixată exclusiv pe obiecte esențiale pentru supraviețuire; b) privirea nehotărâtă, intermitentă doar asupra obiectelor ce-i stârneau curiozitatea; c) expresii faciale animate de accese de râs episodice, apărute fără un stimul clar; d) starea emoțională condiționată de un număr limitat de obiecte sau alimente ce-i ofereau satisfacție, manifestată prin crize de furie în cazul eliminării acestora [3, p.66].

Fiind subiect de interes într-o eră în care psihiatria începea să se consolideze ca disciplină medicală, iar întrebările legate de originea ideilor și educație erau la ordinea zilei, „Victor de la Aveyron” a generat dezbateri intense încă de la apariția sa. În primul său raport de diagnostic „Rapport sur le sauvage de l’Aveyron”, Itard (1801) a subliniat ignoranța din secolele anterioare. Copiii crescuți în salbăticie fuseseră studiați înaintea sa, însă, conform afirmațiilor sale, „modul de cercetare din acele vremuri era atât de deficitar, încât observația nu era valorizată, iar numeroase fapte esențiale pentru înțelegerea naturii umane fuseseră pierdute” [7, p.120].

În lumina cercetărilor și a eșecurilor lui Itard, un alt reprezentant al cercetării franceze în domeniu, Édouard Séguin, pedagog și medic, discipol al lui Itard, a dez-

voltat o metodă senzorială în 1830, pentru educația și instruirea copiilor cu simptome asemănătoare „copilului din Aveyron”. Séguin s-a ocupat cu studierea copiilor arierați, a discernat idioția (oprirea dezvoltării mentale) de demență (deteriorarea psihicului) și a elaborat un material senzoriomotor. Acest material includea diverse activități și instrumente care încurajau utilizarea simțurilor (viziune, auz, atingere) și mișcare, facilitând astfel învățarea prin experiențe practice. Printre materialele promovate de Séguin (1840) se număra jocuri tactile, puzzle-uri, obiecte cu texturi diferite și activități care implică coordonarea mână – ochi. Aceste instrumente aveau scopul de a îmbunătăți abilitățile motorii fine și grosiere ale copiilor, precum și de a le dezvolta capacitatea de concentrare și perseverență, aspecte esențiale în procesul de învățare. După ce a fondat o școală pentru indivizii cu deficiențe mentale la Paris, Séguin s-a relocat în Statele Unite, unde a popularizat metoda sa, și principiile expuse în lucrarea intitulată „Traitement moral, hygiène et éducation des idiots” (1866) [12].

Metodele științifice elaborate de către Séguin au servit drept sursă de inspirație pentru pediatra și pedagogul italian Maria Montessori în anul 1900, care a revoluționat domeniul medical cu abordările sale. Montessori a subliniat că „copiii deficienți nu sunt excluși de sub incidența legii și au dreptul să trăiască și să primească educație”. Autoarea a conceput o metodă pedagogică elementară pentru copiii cu dificultăți mintale și sociale [5, p.15].

La debutul secolului al XIX-lea, conceptele de „demență precocă” și de „regresie” încep să se contureze treptat, pornind de la observații asupra copiilor cu tulburări mintale. Aceste tulburări sunt parte integrantă a psihozelor infantile, printre care se regăsește și autismul.

Afirmația conform căreia „istoria nu evoluează niciodată într-un mod liniar și adesea permite coexistența reminiscentelor trecutului cu promisiunile viitorului” [13] reflectă o concepție non-liniară asupra istoriei și dezvoltării umane, care poate fi asociată cu mai mulți autori din psihologie și din istoria psihologiei, mai ales cei influențați de gândirea psihodinamică și cei care au explorat dezvoltarea copilului și condițiile psihologice ale acestuia.

În ceea ce privește ideea că „în ultimele decenii ale secolului XIX-lea, unii specialiști au formulat ipoteze și au lansat întrebări în legătură cu posibilitatea existenței alienării la copii”, această idee ar putea fi atribuită unor autori precum:

1. Sigmund Freud - deși Freud este recunoscut pentru teoriile sale asupra psihanalizei și inconștientului, el a explorat și teme legate de dezvoltarea psihică la copii, inclusiv concepte precum regresia și fixarea. În cadrul teoriei sale, Freud a discutat despre traume din copilărie care pot afecta dezvoltarea ul-

terioară și pot duce la diverse forme de alienare sau nevroză (Freud, 1905, apud Storr, 1989).

2. Jean-Martin Charcot și Pierre Janet – acești doi pioneri ai psihologiei și psihiatriei din Franța au studiat isteria și alte tulburări psihice, inclusiv la copii. Charcot și Janet au fost printre primii care au explorat ideea că experiențele psihologice din copilărie pot avea un impact profund asupra sănătății mentale a indivizilor, contribuind astfel la discuții despre alienare și alte tulburări (Charcot, Janet 1889, apud Ellenberger, 1981).
3. John Dewey – filozof și psiholog american, a avut o abordare non-liniară asupra dezvoltării educaționale și sociale, subliniind importanța experiențelor trecute în modelarea comportamentului și gândirii viitoare. În educație, Dewey a susținut ideea că învățarea nu este un process liniear, ci unul bazat pe experiență și interecțiune continuă cu mediul (Dewey, 1938, apud Gutek, 2003).
4. William James – fondator al psihologiei funcționale, James a considerat că experiențele umane și conștiința sunt fluide și că dezvoltarea nu este strict linieară, ci mai degrabă influențată de o serie de factori interdependenți, inclusiv experiențele trecute (James, 1890, apud Taylor, 1996).

Acești autori și alții care au fost activi în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea au contribuit la formarea ideilor despre dezvoltarea psihică a copiilor și despre modul în care experiențele timpurii, inclusiv cele traumatice, pot influența alienarea și alte tulburări psihice.

Respectiv, în anul 1911, psihiatrul elvețian Eugen Bleuler descrie pentru prima dată sindromul de „schizofrenie infantilă”, termen care înlocuiește denumirea de „demență precoce”. Pe lângă simptomele acestei afecțiuni, Bleuler subliniază importanța disocierii și introduce termenul de „autism” pentru a descrie copiii care par să fie complet dedicați lumii lor interioare.

Reputatul pediatru american, Leo Kanner, a realizat primele descrieri ale sindromului de autism în anul 1943, examinând comportamentul a 11 copii autiști. Chiar dacă termenul „autism” a fost preluat din domeniul psihiatriei adulte, unde a fost asociat, conform opiniei lui Bleuler (1911), cu unul dintre semnele fundamentale ale schizofreniei, Kanner a adus o originalitate remarcabilă prin identificarea unei tulburări specifice a copilăriei, distinctă de patologiiile care se manifestă mai târziu în perioada adultă [9, p.72].

Kanner s-a concentrat în mod special asupra celor 11 cazuri studiate inițial de el, trăsăturile clinice care i-au atras atenția fiind:

- lipsa profundă de atracție afectivă a persoanei cu autism față de alți oameni;

- nevoia imperativă de a menține mediul înconjurător neschimbat;
- fascinația pentru anumite caracteristici ale obiectelor și pentru mișcările acestora, în special cele stereotipe;
- absența completă sau întârzierea limbajului, iar în cazul în care acesta apare, este însoțit de numeroase tulburări de pronunție și de expresie.

Kanner (1943), a susținut că aceste tulburări sunt prezente încă din primele zile de viață, deși abilitățile intelectuale ale copiilor diagnosticați cu autism au fost considerate de el ca fiind neatinse, o ipoteză care a fost infirmată de cercetările ulterioare.

În ceea ce privește originile și cauzele posibile ale autismului, Kanner (1943) a propus o abordare care interpretează autismul drept un deficit al dotării înnăscute a copilului, afirmând că: „Acești copii au venit pe lume cu o incapacitate care le face imposibilă stabilirea de relații cu alții” (Kanner, 1943, apud Frith, U 2003).

Autismul, ca fenomen comportamental, a fost recunoscut ca existent dintotdeauna, iar contribuția lui Kanner consta în introducerea acestuia în sfera medicală și definirea lui ca sindrom distinct, cu denumirea de autism infantil precoce. Studiile contemporane relevă persistența acestor dificultăți cognitive, perceptuale și de adaptare socială pe tot parcursul vieții individului, sub forma unor variate manifestări identificate de Kanner, deși referința predominantă rămâne termenul general de autism [15, p.81].

În perioada contemporană cu Kanner, pediatriul austriac Hans Asperger, la Viena, descrie în termeni similari o patologie foarte asemănătoare. Din cauza condițiilor dificile din acea perioadă și a războiului, cei doi autori nu pot comunica și nu își vor cunoaște lucrările reciproc decât ulterior. În timp ce Kanner încadrează tabloul clinic în psihozele infantile, Asperger subliniază diferențele existente între ceea ce el numește o „psihopatie”, evidențiind particularități constituționale ale personalității și o tulburare mentală propriu-zisă. De asemenea, el evidențiază competențele, uneori paradoxale, ale pacienților săi, care, exploatate corespunzător, ar putea avea beneficii sociale; medicul austriac oferă o definiție în care autismul este considerat „o modalitate originală de gândire și experiență, care poate conduce la reușite excepționale în viață” [4, p.9].

Chiar dacă Asperger se confrunta cu cazuri mai ușoare decât colegul său american, contextul politic trebuie luat în considerare. În timpul regimului nazist, un diagnostic de psihoză era echivalent cu o condamnare la moarte. Astăzi sindromul Asperger, este considerat o formă atenuată de autism, cu conservarea capacităților intelectuale conform clasificărilor internaționale actuale [4, p.10].

Prin analiza detaliată a literaturii de specialitate și a cercetărilor recente din domeniul autismului, se conturează o perspectivă complexă asupra variabilității fe-

nomenelor asociate cu această tulburare. Descoperirile recente relevă faptul că termenul de „autism” cuprinde o varietate considerabilă de manifestări, multe dintre ele adăugându-se simptomelor inițiale descrise de pionierii în domeniu precum Kanner și Asperger [1, p.43].

Este recunoscut faptul că copiii cu autism de tip Kanner prezintă deficiențe grave, manifestând adesea crize nervoase însoțite de diverse semne și simptome neurologice, precum mișcări repetitive și automate, deficiențe de coordonare și echilibru, dificultăți în inițierea mișcărilor și reacții senzoriale intense și uneori paradoxale. Aceste aspecte aduc o complicație sporită în achiziția limbajului, provocând tulburări diverse și uneori bizare în vorbire [10, p.23]. Este evident că abordarea contemporană a autismului solicită o înțelegere detaliată a diversității fenomenelor asociate, pentru a putea oferi intervenții personalizate și eficiente pentru fiecare individ afectat de această tulburare.

Autorii citați mai sus au furnizat tablouri clinice și descrieri atât de precise și de clare, încât acestea rămân relevante și influente și în prezent.

În deceniile următoare, s-au desfășurat studii mai sistematice asupra structurii mintale a persoanelor diagnosticate cu autism, desfășurate de psihologii experimentali englezi, precum Beate Hermmelin și Neil O'Connor împreună cu psihiatra Lorna Wing, orientate către psihologia cognitivă. Munca acestei echipe a sugerat existența unei deficiențe centrale ce caracterizează autismul, manifestată prin: a) insuficiența interacțiunilor sociale; b) insuficiența comunicării verbale și nonverbale; c) insuficiența implicării în jocuri și activități imaginative. Conform acestor cercetări, aceste deficite asociate autismului nu sunt întâmplătoare, ci derivă dintr-o perturbare unică fundamentală a dezvoltării [11, p.45]. Astăzi, este cunoscut faptul că aceste dificultăți verbale, perceptivă și de adaptare socială persistă pe tot parcursul vieții, sub diferite forme, chiar dacă termenul comun întâlnit în literatura de specialitate este „autism”.

În articolul său „Autistic Children: Infancy to Adulthood”, (1976), profesorul britanic Michael Rutter, o autoritate de seamă în simptomatologia autismului, a descris, în cazul acestor copii, absența privirii în ochi și modul în care ei nu schițau gestul anticipativ firesc atunci când erau ridicați. Rutter a prezentat modul în care copiii autiști nu apelau la părinții lor pentru alinare și cum îi abordau pe străini la fel de rapid ca pe cei pe care îi cunoșteau bine. Rutter (1979) a descris trei simptome ca fiind fundamentale pentru diagnoza copiilor autiști. Primul constă în eșecul în dezvoltarea relațiilor sociale. Următorul este întârzierea la nivelul limbajului, unii dintre copii nevorbind, iar alții fiind ecolalici, confundând adeseori folosirea pronumelor personale „eu” și „tu”. Cel de-al treilea simptom descris de Rutter este comportamentul lor ritualic și compulsiv, însoțit de mișcări și gesturi stereotipe [11, p.46].

Adoptând un punct de vedere mai amplu decât cel al lui Rutter, psihanalistul George Victor (1986) a diferențiat autismul infantil de schizofrenia infantilă. În concepția sa, simptomele predominante sunt următoarele:

- ritualuri, care predominant au rolul de a păstra autocontrolul și de a menține mediul neschimbat, respectiv, ritualurile copiilor autiști sunt mult mai bizarre decât ale copiilor schizofreni, iar copiii aderă la ele cu o mai mare adezi-vitate;_
- izolare, presupune solitudinea copiilor autiști, detașarea și retragerea lor;
- senzații, descrie vederea periferică a acestor copii, aparența lor surditate și ignorarea evenimentelor din jur, în timp ce acordează la cele distante;
- mișcare, flexibilitate mărită la mișcările capului, scrâșnituri din dinți, clipiri sau grimase.
- somn, dificultățile de somn sunt obișnuite;
- simptome mixte, autorul descrie indiferența copiilor autiști față de posesiuni și față de modul în care aceștia se supără când obiectele se strică sau sunt incomplete, mai descrie panica ce urmează unei ușoare schimbări și indiferența lor față de schimbări foarte mari;
- simptome ce apar în perioada copilăriei timpurii, de asemenea, prezintă modul în care, atât ca sugari, cât și mai târziu, copiii autiști sunt mulțumiți să fie lăsați singuri ore întregi.

Rezultatele terapiei psihanalitice s-au dovedit ulterior mai puțin eficiente, ceea ce a condus la creșterea influenței curentului comportamentalist în tratarea autismului. Acest curent, fundamentat pe ideea ca copilul autist este „blocat într-o rețea de reîntăriri negative” în mediul parental neprietenos, a câștigat popularitate în anii ‘60, datorită potențialului său de a structura mediul și de a spori motivația copilului. Totuși, aplicarea tehnicilor comportamentale a adus beneficii mai degrabă în reducerea anxietății autistului și ameliorarea simptomelor, decât în vindecarea completă a tulburării [11, p.47].

Aspectele autismului, considerate în ansamblu, contribuie la formularea unei definiții comprehensibile a sindromului autist. Majoritatea specialiștilor din domeniu subliniază faptul că autismul afectează semnificativ abilitățile emoționale, cognitive și de comunicare ale individului. Această tulburare este caracterizată printr-o afectare a dezvoltării neurologice, ceea ce duce la o variație în comportamentele sociale și de interacțiune.

Sintagma „tulburare de spectru autist” reprezintă o denumire utilizată pentru a descrie o gamă diversă de afecțiuni legate de autism. Această sintagmă, a fost introdusă pentru a reflecta diversitatea și complexitatea manifestărilor autismului,

ultimul cuprinzând diferite grade de dificultăți în domeniile comunicării, comportamentului și interacțiunii sociale. Respectiv, această denumire a fost adoptată în scopul evidențierii spectrului extins de caracteristici și niveluri de severitate întâlnite în tulburările de dezvoltare asociate cu conceptul de autism. Termenul „tulburare de spectru autist” a fost introdus în literatura medicală și științifică pentru a înlocui sau a extinde conceptele de „tulburare autistă” sau „autism infantil”.

În anii ‘80 și ‘90, cercetători și specialiști în domeniul autismului, cum ar fi psihiatrul englez Lorna Wing și psihologul clinic englez Judith Gould, au contribuit la recunoașterea și popularizarea ideii unui spectru vast de manifestări ale autismului. Încă de la începutul anilor ‘70, aceste două cercetătoare britanice și-au concentrat munca și perspectivele convergente în Londra. Ele au prezentat conceptul de „triada deficiențelor” – care se referă la un set de comportamente adesea întâlnite la copiii cu tulburare din spectrul autismului și care sunt încă utilizate pentru identificarea autismului în prezent. Cercetătoarele au subliniat variațiile în simptome și niveluri de funcționare între persoane diferite diagnosticate cu această condiție, fapt ce a condus la adoptarea termenului „tulburare de spectru autist” [8, p.14].

Istoricul termenului de autism și sintagma „tulburare de spectru autist” reflectă evoluția în înțelegerea și diagnosticarea tulburărilor din spectrul autist de-a lungul timpului. În concluzie, mai putem specifica, că sintagma „tulburare de spectru autist” a fost studiată în timp pentru a sublinia diversitatea și complexitatea manifestărilor acestui spectru de afecțiuni și pentru a putea aborda aceste tulburări cu înțelegere, empatie și sprijin pentru persoanele afectate.

Compararea terminologiei nosologice referitoare la patologia autistă în DSM și ICD

Manualul de Diagnostic și Statistică a Tulburărilor Mintale (DSM) a avut un rol esențial în definirea și clasificarea tulburărilor din spectrul autist (TSA). În primele ediții ale DSM, autismul era clasificat ca „autism infantil clasic”, iar ulterior, în edițiile DSM-4 și DSM-4-TR (textul revizuit), termenul a fost extins pentru a include „tulburarea autistă” și „tulburarea din spectrul autist”.

O etapă importantă în evoluția termenilor și înțelegerii autismului a constituit publicarea DSM-5 în 2013, care a eliminat subcategoriile precum tulburarea autistă și sindromul Asperger, introducând termenul unificat de „tulburare din spectrul autist”. Această terminologie descrie o gamă extinsă de afecțiuni în domeniile social, comunicativ și comportamental, incluzând acum toată diversitatea autismului într-o singură entitate diagnostică, renunțând la separarea simptomelor în categorii distincte. DSM-5 a reprezentat un punct crucial în standardizarea și clarificarea diagnosti-

cului pentru tulburarea din spectrul autist, oferind criterii mai precise și mai multă flexibilitate în evaluarea și diagnosticarea acestei afecțiuni.

În cadrul Clasificării Internaționale a Bolilor (ICD), un sistem internațional de clasificare a afecțiunilor medicale gestionat de Organizația Mondială a Sănătății (OMS), termenul „tulburare din spectrul autist” este definit și clasificat conform ICD-10. În acest sistem, autismul este inclus în categoria “Tulburări generalizate ale dezvoltării” și cuprinde subcategorii precum:

- Autismul infantil classic;
- Autismul atipic;
- Sindromul Asperger;
- Alte tulburări generalizate ale dezvoltării.

Aceste subcategorii reflectă diversitatea manifestărilor și caracteristicilor autismului și sunt utilizate pentru a clasifica și diagnostica afecțiunile din spectrul autist conform ICD-10. Este posibil ca în viitoarele ediții ale ICD să apară actualizări sau modificări referitoare la clasificarea și terminologia privind tulburările din spectrul autist, reflectând astfel evoluția în înțelegerea și diagnosticarea acestor condiții.

În conformitate cu DSM-5, tulburarea din spectrul autismului, cunoscută anterior sub diverse denumiri precum: autism infantil, autism al copilăriei, autism Kanner, autism cu funcționalitate înaltă, autism atipic, tulburare pervazivă de dezvoltare nespecificată în altă parte, tulburare dezintegrativă a copilăriei și tulburare Asperger, este diagnosticată conform unor criterii specifice.

Procesul de diagnosticare se bazează pe evaluarea clinică a comportamentelor și funcționării individului, urmărindu-se anumite componente esențiale. Printre principalele criterii de diagnosticare se numără:

- prezența unor deficite persistente în comunicarea funcțională-verbală;
- deficite în interacțiunea socială;
- prezența unor modele restrictive și repetitive de comportament, interese și activități.

Elementele de bază ale tulburării din spectrul autismului constau în persistența afectării comunicării sociale reciproce și a interacțiunii sociale (Criteriul A), precum și în modelele restrictive și repetitive de comportament, interese sau activități (Criteriul B). Aceste simptome sunt prezente încă din copilăria timpurie și limitează sau afectează funcționarea zilnică (Criteriile C și D).

Modul în care afectarea funcțională devine evidentă variază în funcție de caracteristicile individului și mediul său de viață. Caracteristicile de diagnostic central sunt observate încă din primele stadii ale dezvoltării, însă intervențiile, compensarea și sprijinul actual pot atenua dificultățile, cel puțin în anumite contexte. De aseme-

nea, prezentările tulburării variază semnificativ în funcție de: severitatea afecțiunii, nivelul de dezvoltare și vârsta cronologică, de unde și conceptul de spectru. Este esențial ca criteriile specifice pentru diagnosticul tulburării din spectrul autismului să fie îndeplinite, iar aceste criterii pot varia în funcție de vârstă și nivelul de dezvoltare al individului afectat.

În DSM-5, precum am menționat anterior, categoriile nosologice din DSM-4 au fost eliminate, iar patologia autistă este acum inclusă într-o singură entitate nosologică - tulburarea din spectrul autismului.

Atât în DSM-5, cât și în ICD-10 se regăsesc criterii *similare* pentru diagnosticarea tulburării din spectrul autismului (TSA). Câteva dintre criteriile comune între cele două sisteme de clasificare includ:

- deficiențele în comunicarea funcțională - verbală;
- deficiențele comportamentale ale interacțiunii sociale;
- prezența modelelor repetitive și restrictive de comportament, interese și activități limitate;
- prezența acestor simptome încă din copilăria timpurie;
- dificultăți semnificative în funcționarea socială, academică sau ocupațională.

În ceea ce privește terminologia și structura diagnosticului tulburării din spectrul autismului, există *diferențe* notabile între DSM-5 și CIM-10.

Referitor la terminologia utilizată în diagnostic, menționez următoarele:

- **DSM-5**, utilizează termenul „tulburare de spectru autist” (TSA) pentru a reprezenta o gamă extinsă de afecțiuni neurologice caracterizate prin dificultăți în comunicarea socială și modele comportamentale repetate sau restrictive, înlocuind astfel termenul anterior de „tulburare autistă” din DSM-4.

- **În CIM-10**, tulburările din spectrul autist sunt clasificate sub codurile F84.0 - F84.9, incluzând: tulburările autiste infantile, sindromul Asperger și alte tulburări pervazive de dezvoltare nespecificate altfel.

În ceea ce vizează *structura* diagnosticului:

DSM-5, utilizează termenul „Tulburare de spectru autist” pentru a acoperi o varietate de simptome și severități, în timp ce **CIM-10**, folosește termenul „Tulburarea autistă” ca o entitate separată și distinct.

De asemenea, și criteriile de diagnostic sunt diferite:

DSM-5, se concentrează pe două domenii principale pentru diagnosticarea TSA: deficiențele în comunicarea verbal-socială și modelele repetitive în comportament. Deși esența criteriilor este similară, discrepanțele se referă mai mult la detaliile criteriului privind comunicarea.

În clasificarea **CIM-10**, conexiunea și integrarea socială afectate de tulburarea din spectrul autismului sunt grupate sub tulburări de interacțiune socială, dificultăți de comunicare și modele repetitive de comportament.

Pe de altă parte, DSM-5 preferă o abordare mai simplă și mai unitară, definind tulburarea ca o entitate unică, „Tulburarea de Spectru Autist”. Această abordare poate fi justificată de cercetările oamenilor de știință din domeniul psihologiei precum: L. Wing, U. Frith, S. Baron-Cohen, care au demonstrat superpoziții semnificative între diversele forme de tulburare din spectrul autismului și dificultatea în delimitarea precisă a acestora. Prin urmare, diferența în abordarea formelor de tulburare din spectrul autismului între CIM-10 și DSM-5 reflectă priorități și perspective diferite în clasificarea și diagnosticarea acestor condiții în cadrul celor două sisteme de clasificare.

Concluzie

Studiile privind autismul, inclusiv cele referitoare la clarificarea terminologiei, au o durată semnificativă de peste un secol, perioadă în care clarificarea conceptuală și diagnostică a reprezentat un efort continuu întreprins de către cercetătorii din domeniile psihiatriei și psihologiei. Deși de-a lungul a câtorva decenii s-a observat o diferențiere a terminologiei prezentate în principalele manuale de diagnostic și statistică a tulburărilor mentale în ceea ce privește patologia autistă, în prezent termenul „tulburare de spectru autist” reprezintă un concept unitar, adoptat și de către ICD, aliniindu-se cu tendințele internaționale în diagnosticarea și clasificarea tulburărilor de neurodezvoltare.

Din acest motiv, în textul nostru folosim sintagma „tulburare de spectru autist”, respectând orientările nosologice descrise în DSM-V, manual care are o influență semnificativă în domeniul științific și aplicativ din țara noastră. De asemenea, este esențial să subliniem că expresia „tulburare de spectru autist” include o aluzie implicită la diversitatea formelor patologiei autiste și permite cercetătorului să încorporeze în mod epistemologic specific, în funcție de obiectivele cercetării, o anumită manifestare a patologiei autiste sau un grup de manifestări autiste.

Referințe bibliografice:

1. Donvan, J. & Zucker, C. *In a Different Key: The Story of Autism*. Crown, 2016, ISBN: 9780307985675.
2. Ellenberger, H. F. *The Discovery of the Unconscious: The History and Evolution of Dynamic Psychiatry*. Basic Books. 1981, ISBN-10: 0465016731

3. Feinstein, A. *A History of Autism: Conversations with the Pioneers*. Wiley Blackwell, 2010. ISBN:9781405186544.
4. Frith, U. *Autism and Asperger syndrome*. Cambridge University Press, 1991. ISBN: 13,978-0521386081.
5. Gherguț, A. *Sinteze de psihopedagogie specială*. București, Editura Polirom, 2007. ISBN: 9789734633869.
6. Gutek, G.L. *Philosophical and Ideological Voices in Education (text only) by G. L. Gutek*. Pearson College Div, 2003. ISBN-10: 020536018.
7. Harlan, L. *The Wild Boy of Aveyron*. Harvard University Press, 1976. ISBN: 978-0674001465.
8. Jordan, R. *Educația copiilor și tinerilor cu autism*. UNESCO, 1997. ISBN: 9780511973918.015.
9. Kanner, L. *Child psychiatry*. Charles C. Thomas, Ltd, 1972, (5th edition). ISBN 0398021996
10. Kanner, L. *Autistic Disturbances of Affective Contact*. *Nervous Child: Journal of Psychopathology, Psychotherapy, Mental Hygiene, and Guidance of the Child* 2 (1943): 217–50.
11. Rutter, M. *Autism: Psychopathological mechanisms and therapeutic approaches*. In M. Bortner (ed.), *Cognitive Growth and Development*. New York: Brunner/Mazel, 1979.
12. Seguin, E. *Idiocy and Its Treatment by the Physiological Method*. Cornell University Library, 2009. ISBN-10: 1375906690.
13. Storr A. Freud: *A Very Short Introduction*. Oxford University Press Edition, 1989, ISBN-10: 9780192854551.
14. Taylor, E. *William James on Consciousness beyond the Margin*. Princeton University Press, 1996, ISBN-13978-0691011363.
15. Wolff, S. *The history of autism*. *Eur Child Adolesc Psychiatry*, 2004, Aug;13(4):201-8. doi: 10.1007/s00787-004-0363-5.

METODELE PREDĂRII DANSULUI CLASIC

Zinaida DOROFEEV,

Conducătoare de cerc

Centrul Republican pentru

Copii și Tineret „Artico” Chișinău

E-mail: zinaidadorofeev@gmail.com

ORCHID ID: 0000-0002-8345-1645

Rezumat. *Dansul clasic, cu rădăcini adânci în tradițiile baletului european, reprezintă o formă artistică rafinată ce presupune o tehnică riguroasă și o disciplină constantă. Predarea acestui tip de dans se bazează pe diverse metode pedagogice care vizează dezvoltarea abilităților fizice și artistice ale elevilor. În acest articol, voi explora principalele metode de predare utilizate în dansul clasic, începând cu abordările tradiționale și continuând cu cele moderne, cu accent pe aplicabilitatea acestora în educația artistică.*

Cuvinte-cheie: *dans clasic, tehnică, artistism, muzicalitate.*

METHODS OF TEACHING CLASSICAL DANCE

Summary. *Classical dance, with deep roots in the traditions of European ballet, is a refined art form that requires rigorous technique and constant discipline. The teaching of this type of dance is based on various pedagogical methods aimed at developing the physical and artistic abilities of students. In this article, I will explore the main teaching methods used in classical dance, starting with traditional approaches and continuing with modern ones, with an emphasis on their applicability in art education.*

Keywords: *classical dance, technique, artistry, musicality.*

INTRODUCERE

Dansul este un limbaj plastic, caracteristic oamenilor, dar și părărilor, animalelor. Prin dans exprimăm trăiri, emoții, transmitem mesaje. Pentru moldoveni, dansul are o semnificație aparte, în special, dansul popular tradițional.

„Dansul clasic reprezintă un ansamblu de mișcări artistice convenționale care constituie baza tehnică a coregrafiei, a spectacolelor de balet etc. Dansul clasic urmărește formarea și perfecționarea „instrumentului” corpul uman prin însușirea și stăpânirea diferitelor sale mișcări, cu scopul atingerii obiectivelor finale, desăvârșirea tehnică și interpretativă. Fiecare mișcare are o denumire specifică, în limba franceză, care trebuie cunoscută, înțeleasă și însușită de către cursant” [5]. Prin urmare, dansul clasic constituie baza horeografiei și este important ca în procesul de formare a competențelor horeografice la copii să fie respectate cerințele de bază: „formarea plasamentului corect, răsucirea poziției en dehors, coordonarea corpului cu mișcările

brațelor, capului și a picioarelor, însușirea corectă a elementelor de tehnică specifică (sărituri, rotații), dobândirea echilibrului, flexibilitatea articulațiilor, forța și elasticitatea musculară, dezvoltarea rezistenței la efortul muscular și respirator, formarea și dezvoltarea calităților fizice, ținând cont de particularitățile anatomo fiziologice ale cursanților” [Ibidem, p. 6].

Predarea dansului clasic a evoluat treptat, de la învățarea prin observație și repetare, la structuri pedagogice mai sofisticate. În cadrul acestei metode tradiționale, elevii sunt învățați prin imitație, urmând pașii unui coregraf sau ai unui instructor mai experimentat. La începutul procesului, elevii învață mișcările de bază ale dansului clasic, în special pozițiile picioarelor, brațelor și corpului.

O metodă importantă este sistemul lui Vaganova, dezvoltat de profesorul rus Agrippina Vaganova, care a revoluționat predarea baletului în Rusia și în lume. Sistemul Vaganova este structurat pe 8 nivele de dificultate, fiecare având un set specific de exerciții și mișcări care sunt învățate în mod progresiv. Aceasta metodă pune accent pe consolidarea forței fizice, a tehnicii corecte și a expresivității. De asemenea, elevii sunt învățați să își coordoneze mișcările într-un mod armonios și estetic, respectând principiile de simetrie și echilibru ale dansului clasic.

Începând cu secolul XX, au apărut diverse inovări în ceea ce privește tehnicile de predare ale dansului clasic, influențate de progresele în domeniul psihopedagogiei și educației fizice. Una dintre aceste metode este tehnica Cecchetti, care pune accent pe pregătirea fizică riguroasă, dar și pe dezvoltarea înțelegerii teoretice a coregrafiei. Această metodă include un sistem detaliat de exerciții zilnice, care vizează consolidarea mușchilor, îmbunătățirea posturii și a coordonării.

Metodele moderne de predare încep să se concentreze mai mult pe îmbunătățirea expresivității și a creativității dansatorilor. În acest sens, unele școli de balet și profesori includ practici de improvizație și explorare a mișcărilor, încurajând elevii să își dezvolte propria viziune artistică, pe lângă tehnica clasică strictă. Aceste abordări sunt folosite, de obicei, în cadrul pregătirii pentru spectacole, acoperind atât partea tehnică, cât și pe cea creativă.

Metoda Cecchetti a fost dezvoltată de italianul Enrico Cecchetti, un alt nume proeminent în istoria dansului clasic. Aceasta pune un accent deosebit pe corectitudinea execuției mișcărilor și pe controlul tehnic al dansatorului. Metoda Cecchetti este recunoscută pentru faptul că pune un accent deosebit pe dezvoltarea echilibrului, aliniamentului corect și al controlului postural.

Principalele caracteristici ale metodei Cecchetti sunt:

- Corectitudinea tehnică: Metoda pune accent pe execuția impecabilă a fiecărei mișcări, cu o atenție deosebită la detalii.

- Stabilirea unei structuri riguroase: Lecțiile de dans se împart în secvențe clare, care sunt urmate în mod sistematic.
- Concentrarea asupra mușchilor de bază: Se pune accent pe dezvoltarea mușchilor profunzi și pe îmbunătățirea stării fizice generale a dansatorului.

Metoda Balanchine

Metoda Balanchine, creată de legendarul coregraf american George Balanchine, se caracterizează printr-o abordare mai flexibilă și mai inovativă a dansului clasic. Balanchine a fost cunoscut pentru dorința sa de a rupe granițele dansului clasic tradițional, iar metoda sa reflectă această filozofie. În loc să urmeze structuri rigide, metoda Balanchine se concentrează pe crearea unui dans fluid, care pune în evidență expresivitatea și libertatea de mișcare.

Principalele caracteristici ale metodei Balanchine includ:

- Focalizarea pe viteză și dinamism: Un dans clasic mai liber, cu mișcări rapide și energice.
- Adoptarea unui limbaj al mișcării mai inovator: Spre deosebire de alte metode, Balanchine a încurajat o abordare creativă și adaptabilă a pașilor și pozițiilor clasice.
- Dansul ca formă de expresie personală: Un accent deosebit este pus pe dezvoltarea expresivității și a caracterului individual al dansatorului.

Metoda Bournonville

Creată de August Bournonville, această metodă se concentrează pe specificul stilului de dans clasic din Danemarca. Metoda Bournonville pune un accent deosebit pe ritm, claritate și energie în mișcare. Este adesea asociată cu dansurile pline de vitalitate și grație.

Principalele caracteristici ale metodei Bournonville sunt:

- Îmbinarea tehnicii cu muzicalitatea: Ritmul și muzica joacă un rol esențial în învățarea pașilor și a secvențelor de dans.
- Accentul pe eleganță și grație: Mișcările trebuie să fie executate cu o eleganță fluidă, fără a pierde controlul tehnic.
- Dansul ca formă de comunicare: Această metodă pune accent pe ideea de a exprima povestea prin dans, fiind un stil foarte narativ.

Metoda RAD (Royal Academy of Dance)

Metoda RAD, dezvoltată în Anglia, este una dintre cele mai cunoscute metode de predare a dansului clasic la nivel internațional. RAD pune un accent deosebit pe educația tehnică, dar și pe dezvoltarea artistică și creativitatea dansatorului.

Principalele caracteristici ale metodei RAD sunt:

- Un sistem structurat de evaluare: Elevii pot obține examene și diplome în cadrul acestui sistem, care sunt recunoscute internațional.
- Abordare progresivă: Se pune accent pe construirea treptată a abilităților tehnice, începând de la nivelul de început și continuând până la nivele avansate.
- Formarea unui dansator complet: RAD promovează atât dezvoltarea tehnică, cât și pe cea artistică, formând dansatori versatili.

Un alt element esențial în procesul de predare a dansului clasic este utilizarea feedback-ului constructiv. Profesorii de balet sunt instruiți să ofere feedback specific, atât pozitiv, cât și corectiv, pentru a ajuta elevii să își îmbunătățească tehnica. Observațiile sunt formulate astfel încât să stimuleze autocontrolul și autoevaluarea elevului, într-un cadru de învățare bazat pe respect și sprijin continuu.

Metodele de predare moderne includ, de asemenea, o integrare mai puternică a educației fizice și a psihopedagogiei. Profesorii de dans clasic sunt încurajați să ia în considerare aspectele psihologice ale învățării, având în vedere că dansul clasic poate fi destul de solicitant din punct de vedere fizic și emoțional. Este esențial ca instructorii să dezvolte o relație de încredere cu elevii, sprijinindu-i nu doar în dezvoltarea tehnică, dar și în depășirea barierelor mentale.

Unele metode moderne de predare includ și tehnici de vizualizare și analiză, prin care elevii sunt încurajați să studieze secvențe video de balet sau chiar să analizeze mișcările și coregrafia în detaliu, pentru a înțelege mai bine mecanismele din spatele mișcărilor. Aceste tehnici ajută la dezvoltarea unei înțelegeri mai profunde a coregrafiei și a tehnicii.

CONCLUZIE

Predarea dansului clasic a evoluat semnificativ în ultimele decenii, de la metodele tradiționale bazate pe imitație și repetiție, la metodele moderne care încurajează exprimarea artistică și abordările individualizate. Integrarea tehnicii riguroase cu abordările creative și psihologice reprezintă cheia succesului în educația dansului clasic. Profesorii de balet trebuie să fie nu doar mentori în ceea ce privește tehnica, ci și susținători ai dezvoltării personale și artistice a elevilor lor.

Referințe bibliografice:

1. Cecchetti, A. (2004). *The Cecchetti Method of Classical Ballet: Theory and Practice*. The University of Chicago Press.

2. Clark, M. (2012). *The Classical Ballet Technique: A Theory-Based Approach*. Routledge.
3. Franklin, E. (2014). *Dance Imagery for Technique and Performance*. Human Kinetics.
4. Haskell, L. (2010). *Choreography and the Development of Dance Technique*. Oxford University Press.
5. Talpă, Svetlana. Metodica predării dansului clasic III: Suport de curs. Chișinău: Garomont Studio. 2019. 52 p. ISBN 978-9975-134-35-4.
6. Vaganova, A. (2000). *Basic Principles of Classical Ballet*. Dance Books.

REZOLUȚIA

Conferinței științifice cu participare internațională în domeniul învățământului extrașcolar

EDUCAȚIA ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTUL EXTRAȘCOLAR: ELEMENTE DE CONVERGENȚĂ FORMAL-NONFORMAL

6-7 decembrie 2023, Chișinău

Partenerii Conferinței: Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”, Asociația pentru Educație și Formare „TopFormalis”, Oradea, România, Centrul Educațional PRO DIDACTICA, Chișinău, Republica Moldova, Facultatea Științe ale Educației a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială a Universității de Stat din Moldova, Facultatea Jurnalism și Științe ale Comunicării a Universității de Stat din Moldova, Academia „Educație fără frontiere”.

Comitetul științific, comitetul organizatoric, vorbitorii în ședința plenară și în secțiunile conferinței, **audiența conferinței de 55 de reprezentanți** ai instituțiilor de educație și învățământ extrașcolar, învățământ general, profesional tehnic, superior din Moldova, România, Ucraina, Germania, Sri Lanka, cercetători și cadre didactice interesate de educația nonformală, au contribuit la realizarea scopului evenimentului de a crea o platformă de dialog și schimb de experiență între cercetători, practicieni și factori de decizie din domeniul educației, în vederea identificării și promovării sinergiilor dintre educația formală și cea nonformală. Conferința urmărește să exploreze modalitățile prin care cele două forme ale educației se pot completa reciproc, contribuind astfel la dezvoltarea competențelor esențiale pentru formarea holistică a copiilor/tinerilor și la crearea unui sistem educațional flexibil și incluziv.

Cadrul tematic general al chestiunilor, abordate de vorbitorii la Conferință, a configurat aspecte privind interconectarea dintre educația formală, nonformală și informală, precum și influența tehnologiei și a artei asupra procesului educațional; o viziune complexă asupra educației, punând accent pe dimensiunea nonformală, digitalizarea, motivația elevilor și integrarea mass-mediei în procesele educaționale; diversitatea metodelor educaționale, punând accent pe interacțiunea dintre educația formală și nonformală, dezvoltarea artistică, interculturalitate și incluziune.

Într-o lume aflată în continuă transformare, educația joacă un rol esențial în pregătirea indivizilor pentru provocările sociale, economice și culturale ale secolului XXI. Procesul educațional nu se limitează la spațiul formal al școlii, ci include și o

varietate de experiențe nonformale și extrașcolare, care contribuie la dezvoltarea holistică a copiilor, tinerilor și adulților. Integrarea acestor dimensiuni educaționale devine astfel o necesitate, permițând formarea unor competențe esențiale pentru viață, crearea unui mediu de învățare flexibil și dezvoltarea valorilor fundamentale pentru o societate sustenabilă.

Conferința „**Educația și învățământul extrașcolar: elemente de convergență formal-nonformal**” a facilitat un dialog constructiv între cercetători, educatori, factori de decizie și practicieni din domeniul educației, explorând modele și practici inovative de integrare a educației formale și nonformale.

În secțiunile tematice: „Integrarea educației și învățământului formal și non-formal: modele și practici inovative” și „Impactul educației extrașcolare asupra dezvoltării personale și sociale”, vorbitorii au specificat exemple de bune practici în colaborarea dintre instituțiile de învățământ și organizațiile nonformale, proiecte educaționale interdisciplinare care îmbină metodele formale și nonformale, utilizarea tehnologiei digitale pentru îmbunătățirea experiențelor de învățare nonformală, abordări din învățământul și educația nonformală și extrașcolară și contribuția lor la formarea competențelor și valorilor copiilor, tinerilor și adulților, rolul activităților extracurriculare în stimularea creativității și a gândirii critice, educația prin artă, sport, voluntariat și proiecte comunitare ca instrumente de învățare nonformală.

Conferința subliniază necesitatea unei educații flexibile, adaptabile și incluzive, în care educația formală și nonformală nu sunt entități separate, ci componente esențiale ale unui proces educațional modern, orientat spre viitor și formulează următoarele **concluzii și orientări pentru dezvoltare**:

- *Sinergia dintre educația formală și nonformală este esențială pentru dezvoltarea holistică a indivizilor*: Conferința a evidențiat faptul că educația formală nu poate funcționa izolat, iar integrarea componentelor nonformale și extrașcolare contribuie semnificativ la dezvoltarea competențelor transversale, a creativității și a gândirii critice.
- *Tehnologia și digitalizarea – oportunități pentru o educație flexibilă și Incluzivă*: Utilizarea tehnologiei digitale în procesele educaționale facilitează accesul la resurse diversificate și personalizează experiențele de învățare, consolidând complementaritatea dintre educația formală și nonformală.
- *Activitățile extracurriculare contribuie la motivația elevilor și la dezvoltarea personală*: Implicarea elevilor în activități artistice, sportive, de voluntariat sau proiecte comunitare are un impact pozitiv asupra motivației, stimei de sine și integrării sociale, demonstrând că educația nu se limitează la procesul formal din sala de clasă.

- *Rolul artei, interculturalității și incluziunii în procesul educațional*: Conferința a subliniat importanța educației interculturale și a diversității în formarea valorilor sociale, evidențiind că metodele nonformale bazate pe artă, storytelling sau joc simbolic sunt instrumente puternice în educația incluzivă.
- *Necesitatea colaborării dintre instituțiile de învățământ și organizațiile nonformale*: Modelele de bune practici prezentate au demonstrat că parteneriatele între școli, ONG-uri și instituții culturale pot contribui la dezvoltarea unui sistem educațional mai deschis și adaptabil la nevoile societății contemporane.

Orientări pentru dezvoltare

- Crearea unor cadre metodologice și legislative care să sprijine integrarea educației nonformale în curricula școlară;
- Autoritățile educaționale ar trebui să susțină politici care facilitează colaborarea dintre actorii implicați în educație și să recunoască oficial importanța activităților nonformale în dezvoltarea competențelor elevilor;
- Dezvoltarea programelor de formare pentru cadrele didactice în vederea utilizării metodelor nonformale și digitale;
- Este necesară o pregătire continuă a profesorilor pentru integrarea metodelor interactive, interdisciplinare și bazate pe tehnologie în procesul didactic;
- Promovarea unor proiecte educaționale interdisciplinare și colaborative;
- Implementarea unor inițiative comune între școli, centre culturale și instituții de educație nonformală poate îmbogăți experiențele de învățare și poate contribui la o educație mai aplicată și contextualizată;
- Încurajarea utilizării platformelor digitale și a resurselor educaționale deschise;
- Accesul la conținut educațional de calitate și dezvoltarea competențelor digitale trebuie să fie priorități pentru un sistem educațional modern și incluziv;
- Extinderea oportunităților de educație prin artă, sport și voluntariat;
- Programele educaționale ar trebui să includă activități extracurriculare care promovează dezvoltarea personală, socială și interculturală a elevilor prin intermediul artelor, activităților sportive, acțiunilor de voluntariat și schimburilor culturale, încurajând astfel dialogul, empatia și respectul față de diversitate;
- Consolidarea parteneriatelor între instituțiile educaționale și comunitatea locală;
- Dezvoltarea unor rețele de colaborare între școli, universități, ONG-uri și sectorul privat poate asigura o mai bună integrare a educației formale și nonformale în formarea tinerilor.

7 decembrie 2024

EDUCAȚIA ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTUL EXTRAȘCOLAR: ELEMENTE DE CONVERGENȚĂ FORMAL-NONFORMAL

**Conferință științifică cu participare internațională
în domeniul învățământului extrașcolar**

Ediția a III-a

Chișinău, 6-7 decembrie 2024

Asistență computerizată – *Maria Bondari*

Bun de tipar 2025. Formatul 70x100 $\frac{1}{12}$.
Coli de tipar 28,5. Coli editoriale 20,0.
Comanda. Tirajul 50 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009